د.مصطفى محمود

گفتوگۆیەك لەگەڵ هاوڕێ بێ باوەڕەكەم

منتدى إقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com
للكتب (كوردي , عربي , فارسي)

وەرگێرانی :
د. فتحی جوهر مزوری

تەفسیری نوور

د.مصطفى محمود

گفتوگۆیەك

لەگەڵ

هاوڕێ بێ باوەڕەکەم

وەرگێڕانی :

د.فتحی جوهر مزوری

پێداچوونەوەی زمانەوانی :

م. محەمەدساڵح پێندرۆیی و هونەر مەولود حەسەن

- ناوی پەرتووك : گفتوگۆیەك لەگەڵ هاوڕێ بێ باوەڕەکەم
- نووسـینی :   د. مصطفى محمود
- تایپ : ڕەشید کەریم
- وەرگێڕانـی : د. فتحی جوهر مزوری
- پێداچوونەوە: محەمەدساڵح پێندرۆیی و هونەر مەولود حسین
- چاپخانە: ڕۆژهەلات
- چاپی : یەکـەم ٢٠١٣
- تیـراژ: (١٠٠٠) دانــە
- نرخ : (٣٠٠٠) دینار
- نەخشەسازی ناوەڕۆك و بەرگ : ئایـوار عبداللە تمرخــان

لــە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیـــەکان ژمارەی ســپاردنی (٦٧٢) ی ساڵی (٢٠١٣) ی پێدراوە .

" مافی لە چاپدانەوەی پارێزراوە بۆ وەرگێڕ "

گفتوگۆیەك

لەگەڵ

هاوڕێ بێ باوەڕەکەم

٢٠١٣

نــاوەڕۆک

١- خودا لە کەس نەبووە وە کەسیش لە ئەو نابێت ٧

٢- ئەگەر خودا دروستکەری کردەوەکانمان بێت بۆچی سزامان دەدات؟ ١٥

٣- بۆچی خودا ئادەمیزادی دروست کردووە؟ ٢٩

٤- ئایا تاوانی ئەو کەسە چییە کە قورئانی پێنەگەیشتبێت؟ ٣٥

٥- بــەهەشــت و دۆزەخ ٤٤

٦- باسی ئیسلام دەربارەی ئافرەت ٥٣

٧- ئایا ئایین بێهوشکەر (ئەفیون)ـە، بۆ مرۆڤ ؟ ٦٤

٨- گیان (روح) ٨٤

٩- ویژدان(الضمیر) ٩٧

١٠- ئایا ئەرکەکانی حەج بت پەرستییە؟ ١٠٢

١١- بۆچی قورئان لە نووسینی (محمد) نەبێت؟ ١٠٧

١٢- بەهیچ شێوەیەك ناکرێت قورئان دروستکراو بێت........................ ١٢٨

١٣- گومانەکان ١٤٤

١٤- هەڵوێستی ئایین لەبارەی پەرەسەندن(التطور)............................. ١٥٦

١٥- وشەی (هیچ خودایەك نییە تەنها الله نەبێت)............................ ١٧٠

١٦- پیتەکانی : کهیعص.. ١٧٦

١٧- موعجیزە ١٨٤

١٨- مانای ئایین.. ١٩٠

١٩- ئێمە ئاسوودەیی دونیامان بردەوە، ئێوەش خەیاڵپلاویەکان................... ١٩٧

پێشەکی وەرگێــــر

پاش سوپاس و ستایشی خودای گەورە ...

ڕاستییەك هەیە کە لە هیچ کەسێك شاراوە نییە، بەڵکو لە سەرەوەی ڕاستییەکانە. ئەویش ئەوەیە کە مرۆڤ بوونەوەرێکی لاوازە. دیاردەیەکە هەقیقەتی مرۆڤ وەکو خۆی دەردەخات. ئەم لاوازیەش لە دونیای بیرو باوەڕ زیاتر بەدی دەکرێت، چونکە بە هۆی سروشتی مرۆڤ و بیروباوەڕەکەیەوە کە هەموو کاتێك ئامادەن بۆ تێکچوون و لاساری و گومان تێکەوتن. هەروەها لە بەر کاریگەری و گرنگی بیرو باوەڕ لە سەر ژیانی مرۆڤ؛ هەردەم دەکەوێتە ژێر هەڕەشەی لاوازبوون و لە ناوچوون، بە هۆی چەند هۆکارێکی دیارو نادیاری جیاجیاوە.

مرۆڤ هەر چەند خاوەنی بیرو باوەڕێکی پتەو و تەواو بێت؛ لە قۆناغەکانی ژیانیدا کۆمەڵێك پرسیاری بۆ دروست دەبێت. بەتایبەت پرسیارگەلێك کە

چارەنووسی بیرو باوەڕەکەی و جێگیربوون و ڕەتکردنەوەی پەیوەستە پێیەوە.
جۆرە پرسیارێکن بە خەیالی هەمووماندا دێن و لە هەموو کات و سەردەمێك دووبارە دەبنەوە.... مرۆڤیش بە حوکمی پێویستی، بە دوای وەڵامی ڕاستەقینەو دڵنیاکەرەوەدا دەگەڕێت.
ئەم نامیلکەیەی کە لە بەردەستی ئێوەی خۆشەویستدایە، لە نووسینی کەسێکی بیرمەند و دیارە، لە دونیای ئەدەب و نووسیندا دەستێکی باڵای هەبووە. ئەویش (د. مصطفى محمود)ە. ئەو جۆرە پرسیارانەی دەوروژێنێت کە باسمان کرد و ، هەوڵ دەدات بە شێوەیەکی ژیرانە و زانستیانە و سەردەمیانە وەڵامیان بداتەوە.
لە سۆنگەی خستنەڕووی پرسیارەکان و وەڵامدانەوەیان بە شێوازێکی تێرو تەسەل و جوان و لۆژیکیانە لە لایەن(د. مصطفى محمود)ە ، هەروەها گرنگی ئەم بابەتە بۆ ئەم ڕۆژگارە و داواکاری چەند هاوڕێیەکی خۆشەویست؛ بە پێویستمان زانی ئەم نامیلکەیە وەرگێڕینە سەر زمانی شیرنی کوردی.... بە هیوای پاداشت و سوود وەرگرتن بۆ خۆم و ئێوەی خۆشەویست.......خودای گەورە پشت و پەنامان بێت....

د. فتحي جوهر مزوری .
هەولێر ١/٣/ ٢٠١٣

پێشەکی نووسەر

چونکە خودا نابینرێت ... دوارۆژیش نادیار و نەهاتووە ... رۆژی کۆتایش نەهاتووە و ئەوەی بۆ گۆڕیش دەڕوات ناگەڕێتەوە .... بازاری بێ باوەڕەکان گەشەی سەندو بیرو باوەڕی ماددی بالادەست بوو. خەڵکیش کەوتنە ژێر کاریگەری هەوا و ئارەزووکانیان و گرنگیدان بە دونیا لە پێناو بەدەست هێنانی سوود و ئامانجەکانی دونیا خۆیان بە کوشتندا... تا گەیشتە ئەو ڕادەیە کە زۆرێك لە کەسەکان بۆچوونیان وابوو کە هیچ ژیانێکی تر لە پاش ژیانی دونیا بوونی نییە. هەروەها دەوڵەتە زلهێزەکان کەوتنە شەڕ و پێشبڕکێ لە سەر سامانی دونیا .... بێ باوەڕانیش بوونە خاوەن جەماوەر و بیردۆز و فەلسەفە و ڕەتکردنەوەی هەموو جۆرە بۆچوونێکی ئایینی.

هەوادارانی ئەم ڕێڕەوە بوون بە پارێزگار و خزمەتکاری دروشم و گران بەهایەکی تر کە ئەویش زانستە.
بەلآم کاتێك زاناکان شەریتی بۆماوەیی، یان (DNA) یان دۆزییەوە کە خاوەن (٥) ملیون لاپەڕەیە لەناو خانەیەکی میکروسکوبی پێکهاتووە لە (٣) ملیار پیتی کیمیایی، کە هەموو سیفەتەکانی مرۆڤ لە خۆی دەگرێت، لەو کاتە جیهان بە ئاگا هات و تووشی شلەقان بوو. چۆن ؟ وە کەی؟ هەروەها بە چ پێنووسێکی نەبینراو ئەم کتێبەیان نووسیوە و، هەموو شتێکی لەبارەی ئایندە تێدایە کە هێشتا نەهاتووە؟ کێ ئەم هەموو زانیاریانەی تۆمارکردووە ؟ وە بە چ ئامێرێك ؟ و کێ ئەو توانایەی هەیە ؟
بینیمان چۆن کلێنتۆن سەرۆکی گەورەترین ولآت لە تەلەفزیۆندا ڕاگەیاند و گوتی: لە کۆتاییدا توانیمان زانیاری تەواو لەبارەی شەریتی بۆماوەیی مرۆڤ بەدەست بهێنێن؛ زانایان خەریکبوو بتوانن کۆدی قەدەر و شاراوەکانی مرۆڤ بخوێننەوە، کە (الله) نووسیویەتی.
بەم شێوەیە ناوی (الله)ی هێنا لە وتارەکەیدا.
بەڵێ ئەمە هۆشیارییەکی کاتی بوو. لە دوایدا گفتوگۆیەکی زۆر، هەروەها خەڵك زۆر قسەیان بەناوی ئایین و زانست کرد ناکۆکییان لە نێواندا پەیدابوو، بەم شێوەیە پرسیارە کۆنەکە گەڕانەوە لەبارەی سەربەستی مرۆڤەوە .... ئایا مرۆڤ سەربەستە یان هەوەس کار ؟ ..... ئەگەر خودا هەموو کردەوەکانمانی پێشتر نووسیبێت بۆچی سزامان دەدات ؟ بەڵکو بۆچی مرۆڤ دروست کراوە ؟ ...

ئایا تاوانی ئەو کەسە چییە کە بانگەوازی قورئانی پێنەگەیشتووە؟ ئایا ڕای ئایین چییە لەبارەی پەرەسەندن ؟ بۆچی ناکرێت قورئان نووسراو بێت ؟

هەر هەمان گفتوگۆیە کۆنەکە گەڕایەوە نێوان من و هاوڕێ بێ باوەڕەکەم و هەمان بابەت لەبارەی سەربەست و بەربەست ، زیندووبوونەوە ، چارەنووس و هتد. هەموویان بۆنەتە بابەتی هەنووکەیی.

بۆ ئەوەی بەشدار بین بۆ شیکردنەوەی ئەم جۆرە پرسیارانە لە ژێر ڕۆشنایی قورئان و دونیای باوەڕبوون، ئەم پەرتووکەمان خستە بەردەستی ئێوەی خۆشەویست.....

مصطفى محمود

بـــــەشی یەکەم

- خودا لە کەس نەبووە وە کەسیش لە ئەو نابێت .

هاوڕێیەکـەم هـەڵگری بڕوانامـەی دکتۆرایـە لـە وڵاتـی فەرەنـسا ، لـە جیهـانی ئەندێشە و خۆشیدا ژیاوە تا گەیشتە ئەو ڕادەیەی کە هەموو شتێك ڕەت بکاتەوە. هاوڕێیەکەم حەزی لە گفتوگۆ و قسەکردنی زۆرە ، هەروەها بڕواشی وایە ئێمەی بڕوادار مرۆڤی زۆر سادەین و باوەڕ بە شتی بێ بنەما دەکەین و خۆمان بە هەبوونی بەهەشت و حوری هەڵدەخەڵەتێنین. بە گاڵتەوە بە منی گوت : ئێوە دەڵێن خودا هەیە و تەنها بەڵگەشتان یاسای هۆکارییە. ئەو یاساییەی کە دەڵێت بۆ هەموو دروستکراوێك دروستکەرێکی هەیە.... هەموو خولقێنراوێك خولقێنەرێکی هەیە .... هەموو هەبوونێك هۆکارێکی هەیە .... چنین بەڵگەیە لە سەر هەبوونی چنەر.... وێنە بەڵگەیە لەسەر هەبوونی وێنەکێش.. نەخشە بەڵگەیە بۆ هەبوونی نەخشەکێش ......گەردوونیش بە

هەمان ڕێسا و بنچینەوە گەورەترین بەڵگەیە بۆ هەبوونی خودایەکی گەورە و خولقێنەر.
ئێمەش وەڵامی دەدەین و دەڵێین :
پرسیارەکەت بۆگەنە و پێویست و دڵخوشکەر نییە . تۆ دەڵێی خودا هەیە و پاشان دەڵێی کێ خودای دروست کردووە ؟ واتە لە یەك کاتدا خودا دەکەیتە دروستکەر و دروستکراو. کە ئەمەش دوو شتی دژی یەکترن.
لایەنی دووەمی پرسیارە بۆگەنەکەت ئەوەیە کە خودا ملکەچ دەکەی بۆ یاساکانی دروستکراوی ئەو ..... چونکە یاسای هۆکاری تەنها یاسایە بۆ ئێمەی دروستکراوی ئەو، کە لە کات و شوێنی دیاریکراو دروستکراوین. چونکە ئەو خودایەی کات و شوێنی وەك پێویست دروستکردووە ، خۆی لە سەرەوەی کات و شوێنە. هەروەها بە هیچ شێوەیەك ناکرێت بە کات و شوێن یان یاساکانی کات و شوێن ببەستینەوە . هەروەها خودا دروستکەری یاسای هۆکارە ، لەبەر ئەوە ناکرێت ملکەچ بێت بۆ یاسای هۆکارەکەی، کە خۆی دروستی کردووە.
تۆ بەم فەلسەفە سادەیە وەکو ئەو بووکە شووشەیەی کە لەناو لانەکەی دەجوڵێت و وای بۆی دەچێت کە ئەو مرۆڤەی دروستی کردووە لەگەڵی دەجوڵێت . وە ئەگەر گوتمان بەڵکو ئەو بووکە هەر لە خۆیەوە دەجوڵێت تۆ دەڵێیت ئەستەمە شتێك لە خۆیەوە بجوڵێت، بەهەمان شێوە تۆ بڕوات نییە بەو ڕاستییەی کە دەڵێت خودا بە خۆی هەیە بەبێ ئەوەی هۆکار و دروستکەری هەبێت ...... چونکە تۆ دەبینی هەموو شتێك لە دەوروبەرت پێویستی بە هۆکار و دروستکەرێکە.

تۆ بەم شێوازە بیرکردنەوەیە وەکو ئەو بۆچوونەی، کەوا هەست دەکات خودا پێویستی بە پەرەشوتێکە بۆ ئەوەی لە ئاسمانەوە بێتە خوارێ بۆ لای مرۆڤەکان. یان پێویستی بە پاسێکی خێرایە بۆ ئەوەی بگاتە پێغەمبەرانی خۆی .... خودای پاك و تەنیا زۆر دوورە لەم جۆرە سیفەتانە.

(عەمما نوئێل کانت) کە فەیلەسوفێکی ئەلمانییە لە کتێبەکەیدا (نقل العقل الخالص) ڕای وایە کە ئەقڵ ناتوانێت زانیاری تەواوی هەبێت دەربارەی نهێنی شتەکان ، چونکە ئەم عەقڵە وەها دروستکراوە کە تەنها بە سروشتی خۆی هەندێك شت و شتە دیارەکان بزانێت . لە هەمان کاتدا عەقڵ ناتوانێت بنچینە و بنەمای شتەکان بزانێت ، بۆ نموونە وەکو هەبوونی خودا. ئێمە بە دڵ و دەروون خودا دەناسین نەك بە عەقڵ . مەیل و خۆشەویستمان بۆ دادپەروەری بەڵگەیە لەسەر هەبوونی دادپەروەرێك. هەروەکو چۆن تێنوویەتیمان بەڵگەیە لە سەر هەبوونی ئاو.

بەڵام (ئەرستۆ) کەوا فەیلەسوفێکی یۆنانی کۆنە، درێژە بەیەکەوە بەستنی هۆکارەکان دەدات و دەڵێت :" کورسی لە دار دروست کراوە ، داریش لە درەخت ،.. درەختیش لە تۆوە ... تۆویش لە جوتیارەوەیە .... ئەرستو ناچار بوو درێژە بەم هۆکارە بەیەکەوە بەستراوانە بدات لە کاتێکی بێ کۆتاییدا ".

بەڵام دەبێت بگەینە ئەو دەرئەنجامەی کە دەبێت یەکێك هەبێت بەبێ هۆکار بۆ هەبوونی ئەو . هۆکاری یەکەم بێت و بزوێنەری یەکەمە کە پێویستی بە بزوێنەرێك نییە بۆ ئەو ، خولقێنەرێکە بەبێ ئەوەی پێویستی بە خولقێنەر هەبێت بۆ خۆی...... کە ئەمەش ڕاستییێکە ئێمەی بڕوادار هەمان بڕوامان هەیە.

لـه دوای ئـەوان (ئـیبن عـەرەبی) کـە زانایـەکی موسـڵمانە و کەوتووەتـە ژێـر کاریگـەری فەلـسەفە و سـوفیگەری و بیروبـاوەڕی (الحلـول والاتحـاد و وحـدة الوجود) وەڵامی پرسیاری: کێ خودای دروست کردووە؟. دەداتـەوە و دەڵێـت:" ئەمە پرسیارێکە تەنها بە عەقڵێکی نەخۆشـدا دێـت، چونکە خـودا خـۆی ئـەم هەبوون و بوونەوەرانە دەسەلمێنێ. نـەوەك ئـەم بـوون و بوونەوەرانـە بکرێنـە بەڵگە لەسەر خودا، هەروەکو چۆن دەڵێین هەبوونی رووناکی بەڵگەیـە لەسـەر رۆژ، بەڵام ئەگـەر قسەکە سـەرا و ژێـر بکـەین و بڵێین : رۆژ بەڵگەیـە لەسـەر هەبوونی رووناکی !!

هەر وەکو گوتراوە و قسەیەکی دیارە لای فەیلەسوفەکان کە گوایە خوای گەورە دەفەرموویێت:((أنا یُستدل بي .... أنا لا یُستدل عليّ)) واتە : (مـن دەکـرێم بـە بەڵگە ، بەڵام من ناکرێمە بەڵگە لە سەر هەبوونم) . چونکە خـودا بەڵگەیەکـە کە پێویستی بە بەڵگە نییـە . هـەر خـۆی ڕاسـت و روون و ئاشـکرایە .... هـەر ئـەویش بەڵگەیـە لـە سـەر هـەموو شـتێك . خـودا دیـارە لـە هـەموو سـیفات و رەوشتە جوانەکانی ئەم گەردوونە، لە یاسـاکان ... وردەکارییـەکان... جوانی... رێکـوپێکی ... لـە گـەڵای درەخـت ... لـە ڕیـشەکانی تـاووس ... لـە پـەڕەکانی پەپوولـە ... لـە بـوونی گـوڵ ...لـە دەنگـی بولبـول ... لـە جـوانی و رێکـی ئەستێرەکان ... لەو پارچە شیعر و سـەمفونیاییەی کـە پێـی دەڵێن گـەردوون .....

ئەگەر ئێمە بڵێین ئەمە هەموو هەر لە خۆیەوە پەیدا بووە بەبێ هۆکار، وەکو ئەوە دەبێت کە پیتەکانی چاپ لە هـەوادا بڵاوبکەینـەوە و لـە دوایـدا هـەر بـە

خۆڕایی پیتەکان بگەنە یەکتر و پارچە شیعرێکی شکسپیر پێك بهێنێت بەبێ شاعیر !!

قورئـانی پـیرۆز زۆر بـە جـوانی و هێمنـی وەڵامـی ئـەم هـەموو پرسـیارانە دەداتـەوە، بـە چـەند وشـەیەکی کـورت ودەڵێـت:" ﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴾ الإخـــــلاص(١ـ ٤). هاوڕێیەکەم بە گاڵتەوە پرسیار دەکات و دەڵێت :" بۆچی ئێوە دەڵێن خـودا یەکـە، بۆچـی خوداکـان زۆر نـابن؟. لـە نێـوان خۆیانـدا کارەکـان دابـەش بکەن"؟!

ئێمە بە هـەمان ڕێـڕەوی ئـەو کـە بـڕوای پـێ هەیـە وەڵامـی دەدەینـەوە ... بـە زانست نەك بە قورئان.... پێی دەڵێین: خودای خولقێنەر یەکە، چونکە ئـەم گەردوونە بە یەك خامە و یەك پلان دانـراوە. لـە هایـدرۆجین و (٩٢) تـوخمی تر پێك هـاتووە، هـەر وەك چـۆن لـە خـشتەی (مەنـدلیف) دا هـاتووە .... بـە هـەمان ڕێگـا ..... بـە بەیەکگەیـشتن و دەرکردنـی وزەی نـاوەکی کـە هـەموو ئەستێرەکانی ئاسمـان دەدرەوشـێتەوە ، ڕۆژەکـانی گـەردوون هەڵدەگیرسێن..... هـەروەها ژیـانیش بنیـات نـراوە لـە چـەند ئاوێتەیـەکی کـاربۆن ، هـەموو جۆرەکانی ژیان بەهۆی سووتانەوە دەگوڕێن بۆ خەلووز ، بە یـەك شیکردنەوە (توێکـار)، شـیکردنەوەی (توێکـاری) بـۆق ، کەروێـشك ، کـۆتر ، تیمـساح ، زەرافە ، نەهـەنگ. .... هـەموویان یـەك پلانـی شـیکردنەومیان هەیـە ، هەمان خوێنبـەر و خوێنهێنـەر ، ژوورەکـانی دڵ ، هـەمان ئێـسك، هـەر ئێـسکێك ئێسکێکی تری وەکو خۆی هەیە ...... باڵەکانی کۆتر وەکو دەستەکانی بۆقە.... هـەمان ئێـسك لەگـەڵ هەنـدێك گۆڕانکـاری کـەم. ملـی زەرافـە سـەرەڕای

درێژییەکەی هەمان شێوەی هەر حەوت فەقەراتی ملی ژووژییە. کۆئەندامی دەمار، هەمان کۆئەندامە لە هەموویان ... پێك دێت لە ئێسك و دەمار و گرێ و دەماری هەست کردن و دەماری جوڵاندن. لە هەموویان هەمان کۆئەندامی هەرسکردن هەیە. پێك دێت لە گەدە و دوانزە گرێ و هی تر .... کۆئەندامی میزکردن پێك دێت لە گورچیلە و حالب و میزڵدان و میزەڕۆ . کۆئەندامی زاوزێش بە هەمان شێوە ... هەموویان یەك پێکهاتەیان هەیە لە گژوگیا و گیانلەبەر و مرۆڤ ، هەمان سیفاتیان هەیە ، زۆردەبن و لە دایك دەبن و دەمرن بە هەمان ڕێگا..... باشە هیچ شتێکی نامۆ بە دی دەکرێت ئەگەر بڵێین خودا یەکە؟ ، ئایا ئەمانە بەڵگە نین بۆ یەك شێواز ؟!

بۆچی بڵێین زۆر خودا هەن ؟! ئایا هیچ کەم و کورتییەك هەیە بۆ ئەوەی ئەوی تر ئەم کەم و کورتییە پڕ بکاتەوە ؟ ئایا ئەمە دژایەتی نییە؟

ئەگەر زۆر خودا هەبن. ناکۆکی لە نێوانیاندا دروست دەبێت، هەروەکو قورئان بۆمان دیار دەکات. هەریەك شانازی و بەرگری لە کارەکانی دەکات، بەم شێوەیە زەوی و ئاسمان لەناو دەچن. خودای گەورەش لە سیفەتەکانی ئەو، گەورەیی و بە توانایییە، کە ئەمەش دوو سیفەتن ناکرێت هەندێکی تر تێدا بەشدار بن..... هاوڕێیەکەم گاڵتە بە مانای (ربوبية) یش دەکات و دەڵێت:" ئایا جێگای سەرسوڕمان نییە خودا (رب) دەست بخاتە ناو هەموو کارێکی بچووك و گەورەی ژیان. هەر ئەو ڕێنیشاندەری گیانەوەرە ، سروش بۆ هەنگ دەنێرێت و پێی دەڵێت، لە شاخەکان ماڵی خۆت دابنێ، وە هیچ گەڵای دارێك ناکەوێتە خوارێ بەبێ زانین و ڕێپێدانی ئەو ، وە هیچ بەروبوومێك پێناگات و دەرناکەوێت بەبێ هێزی ئەو. وە هیچ گیاندارێك ناتوانێت بەر بگرێت و

بەرەگەی دابنێت بەبێ زانینی ئەو ..... ئەگەر کەسێك بکەوێت ، هەر ئەو وا دەکات کە ئەو بکەوێت. وە هیچ زیندەوەرێك ناکەوێتە ناو خواردەمەنییێك تا ئەو نەکەوێنێت، گەرمی هێلی تەلەفونێك لە کار ناکەوێت تا ئەو حەزی لێ نەبێت ، کاتێك باران نابارێت هەر ئەو رێگرە، وە ئەگەر باریش هەر ئەوە دەبارێنێت. ئایا ئێوە بەم بۆچوونە خودای خۆتان بە ئەرك و ئیشی زۆرەوە ماندوو ناکەن ؟!

لە وەلامەکەیدا دەڵێم:" من تێناگەم ئایا خودا بەبۆچوونی پرسیارکەر باشتر وایە خۆی لەم هەموو ئەرکانە لابدات و مۆڵەتێك وەربگرێت و پشتی لە گەردوون بکات و بۆ ئەوەی هەمووی لەناو بچێت و یان شتێك ئەوی تر بخوات ؟! ئایا بە بۆچوونی ئەو خودا لە کار کەوتووە، ئاگای لە هیچ شتێك نەبێت نەبینێت و گرنگی بە دروستکراوی خۆی نەدات ؟! لەلایەکی ترەوە، چ هۆکارێك هەیە وای لە پرسیارکەر دەکات کە بڵێت ئەم کارە کارێکی بچووك و بێ سوودە ناکرێت خودا خۆی پێوە خەریك بکات. هەروەها ئەم کارە کارێکی گەورەیە پێویستە خۆی بۆ تەرخان بکات ؟!

لە دیدی پرسیارکەر مێشوولەیەکی بچووك و بێ نرخ گرنگ نییە بکەوێتە ناو خواردنێك یان نەکەوێت ، کە ئەویش بە کەوتنە ناوی دەتوانێت رێرەوی مێژوو بگۆرێت بەم کەوتنە بێ نرخە ..... چونکە ئەو دەتوانێت نەخۆشییەکی کوشندە ، وەکو کولێرا بگەیەنێتە هەزارەها کەس و هاوسەنگی مێژوو بگۆرێت ؟! ئایا تۆ نەتزانیوە پێشکە توانی ئەسکەندەری گەورە لە ناو ببات ؟! شتێکی زۆر بچووك دەتوانێت دەرئەنجامێکی زۆر ترسناك بەدوای خۆیدا بهێنێت، شتگەلێکی زۆر بچووك دەتوانێت کارێکی زۆر ترسناك بەدوای

خۆیدا بهێنێت. هەروەها لەوانەشە هیچ زەرەر نەگەیەنێت ! تەنها جیهانی غەیبە نرخی هەموو شتێك دەزانێت ؟ . یاخود هاوڕێکەمان دەیەوێت خۆی بکاتە ڕێنیشاندەر و کارەکانی خودا دیاری بکات ؟ . بەڵام خودامان زۆر پاك و دوورە لەم بۆچوونە سادەیە.

خودامان خودایەکە شایەن و شایستەی خودایەتییە ، هەموو شتێك دەزانێت، هیچ شتێکی لێ شاراوە نییە، نە لە ئاسمان نە لە زەوی، ئاگای لە هەموو شتێکە و بەهانایان دێت و چاودێری دروستکراوەکانی خۆی دەکات.

بـــــەشی دووەم

- ئەگەر هەموو کردەوەکانمان لە سەرمان نووسرا بن ، بۆچی خودا سزامان دەدات؟!

هاوڕێیەکەم ئەم جارە پێی وابوو دەتوانێت بەم پرسیارە ڕێگەم لێبگرێت و نەتوانم لە دەستی رزگارم ببێ و گوتی:" ئێوە دەڵێن هەموو شتێك بە قەزاو قەدەری خودایە و کردەوەکانمان دیسان بە قەزا و قەدەر لە سەرمان نووسراوە، باشە ئەگەر حاڵم ئاوابێت و کردەوەکانم هەمووی بەم شێوەیە بێت بۆچی خودا سزامان دەدات ؟!

پێم مەڵێ وەکو جاران من سەربەستم، چونکە هیچ دروویەك لەم دروویە گەورەتر نییە، ڕێم پێبدە پرسیارت لێبکەم: ئایا ڕۆژی لە دایکبوونت و شێوە و درێژی و پانی و ڕەنگی لاشەت و نیشتمانت بە دەست خۆت بووە ؟! ئایا بە ویستی تۆ خۆر هەڵدێت و مانگ ئاوا دەبێت ؟!

ئایا بە ویستی من قەزا بەسەرمدا دێت و مردن لەناکاو بەسەرمدا دێت و دەکەومە ناو ناخۆشییەك و هیچ ڕێگایەك نییە رزگارم بکات تەنها ئەنجامدانی تاوان نەبێت ؟! بۆچی خودا بە ناچاری هەندێك کارم پێدەکات و لە دوایدا لێپێچینەوەشم لەگەڵدا دەکات ؟!

ئەگەر تۆ بڵێی من سەربەستم و بە ویستی خۆم کار دەکەم. ئایا بەم دەرئەنجامە دوو حەز و ویست لە یەك کاتدا پەیدا نابن ؟ حەز و ویستی خۆت لەگەڵ حەز و ویستی خودا، ئایا لەم کاتەدا تۆ هاوەڵ بۆ خودا دروست ناکەی ؟! بە دروستکردنی دوو حەز و ویست؟ پاشان وەڵامت چییە بۆ کاریگەری دەوروبەر و جیاوازی کاتەکان و ئەو زۆرەملێیەی کە زانا ماددییەکان و مێژوو نووسان بڕوایان پێ هەیە؟

هاوڕێیەکەم بەم چەند پرسیارە زۆر دڵخۆش بوو، وای دەزانی من هیچ وەڵامێکم نییە، بەڵکو من لە ڕیزی مردووەکانم تەنها پێویستە بۆ کفن کردن ئامادەبکرێم ؟!

پاشان من زۆر بە هێمنی وەڵامم داوە و گوتم:" تۆ چەند هەڵەیەکت کردووە .... یەکەم جار کردەوەکانت لای خودا زانراون، بەڵام لەسەرت بە زۆری نەنووسراون..... بەڵکو خودا دەزانێت، هەروەکو چۆن بە بۆچوونی خۆت بە کوڕەکەت دەڵێی تۆ زینا دەکەی، پاشان وا ڕوویدا و کوڕەکەت زینای کرد، ئایا تۆ کوڕەکەت وا لێکرد کە ئەو کارە بکات ؟ یانیش ئەوە تۆ دەتزانی و هەروەکو چۆن لە قەدەردا نووسراوە ؟.

قسەکانت دەربارەی سەربەستی، درووییەکی ترە، کاتێك بەڵگە دەهێنیت و دەڵێی من سەربەست نیم لە دیارکردنی ڕۆژی لە دایك بوونم ، لە چۆنیەتی

دیارکردنی شێوەم، درێژی خۆم، ڕەنگ و سیمای خۆم، نیشتمانی خۆم، وە هەروەها تۆ ناتوانی شوێنی خۆر بگۆڕی ئەمە تێکەڵییەکی ترە، هۆکاری ئەم تێکەڵییەش تۆ بڕوات وەکو بڕوای ئێمەی بڕوادار نییە، تۆ باسی سەربەستیەکی ڕەها دەکەی......

تۆ دەڵێی:" ئایا بۆچی من ناتوانم خۆم دروست بکەم و ڕەنگ و درێژی و کورتی خۆم دیاری بکەم، ئایا من بۆچی ناتوانم خۆر لە شوێنەکەی لابدەم یان رابگرم..... کوا سەربەستییەکەم؟!

ئێمە پێت دەڵێین: تۆ باسی سەربەستیەکی ڕەها دەکەی. سەربەستییەك کە هیچ سنووری بۆ نەبێت، سەربەستی دەستکاریکردنی ئەم گەردوونەیە، کە بە ویستی خۆت ڕێڕەو و ڕێکخستنەکەی بگۆڕی.... کە ئەمەش تەنها کاری خودای تاك و تەنیایە. خودا دەفەرمووێت: ﴿ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ القصص:(٦٨) واتە: (هەر پەروەردگاری تۆیە هەر چیەکی بوێت دروستی دەکات و هەڵی دەبژێرێت، خەڵکی ئەو دەسەڵاتەیان نییە و سەر پشك نەکراون، پاکی و بێگەردی و بڵندی بۆ خوایە لە بەرامبەر ئەو شتانەوە نەفامان دەیکەنە شەریك و هاوەڵ)[١]. هەروەها خودای گەورە لێپێچینەوەت لەگەڵدا ناکات لەبارەی کورتی و درێژیتەوە ، سزاشت نادات، چونکە تۆ توانای ئەوەت نەبووە ڕێڕەوی خۆر بگۆڕی، بەڵکو خودای گەورە لە سەر ئەو داواکاریانە سزات دەدات

١ـ ڕافەی گشت ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز لە پەرتووکی تەفسیری ئاسان، لە نووسینی مامۆستایی پایەبەرز بورهان محمد امین وەرگیراوە.

که وەکو ئـەرکێك بـە تـۆی سـپاردوون، بـەڵام ئـەنجامت نـەداون، تـۆ لـەم بـوارە سەربەسـت بـووی لـە کـردن و نـەکردنی. لـە تواناتـدا هـەبوو زاڵبـی بەسـەر ئارەزووەکانتدا، تووڕەبوونەکەت کپکەیەوە ڕێگری لە کارە خراپەکانت بکەی و هەوڵبدەیت بۆ ئەنجامدانی کاری چاکە.......

تۆ دەتوانیت خۆت و ماڵت لـە پێنـاو خـودا دا ببەخشی.... تـۆ دەتوانیـت درۆ بکەی یان ڕاست بڵێیت..

تۆ دەتوانیت خۆت لە ماڵی حەرام بپارێزی ، تـۆ دەتوانیـت چاوەکانت داپۆشـی لە سەیرکردنی نامووسی خەڵکی........

تـۆ دەتوانیـت زمانـت بپارێزی لـە قسەی خـراپ و ناشـیرین..... لـەم بارەیـەوە خودا لێپێچینـەوەت لەگەڵدا دەکات و سزات دەدات......

ئـەو سەربەسـتییەی کـە مەبەسـتمانە و ئێسـتا باسـی لێـوە دەکـەین. تـەنها سەربەستییەکی سنووردارە، نەك سەربەستییەکی ڕەها، سەربەستی مـرۆڤ لـە ڕووی ئـەو داواکاریانـەی کـە لـە مرۆڤـەکان کـراون. ئەمـە سەربەسـتی ڕاسـتەقینەیە، بەڵگـەش لەسـەر ڕاسـتەقینەبوونی ئـەم سەربەسـتییە، هەسـتکردنمانە لـە ناخـەوە بـە بەرپرسـیارێتی، پەشـێمانبوونەوەمانە لـە ئەنجامدانی کاری نابەجێ، ئارامگرتن لەسەر ئەنجامدانی کاری چاکە. ئێمـە لـە هەموو کاتەکانی ژیانماندا شت هەڵدەبـژێرین، بـەراورد لـە نێـوان گریمانـەکان دەکەین. بەڵکو ئەرکی هەرە بنەڕەتی عەقڵ ئەوەیـە شـتەکان لێکجیا بکاتـەوە، یەکێك لە نێوانیان هەڵبژێریت هەروەها ئێمە زۆر بە ئاسانی جیاوازی دەکەین لە نێوان لەرزینی لاشەمان بەهۆی گرانەتاوە، هـەروەها هـەژانی دەروونمان لـە کـاتی نووسـینی شـتێك. لـەرزینی یەکـەم لەرزینێکـە بەدەسـت خۆمـان نییـە،

دووەمیـان بـە دەسـتی خۆمانـە...... ئەگـەر لـە هـەردوو جولـە و لـەرزین سەربەست نەبووباین، ئەوا نەمان دەتوانی جیاوازی لە نێوانیاندا بکەین..... بۆ دڵنیابوون لە هەبوونی ئەم جۆرە سەربەستییە باشترین بەڵگە ئەمەیە کاتێك کە دڵمان حەزی لە شتێك نەبێت مەحاڵە ئاراستەکەی بگۆڕێت، هەرچەندە ئەگەر هێزی پاڵەپەستوشی بخرێتە سەر، هەروەها تۆ دەتوانی بە ترساندن و بە زۆر جل و بەرگ بەر ئافرەتێك بکەیت، بەڵام ناتوانی وای لێ بکەی لە دڵەوە تۆی خۆش بوێت، ئەمەش مانای وایە کە خودای گەورە دڵەکانمانی بە سەربەستی دروستکردووە و ڕزگاری کردووە لە هەموو جۆرە زۆرلێکردنێك. هەر لەبەر ئەمەشە، خودای گەورە دڵ و نیاز (نیة)مانی کردووە بە بنچینەی هەموو حوکمێك. واتە مرۆڤ هیچ سزایەك یان پاداشتێك وەرناگرێت لەسەر کردەوەکانی ئەگەر نیاز و دڵی لەگەل نەبێت. ئەگەر مرۆڤی بڕوادار بەهۆی تۆقاندن و زۆرلێکردنەوە وشەی کوفر بێت بە سەر زمانیدا، خودای گەورە لێپێچینەوەی لەگەڵدا ناکات. لەبەر هەمان هۆ خودای گەورە دەفـــــــــەرمووێت:﴿ ......إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ .... ﴾ النحل(١٠٦)،واتە: (... جگە لەوانەی کە ناچار دەکرێن وشەی کوفر بێت بەسەر زاریاندا لە کاتێکدا دڵیان پڕە لە ئیمان....).

ڕوویەکی تری ئەم تێکەڵییە لەم بارەیەوە ئەوەیە، کە هەندێ خەڵك سەربەستی مرۆڤەکان بەجۆرێك تێدەگەن و دەڵێن ئەم سەربەستییە جۆرە زاڵبوونێکە لەسەر حەز و ویستی خودادا، جۆرە تاکڕەوییەکە لە ئەنجامدانی کارەکان. بەم شێوەیە هاوەڵ بۆ خودا دروست دەکەین. وەکو ئەو بڕیار دەدەین و شت بەڕێوە دەبەین.

هاوڕێیکەم بەم شێوەیە لەم سەربەستییە تێگەیشتووە. لەسەر ئەم بنچینەیە بڕوای وایە دوو حەز و ئارەزوو دروست دەبن، بەڵام ئەمە تێگەیشتنێکی ڕاست نییە، چونکە سەربەستی مرۆڤەکان زاڵ نابێت بەسەر بڕیار و حەزی خودای گەورەدا.......

مرۆڤەکان دەتوانن بە هۆی سەربەستی خۆیانەوە شتێك ئەنجامبدەن پێچەوانەی ڕازیبوونی خودا بێت، بەڵام ناتوانن شتێك ئەنجامبدەن پێچەوانەی ویست وحەز و ئارەزووی (إرادة ومشيئة) خودا بێت......

کەواتە خودا سەربەستی بە ئێمە داوە، کە بەپێی ئەم سەربەستییە تاوان بکەین و بەبێ ئەوەی پێی خۆش بێت. بەڵام ناتوانین بەپێچەوانەی حەزی ئەو بجوڵێینەوە. کە ئەمەش جۆرێکە یان بەشێکە لەو سەربەستییە سنوردارەی کە باسمان کرد. بۆیە هەرشتێك ئێمە ئەنجامی بدەین لە چوارچێوەی حەز و ئارەزووی ئەو دەرناچێت، هەرچەندە دەکرێت ڕەزامەندی خودای لەگەڵدا نەبێت و پێچەوانەی شەریعەتیش بێت. سەربەستی مرۆڤەکان بەخششێکی خودایە بە ئێمەی مرۆڤ بەخشیوە، نەوەك ئێمە ئەم سەربەستییەمان بە زۆر بەدەست هێنابێت.

سەربەستیمان بەشێکە لە حەز و ئارەزووی خودا، چونکە خودا دەفەرموێت:

﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ الإنسان (٣٠).

واتە: (دڵنیاش بن: ئێوە هیچتان پێناکرێت و هیچ کارێکتان پێ ئەنجام نادرێت مەگەر خوا ویستی لەسەر بێت، بێگومان ئەو خوایە زانا و دانایە دەزانێت کێ شایستەی هیدایەتە، داناشە لە هیدایەتدانی بەندە چاکەکاندا)، چونکە حەزی مرۆڤەکان بەشێکە لە حەزی خودا، بەخشین و چاکە و فەرمانی ئەوە. کەواتە

حەزمان بە ویستی ئەوە، هیچ دژایەتییەك لە نێوان ئەم دوو حەزەدا نییە، مرۆڤ بە حەزی خۆی پێشبڕكێ لەگەڵ حەزی خودا ناكات....... سەربەستی بەم مانایە پێچەوانەی یەكتاپەرستی نییە. ناچێتە چوارچێوەی هاوەڵ دروستكردن بۆ خودا و وەكو ئەو بڕیار بدەن. كەواتە سەربەستیمان هەمان بڕیار و حەز و ویستی خودایە.

ڕووی سێیەمی ئەم تێكەڵییە ئەوەیە كە هەندێك خەڵك پێیان وایە هەبوونی قەزا و قەدەر و سەربەستیَ و بەربەستی مرۆڤەكان، جۆرێكە لە زۆرەملیَ، وا دەكات مرۆڤەكان بە پێچەوانەی سروشت و ویستی خۆیان بجوڵێنەوە، كە ئەمەش بڕوایەكی چەوتە، هاوڕێكەشم تێی كەوتووە. چونكە خودا لە زۆر ئایەتی پیرۆزدا زۆركردن لە مرۆڤەكان ڕەت دەكاتەوە. بۆ نموونە لە ئایەتێكدا دەفەرموویت:﴿ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴾ الشعراء(٤)، واتە: (خۆ ئەگەر بمانەوێت موعجیزەیەكیان لە ئاسمانەوە بۆ دادەبەزێنین ئەوسا بەردەوام گەردنیان بۆی ملكەچ و زەلیل دەبێت)، هەروەها دەفەرموویت:﴿ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ .... ﴾ البقرە(٢٥٦)،واتە: (بە هیچ جۆرێك زۆر كردن نیە لە وەرگرتنی بیروباوەڕی ئاینی ئیسلامیدا، چونكە بە ڕاستی ڕێبازی چاك و دروست؛ ڕوون و ئاشكرا بووە و جیابۆتەوە لە گومڕایی و سەركەشی...). هەروەها لە سورەتی یونسدا دەفەرموویت:﴿ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَن فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴾ یونس(٩٩)، واتە: (خۆ ئەگەر پەروەردگارت بیویستایە (دەیتوانی بە زۆر و بە ناچاری) هەر هەموو دانیشتوانی سەر

زەوی باوەڕ بهێنن (بەڵام پەروەردگاری مەزن ڕێزی بۆ ئادەمیزاد داناوە و سەرپشکی کردووە)، جا ئایا تۆ (ئەی پێغەمبەر (صلی الله علیه و سلم)، ئەی ئیماندار) ئەتەوێ زۆر لە خەڵکی بکەی بۆ ئەوەی بڕواداربن؟!).

کەواتە قەزا و قەدەر ناکرێت ئەوها تێکەڵبن، وەکو جۆرە زۆرەملێیەك و دژی ویست و سروشتی مرۆڤەکان، بەڵکو بە پێچەوانەوە......

خودای گەورە بەگوێرەی نیازی مرۆڤەکان کارەکان ئەنجامدەدات. ئەو شتەی بۆ پێخۆشە کە لە ڕەگەزی حەزەکەیەتی ، ئەو شتەی بۆ دەوێت کە لە ڕەگەزی ویستیەتی، هیچ دژایەتییەك لە نێوان حەزی خودا و سەربەستی و حەزی مرۆڤەکاندا نییە......

ویستی خودا بۆ مرۆڤەکان هەمان سەربەستی مرۆڤەکانە، چونکە خودا هەموو شتێك بەڕێدەکات و بەڕێوەدەبات بەپێی حەزی دڵ و نیازەکانی مرۆڤ.

خودا دەفەرمووێت: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلْأَخِرَةِ نَزِدْ لَهُۥ فِى حَرْثِهِۦ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْأَخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴾ الشوری(٢٠).

واتە: (جا ئەوەی کە بەرهەمی قیامەتی دەوێت و لە دنیادا کار و کردەوەی چاك دەچێنێت، ئێمە پاداشتی هەوڵ و کۆششەکەی بە زیادەوە پێدەبەخشین، ئەوەش کە بەرهەمی دنیای دەوێت؛ هەندێك لە دنیای پێ دەبەخشین، (بەڵام) لە قیامەتدا هیچ جۆرە بەشێکی نیە).

هەروەها دەفەرمووێت:﴿ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴾ البقرە(١٠). واتە: (ئەوانە لە دڵ و دەروونیاندا نەخۆشی بێ باوەڕی و حەسوودی و کینە هەیە، خوایش (بەسەرخستنی حەق و

ئیمانـداران) ئەوەنـدەی تـر دەردیـان گـران و کاریگـەر دەکـات و سـزایەکی سـەختیش (لـە دنیـا و قیامەتـدا) چاوەڕێیانە بـە هـۆی درۆکـردن). وە لـە سـورەتی (محمـد)دا دەفـەرموویت:﴿ وَٱلَّذِينَ ٱهۡتَدَوۡاْ زَادَهُمۡ هُدٗى وَءَاتَىٰهُمۡ تَقۡوَىٰهُمۡ ﴾ محمد(١٧). واتە: (ئەوانەش ڕێبازی هیدایـەت و ئیمانـدارییان گرتۆتـە بـەر بـە گوفتـاری پێغەمبـەر (صـلی الله علیـه وسـلم) هیدایـەت و دینـدارییان گەشـە دەکات و پەرە دەسێنێت، خـوایش شارەزایی و پارێزکاریی و دڵنیـایی زیـاتری پێدەبەخشین).

خـودای گـەورە لـە سـورەتی (الأنفـال) باسـی دیلـەکانی شـەڕی بـەدر دەکـات و دەڵێـت:﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّمَن فِيٓ أَيۡدِيكُم مِّنَ ٱلۡأَسۡرَىٰٓ إِن يَعۡلَمِ ٱللَّهُ فِي قُلُوبِكُمۡ خَيۡرٗا يُؤۡتِكُمۡ خَيۡرٗا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ﴾ الانفـال(٧٠). واتـە: (ئەی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم): بەو دیلانە بڵێ کە لەبەر دەستاندان، ئەگـەر خـوا خێـر لـە دڵەکانتانـدا بـەدی بکـات، ئـەوە زۆر لـەوە باشـترتان پـێ دەبەخشێت کە لێتان وەرگیراوە، (ئەگـەر بـاوەڕ بهێـنن) لێتـان خـۆش دەبێـت، خوایش لێخۆشبوو میهرەبانە).

هەموو شتێك بە قەزا و قـەدەرە، قـەزا و قەدەرەکە بـەگوێرەی نیـاز و حـەزی دڵتانە ...... ئەگەر خراپـە، ئـەوا خراپـە دەبێـت ... ئەگـەر چاکە، ئـەوا چـاکە دەبێـت.....واتـە هـیچ دژایـەتی و دووانییـەك لێـرە نییـە و هـەموو ویـستێك لەلایەن خودا هەمان سەربەستی مرۆڤەکانە....

خودای گەورە بەڕێوەمان دەبات بەپێی هەڵبژاردنی دڵ و نیازمـان، بـەبێ هـیچ زوڵـم و زۆرەملێیـەك، کـە پێـچەوانەی سروشـتمان بێـت، خـودای گـەورە لـە

سـورەتی اللیـل دەفـەرموێت:﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ﴾ اللیل(٥-٧).

واتە: (جا ئەوەی (ماڵ و سامان و زانستی و... هتد) دەبەخشێت و پارێزکار و لە خواترسە؛ بڕوای پتەوی بە پاداشتی چاك و بە نرخی خوایی هەیـە، ئـەوە ڕێگەی چاکە و چاکەکاری بۆ ئاسان دەکـەین و سـەر ئـەنجام دەیخەینـە خێـر و خۆشیەوە).

هـەروەها لـە سـورەتی (الأنفـال) لـەبارەی شـەڕی بـەدرەوە دەفـەموێت:﴿ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ ...... ﴾ الانفـال(١٧). واتـە: (کـەوابوو ئـەی ئیمانـداران: وەنـەبێت ئێـوە کافرانتـان کوشتبێت، بەڵکو خوا کوشتنی و لەناوی بـردوون، تـۆش ئـەی محەمـەد (صـلی الله علیه و سلم) کاتێك مشتێك خۆڵت ڕوو بە کافران فڕێدا ئەو کارە تەنها تـۆ نەتکرد، بەڵکو خوا فڕێیدا). کەواتە هاوێشتنی بەندە و هاوێـشتنی خـودا یـەك هاوێشتنە، ئەمە باشترین بەڵگەیە لە سەر قەدەری خودا، بەندە نییەت دەکات، خوداش بە یارمەتیدانی جێبەجێ دەکات ....

هەر لەسەر ئەم بنەمایە، بۆمان دەردەکەوێت کە سەربەسـتی مـرۆڤ ڕێژەیـەکی جێگری نییە، بەڵکو سنوردارە و دەرفەتی زیادبوونی هەیە..

مرۆڤەکان دەتوانن ڕێژەی سەربەستی خۆیان زیاد بکـەن بـە زانـست وەرگـرتن، بە داهێنانی ئامراز و ئامێری نوێ، مرۆڤ توانیویەتی دووریيەکانی گوێی زەوی لێکنزیك بکاتەوە و بەسەر کات و شوێندا زاڵ بێت. هەروەها مرۆڤ بە زانینـی یاساکانی دەوروبـەری خـۆی توانیویـەتی زینـدەوەرەکان بـۆ بەرژەوەنـدی خـۆی

بەکاربهێنێت هەروەها مرۆڤ توانیویەتی بەسەر گەرما و سەرما و تاریکیدا زاڵ ببێت.... بەم شێوەیە مەودای سەربەستی مرۆڤ زیادی کردووە... کەواتە زانست ئامرازێك بووە بۆ ئەوەی مرۆڤ لە بەربەستەکان ڕزگار بکات و سەربەستی زیاتر بەدەست بهێنێت .

ئامرازی دووەم ئایینە، بەهۆی بڕوابوون بە خودا و زیاتر لێی نزیکبوونەوە و زانیاری وەرگرتن لە سروش و پشتگیری کردنی، کە ئەمەش ڕێگای پێغەمبەران و ئەوانەی لەسەر ڕێگای ئەوانن.......

سلێمان پێغەمبەر بە پشتیوانی و پشتگیری خودا توانی لەگەل جنۆکە قسە بکات و هەروەها باڵندە و مێرووڵە، تەنانەت خودا هەوای بۆ ملکەچ کردبوو.... موسا پێغەمبەر دەریای کرد بە دوو لەت..... عیسا توانی مردووەکان زیندوو بکاتەوە و لە سەر ئاو بڕوات و نابینا و کەڕ و لاڵ چاکبکاتەوە.......

هەروەها پیاوچاکان و خواناسان زۆر شت لەسەر دەستیان ڕوویداوە.... کە ئەمەش چەند پلە و پایەیەکن بە پاڕانەوە و خوداپەرستی بەدەستیان هێناوە و توانییان مەودای سەربەستی خۆیان بە نزیکبوونەوە لە خودای گەورە زیاد بکەن، لە بەرامبەردا خودای گەورە زۆر شتی نهێنی و شاراوەیان پێ نیشانداون.

دیسان هەر زانستە مەوداکان زیاد دەکات، بەڵام ئەم جارە زانستی خوداوەندی (لدني)یە ، ئەبو حامدی غەزالی باسی ئاریشەی سەربەست(هەوەسکار) و بەربەست(بەڕێوەبراو) دەکات و دەڵێت: مرۆڤەکان سەربەستن لەو شتانەی دەیزانن، بەڵام بەربەستن لەو شتانەی نایزانن. مەبەستی ئەویش لەو قسانە

ئەوەیە کە دەیەوێت بڵێت هەرچەند زانستی مرۆڤ زیاد بکات ئەوەندە مەودای سەربەستیەکەی زیاد دەبێت، ئەوجا ئەو زانستە زانستێکی بابەتیانە بێت یان زانستێکی خوداوەندی (لدني).

زانا ماددیەکان زۆر بە هەڵەدا دەچن، کاتێك دەڵێن مرۆڤ بە دیلگیراوی رووداوە هەبووەکانی مێژوو و سیستەمی چینایەتییە. مرۆڤ دەکەنە بازنەیەك لە زنجیرەکانی ژیان کە کۆتایی پێ نایەت و هەردەبێت ملکەچ بێت بۆ یاساکانی ئابووری و گۆڕانکاریەکانی کۆمەڵگا. بەم شێوەیە مرۆڤ وەکو پارچە دارێکە بەسەر تەوژمی ئاودا هیچ هانا و حەز و ویستی بە دەستەوە نییە.

قسەیەك هەر دووبارە دەکەنەوە و لەگەلیش ماندوو نابن، وەکو یاسایەك تەماشا دەکەن، کە ئەویش گوتنی: هەبوونی(الوجود) ناکۆکی چینایەتییە، کە ئەمەش وشەیەکی نادروستە لە ڕووی زانستییەوە، چونکە هیچ وشەیەك نییە بەناوی هەرەبوون لە ڕووی مرۆڤایەتییەوە بەڵکو کۆمەڵێك گریمان و پێشخەرییەکن...... هەر ئەمەش بووەتە هۆی جیاوازی لە نێوان مرۆڤەکان و ئامڕازەکان و تەنە ماددیەکان، مرۆڤ دەتوانێت گریمانی گیرانی خۆر بکات بە خولەك و چرکە، هەروەها چۆنیەتی خولانەوەی خۆر بەدرێژایی رۆژ و ساڵەکان....... بەڵام لەبارەی خودی مرۆڤەوە ئێمە ناتوانین بزانین چی لەناو دڵیدا هەیە و بەنیازی چییە، یان سبەینێ چ کارێك دەکات. تەنها دەتوانین گریمانی بۆ دابنێین و وا گومان ببەین، ئەگەر هەندێك زانیاری پێشوەختە دەستمان بکەوێت.

لەبەرئەوە هەموو گریمانەکانی (کارل مارکس) بە ناڕاست دەرچوون، کە دەیگوت: شیوعیەت لە وڵاتێکی پێشکەوتوو جێبەجێ دەکرێت، بەڵکو لە چەند

وڵاتێکی دواکەوتوو پەیڕەوکراو بۆ ماوەیەکی کەم لەناوچوو. هەروەها گوتی: ناکۆکی و پێشبڕکێ لە نێوان شوعیەت و سەرمایەداری پەرەدەسێنێت، ئەمەش ڕووی نەدا، بەڵکو بە درێژایی ساڵەکان ئەم دوو ئایدیایە زیاتر لە یەکتر نزیك بوون، دەوڵەتە شیوعیەکان دەرگایان بۆ سەرمایەداری ئەمریکی واڵا کرد، هەروەها دەیگوت: لە کۆمەڵگا سەرمایەدارەکان دژایەتیەکان زۆر دەبن و لە کۆتاییدا بەرەو نەداری و مایەپووچبوون دەچن. ئەمەش ڕووی نەدا، بەڵکو بە پێچەوانەوە، ئابووریان گەشەی سەند و ناکۆکی کەوتە نێوان ئەو وڵاتانە کە خاوەن ئایدیای شیوعیەت بوون.

هەموو ئامار و بۆچوونەکانی مارکس بەڕاست دەرنەچوون. چونکە شێواز و ڕێڕەوەکەی ڕاست نەبوو، کە ئەویش هەبوونە. بینیمان ناکۆکی و پێشبڕکێ تەنها لەو وڵاتانەیە کە پەیڕەوی ناچینایەتی دەکەن، وەکو چین و روسیا، نەك ناکۆکی و پێشبڕکێی چینایەتی هەروەکو مارکس بۆی دەچوو...... ئەوانە هەموویان بەڵگە و نموونەن لەسەر سەرنەکەوتنی هزر و بیری ماددی لە دیدی تێگەیشتنی مرۆڤەوە بۆ ڕووداوەکانی مێژوو، سەرنەکەوتنی و سەرلێشێوانی لەبارەی بۆچوونەکانی دوارۆژ...... ئەم چەوتیانە دەرەنجامی ڕاستەقینەن، لەسەر سەرنەکەوتنی هزر و بیری ماددی بەسەر مرۆڤدا. ئەو هزرەی کە مرۆڤ دەکاتە پێشکەییەك لەسەر تۆڕی هەبووەکان(الموجودات)، ملکەچی چەند یاسایەکە، کە لە سەر مرۆڤ دانراوە....... بە تەواوی لە بیری کرد کە مرۆڤ سەربەستە و سەربەستیەکەیشی شتێکی ڕاستەقینەیە.

بۆ ئەوانەش کە دەڵێن مرۆڤ ناچارە ملکەچ بێت بۆ یاساکانی ژینگە و کۆمەڵگا و بارودۆخەکان، مرۆڤ ناتوانێت بە تەنیا بژیت، سەربەستیەکەیشی لە بۆشایدا

نییە. دەڵێین: هەبوونی کاریگەری ژینگە و کۆمەڵگا و بارودۆخەکان لەسەر سەربەستی مرۆڤ ڕاستکردنەوە و دڵنیابوونە لەسەر سەربەستی تاکەکەسی، چونکە ئەم سەربەستییە ئەگەر بەرەنگاربوونەوەی نەبێت و بیجوڵێنێت تەواو نابێت. کەواتە ئەگەر مرۆڤ لە بۆشاییێکدا بسووڕێتەوە بەبێ بەربەست و بەرەنگاربوونەوە، لەوکاتەدا هیچ تەنگانەیەك نابێت مرۆڤ هەوڵبدات بەسەریدا زاڵ بێت، بۆ ئەوەی چەمکی سەربەستی واتایەکی تەواو بەرجەستە بکات.

بــــــــەشی سێیەم

- بۆچی خودای گەورە شەڕی دروستکرد ؟

هاوڕێیەکەم بە گاڵتەوە گوتی:

ئێوە چۆن دەڵێن خودامان خودایەکی تەواوە و، میهرەبان و بە بەزەییە، هەروەها بەخشندە و لێبوردەیە. لە هەمان کاتدا هەرچی تاوان و کاری خراپە هەیە لەو جیهانە ئەو دروستی کردووە...... نەخۆشی، پیربوون، مردن، زەوی لەرزین، گڕکانەکان، میکروبی کوشندە، ژەهر، گەرما، سەرما، ئازار ، شیرپەنجە....... کە هیچ کەسێك تێپەڕ ناکات نە منداڵ نە پیاوی بە ساڵاچوو......

ئەگەر جوانی و خۆشەویستی و چاکی، لە سیفەتەکانی خودای ئێوە بن، بۆچی توندوتیژی و تۆڕەیی و ناشیرینی و کارە خراپەکان دروست دەکات؟.

ئەو ئاریشەیەی هاورێیەکەم دەوروژێنێ، لە ئاریشە بنەڕەتیەکانی فەلسەفەیە، زۆر قوتابخانەی فەلسەفی لەسەری ناکۆك بوون، بیروباوەڕی جۆراوجۆر لە مەڕ ئەم بابەتە سەریان هەڵدا، بەلاَم ئێمە دەڵێین خودای گەورە هەمووی بەزەییە و هەمووی چاکەیە، هیچ کاتێك داوا لە بەندەکان ناکات کاری خراپ ئەنجامبدەن، بەڵکو ڕێی پێدەدات بۆ مەبەستێك کە ئێمە نانزانین. خودای گەورە لە سورەتی الأعراف دەفەرمووێت:﴿ ....قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴾ الاعـــــراف:(٢٨-٢٩).

واتە: (ئەی محەمـەد (صلی الله علیه و سلم) پێیان بڵێ: (نـەخێر وانییـە) چونکە بە ڕاستی خوا فەرمان بە گوناه و تاوان و کاری نابەجێ نادات، چۆن (جەسارەت دەکەن) و شتێك هەڵدەبەستن بۆ خوا کە نازانن وتویەتی یان نا؛ هەروەها بڵێ: پەروەردگارم فەرمانی بە دادپەروەری داوە، لە کاتی هەر پەرستن و نوێژێکدا، لە هەموو مزگەوتێکدا، رووی دڵ و روخسارتان بەڕاستی لە پەروەردگارتان بکەن و بیپەرستن و لێی بپاڕێنەوە، لە کاتێکدا دینداری بێگەرد و دڵسۆزانە هەر بۆ ئەو زاتەیە، چونکە هەر چۆن دروستی کردوون لە سەرەتاوە، لە ئایندەشدا هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە).

کەواتە خودا تەنها داوای دادوەری و خۆشەویستی و چاکە و لێبوردن دەکات، هەروەها تەنها بە کردەوەی چاك ڕازی دەبێت.

باشە ئەگەر وایە بۆچی خودا ڕێی بە ستەمکار داوە ستەم بکات و بکوژ کوشتن بکات و دزیکەر دزی بکات ؟!

لــە وەڵامــدا دەڵــێین: چــونکە خــودا دەیــەوێت ئێمــە سەربەســت بــین....
سەربەستیش هەڵەی تێدایە، چونکە سەربەستی هیچ مانایەکی نییە ئەگەر
ئێمە کاری چاك و خراپ ئەنجام نەدەین..... هەڵبژاردن بە دەستی خۆمان
نەبێت لە نێوان تاوان و پەرستشدا.

لــە توانــای خــودا دایــە هــەموومان سەربەســت بــین، ئــەویش بــەوەی کــە
بەردەوامیمان بکات لەسەر گوێڕایەڵی و عیبادەت، بەڵام ئەمەش دەبووە هۆی لە
دەستدانی مافی هەڵبژاردن، لە دەستوور و سوننەتی خودا دا ، ئاوا دانراوە کە
مرۆڤەکان سەربەست بن و ئازار بچێژن بەڕێزتر و پایەدارترە بۆیان لەوەی
کە هەردەم خەریکی عیبادەت بن و لە ئاسودەیی و خۆشیدا بژین. هەر لە بەر
ئەمەش، ڕێمان پێدراوە هەڵە بکەین و، تاوان ئەنجامبدەین و ئازار بچێژین و
فێربین، ئەمەیە مەبەست لە ڕێپێدان بۆ کاری خراپ.

لە ژێر ڕۆشنایی ئەم ڕاستیانە بۆمان دەردەکەوێت کە کاری چاك بنەڕەتی و
هەمیشەیی یە، هەروەها کاری خراپ کاتی و نا هەمیشەییە.....

کەواتــە تەندروستی بنــچینەیە و نەخۆشــی کاتییــە. ئێمــە زۆربــەی ڕۆژەکــانی
ژیانمــان بــە تەندروســتی دەبەینــە ســەر. بــەڵام نەخۆشــی چــەند ڕۆژێــك
دەخایەنێ، هەروەها زەوی لەرزین و گڕکان و ڕوودانی شەڕ چەند کاتێکی کەم
ڕوودەدەن و دووبارە ژیان دەگەڕێتەوە باری ئاسایی خۆی، کە ئەویش خۆشی و
ئارامییە، بەدرێژایی تەمەنی زەوی.

لەگەڵ ئەمەشدا، دەبینین ئەم ڕووداو و نەخۆشیانە لایەنێکی چاکەیان هەیە،
بــۆ نموونــە، نەخۆشــی بــەرگری لــە پــاش خــۆی بــەجێ دێڵێــت بــۆ لاشــە،
ئازارچەشتن مرۆڤ فێری خۆڕاگری و ئارامگرتن دەکات، زەمینەلەرزەکان ڕووی

گۆی زەوی دەپارێزن، لەو پاڵەپەستویەی کە لە ژێر زەویدا هەیە و ناهێڵێت تەقینەوە دروست ببێت و چیاکان لە شوێنی خۆیان جێگیردەکات. گڕکانەکان هەرچی کانزا پیسەکانی ژێر زەویە دەردەکات و خاکێکی بە پیت دروست دەکات. ڕوودانی شەڕ و نائارامی خەڵك دەکات بە کۆمەڵ کۆمەڵ و هاوپەیمانی لە نێوانیان دروست دەکات.....نەتەوە یەکگرتووەکان، ئەنجومەنی ئاسایش، دادگای نێودەولەتی ..... هەرچی داهێنانی گەورەیە لە ڕووی زانستییەوە کە سوود بە مرۆڤایەتی بگەیەنێت لەکاتی جەنگ و پێویستیدا داهێنراون، پەنسلین، گەردیلە، چەکی پێشکەوتوو، باڵە فڕ..... هتد.

هەروەها لە ژەهر دەرمان دروستکرا، لە میکروبیش دەرزی سوودبەخش دروستکرا....... ئەگەر ئەوانەی لە پێشمان بوون مردنیان بەسەردا نەهاتبایە، ئێمە شوێنمان نەدەبوو، پلەوپایەی گەورەمان بەدەست نەدەهات. کەواتە خراپەکاری لەم گەردوونە وەك سێبەری سەر وێنەیە ئەگەر لێی نزیك ببینەوە وا هەست دەکەین کەموکوڕییەکە لە وێنەکەیە، بەڵام ئەگەر لێی دووربکەوینەوە تەماشای هەموو وێنەکە بکەین ئەوجا دەزانین کە ئەم سێبەرە پێویستە، ئەرکێك ئەنجامدەدات وجوانییەك بە وێنەکە دەبەخشێت...

ئەگەر نەخۆشیش نەبوایە ئێمە مانای ڕاستەقینەی تەندروستیمان نەدەزانی، کەواتە تەندروستی وەکو تاجێکە بەسەرمانەوە، هەست بە نرخ و پایەی ناکەین تەنها لەکاتی ناخۆشیدا نەبێت...... بەهەمان شێوە، هەستمان بە جوانی نەدەکرد ئەگەر ناشیرینی نەبوایە، هەروەها هەستمان بە ئاسایی و سروشتی شتەکان نەدەکرد ئەگەر شتی نامۆ نەبوایە. بۆ ڕاستکردنەوەی ئەم مەبەستە (ئەبو حامدی غەزالی) دەڵێت: هەبوونی کەموکوڕی لە گەردوون

بەڵگەیە لەسەر تەواوی (کمال)ی ئەم گەردوونە. وەکو خواری و لاری کەوانی تیرهاویـژ، هـەمان نیـشانەی تـەواوەتی ئـەم کەوانەیـە، ئەگـەر ڕاسـت بوایـە نەیدەتوانی تیر بهاوێژێت.

ئەرکێکی تری چەشتنی ئێش و ئـازار ئەوەیـە کـە خـەڵکی بـاش و ئـارامگر بـە دیـار دەخـات و فێـری خۆڕاگرییـان دەکـات. ئەگـەر بـارگرانی نەبوایـە هـەموو خـەڵك لـە خۆشـیدا دەژیـان..... مەردایـەتی و زۆربەخـشین نـەداری و هـەژاری پەیـدا دەکـات......بـەرەو شەڕچـوون تاقیکردنەوەیـە خۆمـان پـێ دەناسـرێین، تاقیکردنەوەیە کە پلە و پایەمان پێ دیار دەبێت لە لای خودای گەورە........

کەواتە دونیا تەنها بەشێکە لە ڕۆمانێکی پێکهاتوو لـە چـەند بـەش. مـردنیش کۆتایی ئەم ڕۆمانە نییە، بەڵکو سەرەتاکەیەتی.....

ناکرێت ئێمە بڕیار لەسەر شانۆگەرییێك بدەین کە لە یەك بەش پێك هاتبێت، هـەروەها نابێـت ئێمـە کتێبێـك ڕەت بکەینـەوە چونکە لاپـەڕەی یەکـەمی بـە دڵمـان نـەبوو...... ئەمـە بڕیـارێکی تـەواو نییـە، پەنـد و مەبەسـت تـەنها لـە کۆتایی شتەکان بە تەواوی دیاردەکەوێت......

کەواتە ئەوەی گاڵتـەمان پێـدەکات بـۆ هـەبوونی ئـەم واقیعـە، ئایـا جێگـرەوەی هەیە، ئایا شتێکی باشتری پێیە ؟. ئایا دەیەوێت ژیانێکی هەبێت بـەبێ مـردن، بەبێ نەخۆشی، بەبێ پیربوون و ئاستەنگ و ئێش و ئازار ؟!

ئایا داوا دەکات مرۆڤێکی تەواو بێت لە هـەموو ڕووێکـەوە ؟! بـەڵام تەواویـەتی تـەنها بـۆ خودایـە، تـاکی و تـەواوی تـەنها یەکـە نابێـت بـە زۆر .... ئایـا دەیەوێت ناتەواوی خۆی تەواو بکات بە تاکێکی تەواو ؟!

کەواتە هاوڕێکەمان دەیەوێت ببێت بە خودا، کە ئەمەش دەستدرێژییە بۆ سەر زاتی خودا...... ڕاوەستە با ئێمەش هەندێك گاڵتە بەم جۆرە کەسانە بکەین ، ئەوانەی کە هیچیان نەکردووە و دەیانەوێت ژیانیان هەمووی بەهەشت بێت، باشە ئەمانە چیان کردووە بۆ ئەوەی شایەنی ئەوە بن ژیانیان بەهەشت بێت ؟!

هاوڕێکەمان چی پێشکەش بە مرۆڤایەتی کردووە بۆ ئەوەی خۆی بکات بە خودای گەورە. کە بە شتەکان دەڵێت ببن، یەکسەر دەبن ؟! داپیرەکەم زۆر زیرەکترە لەو پزیشکەی کە لە فەرنسا دەرچووە...... چونکە داپیرەکەم هەردەم دەڵێت: (چاکە لە لای خوداوەیە، خراپەکاری لە لای ئێمەوەیە)، چەند وشەیەکی کورتن، بەڵام پرمانان و ئاریشەکەمان زۆر بە ئاسانی بۆمان چارەسەر دەکات.

خودای گەورە هەوای ناردووە و جوڵەی بە ئاوی ڕووباریش بەخشیوە، بەڵام کەشتیوانی کەشتییەك ئەوەندە چاوچنۆکە، کەشتیەکە پڕ دەکات لە خەڵك و کەلو پەل، کە باری کەشتییەکە زیاد دەبێت و لەناو دەچێت بە قەدەری خودا....... ئایا لێرە خودای گەورە تاوانی چییە کاتێك هەوا دەنێرێت و ئاویش دەجوڵێنێت......؟!

بەڵکو تەنها چاوچنۆکی مرۆڤەکانە کە ئەم چاکە دەگۆڕێت بۆ خراپە..... خودایە وشەکانی داپیرەم چەند جوانن: (چاکە لەلای خوداوەیە، بەدیش لە لای مرۆڤەکانەوەیە).

بـــــــەشی چوارەم

- ئایا تاوانی ئەو کەسە چیە کە قورئانی پێنەگەیشتووە ؟!

دکتۆری هاوڕێم سەری هەژاند، دیاربوو لەناو نامەی دکتۆراکەی دەگەڕا بۆ ئەوەی کەلێنێك یان درزێك بدۆزێتەوە و یەخەم پێبگرێت، پاش ماوەیەکی زۆر بە هێواشی گوتی: باشە ڕات چوونە لەبارەی ئەو کەسەی کە قورئانی پێنەگەیشتووە و هیچ پەرتووکێك یان پێغەمبەرێکی بۆ نەهاتووە، ئەو کەسە تاوانی چییە.....؟ لە ڕۆژی دوایی چارەنووسی چۆن دەبێت.....؟ وەکو ئەو خەڵکانەی لە هەردوو جەمسەری زەوی دەژین، یان ئەو ڕەشپێستانەی کە لەناو دارستان دەژین.....؟ ئەم جۆرە کەسانە چ جۆرە چارەنووسێك چاوەڕێیان دەکات.......؟

من پێم گوت: لێم گەڕێ تا زانیاریەکانت ڕاستبکەمەوە، قسەکانت بە پێشەکییەکی نادروست دەستپێکرد... چونکە خودای گەورە پێمان دەڵێت هیچ کەسێك بێبەش نەکراوە لە بەزەیی و سروش و وشە و بەڵگەکانی خۆی، لە

سـورەتی فـاطر دەفـەرمووێت:﴿ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴾ فاطر(٢٤). واتە: (بێگومان ئێمە تۆمان ڕەوانکردووە بـە حـەق و ڕاسـتییەکی تـەواوەوە، تـۆ مـژدەدەری (ئیمانـدارانیت)، ترسـێنەری (بـێ بڕواکانیـت) هـیچ گـەل و نەتەوەیـەکیش نـەبووە کـە فرسـتادە و بێدارگەرەوەیـەکی بـۆ ڕاوانـە نـەکرابێت) هـەروەها لـە سـورەتی النحـل دەفـەرمووێت:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ..... ﴾ النحل(٣٦). واتە: (بێگومان ئێمە بۆ هەر گەل و نەتەوەیەکدا پێغەمبەرێکمان ڕەوانە کردووە و پێمان ڕاگەیانـدووە کـە پێیـان بڵێـت: تـەنها خوا بپەرستن، خۆتان دوورە پەرێز بگرن لە هەموو پەرستراوێکی تر).

پێغەمبەرەکانیش تەنها ئەوەنـدە نـین کـە ئێمـە دەزانـین و ناویـان لـە قورئـان هـاتووە، بـەڵکو بـە هەزارەها پێغەمبـەری تـر هـەن ئێمـە شـتێك لەبارەیانـەوە نازانین، هـەر وەکـو لـە سورەتی غـافر هـاتووە و دەفەرمووێت:﴿ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ .... ﴾ غـافر:(٧٨).واتـە: (بـە ڕاسـتی ئێمـە پـێش تـۆ پێغەمبـەرانی تریـشمان ڕەوانـەکردووە، هەیانـە سەرگوزەشـتە و بەسـەرهاتیانمان بـۆ گێڕاویتـەوە، هەشیانە کە سەر گوزەشتە و بەسەرهاتیمان بۆ نەگێڕاویتەوە).

خـودای گـەورە بـۆ هـەموو شـتێك سـروش دەنێرێـت، بـۆ نموونـە: لـە سـورەتی النحـل باسـی هـەنگ دەکـات و دەفـەرمووێت:﴿ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴾ النحل(٦٨). واتە: (پەروەردگاری تۆ (ئەی

ئینسان) نیگا و ئیلهامی کردووه بۆ هەنگ کە جێگە بۆ خۆی ساز بکات لە کون و کەلێنی چیاکاندا، هەروەها لە کەلەبەری درەختەکان و لەو شوێنانەی کە ئادەمیزاد بۆی ئامادە دەکات).

سروشیش جۆراوجۆرە، لەوانەیە ناردنی کتێب بێت بەهۆی جبرِیلەوە ، لەوانەشە پەند و رووناکییەك بێت بخاتە سەر دڵی بەندەکانی، بەڵکو لەوانەیە ترسان و تێگەیشتنێك بێت، هەریەك لە ئێمە ئەگەر دڵ و ئەندامەکانی هەستکردن بخەینە بارێکی سروشتییەوە و بیر لە خودای گەورە بکەینەوە، هەندێك نهێنی راستەقینە بۆمان دەردەکەون. لەگەڵ ئەمەش ئەوانەی گوێ و دڵیان دەگرن و بیرناکەنەوە، هیچ کتێب و پێغەمبەرێك سوودیان پێ ناگەیەنێت.

خودای گەورەش هەندێك کەس هەڵدەبژێرێت بۆ ئەوەی ببن بە پێغەمبەر و هەڵگری بەرنامەی ئەو ...... کەسیش ناتوانێت بپرسێت بۆچی خودا ئەوەی هەڵبژارد، ئەوەی تری هەڵنەبژارد، یان لێپێچینەوەی لەگەڵدا بکات.

کێ دەزانێت لەوانەیە ئاوەڕدانەوە و ڕوو لە ئاسمان کردنی کەسێکی پێستڕەشی دواکەوتوو لە بیروباوەڕ، کاتێك بە ترسەوە ڕوو لە ئاسمان دەکات؛ لای خودا زۆر باشتر بێت لە نوێژەکانی ئێمە. چونکە کاتێك بە وردی لێکۆڵینەوە دەکەین لەسەر بیروباوەڕی هەندێك گەلانی کۆن و زۆر دواکەوتوو لە پێستڕەشەکان دەبینین ئەوانە بڕوایان بە پێغەمبەران و خودای ئاسمان هەبووە. بۆ نموونە قەبیلەی (مادماد) باوەڕیان بە خودایەك هەیە بەناوی (موجایی)، بە ڕای ئەوان خودایەکە لە کەس نەبووە و کەسیش لە ئەو نابێت، پاك و تەنیایە و وەکو مرۆڤەکان نییە، کەس نایبینێت و هەست پێ ناکات،

تەنها بە شوێنەوار و کردەوەکانی ئەو نەبێت...... دروستکەر و بەخێوکەر و بەبەزەییە. نەخۆشی چارەسەر دەکات و مرۆڤی گرفتار و ئاریشەدار رزگار دەکات، باران دەبارێنێت و نزاکان قەبوول دەکات....... هتد.

باشە ئەم (موجایی) یە هەمان خودای خۆمان نییە...... ئەم بیروباوەڕە لە کۆنەوە بۆیان هاتووە....... ئەگەر پێغەمبەریان بۆ نەهاتبێت و بەدرێژایی رۆژگار گۆڕانکاری بەسەردا نەهاتبێت؟ گومانی تێدا نییە بیروباوەڕی ڕاستەقینەیان هەندێك بت پەرستی و شتی ئەفسانەیی لەگەڵ تێکەڵ بووە.

وە قەبیلەیەکی تر بەناوی (نیام نیام) باوەڕیان بە خودایەك هەیە بەناوی (میولی) و، دەڵێن هەموو شتێك لە دارستانەکان بە ویستی ئەو دەجولێت..... مرۆڤە خراپەکان بە بروسکە لەناو دەبات و مرۆڤە چاکەکان پاداشتی چاکیان دەداتەوە........

هەروەها قەبیلەی (شیلوك) باوەڕیان بە خودایەك هەیە بەناوی (جوك)، وە دەڵێن (جوك) خودایەکی بەرز و دیارە .... ئەو لە ئاسمانە و، لە هەموو شوێنێکە و دروستکەری هەموو شتێکە........

هەروەها قەبیلەی (دنکا) باوەڕیان بە خودایەك هەیە بەناوی (نیالاك)، وەرگێڕانی تەواوی ئەم وشەیە مانای (خودای ئاسمان) یان (خودای گەورە) دەگەیەنێت....... ئەوانە هەموویان بەڵگەن کە ئایینی مرۆڤەکان هەریەك بووە کە ئەویش ئیسلامە....... ئەمانە هەموویان گەلانێکن خاوەن پێغەمبەر و بەرنامەی خودا بووینە، بەڵام گۆڕانکارییان بەسەردا هاتووە.......

خودای گەورە لە سورەتی البقرة دەفەرمووێت:﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ

﴿ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ البقـــره(٦٢). واتـــه: (بێگومان ئەوانەی باوەڕیان هێناوە (لە ئوممەتی محەمەد (صلی الله علیه و سلم)، ئەوانەش بوونەتە جوولەکە، گاور و صائبە ئەوانە هەر دەستەیەکیان باوەڕی دامەزراوی هێنا بێت بە خوا و ڕۆژی دوایی و کار و کردەوەی چاکەی ئەنجام دابێت، جا ئەوانە پاداشتیان لای پەروەردگاریانە، نە ترس و بیمیان دەبێت، نە غەم و پەژارەش ڕوویان تێدەکات).

کەواتە هەتا ئەوانەی سابیئەن و خۆر دەپەرستن وەکو بەڵگەیەك لە بەڵگەکانی هەبوونی خودا، باوەڕیان بە دوارۆژ و زیندووبوونەوە هەیە پاداشتی خۆیان هەیە لە لای خودا.

هەندێك کەس لە دایك دەبن و نابینا(کوێر)ن، هەندێکیان دونیا دەبینن. هەندێك لە سەردەمی موسا ژیاون و بە چاوی خۆیان بینییان چۆن موسا دەریای کرد بە دوو پارچەوە، هەندێکیان لە سەردەمی عیسا ژیاون و بە چاوی خۆیان بینییان چۆن مردووی زیندوو کردەوە........ بەڵام ئێمە هیچ شتێکمان نەدیوە تەنها گوێمان لێبووە، کەواتە ئەوەی دەبینێ وەکو ئەو کەسە نییە کە دەبیستێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەش باوەڕهێنان بەند نییە لەسەر دیتنی موعجیزەکان، زۆر کەسیش هەبووە خۆی بە گەورە زانیوە، باوەڕی بە پێغەمبەری سەردەمی خۆی نەهێناوە، بەڵکو دەیگوت ئەمە هەموو جادوو و درووییە. گومانی تێدا نییە دکتۆری هاوڕێم کە لە فەرەنسا هاتووە، زانیاری لەبارەی هەرسێ کتێب (تەورات، ئینجیل و قورئان) هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەش زیاتر گوماناوی بووە........ بۆ ئەوەی خۆیشی لەم ڕاستییە ڕزگار بکات. پرسیارمان لێ دەکات و خۆی لە بیر دەکات. لەبارەی مرۆڤێکی نادیار

کە لە دارستان دەژی کە پێغەمبەری بۆ نەهاتووە، ئایا ئەم جۆرە مرۆڤانە تاوانیان چییە کە قورئانیان پێنەگەیشتووە، مەبەستیش هەر ئەوەیە کە بیسەلێنێ ئەوە هەمووی ڕاست نییە، هەروەها خودا دادپەروەر نییە ؟!!

هەروەها پرسیارمان لێدەکات و دەڵێت: بۆچی میهرەبانی خودا بۆ هەموو کەس وەکو یەك نییە ؟! بۆچی بۆ یەکێکیان بەڵگە و موعجیزە دێنێت و هەندێکیان تەنها گوێیان لێدەبێت؟!

ئێمەش وەڵامی دەدەینەوە و دەڵێین: ئەمە لەوانەیە میهرەبانی نەبێت، بەڵکو ئێش و ئازار بێت؟ باشە خودای گەورە بە هاوڕێیانی عیسای ڕانەگەیاند ئەوانەی کە داوایان کرد خودای گەورە خواردنیان لە ئاسمانەوە بۆ بهێنێتە خوارەوە. ئاگاداریان دەکات و دەفەرموویت:﴿ قَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيۡكُمۡۖ فَمَن يَكۡفُرۡ بَعۡدُ مِنكُمۡ فَإِنِّيٓ أُعَذِّبُهُۥ عَذَابٗا لَّآ أُعَذِّبُهُۥٓ أَحَدٗا مِّنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾ المائـــــــدە(١١٥).

واتە:(خوای گەورە فەرمووی: بە ڕاستی من ئەو سفرە و خوانەتان بۆ دادەبەزێنم، جا ئەوەتان (دوای دابەزاندنی سفرە و خوانەکە) بێ بڕوابێت و سوپاس ناپەزێربێت، بە بەڕاستی من سزایەکی دەدەم کە سزای هیچ کەسێکم لە جیهاندا ئاوا نەدا بێت)...... چونکە هەردەم لەگەڵ هاتنی موعجیزەکان توندی و ئاگادارکردنەوە هەبووە بۆ ئەو کەسەی کە بڕوا نەهێنێت........

کەواتە مزگێنی بۆ ئەو کەسە کە تەنها گوێی لێبووە بەبێ ئەوەی موعجیزەی بۆ هاتبێت. ئازار و ناخۆشیش بۆ ئەو کەسانەبێت کە موعجیزەیان دیوە و باوەڕیان نەهێناوە. کەواتە هاوڕێیەکەم ئەو قورئانەی لە دەستی خۆتە بەڵگەیە لە سەرت و ئاگادارکەرەوەیە، ڕۆژی دوایش دەبێتە ئێش و ئازار نەك میهرەبانی.......

نەگەیاندنی ئەم بەڵگەیە (قورئان) بۆ ئەوانەی لە هەردوو جەمسەری زەوی دەژین لەوانەیە لێخۆشبوونێك و لێبوردنێك بێت بۆ ئەوان، هەروەها لەوانەشە ئاوەڕدانەوەیەکی ئەم کەسانە بۆ ئاسمان، کەوا زۆر نەزانن، ببێتە مایەی عیبادەتی خودا بەدرێژایی تەمەنیان و خودا لێیان قەبوول بکات!.

لەبارەی پرسیارەکەت ئایا بۆچی بەزەیی و میهرەبانی خۆی زیاتر بەهەندێ کەس دەبەخشێت لە هەندێکی تر؟، دەڵێین: ئەمە شتێکە پەیوەستە بە زانستی خوداوە بۆ دڵی مرۆڤەکان.

هەروەها زانستی خودا لەبارەی ئێمە و دڵ و دەروونمان دەگەڕێتەوە بۆ پێش دروستبوونمان لەناو سکی دایك، کاتێك کە ئێمە ڕۆح بووین لە قۆناغی گەردیلەیی....... هەر سۆفیەکان دەڵێن: لەو کاتەوە ئەو ڕۆحانەی نزیك بوونەوە لە نور و ڕووناکی خودا، ئێستا لە خۆشی و ئارامیدا دەژین، بەڵام ئەوانەی لە نور و ڕووناکی خودا دوورکەوتنەوە ئێستا توشی ئازار و ناخۆشی دەبن........

ئەمەی کە ئێستا لە مێژووی مرۆڤایەتی زانیومانە هەموو شتێك نییە، کەواتە دوورکەوتنەوە و نزیکبوونەوەی مرۆڤەکان لە میهرەبانی خودا شتێکە ئێمە زۆر شت لەبارەیەوە نازانین، بەڵکو پەیوەندی بە زانستی خوداوە هەیە.

ئەوەی کە پرسیارم لێدەکات و دەڵێت بۆچی خودا بەراز بە بەرازی بە بەراز دروست کردووە؟ هیچ وەڵامم پێ نییە تەنها دەڵێم بەراز بە بەراز دروستکراوە، چونکە ڕۆح و ناخی بەرازە. هەروەها دروستکردنی بەراز بەم شێوەیە ڕاستی و دادپەروەرییە.

هەموو شتێکی دەوروبەریشمان بەم شێوازەی داناوە دیسان دادپەروەرییە، زانینی پەند و مەبەستیش لەبارەی ئەو شتانەوە کارێکە لە توانای ئێمەدا نییە..... لەوانەیە پەیوەندی بەوەوە هەبێت کە ڕۆژی دوایی هەیە، ئەو ڕۆژەی کە خودای گەورە پێمان ڕادەگەیەنێت هۆکاری ناکۆکیمان لەسەر ڕاستییەکان. لەگەڵ ئەوەشدا پێت ڕادەگەیەنم وشەی کۆتایی و جیاکەرەوە کە ئەویش خودا دەفەرموێت هیچ کەسێك ئازار نادەم بەبێ ناردنی پێغەمبەر، هەروەکو لە سورەتی الأسراء دا هاتووە:﴿ مَّنِ ٱهۡتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهۡتَدِي لِنَفۡسِهِۦۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَاۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبۡعَثَ رَسُولٗا ﴾ الإسراء(١٥).واتە: (ئەوەی هەوڵی دابێت ڕێبازی ڕاست و دروست بگرێت، ئەوە بە ڕاستی بە قازانجی خۆی تەواو دەبێت و هەر خۆی بەهرە لە هیدایەتەکەی وەردەگرێت، ئەوەش گومڕا بووە و ڕێبازی سەرلێشێواوی گرتۆتەبەر، ئەوە بێگومان هەر خۆی زەرەر دەکات و گومڕاییەکەی لەسەری دەکەوێت، کەس گوناهی کەس هەڵناگرێت، کەس بەرپرسیار نییە لە هەڵەی کەسانی تر، ئێمەش سزای کەسمان نەداوە تا پێغەمبەرێکی بۆ دەنێرین).

ئایا بەم قسانە حاڵی و ئارام بووی ؟!

کاتم بدەرێ با ئەوەشت پێ بڵێم....... سەیرترین شت لە پرسیارەکەت ئەوەیە، کە پەرۆشت بۆ ئەو کەسە ڕەشپێستە دەچێت کە بڕوای نەهێناوە. چونکە قورئانی پێنەگەیشتووە. بەڵام خۆت بڕوات بە قورئان و میهرەبانی و ڕووناکی نییە، ئایا پرسیارەکەت فێڵبازی و تۆمەت و لادان نییە....... فێڵ لە خۆت دەکەی و دەتەوێت بەڵگەیەکمان لەسەر دروست بکەی کە لە ڕاستیدا بەڵگەیە

لەسەر تۆ ...... دەیکەی بە بەلگە و لای خۆشت بەلگە نییە ؟! کەواتە ئـامێر و دەزگای بیرکردنەوە لای هاوڕێیەکەم پێویستی بە چاککردنەوە هەیە !.

بـــەشی پێنجەم

-بــەهەشت و دۆزەخ

ئەم جارە هاوڕێیەکەم زۆر لـە خـۆی پشتڕاست بـوو کـە دەتوانێت بەسـەرم دا زالبێت و بـە هێواشـی گـوتی: چـۆن خـودای گـەورە، میهرەبـان و بـە بەزەییـە لەگـەڵ ئەوەشـدا لەسـەر تـاوانێکی بـچووك ئازارمـان دەدات، لـەکاتێکی دیـاری کراودا بە ئاگرێکی هەتا هەتایی؟! ئێمە چین بەرامبـەر بـە گـەورەیی خـودا تـا تۆڵەمان لێ بسێنێتەوە ؟!.... مـرۆڤیش تـەنها گەردیلەیـەکی زۆر بـچووکە لـەم گەردوونە بەرامبەر گەورەیی خـودا، ئێمـە زۆر لـە ئـەو کـەمترین، بـەڵکو هـیچ نین.......

منیش یەکەم جار هەوڵدەدەم زانیاریەکانی دکتۆر ڕاستبکەمەوە:

ئێمە گەردیلەیەکی بچووك نین لـەم گەردوونـە، بـەڵکو ئێمـە پلـە و پایەیـەکی زۆر گەورەمان هەیە لە لای خـودای گـەورە...... ئایـا خـودای گـەورە لـە ڕۆحـی خۆی فوی لە ئێمـە نـەکرد ؟!.... ئایـا فریـشتەکان کڕنۆشـیان بـۆ ئێمـە نـەبرد ؟!..... ئایـا پاشمـاوەی زەوی و ئاسمـانی بـۆ ئێمـە بەجێنەهێـشتووە ؟!....ئایـا

خـــوداى گـــەورە نافـــەرموويت:﴿ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴾ الإسـراء (٧٠). واتە: (ئێمە ڕێزمان لە نەوەى ئادەم گرتووە و بەسەر وشـكانى و دەريـادا (بە جۆرەها هۆكارى گواستنەوە) هەڵمان گرتوون و لـە رزق و رۆزى پوخـت و پـاكى و جۆراوجـۆر بـەهرەوەرمان كـردوون، بـە ڕاسـتى ئێمـە ڕێـزى زيـادەى ئەوانمان داوە بەسەر زۆربەى بەدى هێنراوانـەدا كـە دروسـتمان كـردوون)......

كەواتە لە ئێمەى مرۆڤدا ڕۆحى خودا هەيە...... ئێمە بەرامبـەر بـە گـەردوون گەرديلە و شتێك و ماددەيەك نين..... ئێمە بە جەستەى خۆمان بەرامبەر بە گەردوون گەرديلەين يان تەنێكين........ بەڵام ئايا ئەم جەستەيە شتێكى لەناو نييە بەناوى عەقڵ كە هەموو شت و ياساكانى ئـەم گەردوونـە پـێ دەناسـين ؟ ئايا زۆربەى ئەو بۆچوونانەى كە هەمان بوون و بە عەقڵمان زانيـوون زانـستى ئەم سەردەمەى نە سەلماندووە ؟...... ئايا ئەمە بەڵگە نييە كە ئێمە بە ڕۆحـى خۆمـان لـەم گەردوونـە گـەورەترين؟ ئايـا شـاعير ڕاسـتى نـەگوتووە كاتێـك بـە مرۆڤ دەڵێت: تۆ وا هەست دەكەى تـەنها تـەنێكى بچووكى ، بـەڵام لـە ڕاسـتيدا ئەم جيهانە گەورەيە لە تۆدا كۆبووتەوە!!

هەروەكو سۆفيەكان دەڵێن: مرۆڤ وەكو كتێبێكە كە هەموو زانياريەكان لە خـۆ گرێتبێت و گەردوونيش پەڕەكانى ئەم كتێبەن.....

ئەگەر مرۆڤ بە حاڵى خۆى گەورە بێت و ترسناكيش بێت، وە لە ڕۆحـى خـودا بێت و، سزا و پاداشت پەيوەست بێت بە كردەوەكانيەوە....... كەواتە دكتۆرى هـاوڕێم ئـەوەى زۆر بـرواى بـە خـۆى هەيـە، كاتێـك كـە دەڵێـت بۆچـى لەسـەر تاوانێـــك خـــوداى گـــەورە بـــە ئـــازارێكى هـــەتا هـــەتايى ســـزامان دەدات

هەڵخەلەتانێکی تـرە. خـودای گـەورە لـەبارەی ئەوانـەی تـاوان ئـەنجام دەدەن و سـزای هـەتا هـەتایی وەردەگـرن و داوای گەڕانـەوە دەکـەن بـۆ دونیـا بـۆ ئەنجامـدانی کـاری چـاکە دەفـەرموویێت:﴿ .... وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴾ الانعام(٢٨). واتە: (....خۆ ئەگەر بگێڕدرێنەوە بۆ (دنیا) ئەوە هەر دەست دەکەنەوە بەو کار و کردەوانەی کە جاران دەیانکرد، بە ڕاستی ئەوانـە هەر درۆ دەکەن و درۆزنن).

کەواتە تاوانیان تاوانێکی بچووك و لە کاتێکی دیاریکراو نییە، بەڵکو سیفەت و کارێکە لە هەموو کاتەکان دووبارە دەبێتەوە، وەکو لاپەڕەیەکی هـەرە زینـدووە لە ناو ناخیان، نەك هەڵەیەکە لە کاتێکی دیاری کراو لە دونیا........

لە شوێنێکی تر خودای گەورە باسیان دەکات و دەفەرموویێت:﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴾ المجادلە(١٨). واتـە: (لـەو ڕۆژەدا کـە خـوا هـەموویان زینـدوو دەکاتـەوە، دەسـت دەکەنەوە بە سوێند خواردن هەروەك بۆ ئێوە سوێندیان دەخوارد، لـە کاتێکـدا وا دەزانن کە ڕزگاریان دەبێت و شتێکیان دەست دەکەوێت!! (خوای گـەورە لـە ناو خەڵکدا ڕیسوایان دەکات و دەفـەرموێت): ئاگادار بـن کـە بـە ڕاسـتی هـەر ئەوان درۆزنن).

ئەمە ڕەنگێکی تـرە لەسـەر سووربوون لەسـەر شـتی نـاڕەوا، بـەرەنگاری خـودا دەبنەوە لە ڕۆژێك کە هـەموو شـتە شـاراوەکان ئاشـکرا دەکـرێن. درۆ دەکـەن و سوێند بە درۆ دەخۆن، کە ئەمـەش کۆتـایی نـاڕەوایی و بەدڕەوشـتییە، کەواتـە تاوانیـان بـچووك نییـە، کـە لـە کـاتێکی دیـاریکراودا دەکـرێن، بـەڵکو تـاوانێکی

بەردەوامە بە درێژایی رۆژگار لەدوای تەواوبوونی رۆژگاریش....... ناخێکە تاوانێکی هەتا هەتایی لە خۆ دەگرێت....... هەر ئەمەش باشترین بەڵگەیە گەوا ئازاردانی ئەم جەستە و ناخە دادپەوەرییە....... هەر لەبەر ئەمەش ئایەتەکە دەربارەیان دەڵێت:﴿ .....وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴾ البقرە(١٦٧).

واتە:(...بە ڕاستی ئەوانە هەرگیز لە دۆزەخ دەرچوونیان نییە).

بەزەییش بۆ ئەمانە لەسەر ژیانی ناو دۆزەخ ڕادێن....گونجانێك لە نێوان ئەوان و ئاگر پەیدا دەبێت، بەڵكو ئەم ناخانە لە ڕاستیدا ئاگرێكن لە توندی و كینە و توڕەیی و نابەزەیی و ستەمكاری و هەستی دوژمنكاری، كە دەڵێی هەر لە خودی خۆیدا ئاگرە.

ئەم جۆرە ناخانە ناتوانن لە ئاشتیدا بژین..... ناتوانن ساتێكی كەم لە ئارامیدا بژین، بەڵكو بەردەوام شەڕ و ئاژاوە و ئاگر پەیدا دەكەن. چونكە دۆزەخ شوێن و سروشتی خۆیانە...... ئەم ناخانە جێگایان لە ئاگردایە و بڕیارێكی دادپەروەرانەیە، هەروەكو چۆن شتێك لە شوێنی ڕاستەقینەی خۆی دابنێی حاڵیان وایە، ئەگەر ئەمانە ببەن بۆ بەهەشت چێژی لێوەرناگرن، ئایا ئەمانە لە دونیا ئاشتییان ڕەت نەدەكردەوە ؟ كەواتە دەبێت ئێمە تێگەیشتنێكی بەرفراوانمان هەبێت بۆ بەهەشت و ئاگر لە ڕۆژی دوایی......
ئاوا تێبگەین كە ئاگر تەنها سووتان و سووربوونەوە نییە بە مانای دونیایی، بەڵكو خودای گەورە دەفەرموێت: ئەوانەی تاوانبارن قسە دەكەن و دژی یەكتر ڕادەوەستن و، دارێك هەیە لە ناو ئاگر بەناوی داری (زەققوم) لە ئاگردا شینبووە، هەروەها ئاوێكی تێدا هەیە ئازار چەشتووەكان لێی دەخۆنەوە......
كەواتە ئەگەر لەناو دۆزەخ ئاو هەبێت و دار هەبێت و خەڵك قسە بكەن،

دەبێت وەکو ئاگری دونیا نەبێت !! خودا دەفەرموویت:﴿ ....كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا ٱدَّارَكُوا۟ فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَىٰهُمْ لِأُولَىٰهُمْ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ أَضَلُّونَا فَـَٔاتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ ٱلنَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴾ الاعراف(٣٨). واتە: (هەر کاتێك هەر کۆمەڵ و دەستەیەك دەچنە ناوی نەفرین دەکەن لە هاو ئاین و هاو بیرانیان، هەتا ئەو کاتەی هەموویان کۆ دەکەینەوە و بەسەریەکدا دەدرێن لە ناویدا، شوێنکەوتووەکان ڕوو بە گەورەکانیان دەڵێن: پەروەردگارا ئا ئەوانە ئێمەیان گومڕا کرد، دە تۆش لە ناو دۆزەخدا سزای دوو بەرامبەریان بدە!!(خوای گەورەش فەرمووی): بۆ هەموو لایەك (سزا و تۆڵە) دوو بەرامبەرە بەڵام ئێوە پێی نازانن).

ئەوانە لەناو ئاگر بەخەبەر دێن، ئاگرێکە بە مرۆڤ و بەردەکان گڕ دەگرێت، ئەم ئاگرە نەبینراوە، بەڵکو هەندێك لە سیفەتەکانی باسکراوە.

ئەم قسەیەمان دەبێت ئاوا تێنەگەن کە من ئازاری جەستە ڕەت دەکەمەوە تەنها بڕوام بە ئازاری مانەوی (معنوی) هەیە. چونکە ئازاری جەستەیی نابێت گومانمان لەبارەیەوە هەبێت، چونکە بەڵگەی روون و ئاشکرامان هەیە لەسەری. بەڵام مەبەستمان ئەوەیە کە وردەکاری و چۆنیەتی چەشتنی ئەم ئازارە، هەروەها وردەکاری دەربارەی ئەم ئاگرە و سیفەتەکانی هەموویان شتی بەزر و نادیارن. ئاگرێکە بەپێی ئاماژەکانی قورئان، وەکو ئاگری ئێستامان نییە. بەهەمان شێوە ئەو جەستەی بەرامبەر بەو ئاگرە خۆڕاگرە هەمان جەستەی خۆڵاوی ئێستامان نییە...... بەهەشتیش بە هەمان ڕێڕەو ئێمە ناتوانین وەکو بازاڕێك تێبگەین کە سەوزە و میوە و هەنار و تریی لێیە......

بەڵکو ئەمانە هەموویان چەند سیفەتێکی قورئانین، نموونە و ئامـاژەن بـۆ ئەوەی بەهەشت لە مێشکمان نزیك بکرێتەوە...... چەند ئایـەتێك دێنین کـە ئامـاژەن بـۆ ئـەم ڕاسـتییە، خـودای گـەورە دەفـەرموویت:﴿ مَّثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِّن مَّاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴾ محمـد(١٥). (مثـل الجنـة) واتـە: ئێمـە نموونـە و بەڵگـە دەهێـنین بـۆ ئـەوەی تێگەیـشتن لـەبارەی بەهەشـتەوە بۆتـان نزیك بکەینەوە. نەك ڕاستیەکەی، چونکە ڕاستیەکە شاراوەیە.

﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ الـــسجدە(١٧). واتــە: (جـا هـیچ کـەس لـەو بەختەوەرانـە نازانێـت چـی بـۆ هـەڵگیراوە و شاراوەتەوە لـە نـاز و نیعمـەتی جۆراوجۆر لای پـەروەردگاری، کـە چـاوان پێـی گـەش دەبنــەوە و بـەدیتنی شـاد دەبـن، لـە پاداشـتی کـار و کـردەوەی چـاك و پاکیاندا کە ئەنجامیان دەدا). هەروەها لە قورئان هاتووە:

﴿ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴾ آل عمـران(١٣٣) .واتـە: (بەپەلـە بـن و پێـشبڕکێ بکـەن تـا دەگەنـە لێخۆشبوونی پەروەردگارتان و بە هەشتێك کە پانايیەکەی ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە و ئامادە کراوە بۆ پارێزکاران). کەواتە ناکرێت ئـەم بەهەشـتە وەکو سەوزایەکی سـنووردار بێـت. هـەروەها دەفـەرموویت:﴿ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴾ الواقعـــە(٣٢-٣٣). واتـــە: (میوەهـــاتی زۆرو هەمـــە چەشـــن،

نەبەروبومی تەواودەبێت، نە قەدەغە کراویشە). دیارە میوەی دونیا تەواو دەبێت و لە خواردنی هەندێکیش ڕێگری دەکرێت.

وە:﴿ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴾ الواقعە(١٩). واتە: (ئەو شەرابانە نە سەریان پێی دێتە ئێش و نە سەرخۆش دەبن). نەوەك مەی ئەم دونیایە کە مرۆڤ لە هۆش دەبات.

وە:﴿ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ .... ﴾ الاعـراف(٤٣). واتـە:(هەرچی بوغزو کینەیەك لە دڵ و دەروون و سینەیاندا بوو ئێمە دامان ڕنی)، بە ڕێگایەك خاوێن دەکرێن کە ئێمە نازانین چۆنە. کەواتە بەهەشت شاراوەیە، ئەم قسەمان هیچ خۆشییەکی بەرجەستەکراوی بەهەشت ڕەت ناکاتەوە، چونکە ئێمە بڕوامان بە هەبوونی خۆشییەکانی بەهەشت هەیە بە هەردوو جۆریەوە، جەستەیی و مەعنەوی. هەروەها ئازارەکانی دۆزەخیش بە هەمان شێوە. بەڵام دەمانەوێت دڵنیاتان بکەینەوە کە خۆشی و ناخۆشیەکانی دواڕۆژ چۆنیەتییان شاراوەیە و نەزانراوە. تەنها بڕوامان پێ هەیە و ڕاستیەکەیشی شاراوەیە.

ئازاردانی بەندەکان لە ڕۆژی دوایی زۆری و ستەمکاری نییە لەلایەن پەروەردگارەوە. بەڵکو پاککردنەوە و ناساندن و ڕاستکردنەوە و بەزەییە. خودا دەفەرمووێت:﴿ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴾ النساء(١٤٧). واتە: (خوا چ پێویستیەکی بە سزادانی ئێوە نییە؟ ئەگەر شوکرانە بژێر و سوپاسگوزاربن و ئیمان و باوەڕی دامەزراوتان هەبێت، خوایش هەمیشە و بەردەوام سوپاسگوزاری بەندە چاکەکانیەتی و زانا و ئاگایە پێیان)، چونکە لە بنەڕەتدا ئازار نییە، بەڵکو دادپەروەرییە.

خودای گەورە بەندەی زانا و بڕوادار سزا نادات، بەڵکو سزا و ئازاردان تەنها بۆ ئەو کەسانەیە کە ڕاستی ڕەتدەکەنەوە و هەموو هەوڵێکی چاکبوونیان سەرنەگرێت، خودا دەفەرموویت:﴿ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ السجدە(٢١). واتە: (سوێند بە خوا ئێمە تاڵاو لە دنیادا دەکەین بە گەروویاندا، بێجگە لە سزای ریشەکەنکردنیان، بۆ ئەوەی هۆش و بیربکەنەوە و بیرێك بکەنەوە و بگەڕێنەوە بۆ لای ئیمان).

بەلام کاتێك هەموو ڕێگاکان بۆ چارەسەریان سەرنەکەوتن، هەر بەردەوام بوون لەسەر ڕەتکردنەوە. لەو کاتە دەبێت تووشی ئازاری ڕاستەقینە ببن، بۆئەوەی لە ڕاستی تێبگەن، لە ڕاستی تێگەیشتنیش خودی خۆی بەزەییە، بەلام ئەگەر ئەمانە پشتگوێ بخرێن و بەردەوام بن لەسەر کارە خراپەکان، لەوکاتە ستەمیان لێدەکەین..... ناکرێت خودای پاك و تەنیا ستەم بکات...... کەواتە ئازار چەشتنی ئەم جۆرە کەسە نەفامانە پارێزگارییە..... چونکە هەموو کارەکانی خودا بەزەییە، مرۆڤی نەزان و نەفام بەزەیی پێ دەبات بە ئاگر وەك ئامۆژگاری و فێرکردن، مرۆڤی زاناش پاداشتی دەداتەوە بە بەهەشت وەك زیادە چاکەیەك و ڕێزلێنانێك، خودای گەورە دەفەرموویت:

﴿ .... عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنْ أَشَآءُ ۖ وَرَحْمَتِى وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَـٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴾ الاعراف(١٥٦).

واتە:(سزا و تۆڵەم تووشی کەسێك دەکەم کە بمەوێت و (شایستە بێت)، ڕەحمەت و میهرەبانیم هەموو شتێکی گرتۆتەوە، جا لەمەودا ئەو ڕەحمەت و میهرەبانیم تۆماردەکەم و بڕیار دەدەم بۆ ئەو کەسانەی کە تەقوا و پارێزکاری

دەکەن و زەکات دەدەن و ئەوانەش کە باوەڕی تەواو بـە ئایـەت و فەرمانـەکانی ئێمـە دەهێـنن)، کەواتـە بـەزەیی ئـەو هێنـدە زۆرە، ئـازار و سـزاکانی خـوداش دەگرێتەوە.

با پرسـیارێك لـە کـاکی دکتـۆر بکـەم، ئایـا بـە ڕای ئێـوە خـودای گـەورە زیـاتر دادوەر دەبوو ئەگەر تاکێکی ستەمکار لەگەڵ یەکێکی تری ناستەمکار یەکسان کردبایە ؟! یان بکوژ و کوژراو وەك یەك لە ڕۆژی دوایـی پاداشـتیان بداتـەوە؟.

یان بـە ڕای دکتـور ئایا خـودای گـەورە دادپـەروەر دەبـوو کاتێـك ڕەش و سـپی وەکو یەك لێکرابان؟

بۆ ئەو کەسانەی دەڵێن خودا بەندەکان سزا و ئازار نـادات دەڵـێم: ئایـا خـودای گەورە لەم ژیانی دونیایە بە ڕاستی ئازاریان نادات؟! باشە ئێوە چی دەڵێن بـۆ پیربـوون، نـەخۆش کـەوتن، شـێرپەنجە، ئایـا ئەمـە ئـازاردان نییـە؟ یـان ئـەو میکروبەی دەبێتە مایەی نەخۆشیەکان خودا دروستی نەکردووە ؟ ئایا ئەمانـە هـەموویان ئاگادارکردنـەوە نـین بـۆ ئـەوەی بـزانین کـە ئێمـە لـە ژێـر دەسـتی خودایەکین دەکرێت سزا و ئازارمان بدات؟

بـــــــەشی شەشەم

بـــۆچوونـی ئیسلام بەرامبەر ئافرەت
یـان چیرۆکـی ئیسلام لەگــەڵ ئافرەت

دکتۆری هاوڕێم گوتی: ئایا تۆ لەگەڵم هاوڕای لەسەر ئەو بۆچوونەی کە دەڵێت هەڵسەنگاندن و بۆچوونی ئیسلام لەبارەی ئافرەتـەوە کۆنەپەرستییە؟! پاشان بەهۆی پەنجەکانییەوە دەستی بە ژمـاردن کـرد و گـوتی: چیرۆکی فرەژنـی و، مانـەوەی ئـافرەت لـە ماڵـەوە و باڵاپۆشـی، هـەروەها دەسـت هـەڵگرتن (طلاق) بەدەستی پیاوە. هەروەها لێدانی ئافرەت و لێدوورکەوتنەوە لـە کـاتی خـەوتن، ڕێپێـدان بـۆ هـەبوونی ژمارەیـەك ئـافرەتی خزمـەتکار، هـەروەها چـیرۆکی پیاوەکان زاڵن بەسەر ئافرەتەکاندا و، بەشی دوو ئەوەندەی بەشـی ئافرەتـە لـە میراتبردنی سامان؟!

منیش وەڵامم داوە و گوتم: ئەم جارە تۆمەتەکان زۆرن و گەورەن، قسەکردن لەسەر زۆر درێژ دەبێتەوە، بەڵام با لە پێش ئیسلامەوە دەست پێ بکەین، کاتێك کە ئیسلام هات نەزانین بەسەر خەڵکدا زاڵ بوو، خۆشت ئەم ڕاستییە دەزانی، لەو کاتە کچ کاتێك لە دایك دەبوو دەیان کوشت یان زیندەبەچاڵ دەکرا. پیاو (دە) ژن یان (بیست) یان زیاتری دەهێنا، خزمەتکاری ئافرەتیش زۆری لێدەکرا بۆ ئەوەی کاری سێکسی ئەنجامبدات و لە بەرامبەردا، خاوەنیان پارەیان وەردەگرت...... بەڵام کاتێك کە ئیسلام هات فرەژنی سنووردار کرد بۆ چوار ژن، ئەمەش ڕزگارکردنی ژن بوو لە شەرمەزاری و کوشتن و کوێلایەتی و بێ بەهایی...... ئەوەی ئێستا لە ئەوروپا هەیە دەبینین کاتێك پیاوێك سەرەڕای ژنی خۆی چەند خۆشەویستی تری هەیە، بە نهێنی پەیوەندی لە نێوانیاندا دروست دەبێت و بەدڕەوشتی پەیدا دەبێت، ئایا ئەمە باشتر و خۆشترە بۆ ئافرەت، یان ببێتە ژنی دووەم یان سێیەم بە ویستی خۆی و هەموو مافێکی ژنایەتی بە دەست بهێنێت و ڕێزی لێ بگیرێت؟!...یان ببێتە خۆشەویستی نهێنی لە پەناکان پەیوەندی دروست بکات و سۆراغی تێربوونی ئارەزووەکانی بکات ؟!

لەگەڵ ئەوەشدا ئیسلام کاتێك فرەژنی فەراهەم دەکات و ڕێی پێدەدات. بەشێوەیەکە دەتوانین بڵێین مەحاڵ و ئەستەمە، چونکە بۆ ئەم فرەژنییە مەرجێکی داناوە، کە هەموو کەس ناتوانێت جێبەجێ بکات، کە ئەویش دادپەروەرییە لە نێوان ژنەکاندا، خودای گەورە دەفەرموویت:﴿ ...فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً ... ﴾ النساء (٣). واتە: (...خۆ ئەگەر ترسان لەوەی کە نەتوانن

دادپەروەر بن، ئەوە با یەك ژن مارە بکەن). لە شوێنێکی تر دەفەرمووێت:﴿ وَلَن تَسْتَطِيعُوٓاْ أَن تَعْدِلُواْ بَيْنَ ٱلنِّسَآءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ .... ﴾ النساء(١٢٩).
واتە:(هەرگیز ئێوە ناتوانن لە نێوان هاوسەرەکانتاندا دادپەروەرانە رەفتاربکەن، لە کاتێکدا ئەگەر زۆریش سوور بن لەسەری). کەواتە ئەگەر ئێمە توانای چەسپاندنی دادپەروەریمان نەبێت لە نێوان ژناندا، هەتا کەسێك کە سووریش بێت لەسەر چەسپاندنی، ئەو کاتە تەنها هەندێك کەسانی کەم دەتوانن ئەم کارە ئەنجامبدەن، کە ئەوانیش پێغەمبەران و پیاوچاکانن....
لەبارەی دەرنەچوونی ئافرەت لە ماڵەوە، ئەمە شتێکە تایبەتە بە خێزانەکانی پێغەمبەرەوە(درودی خوای لە سەر بێت) کە لە قورئان هاتووە:﴿ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ .... ﴾ الاحزاب(٣٣). واتە: (ئەی خێزانەکانی پێغەمبەر لە ماڵی خۆتان بمێننەوە...). دەتوانین بڵێین ئەمەش ئاماژەیەکە بۆ ئەوەی کەوا بۆ ئافرەت باشترە لە ماڵەوە بمێنێتەوە و منداڵ بەخێوکردن و بەڕێوەبردنی ئیش و کاری ماڵەوە بۆی باشترە. ئەگەر ئێمە بیر لە حاڵی گەلێك بکەینەوە کاتێك ئافرەتەکانیان لە کۆڵانەکان و نووسینگەکان کات بەسەر ببەن، لە بەرامبەردا منداڵەکانیان لە دایینگە و شوێنەکانی حەوانەوە بن. باشە حاڵی ئەم گەلە باشترە یان گەلێك ئافرەتەکانیان لە ماڵەوە بن و ماڵ و منداڵەکانیان بەخێو بکەن و پەروەردە بکەن ، منداڵ لە باوەشی دایکیدا پەروەردە ببێت؟.....
لێرەشدا شتەکە روونە پێویست بە وەڵامدانەوە ناکات.....!
بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، ئیسلام هیچ کاتێك ڕێگری لە ئافرەت ناکات لە چوونە دەرەوە و کارکردن لە کاتی پێویستیدا، باشترین بەڵگەش بۆ ئەمە، ئەگەر

تەماشای مێژووی ئیسلام بکەین دەبینین زۆر ئافرەت هەبوون بەشداریان لە جەنگدا کردووە، شاعیر و زانا و زانستخواز بووینە، لە پێناو فێربوون گەشتیان ئەنجامداوە.. ... کەواتە ئایەتەکە بانگەواز بووە بۆ خێزانەکانی پێغەمبەر (دروودی خوای لە سەر بێت)، وەك نموونەیی و پایە بەرزی، لەگەڵ ئەوەشدا خێزانەکانی پێغەمبەر لەگەڵیدا دەردەچوون بۆ غەزا و شەڕ. کەواتە دەتوانین بڵێین دەرچوونی ئافرەت بۆ یارمەتیدانی پیاوەکەی، یان ئەنجامدانی کارێکی چاك هیچ گومانی تێدا نییە کەوا ڕێگە پێدراوە لە ئیسلامدا.

لەبارەی سەرپۆشی یان باڵاپوشی ئافرەت، دەتوانین بڵێین ئەمە لە بەرژەوەندی ئافرەتدایە، ئیسلام ڕێگەی بە ئافرەت داوە دەم و چاو و دەستی بەدیار بخات، بێجگە لەمانە ڕێگە پێنەدراوە. هەروەها ئاشکرایە هەموو شتێکی ڕێگەپێنەدراو حەز لێکراوە، داپۆشینی شوێنە سەرنجڕاکێشەکان زیاتر سەرنجی مرۆڤ ڕادەکێشێت.

هەروەکو ئاشکرایە لە نێوان هەندێك هۆزی دواکەوتوو کە ژن و پیاویان بەتەواوی ڕووتن، حەز و ئارەزووی لێك نزیك بوونەوەیان زۆر لاوازە، تەنانەت لە مانگێ جارێك کاری لێك نزیك بوونەوە ئەنجام نادەن. ئەگەر ئافرەتیش بوو بە دووگیان لەوانەیە لە دوو ساڵ زیاتریش لێك نزیك نەبنەوە. هەروەها لە کەنار دەریاکان کاتێك ڕووتی دەبێتە شتێکی بینراو، لەو کاتە لاشەی ڕووتی ئافرەت سەرنجڕاکێشی و جوانی و شاراوەکانی لە دەستدەدات و دەبێتە کارێکی سروشتی توانای بەرزکردنەوەی هەست و وورەی مرۆڤەکانی نامێنێت.

ئەمەش گومانی تێدا نییە کاتێك ڕێگری دەگرێت ئافرەت ببێتە لاشەیەکی مردوو هیچ تام و چێژی نەمێنێ لە بەرژەوەندی ئافرەتدایە......

سەبارەت بە دەست لەسەر هەڵگرتن یان بەردانی ئافرەت، ڕاستە بە دەست پیاوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ماف بە ئافرەت دراوە لە دادگا داوای تەلاق یان بەردان بکەت و دەتوانێت بەدەست بهێنێت ئەگەر بەڵگەی تەواوی بەدەستەوە بوو...... هەروەها بۆ ئافرەت هەیە لەکاتی مارەبڕیندا بۆ پاراستنی مافەکانی خۆی هەندێك مەرج دابنێت، کەواتە وەکو پیاو مافی هەیە لە کاتی تەلاقدانا.

ئیسلام هەندێك مافی بە ئافرەت داوە کە لە ئەوروپا ئافرەت ناتوانێت ئەم مافانە بەدەست بهێنێت...... لە ئیسلامدا ئافرەت مافی مارەیی وەرگرتنی هەیە، لە ئەوروپا ئافرەت پارە (دوطة) دەدات..... ئافرەت لە ئیسلام مافی ئەوەی هەیە پارە و سامانی تایبەت بە خۆی هەبێت و سەربەست بێت لە بەکارهێنانی ئەم پارە و سامانە. بەڵام لە ئەوروپا ئەم مافەی نییە کاتێك کە مێرد دەکات.

لەبارەی لێدان و دوورکەوتنەوە لە ئافرەت، ئەمە هەڵسوکەوتێکە تەنها لەگەڵ ئەو ئافرەتە بەکاردێت کە هەردەم تووڕەیە و ڕاناوەستێت و مافەکانی پیاو بە دروستی نادات. بەڵام ئافرەتی بە ڕەوشت و ڕێکوپێك مافی بەسەر پیاوەوە هەیە کە لێی نەدات، بەڵکو دەبێت ڕێزی لێبگرێت و بە دادپەروەرانە هەڵسوکەوتی لەگەڵدا بکات.

بەکارهێنانی لێدان و دوورکەوتنەوە لەگەڵ ئافرەتی تووڕەبوو لە مێردەکەی، دەتوانین بڵێین موعجیزەیەکی قورئانی پیرۆزە لەبارەی تووڕەبوونی ئافرەت....... چونکە زانستی دەروونی ئەم سەردەمە ئەم ڕاستییەی سەلماندووە

کـە حاڵـەتێکی نەخۆشـییە بـۆ ئـافرەت. زانـستی دەروونزانـی ئـەم جـۆرە نەخۆشییە دەکات بە دوو بەشەوە:

بەشی یەکەم پێی دەڵێن حاڵەتی ملکەچبوون (خضوع)(masochism) ، کە ئەمـەش حاڵـەتێکی نەخۆشـییە ئـافرەت چـێژ وەردەگرێـت کاتێـك کـە لێـدان لەگەڵی بەکاردێت و ببێتە لایەنی ملکەچبوو.

بەشـی دووەم: پێـی دەڵـێن حاڵـەتی حـەزی زاڵبـوون (التحکمـي) کـە زاراوە زانـستیەکەی (sadism)ە، کـە ئـەویش حاڵـەتێکی نەخۆشـییە ئـافرەت چـێژ وەردەگرێت کاتێك زاڵبێت یان هەموو شتێك بە دەستی ئەو بێت و دەسەڵاتی بەدەسـت بێـت و بـەکاربهێنێت و زۆری بـەکاردەهێنێت و ئـازار بـە بەرامبـەر دەگەیەنێت. ئەگەر ئافرەتێك سیفەتی بەم شێوەیە بێت، کەواتە باشترین رێگا بۆ شکاندنی ئەم دەسەڵات و توندییە، بەکارهێنانی هەمان چەکە کە ئـافرەت هەیـەتی، ئـەویش چـەکی مێینەیـە، کەواتـە نەخـەوتن لـەلای ئـافرەت یـان دوورکەوتنەوە لێی ئەم جۆرە چەکە لاواز دەکات و ناتوانێـت زاڵبێـت بەسـەر ئەوانی تر........

ئەو ئافرەتەی کە چێژ لە لێدان وەردەگرێت لێدان بۆ ئەو چارەسەرە...... لێرە چارەسـەری قورئـان بـەدیار کـەوت کاتێـك کـە دەڵێـت:﴿ ......وَٱهْجُرُوهُنَّ فِي ٱلْمَضَاجِعِ وَٱضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ﴾ النـــــساء(٣٤).

واتە: (لەناو جێدا پشتیان تێبکەن، (ئەگـەر ئـەوەش سـوودی نـەبوو) لێیـان بدەن (بە مەرجێك لە دەم و چاو نـەبێت و ئاسەوار بـە جێنـەهێڵێت) ئەگـەر بەم هۆیانە لە لادان و یاخی بوون وازیان هێنا، ئەوە ئیتر ستەمیان لێمەکەن و

ڕێگەی تر مەگرنەبەر). وەکو ئیعجازێکی زانستی کە زانستی دەروونزانی بە چەند قۆناغ و کتێبێکدا سەلاندووە، قورئانی پیرۆز بە دوو وشە ئەم ڕاستییە بۆمان دەسەلمێنێت. سەبارەت بە چیرۆکی کویلایەتی، کەوا هاوڕێیەکەم پرسیاری لێ کردووم، گوایە ئیسلام داوای کویلایەتی دەکات هەروەکو رۆژهەلاتناسەکان ئیسلامی پێ تومەتبار دەکەن، ئەمەش تۆمەتێکی زۆر دوورە لە ڕاستییەوە، چونکە ئیسلام تاکە ئایینە کەوا داوای رزگاربوون دەکات لە دەردی کویلایەتی. ئەگەر دەقەکانی (قورئان)ئیسلام بەراود بکەین بە دەقەکانی ئینجیل، یاخود قسەکانی (بۆلس) کە لە نامەکەی بۆ خەلکی (ئەفسس) دەنێرێت پێیان دەلێت دەبێت کویلە و بەندەکان گوێڕایەل بن بۆ سەروەرەکانیان. پێیان دەلێت (ئەی کویلەکان..... گوێڕایەل بن بۆ سەروەرەکانتان، بە ترس و لەرزەوە وە بە دلێکی سادەوە خزمەتیان بکەن).

هیچ کاتێك ئینجیل داوا ناکات کە هەولبدرێت کویلایەتی لابەرێت. تەنها ئەوەی کە باس دەکات، ئەوەیە کە دەبێت خۆشەویستی بۆیان بنوێنن و هەلسوکەوتی باش لەگەلیان ئەنجامبدەن.

هەروەها لە تەوراتیش نەك ئەوانەی بەندە و کویلەن، بەلکو هەموو کەسێك دەکرا بە کویلە کاتێك ئەگەر شەڕ لە نێوان ئەوان و جولەکەکاندا روودەدا (تەورات) پێمان رادەگەیەنێت ئەگەر هاتوو خەلکی شارێك شەڕیان نەکرد، بەلکو خۆیان بەدەستەوەدا، ئەو کاتە هەموو دەکرێن بە کویلە. هەروەها ئەو شارەی شەڕ دەکات و بەرگری لە خۆی دەکات ، دەبێت هەموویان بکوژرێن، پیر و گەنج و ژن و مندالّ......

کەواتە کاتێك کە ئیسلام هات کویلایەتی بارێکی کۆمەلایەتی جێگیر بوو. هەموو ئایینەکانی پێش ئیسلام ئامۆژگاری کویلەکانیان دەکرد کە خزمەتکاری سەروەرەکانیان بن. قورئانی پیرۆز یەکەم پەرتووکی ئاسمانی بوو کە باس لە رزگارکردنی کۆیلە و بەندەکان و هانی خەلك دەدات کە کۆیلەکان رزگار بکەن لە پێناو ڕەزامەندی خودا و پاداشتی دوارۆژ.

قورئانی پیرۆز بە دەقێکی روون کۆیلایەتی حەرام ناکات و داوا ناکات بە یەکجاری کۆیلەکان ڕزگار بکەن چونکە ئەگەر بە یەکجاری کویلەکان ڕزگار بکرێن بە فەرمانی قورئان، لەوکاتە سەدەها هەزار کەس بە بێ کار و شوێنی حەوانەوە کارەساتێکی کۆمەڵایەتی دروست دەبوو، زۆربەیان لەسەر رێگا و شەقامەکان دەکەوتن و دەستیان بۆ خەلك پان دەکرد و داوای پارمەتیان دەکرد. هەموو کارێکی نابەجێشیان ئەنجام دەدا، بۆ ئەوەی بژێوی ژیانیان دابین بکەن. لەو کاتە شتێکی تر رووی دەدا زۆر خراپتر لە کۆیلایەتی.......

کەواتە چارەسەری قورئان زۆر ژیرانە بوو. ئەویش بە داخستنی دەرگای بەکویلەکردن و هاندانی خەلك بۆ رزگارکردنیان. سەرچاوەی سەرەکی کویلایەتی لەو سەردەمە گیراوەکانی جەنگ بوون، قورئانیش فەرمانی دا کە گیراوەکان رزگار بکرێن بەرامبەر بە هەندێك پارە، یانیش بێ بەرامبەر. خودای گەورە دەفەرموویت:﴿ ....فَإِمَّا مَنًّۢا بَعۡدُ وَإِمَّا فِدَآءً حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلۡحَرۡبُ أَوۡزَارَهَاۚ .. ﴾ محمد(٤).واتە: (...یەکێك لەم دوو کارانە لەگەڵ دیلەکان بکە: یان بە پیاوەتی و منەت ؛ یاخود بە گۆڕینەوە و فیدییە ئازادیان بکەن، تا شەڕ کۆتایی دێت). ئەو کۆیلانەش کە هەبوون دەبوایە هەنگاو بە هەنگاو ڕزگار بکرێن، وەکو ڕزگارکردنی بەرامبەر لێخۆشبوونی هەندێك تاوان....... تا ئەو کاتەی

کۆیلایەتی تەواو دەبێت و نامێنێت. کابرای سەروەر دەبوایە وەکو خێزانی هەلسوکەوت لەگەل کۆیلەی ئافرەتەکان بکات، دیاریشە هەلسوکەوت لەگەل کردن وەکو خێزانی خۆی، لەوکاتە، وەك ڕێزلێنان بوو، نەك کەمکردنەوە بوو، بۆ نرخ و پایەیەی ئەو........ دەبێت ئەوەش لە بیر نەکەین کە ئیسلام چۆن بڕواداران دەکاتە برای یەکتر، قورئان دەفەرموویت:﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ..... ﴾ الحجرات(١٠). واتە: (بڕواداران برای یەکترن، ...). هەروەها دەفەرموویت:﴿ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ..... ﴾ الاعراف(١٨٩). واتە: (خوا ئەو زاتەیە کە ئێوەی لە یەك نەفس و لە یەك شت دروست کردووە). وە دەفەرموویت:﴿ ....وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ .... ﴾ آل عمران:(٦٤). واتە: (هیچ لایەکمان لاکەی ترمان (بە پیرۆز و فەرمانڕەوا دانەنێین) لە جیاتی ئەو زاتە و نەیپەرستین).

پێغەمبەریشمان باشترین نموونەی بۆ ئێمە پێشکەش کرد کاتێك کە (زیدی کوڕی ثابت) کرد بە کوڕی خۆی، کە کۆیلەیەك بوو لە کۆیلەکان، پاشان ژنێکی لە بنەماڵەی خۆی لێ مارە کرد. کە ئەویش (زینبی کچی جەحش) بوو.

ئەوە هەموو لە پێناو ئەوەبوو کە گۆڕانکاری بکات لە ژیانی کۆمەلایەتی، ئەو توندی و دەمارگیریەی هەیە نەهێلێت. ڕزگارکردنی کۆیلەکان بکاتە بەرنامەیەك خەلکانی تر وەکو ئەو بکەن. بەکردەوە بسەلمێنێت کە ئیسلام خەلك لە کۆیلایەتی ڕزگار دەکات.

سەبارەت بە پرسیارەکەت کە دەڵێی ئیسلام دەڵێت پیاوەکان باڵادەستن بەسەر ئافرەتانەوە، من دەڵێم ئەمە ڕاستییەکە لە هەموو شوێنێك هەر وایە، لە وڵاتە ئیسلامییەکان، لە وڵاتە مەسیحییەکان، هەروەها لەو وڵاتانەش کە هیچ خودا و ئایینێکیان نییە.

لە (مۆسکۆ) لە کۆنەوە، لە سەردەمی (لینین و ستالین و خروشۆڤ) تا ئەمڕۆ. لە فەرەنسا هەر پیاوە دەسەڵاتی بەدەستەوەیە، هەروەها لە لەندەن........ لە هەموو شوێنێك لەم دونیایە هەر پیاون سەرکردە و یاسادانەر و داهێنەر، هەموو پێغەمبەرانیش هەر پیاو بوون، فەیلەسوفەکان پیاو بوون، هەتا ئاواز دانەریش پیاون، هەر چەندە ئاواز دانان کارێکی خەیاڵییە پێویستی بە پیاو نییە. هەروەکو (عباس محمود عەققاد) بە گاڵتەوە دەڵێت: هەتا پیشەی خواردن لێنان و دروومان و جل و بەرگ دروستکردن کە پیشەی تایبەتن بە ئافرەت، پیاوەکان تێدا سەرکەوتوو ترن...... کە ئەمەش هەندێك دیاردەن هیچ پەیوەندی بە شەریعەتی ئیسلامەوە نییە........ بەڵکو دیاردەی گشتین لە هەموو شوێنەکانی دونیا هەن، پەیوەندی بە ئیسلام و قورئانەوە نییە. ئەمانە چەند ڕاستیەکن دووپاتی ئەوە دەکەن کە لە ڕاستیدا پیاو باڵا دەستە لەسەر ئافرەت بەهۆی سروشت و توانای جەستەیی و سەروەری پیاو کە چەند سیفەتێکی خودا بەخشن.

ئەگەر لە شوێنێك ئافرەتێك بوو بە گەورەی نەتەوەیەك یان سەرۆکێك ئەمە شتێکی جیاکەرەوەیە و سەراوژێری یاساکەیە کە قورئان ئاماژەی بۆ کردووە.......ئیسلامیش تەنها ئەو یاسایەی بۆمان تۆمار کردووە، پاشان

قورئان بۆمان روون دەكاتەوە كە بۆچی پشكی پیاو دوو ئەوەندەی ئافرەتـە لـە میراتگری، چونكە پیاوە خێزان بەڕێوە دەبات و بەخێوكردنی لە ئەستۆی ئـەو دایە ، هەر ئەویـشە ئـیش دەكـات .... كەواتـە ڕای ئیـسلام لـەبارەی ئـافرەت زۆر دادپەروەرانەیـە. ژیاننامــەی پێغەمبــەریش لەگــەڵ خێزانــەكانی هــەر هەمووی ڕێزلێنان و خۆشەویستی و بەزەیی بووە، كـە دەفـەرمووێت: ((حُبِّبَ إليَّ مـن دنيـاكم ثـلاث النـساء والطيـب وجُعلـت قـرة عـيني في الـصلاة)) واتـە: (خودای گەورە لە دونیای ئێوە سێ شتی بۆ من ڕازاندووەتەوە ، ئافرەت ، بۆنی خـۆش هـەروەها شـتی هـەرە خـۆش و ئـارامیم لـە نوێژكردنـدایـە)....... لێـرە پێغەمبەر (دروودی خوای لە سەر بێـت) خۆشەویـستی ئـافرەت دەخاتـە ڕیـزی بـۆنی خـۆش و نوێـژكردن ، كـە ئەمـەش جێگـای شـانازییە....... هـەروەها لـە كۆتایی ژیانی یـەك شـتی زۆر دووپـات دەكـردەوە و هـەر دەی گـوت: (ئاگـاداری ئافرەتەكان بن). وە كاتێك خودای گەورە ئیشی ماڵەوە بـە ئـافرەت دەسـپێرێت و پیاویش دەكاتە پیاوی كۆڵان و ئیش كردن لـە دەرەوەی مـاڵ ، لـەپێناو ئـەوە بووە چونكە ئـەركی ئـاوەدانی و كـاركردن خراوتـە ئەسـتۆی پیـاو ، لـە هـەمان كاتدا ئەركی هەرە گەورە خراوتە ئەستۆی ئافرەت كـە ئـەویش بـەخێوكردن و پـەروەردە كردنــی خـودی مرۆڤـە........ كاتێـك ئیـسلام ئـەم ئەركـە گـەورە و پیرۆزە بە ئافرەت دەسپێرێت ، ئایا ستەم لە ئافرەت دەكات ؟!

بــــــــەشی حەوتەم

- ئایا ئاییــن بێهۆشکـــەری مرۆڤە ؟!

دکتۆری هاوڕێم چاوی خۆی جوڵاند و بە منی گوت: ئایا ڕات چوونە دەربارەی ئەو کەسانەی دەڵێن ئایین بێهوشکەرە ؟ هەژار و ستەم لێکراوان بێهوش دەکات بۆ ئەوەی سەرەڕای هـەژاری و سـتەملێکراوی بخـەون و خـەون بـە بەهەشـت و ئافرەتی چاو گەورەوە ببینن. لەگەڵ ئەوەشدا زەنگینەکان هەر لە زەنگینبوون بـەردەوام بـن بـەو پاسـاوەی کـە ئەمـە مافێکـە پێیـان دراوە ، خـودای گـەورە خەڵکی بە پلە پلە دروست کردووە.........؟ هەروەها ڕات چۆنە سـەبارەت بـەو کەسانەی کە دەڵێن ئایین نێردراوی خودا نییە ، بەڵکو دروستکراوە لەسەر ئەم زەوییـە، بـەهۆی هەنـدێك هۆکـاری کۆمەڵایـەتی ، بـۆ ئـەوەی ببێتـە چـەکێك بەدەسـت چـینێك بەسـەر چـینێکی تـرەوە؟ مەبەسـتیش لـەم قـسانە زانـا ماددیەکان و بیرو باوەریانە.

من گوتم:

هیچ شتێك لەو هەڵەیە گەورەتر نییە کە دەڵێین ئایین بێهۆشکەرە...... چونکە لە ڕاستیدا ئایین هەمووی ئەرك و بەرپرسیاریەتییە و شت بەدوادا هاتنە ...... ئایین ئەوە نییە کە بارت سووك بکات و لە هەندێك بەرپرسیارێتی رزگارت بکات، کەواتە ئایین دوورکەوتنەوە و هەڵاتن نییە لە ئەرك و بەرپرسیارێتی ، بێهۆشکەریش نییە ، بەڵکو ئاییتمان کارکردنە نەك تەمبەڵییە....... خودا دەفەرمووێت:﴿ وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ .... ﴾ التوبە(١٠٥).واتە: (بەو خەڵکە بڵێ: ئێوە هەرچی دەتوانن لە کار و کردەوە ئەنجامی بدەن، چونکە خوای گەورە دەبینێت هەروەها پێغەمبەروکەیی و ئیماندارانیش) .... ئێمە باوەڕمان بە پشتبەستن (توکل) و پەنابردن بە خودا هەیە، نەك دانیشتن و بڵێین خودا هەموو شتێکمان بۆ دەکات ، چونکە خودا دەفەرمووێت:﴿ ....فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴾ أل عمران(١٥٩). واتە: (... ئەگەر بڕیارتدا (کارێك بکەیت) پشت بە خوا ببەستە، چونکە بەڕاستی خوا ئەوانەی خۆشدەوێت کە پشتی پێدەبەستن....). کەواتە ئاییتمان پێمان دەڵێت، ئەوەی لە توانات دایە بە هەموو هێزی خۆت بەکاری بێنە، پاشان بەجێی بهێڵە بۆ قەدەری خودا........ هەروەها پێغەمبەرمان بەو پیاوە شوانەی ڕاگەیاند کە هاتە لای و گوتی: من حوشترەکەم بەڕەڵا دەکەم خودا دەیپارێزێت ، پێغەمبەر پێ ی گوت: ((أعقلها وتوكل)) واتە: (گرێ ی بدە، پاشان بەتەما و پارێزگاری خودا بەجێبهێڵە).

هەر لەسەر ئەم بنچینەیە، ئایین واتای وشیاری و ئاگا لەخۆبوون و نەخەوتن دەگەیەنێت..... هەروەها ئایین لێپرسینەوەی نەفس و ئاگاداربوونی ویژدانە، لە هەموو کار و کردەوەیەك ، لە هەموو وشە و بیرکردنەوەیەك ، کەواتە ئایین نەوەك حاڵی ئەو کەسەیە کە ماددەی بیهۆشکەر دەخوات .... بەڵکو بخۆری ڕاستەقینەیی ماددەی بێهۆشکەر تەنها مرۆڤی ماددییە ، ئەوەی کە ئایین ڕەت دەکاتەوە لە پێناو خۆ دزینەوە لە داواکارییەکانی ئایین و بەرپرسیارێتیەکەی ...... هەروەها ئەم جۆرە پیاوە پێی وایە کە ئازادە و هیچ کەسێك مافی لێپێچینەوە لەگەڵ ئەودا نییە ، خۆی بەرپرسە لە خۆی و هیچ مردن و زیندووبوونەوەیەك لە ئارادا نییە....... هەموو شتێك بە هەوەسی خۆی دەکات ... باشە تۆ بڵێی ئەم پیاوە وەکو پیاوێکی خاوەن ئایین و باوەڕ بێت کە خۆی بە بەرپرسیار دەزانێت بەرامبەر هەموو شتێك کە پەیوەندی بە ئەوەوە هەبێت..... کاتێك تاکە کەسێك برسی دەبێت یان لە ئاژەڵێك بدات، خۆی بەرپرسیار دەزانێت، چونکە بە ئەرکی خۆی هەڵنەستاوە بەرامبەریان، وەکو ئەرکێکی ئایینی کە لە ئەستۆی ئەو دایە.

هەروەها ناڕاستیشە کاتێك کە دەڵێن ئایینەکەتان دروستکراوی ئەم زەوییە بەهۆی هۆکاری کۆمەڵایەتییەوە..... بۆ ئەوەی ببێتە چەکێك بە دەست هەندێکەوە دژی هەندێکی تر و دەوڵەمەندی و هەژاریش ببێتە شتێکی جێگیر و نەگۆڕاو.........

کاتێك کە ئیسلام هات . شۆڕشێك بوو دژی دەوڵەمەندەکان و ئەوانەی سەروەت و سامان کۆدەکەنەوە و چەوسێنەر و ستەمکارن..... زۆر بە ڕاشکاوی و ڕوونی قورئان داوا دەکات کە پارە و سامان نەکەوێتە دەست دەوڵەمەندەکان

و له نێوان خۆیان جۆڵه و کڕین و فروشتنی پێ بکەن. بەڵکو دەبێت مافێك بێت بۆ هەموویان. خودای گەورە دەفەرموویت:﴿ ....ۗ وَٱلَّذِينَ يَكۡنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلۡفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرۡهُم بِعَذَابٍ ﴾ التوبـه(٣٤). واته: (... جا ئەوانەی کە ئاڵتون و زیو کۆ دەکەنەوە و قایمی دەکەن و لە پێناو ڕێبازی خوادا و بۆ ڕەزامەندی ئەو، نایبەخشن ئەوە مژدەی سزایەکی پڕ ئێشیان بدەرێ).

بەخشینیشی زەکات بەڕێژەی (٢,٥ ٪) دەستپێدەکات، لەمە زیاتر دەتوانێت ببەخشێت، بەڵام نەك بە زۆری، بەڵکو بە ویستی خۆی ، تا دەگاتە هەموو ئەو پارەیەی کە هەیەتی . یان بەجێهێشتنی تەنها بەشی خۆی ... خودا دەفـــــەرموویت:﴿ ....وَيَسۡـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ ٱلۡعَفۡوَۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَتَفَكَّرُونَ ﴾ البقرە(٢١٩). واتە: (پرسیارت لێ دەکەن کە چی بەخشن؟ پێیان بڵێ: هەر چیتان لێ زیادە دەتوانن بیبەخشن، ئا بەو شێوەیە خوای گەورە ئەم بەڵگەو فەرمانانەتان بۆ ڕوون و ئاشکرا دەکات بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە).

کەواتە بەم شێوەیە ئیسلام دوو شت پێکەوە کۆ دەکاتەوە ، داواکراوی بە زۆری یاسایی، لەگەڵ داواکراوی خۆویستانە، گرێدراو بە ویژدانەوە...... کە ئەمە زۆر باشتر و ڕێزلێنراوترە بۆ مرۆڤەکان لەوەی کە ئەوەی هەیەتی لێ وەربگرن و بە زۆری دەست بەسەری بکەن....... دەتوانی لە (٩٠٪) ببەخشی بە بێ ئەوەی کاریگەری لێ بکات.

ئا لێرەوە دەتوانین بڵێین ئیسلام نەهاتووە تاکو بەردەوامی بە ستەمکاری ستەمکاران بدات.... بەڵکو شۆڕشێکە لەسەر هەموو ستەمکاران ، شەڕ و شمشێرێکە لە سەر ئەستۆی هەموو چەوسێنەران و تاوانباران و زۆرداران.

لەبارەی ئەو تومەتەی خاوەن بیرە ماددیەکان دەخەنە ڕوو دژ بە ئیسلام، گوایە ئیسلام ئایینێکی دواکەوتووە و بڕوای بە چینایەتی هەیە، بە هێنانی چەند ئایەتێك لەسەر ئەم تومەتە وەکو:﴿ وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِى ﴾ النحل(٧١). واتە:(خوا لە بەخشینی رزق و رۆزیدا بەشی هەندێکتانی زۆرتر داوە لە هەندێکی تردا..). هەروەها:﴿ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴾ الزخرف(٣٢). واتە:(ئایا ئەوانە ڕەحمەتی پەروەردگاری تۆ دابەش دەکەن؟ لە کاتێکدا ئێمەین کە رزق و ڕۆزیمان لە نێوانیاندا دابەش کردووە لە ژیانی دنیادا و پلە و پایەی هەندێکمان بەرزکردۆتەوە بەسەر هەندێکیاندا، بۆ ئەوەی هەمووان کاروباری یەکتر تەواوبکەن و کەڵك لە توانایی و لێهاتوویی یەکتر وەربگرن، جا لەگەڵ ئەو هەموو بەهرە و بەخششانەدا ڕەحمەت و میهرەبانی پەروەردگاری تۆ لە هەموو ئەو شتانەی کە خەڵکی کۆی دەکەنەوە چاکتر و بە نرختره).

ئێمە وەڵام دەدەینەوە و دەڵێین: ئەم ئایەتانە بەڵگەن لەسەر ئەوەی دەبینین کە لە (مۆسکو ، لەندەن ، پاریس و بەرلین) هەیە. هەر هەمان شت لە (قاهیرە ، دیمەشق و جەددە) دەبینین.

له هەموو شتێك و لایەنێك بە یەك دەچن، کەواتە باشتربوونی بواری ئابووری هەندێك کەس لە هەندێکی تر و جیاوازی لە نێوان چینەکانی کۆمەلگا ڕاستیەکی بنەڕەتییە ، کۆمۆنیستێك نەیتوانیوە ئەم جیاوازیە بگۆڕێت ، هەتا بیری ماددی توندڕەویش بڕوای بە یەکسانی نییە ، چونکە یەکسانی شتێکی ئەستەمە..... کەواتە ئێمە چۆن دەتوانین دوو کەس یان دوو شتی نایەکسان یەکسان بکەین ؟! خەڵك لەو ڕۆژەوە کە لە دایك دەبن لە ڕووی " زیرەکی ، هێز ، جوانی ، بەهرەمەندییەوە بە نایەکسانی لەدایك دەبن و هەریەك پلە و ئاستێکی هەیە. هەروەها دەبینین هەموو ڕێڕەو و لایەنە ئابوورییەکان لە هەوڵی ئەوەدان لە ڕووی پەیداکردنی هەڵ و دەرفەتی کارەوە، یەکسانی بۆ خەڵك بەرجەستە بکەن، نەك یەکسان کردنی خەڵك لە هەموو ڕوویەکەوە..... هەموو کەسێك وەکو یەك دەرفەتی چارەسەر یان فێربوون یان دابین کردنی نزمترین ئاستی بژێویان هەیە..... هەموو ئایینەکانیش هەوڵ بۆ هەمان مەبەست دەدەن.... بەڵام ئەگەر هەوڵ بدات بۆ نەهێشتنی جیاوازی لە پلە و پایە ، ئەوە خۆی لە خۆیدا ستەمە و پێچەوانەی یاساکانی سروشتە. چونکە سروشت لە بنەڕەتدا لە هەموو ڕوویەکەوە جۆراوجۆر و جیاواز و کەم و زۆرە. لە بەروبووم، ئاژەڵ، مرۆڤەکان..... بۆ نموونە پەمۆ هەیە گوڵی درێژە و هەیە گوڵی خڕ و کورتە. لە مرۆڤەکان و زیندەوەران دەبینین هەریەکە ڕەنگێك و سیفەتێك و پلەیەکی دیاریکراوی هەیە. ئەمە یاسای ئەم گەردوون و هەبوونەیە..... ئەگەر هەموو مرۆڤەکان بەیەك شێواز و قالب ئافرێندرابانایە ، لەو کاتە پێویست نەدەبوو هەریەکە لە دایکبوونی تایبەت بە خۆی هەبێت . دەکرا یەك نموونە هەبوایە لە جیاتی هەموویان. لە شتەکانی

تریش بەهەمان شێوە ..... ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کەوا ئەم سروشتە هەژارە و هیچی بە دەستەوە نەماوە ، بەڵکو ئەمە ئەوەیە کە ئەم سروشتە زۆر بە پیت و زەنگینە و زەنگینی و بە پیتییەکەشی بەدیار ناکەوێت تەنها لە جۆراوجۆری نەبێت لە بەروبووم و دانەوێڵە و هەمەڕەنگی لە جۆر و ڕەنگەکانی....... لەگەڵ ئەوەش ئایین بێدەنگ نەبووە لەسەر هەبوونی جیاوازی لە نێوان دەوڵەمەند و هەژارەکان، بەڵکو داوا دەکات و هەوڵ دەدات ئەم بارە بگۆڕێت ، داوا دەکات کە مرۆڤی هەژار بەشی خۆی هەبێت لە سامانی دەوڵەمەندەکان، هەروەها دەڵێت هەبوونی ئەم جۆرە جیاوازییە تاقیکردنەوەیەکە ، خودای گەورە دەفەرموویت:﴿ ...وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴾ الفرقان(٢٠). واتە: (...ئێمە هەندێك لە ئێوەمان کردۆتە هۆی تاقیکردنەوەی هەندێکی ترتان، ئایا خۆدەگرن و خۆڕاگر دەبن، بێگومان پەروەردگاری تۆ هەمیشە و بەردەوام بینایە).

خودای گەورە هێز و توانا دەدات بە هەندێك کەس و تەماشای دەکات ئاخۆ ئەم هێزە بۆچی بەکاردەهێنێت، ئایا بۆ یارمەتی دانی مرۆڤی لاواز و هەژارە، یان بۆ لێدان و کوشتنی خەڵکە؟ هەروەها پیاوی دەوڵەمەندیش بە هەمان شێوە، ئایا دزی دەکات و فێڵ لە خەڵك دەکات، یان چاکە دەکات و دەستی یارمەتییان بۆ درێژ دەکات؟! تا ببینین پیاوی هەژار چی لە هەژارییەکەی دەکات ..... ئیرەیی بە خەڵك دەبات و دەدزێ و چاوی لە سامانی خەڵکە؟! یان نیش دەکات و خۆی ماندوو دەکات بۆ ئەوەی بە ڕێگایەکی چاك و دادوەرانە ژیانی خۆی باشتر بکات ؟!

ئایین داوا دەکات ئەم نالەبارییە لە نێو کۆمەڵگادا نەمێنێت و یەکسانی لە دەرفەت بۆ هەموویان بڕەخسێنێت....... لە بەرامبەریشدا مرۆڤەکان دەترسێنێت بە ئازار و سزایەکی زۆر لە ڕۆژی دواییدا....... هەروەها دەڵێت لە ڕۆژی دوایش ئەم جیاوازی و پلە و پایە زۆر زیاتر دەبێت ئەگەر مرۆڤ نەتوانێت ئەم هاوسەنگییە لە دونیادا دروست بکات، بۆیە دەفەرمووێت:﴿
ٱنظُرۡ كَيۡفَ فَضَّلۡنَا بَعۡضَهُمۡ عَلَىٰ بَعۡضٖۚ وَلَلۡأٓخِرَةُ أَكۡبَرُ دَرَجَٰتٖ وَأَكۡبَرُ تَفۡضِيلٗا ﴾
الإسراء (٢١). واتە(تەماشا بکە و سەرنج بدە چۆن ڕێز و پلە و پایەی هەندێکیاننمان داوە بەسەر هەندێکی تریاندا، بێگومان پلە و جیاوازیەکانی ئەو جیهان زۆر گەورەتر و زۆر زیاترن).
بۆ ئەوانەی کە دەڵێن ئیسلام لە ڕووی سیاسییەوە دواکەوتووە، دەڵێین: ئیسلام یاسایەکی هێناوە کە لە هەموو یاساکانی تر پێشکەوتووترە، لە ڕووی ڕێکخستنی دەسەڵاتەوە، تاکە کەس زۆر ڕێزی لێگیراوە و پێش یاسای مافەکانی مرۆڤ کەوتووە ، بەڵکو لەو یاسایانە بەرزترە.... ئایا لەوە زیاتر تاکە کەس چی دەیەوێت کاتێك ئیسلام بەرزی دەکاتەوە و دەهێنێتە بەرامبەر هەموو مرۆڤایەتی. خودای گەورە دەفەرمووێت: ﴿مِنۡ أَجۡلِ ذَٰلِكَ كَتَبۡنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفۡسَۢا بِغَيۡرِ نَفۡسٍ أَوۡ فَسَادٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعٗا وَمَنۡ أَحۡيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحۡيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعٗاۚ ﴾ المائده(٣٢).
واتە: (لەبەر ئەوەی کارەساتی کوشتنی ناڕەوای ئاوا ڕوونەدات ئێمە پێویستمان کرد لەسەر نەوەی ئیسرائیل ئەوەی کەسێك بە ناحەق بکوژێت و لە جیاتی کوژراوێك نەبێت، یان گوناهو تاوانی گەورەی ئەنجام نەدابێت لە زەویدا(وەکو

جەردەیی و دەستدرێژی و ... هتد)، ئەوە وەك ئەوە وایە هەر هەموو خەڵکی کوشتبێت، ئەوەش کەسێك لە مەرگ ڕزگار بکات، هەروەك ئەوە وایە هەموو خەڵکی لە مەرگ ڕزگار کردبێت و ژیانی پێ بەخشی بن، سوێند بێت بە خوا بە ڕاستی پێغەمبەرانمان بە بەڵگە و موعجیزەی ئاشکرا و دیارەوە هاتووە بۆ لایان (تا پابەندی حەق و داد بن) کەچی زۆربەیان دوای ئەو ڕێنموویانە، هەر زیادەڕەو بوون لەم سەر زەوەمینەدا لە ستەم و کوشتنی ناحەقدا).

ئەگەر دەسەلاتدارێك تاکێك بە ستەم و بەبێ تاوان بکوژێت، هەروەك ئەوە وایە هەموو خەڵکەکەی کوشتبێت، با چاکسازی و بیناسازی و ئاوەدانی و خزمەتگوزاریش پێشکەش بکات و پیشەسازی و کارگە دابنێت، هیچ سوودێکی بۆ ئەو نییە.

کەواتە تاك لە ئیسلامدا پلە و پایەی لە لووتکەی ڕێزلێناندایە و ڕێزێکی ڕەهای هەیە، کەچی هیچ ئایینێك یان فەلسەفەیەك یان سیاسەتێك لە کۆن و نوێ دا ئەم نرخەی بە مرۆڤ نەداوە ، چونکە مرۆڤ لە سیاسەتدا نرخێکی سنووردار و ڕێژەیی هەیە.....

تاك لە ئیسلامدا لە ناو ماڵی خۆی ئەمینە و نهێنیەکانی دەپارێزێت(نە سیخوڕی و پاشەملێ)هەیە.... هەروەها ئەمینە لە خۆی و خۆراکی و سامانی و سەربەستی خۆی. هەموو شتێك هەتا سلاوکردن، جێکردنەوە بۆ دانیشتن ، وشەی چاك.... هتد. شوێنی خۆی هەیە لە قورئانی پیرۆزدا. بۆ نموونە قورئان بە دەسەلاتدار دەڵێت توند و تاکڕەو مەبە لە بڕیاردان ، پێغەمبەریش هەرچەندە لە لووتکەی چاکی و باشیدایە، بەلام پێی دەڵێت:﴿ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴾ ق(٤٥). واتە(ئەی

محەمەد (صلى الله عليه و سلم) ئێمە چاك ئاگادارین بەوەی کە دەیڵێن و چۆن دژایەتی ئەم ڕاستییە دەکەن! خۆ تۆ زۆردارنیت بەسەریانەوە تا بە زۆر باوەڕیان بەسەردا بسەپێنیت... کەواتە تۆ تەنها ئەوەت لەسەرە کە بە قورئان یاداوەریی ئەو کەسانە بکەیت کە لە هەڕەشەکانی ئێمە دەترسن).

هەروەها پێی دەڵێت:﴿ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴾ الغاشیە(٢١ -٢٢). واتە: (کەواتە (ئەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ئەم شتانە بخەرەوە یادیان و ئامۆژگاریان بکە، بە ڕاستی تۆ هەر یادخەرەوەیت؛ هیچ دەسەڵاتێکت نیە بەسەر دڵ و دەروونیاندا). هەروەها قورئانی پیرۆز داوا دەکات کە عیبادەتی دەسەڵاتدار نەکەین وە پیاوی گەورە بە خوداوەند نەزانین:﴿ ....وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ .... ﴾ آل عمران(٦٤). واتە:(... نابێت هەندێك لە ئێمە هەندێکی تر وەکو خوداوەند بناسێت، بێجگە لە خودای الله).

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ ... ﴾ الإسراء (٢٣). واتە: (پەروەردگاری تۆ بڕیاریداوە کە جگە لەو کەسی تر نەپەرستن، هەروەها بڕیاریداوە چاکەکاریش بە لەگەڵ دایك و باوکتاندا).

هەروەها داوا دەکات کە ئێمە هەڵچوو و گێل و چاولێکەر و بەدواکەوتووی زۆرینە نەبین:﴿ ....بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴾ العنكبوت(٦٣). واتە: (....بەڵکو هێشتا زۆربەیان بێ بیر و هۆشن و ژیریان ناخەنەکار). وە دەڵێت: ﴿ وَعْدَ ٱللَّهِ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ الروم(٦). واتە: (بێگومان ئەوە بەڵێنی خوا خۆیەتی، خوا سەرپێچی ناکات لە بەڵێنەکەی،

بەلاّم زۆربەی خەڵكی تەنها رواڵەت لە دنیا دەزانن، ئەوانە بێ ئاگا و بێ خەبەرن لە ڕۆژی دوایی و قیامەت). وە:﴿ ...وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ الرعد(١). واتە: (...بەلاّم زۆربەی خەڵكی باوەڕ ناهێنن). وە دەفەرمووێت:﴿ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴾ الأنعام(١١٦). واتە: (خۆ ئەگەر فەرمانبەردار و ملكەچی زۆربەی خەڵكی سەر زەوی بیت ئەوە لە ڕێبازی خوا وێڵت دەكەن، چونكە شوێنی هیچ شتێك ناكەون جگە لە گومان و تەنها گۆترەكاری دەكەن).

هەروەها قورئان داوا دەكات كە مرۆڤ ڕەگەز پەرست و نەژاد پەرست نەبێت: ﴿ ...إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾ الحجرات(١٣). واتە: (...بە ڕاستی بەڕێزترینتان لای خوای گەورە ئەو كەسانەتانە كە زۆرتر لە خواترسە و فەرمانبەرداری خوایە، بێگومان خوا زانا و ئاگایە بە هەمووان). هەروەها دەڵێت: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ... ﴾ النساء(١).واتە: (ئەی خەڵكینە لە خەشم و ناڕەزایی ئەو پەروەردگارەتان خۆ بپارێزن كە ئێوەی لە تاكە نەفسێك دروست كردووە...).

بە مانای زانستی ئیسلام هەردوو ئاوێتەی دیالۆگی لە خۆ دەگرێت ، ماددییەتی یەهوودی و ڕۆحانیەتی مەسیحی، دادپەروەریەكی توند و وشك كە دەڵێت: ددان بە ددان ، وە چاویش بە چاو ، لەگەڵ خۆشەویستی و لێبوردەیی و ئەوپەڕی سستی كە دەڵێت: هەر كەسێك زەڵەیەكی لە ڕوومەتی ڕاستت دا، ئەو كات ڕوومەتی چەپیش بۆ دابنێ تا زەڵەیەكی لێ بدات.

قورئانی پیرۆز هات بە پەیڕەوێکی ناوەند لە نێوان ئەو تەوراتەی دەستکاری کراوە و بۆتە کتێبێکی ماددی و دونیایی، کە هیچ بابەتێکی دوا ڕۆژی تێدا نابینرێت، هەروەها ئەو ئینجیلەی کە بە تەواوی لار بووە بۆ لای ڕۆحانیەت و ڕەهبانیەت. قورئان بانگەوازی کرد بۆ یاسایەکی بە بەزەیی کە دادپەروەری و خۆشەویستی لە خۆ دەگرێت. تێیدا هاتووە کە بەرگری کردن لە خۆت مافێکە پێت دراوە ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لێبوردەیی و لێخۆشبوونی پێ باشترە لە تۆڵەسەندنەوە ، خودای گەورە دەفەرموویت: ﴿ ...وَإِن تَعْفُوا۟ وَتَصْفَحُوا۟ وَتَغْفِرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ التغابن(١٤). واتە: (.. جا ئەگەر چاوپۆشی لە هەڵەیان بکەن و واز لە ئازاردانیان بهێنن و لێیان ببورن، ئەوە چاك بزانن کە خوا بێخۆشبووە و میهرەبانە). هەروەها دەفەرموویت:﴿ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴾ الشوری(٤٣). واتە:(لە ڕاستیدا ئەوەی دان بە خۆیدا بگرێت و چاوپۆشی بکات لێخۆشبوو بێت، بە ڕاستی ئەوە کارێکی بەجێ و چاك و پەسند ئەنجام دەدات، بەڕاستی ئەوە لەو کارانەیەکی پێویستە بکرێت).

ئەگەر لە سیستەمی سەرمایەداریدا ڕێگا بە تاکە کەس درابێت بە هەموو ڕێگایەك و بەبێ بەربەست سامان کۆ بکاتەوە و خەڵك بچەوسێنێتەوە، هەروەها سیستەمی کۆمۆنیستی کە ئەم سەربەستییە بە هەموو شێوەیەك لە تاکە کەس دەسێنێت ، لەو کاتە ئیسلام چارەسەری مامناوەند پێشکەش دەکات و دەڵێت:﴿ ...لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا۟ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبْنَ

وَسۡـَٔلُواْ ٱللَّهَ مِن فَضۡلِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٗا ﴾ النساء(٣٢).واتـه: (پیاوان بەشێكیان هەیە لەوەی كە بە دەستیان هێناوە، هـەروەها ئافرەتـانیش بەشێكیان هەیە لەوەی كە بەدەستیان هێنـاوە، هەمیـشە و بـەردەوامیش داوای زیادە و بەخشش و بەهرەی خوا بكەن، چونكە بەڕاستی خوا بە هەموو شتێك زانایە). كەواتە تاكە كەس سەربەستە لە كاركردن و كۆ كردنـەوە ، بـەڵام بـۆی نییە هەموو قازانجەكـە بـۆ خـۆی بێـت، بـەڵكو دەبێـت هـەژاریش بەشـی خـۆی هەبێت كە دەبێت لە ٢,٥٪ لێی بدات. ئەم بەخشینە چاكەیەك نییە دەی كـەی، بەڵكو ئەمە مافێكی خوداییە لـە قازانجەكـە..... بـەم هاوكێـشە جوانـە ئیـسلام توانی سەربەستی تاكـە كـەس بپارێزێـت و مـافی هـەژاریش دابـین بكـات. هـەر لەبەر ئەوە قورئانی پـیرۆز ڕوو دەكاتـە موسـڵمانان و پێیـان دەڵێـت:﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَٰكُمۡ أُمَّةٗ وَسَطٗا لِّتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ... ﴾ البقــره(١٤٣). واتـــه: (بەو شێوەیەش ئێوەمان بە گەلێكی میانەڕەو گێـڕاوە تـا ببنـە شـایەت بەسـەر خەڵكییـــەوە....)... هـــەر لـــە ســـەر ئـــەم بنـــچینەیە ئیـــسلام دادپـــەروەری هەڵبژاردووە لەگەڵ هەموو شتێك.

ئەم ناوەندێتیە نەك ناوەندێكی زمێرییارییە، بەڵكو ناوەندێكی دیالۆگییـە. یـان ئاوێتەیەكە كە هـەموو نـاكۆكی و دژایەتییـەكان لـە خـۆی دەگرێـت (ڕاسـت و چەپ)، هەروەها لێیان تێپەڕ دەبێت لە سەریان زیاد دەكات ، هەر لەبەر ئـەوە لە ئیسلامدا ڕاست و چەپ نییە، بەڵكو تەنها ڕێگایەكی ڕاست و دروست هەیە، كە پێی دەڵێن (ڕێگای ڕاسـت) هەركەسێك لـەم ڕێگەیـە بـەلای ڕاسـت یـان چەپیدا لابدات كەواتە لە ڕاستی دەرچووە.

له ئیسلامدا هیچ دەستوورێکی سیاسی دیاریکراو و چوارچێوەکراو نییە، کە خەڵك پێوە ببەسترێنەوە ، چونکە خودای گەورە دەزانێ کاتەکان بەردەوام لە گۆڕانکاریدان و پێویستی بە گۆڕانکاری هەیە، لە سیاسەت و حکومڕانیدا، کە دەرگا دەکاتەوە بۆ بڕیاردان لەسەر بابەتە جۆراوجۆرەکان و دانانی دەستوور کە بکرێت لە کاتی پێویستدا دەستکاری بکرێت. بۆ ئەوەی دەرگا بۆ موسڵمانان کراوە بێت و بتوانن دانوستان و گۆڕانکاری بکەن بەپێی ئەو زانستانەی کە لەبەر دەستیان دایە، لە هەموو سەردەمێك، نەك کۆببنەوە لەسەر دەستوورێکی دیاریکراوی نەگۆڕ.

لەبەرئەوە قورئانی پیرۆز تەنها هەندێك دەستپێشخەری سیاسی گشتی بۆمان باس دەکات، وەك تایبەتمەندی و سیفاتی حوکمڕانی نموونەیی، نامانبەستێتەوە بە بیردۆزێکی سیاسی دیاریکراوەوە ، کە ئەمەش نهێنیەکی دیارە لە نهێنی و موعجیزەکانی قورئانی پیرۆز، نەوەك کەم و کورتی و نەداری لەم ڕووەوە.

کە ئەمەش پێشەکییەکی قورئانە لە پێش هەموو پێشەکیەکان هاتووە ، وەڵامی ئەو کەسانە دەداتەوە کە دەڵێن ئایین نەجوڵاو جێگیر وچەقبەستووە .... ئیسلامیش هیچ کاتێك جێگیر و چەقبەستوو نەبووە، بەڵکو هەردەم و بەردەوام ئایین بۆچوون و هزرین و پێشخستن و گۆڕانکاری بووە ، بە بەڵگەی چەند ئایەتێك ، لەوانە:﴿ قُلۡ سِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَٱنظُرُواْ كَيۡفَ بَدَأَ ٱلۡخَلۡقَۚ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ ٱلنَّشۡأَةَ ٱلۡأٓخِرَةَۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴾ العنكبوت(٢٠). واتە: (ئەی محمد پێیان بڵێ: با بگەڕێن بە زەویدا، تەماشابکەن و سەرنج بدەن چۆن ئەو زاتە دروستکراوانی بەدیهێناوە، لەوەو دواش هەر خوا سەر لە نوێ

بەرپایان دەکاتەوە، بە ڕاستی خوا دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە) .

هەروەها دەڵێت:﴿ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ خُلِقَ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ يَخْرُجُ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ﴾ الطارق(٥-٧). واتە: (کەواتە با ئادەمیزاد تەماشا بکات و سەرنج بدات کە لە چی دروستکراوە؟، دروستکراوە لە ئاوێکی هەڵقوڵاوە، لە نێوان بڕبڕەکانی پشت و ئێسکەکانی سینەدا دەردەچێت) . هەروەها دەفەرموویت:﴿ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴾ الغاشیە(١٧-٢٠). واتە: (ئایا ئێوە سەرنجی وشتر نادەن چۆن دروستکراوە؟ ئایا سەرنجی ئاسمان نادەن چۆن بەرزکراوەتەوە؟ ئەی سەرنجی کێوەکان نادەن، چۆن داکوتراون و دامەزرێنراون، ئەی سەرنجی دەشتەکانی زەوی نادەن چۆن تەخت کراوە..)؟!

ئەمانە چەند داواکارییەکی روون و ئاشکران بۆ لێکۆڵینەوە و بیرکردنەوە، لەبارەی چۆنیەتی دروستکردنی مرۆڤەکان، گیانلەبەران ، چیاکان ، زەوی و ئاسمان و ئەستێرەکان.... توێکاری زانستی و دەرونزانی، زیندەوەرزانی و زانستی دروست بوونی کۆرپەلە، ئەوانە هەموویان داواکارن بۆ ئەوەی بگەڕێین لەسەر زەوی ، بەڵگە بدۆزینەوە و یاساکان بزانین کە چۆن بوونەوەرەکان دروستکراون. کە ئێستا ئەم هەموو زانستانە فێربووین بەهۆی زانستی پەرەسەندن..... دیسان ئیسلام فێرمان دەکات کە هیچ کاتێك لە هەڵە کردن نەترسین، بەڵکو ئەوەی خۆی ماندوو دەکات بۆ دۆزینەوەی چارەسەرێك، ئەگەر هەڵەش بکات هەر پاداشت دەکرێت.

ئـەوەش ڕاسـت نییـە کـە دەڵـێن ئێمـە بـەهۆی پابەنـدبوونمان بـە ئایینـەوە دواکەوتووین ، ڕۆژئاواش بەهۆی ڕەت کردنـەوەی ئایینـەوە پێشکەوت ، بـەڵکو لـە ڕاسـتیدا ئێمـە دواکـەوتین کاتێـك ئاییمـان پـشتگوێ خـست.... کاتێـك موسڵمانەکان لە ژێر ڕۆشنایی ئایەتەکان کاریان دەکرد پێشکەوتوو بوون ، لـەو کاتـە دەوڵـەتێك هـەبوو لـە دەریـاوە بـۆ کەنـداو هـەروەها زانـای وەکـو ئـیبن سینامان هـەبوو لـە پزیـشکی . ئـیبن روشـد لـە فەلـسەفە ، ئـیبن هەیـسەم لـە بیرکاری ، ئیبن نەفیس لە توێکاری ، جابری کوڕی حەیان لە کیمیاء و.....هتد لەوکاتـە هـەموو دونیـا زانـستی لای ئێمـە وەردەگـرت، هـەتا ئێـستاش کۆمەڵـە ئەستێرەکان بە هەمان نـاوی عـەرەبی نووسـراون لـە کتێبـە ئەوروپیـەکان..... هـەروەها تـا ئێـستا دەزگـای دڵۆپانـدن لـە فەرنـسی هـەر بـە زمـانی عـەرەبی دەنووسـن (أمبیـق). کەواتـە عەرەبـەکان بـە زانـست پێشکەوتن نـەك بە بـێ باوەڕی.

لە سەدەکانی ناوەڕاستدا لـە ئـەورووپا ئـەم تێکەڵییـە و دوورکەوتنـەوە دروست بوو، کاتێك کلێسا زاڵ بوو بەسەر خەڵکیدا و دادگاکانی لێکۆڵینەوە پەیدا بوون ، لەوکاتـە زاناکـان دەستبەسـەربوون، (گـالیلوو) خرایـە بەندیخانـەوە،(برۆنـۆ) سووتێنـرا ، لەو کاتەوە هەموو شـتێك کەوتـە دەسـتی کلێـسا و پاپاکـان، لەسـەر ئامانجـە جوانـەکانی ئـایینی مەسـیحی لایانـدا ، سـەردەمی دواکـەوتن دەسـتی پێکــرد.... هەڵەکــە لێرەوەیــە کاتێــك ڕەخنــەگرەکان دێــن ئــەم ڕووداوانــە شیدەکەنەوە بەسـەر ئیـسلامدا دەهێننـەوە، ئەمـەش هەڵەیـەکی گەورەیـە...... چونکە ئیـسلام وەکـو ئـایینی پاپاکان نییـە، هـیچ کاتێك ئیسلام واسیتە لـە نێوان خودا و مرۆڤەکان دانانێت ، لەو کاتەی ئیسلام دەسەڵاتی هەبوو ئەوکات

سەردەمی پێشکەوتن بوو ، کە ئەمەش نەك تەنها شتێکی گوتراوە، بەڵکو ڕووداوی ڕاستەقینەیە مێژوو بۆمان باس دەکات.

ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز داوامان لێدەکەن کە زانستخواز بین ، هیچ دژایەتی لە نێوان زانست و ئاییندا نییە. خودای گەورە دەفەرموویێت:﴿ ....وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا ﴾ طه(١١٤). واتە:(.. بڵێ خودایە زانستم زیاد بکە) ، هەروەها:﴿ ....قُلْ هَلْ يَسْتَوِي ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴾ الزمر(٩). واتە: (ئەی پێغەمبەر (صلی الله علیه و سلم): ئایا ئەو کەسانەی کە دەزانن و شارەزان، وەك ئەوانەن کە هیچ نازانن و شارەزاییان نییە؟ بە ڕاستی تەنها خاوەن بیر و هۆشەکان لەم جۆرە یاداوەریانە سوود وەردەگرن و تێدەگەن) ؟!

.وە:﴿ شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُوْلُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴾ أل عمران(١٨). واتە: (خوای گەورە خۆی شایەتی داوە و دەریخستووە و سەلماندوویەتی کە بەڕاستی جگە لەو هیچ خوایەکی تر نییە کە شایانی پەرستن بێت، هەروەها فریشتەکان و خاوەن زانستەکانیش کە بە ڕێگەیەکی ڕاست و دروست دەیسەلمێنن خوا هەمیشە دادپەروەری ڕەهایە و جگە لەو زاتە خوایەکی تر نییە و ئەو خوایەکی بالادەست و دانایە)..... لەم ئایەتە پیرۆزەدا ناوی فریشتە و خاوەن زانست لەگەڵ ناوی خودا پێکەوە گرێدراون.

یەکەم ئایەت، بەڵکو یەکەم وشە لە قورئاندا (إقرأ) بوو ، واتە: بخوێنە. هەروەها لە قورئان زاناکان خودای گەورە پلەو پایەیان بەرز دەکات لەبەر ئەم

زانستەی کە پێیانە:﴿ ....يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴾ المجادلە(١١). واتە: (... جا ئەگەر واتان کرد خوای گەورە ئەوانەی ئیمانیان هێناوە لە ئێوە و ئەوانەشتان زانست و زانیاریان پێدراوە چەندەها پلەو پایە بەرزیان دەکاتەوە، خوایش ئاگایە بەو کار و کردەوانەی کە ئەنجامی دەدەن)....

وشەی (العلم) یاخود زانست لەگەڵ برگە لێ دروست کراوەکان (٨٥٠) جار لە قورئاندا هاتووە... باشە چۆن دەتوانن بڵێین لەمەولا دژایەتی لە نێوان ئایین و زانستدا هەیە ، یان بڵێن ئایین ڕێگا بە زانست نادات .

کەواتە فێربوون و تێگەیشتنی ئایین شتێکی پێویستە، مێژووی ئایینی ئیسلامیش هەمووی بزووتنەوە بووە بۆ زیندوو کردنەوە و پێشخستنی ئایین..... قورئان زۆر دوورە لەو تۆمەتەی کە دەڵێت ڕێگرە لە خەڵك بۆ فێربوون ، بەڵکو ئایینمان پێشکەوتن و پەرەسەندنی لای قەبووڵە. بێجگە لە بیروباوەڕ و ناوەڕوکی شەریعەت نەبێت. چونکە خودا هەریەکە و پەرەناسێنێت بۆ دوو یان سێ.... ئەمە شتێکی کۆتاییە....... چاکەش هەر چاکەیە و خراپەش هەر خراپەیە . کوشتن نابێتە کارێکی باش، هەروەها دزی کردنیش نابێتە کارێکی باش ، درۆ نابێتە ڕەوشت بۆ مرۆڤە چاکەکان.

کەواتە بێجگە لە بیروباوەڕ و ناوەڕۆکی شەریعەت ، هەموو شتێك کراوەیە بۆ بیرکردنەوە و ڕادەبڕین و زیادکردن و پەرەسەندن ...... بنچینە و ناوەڕوکی ئیسلام بە عەقڵ و لۆژیك وەرگیراوە ، گفتوگۆ و ناکۆکی قەبووڵ دەکات و هانمان دەدات کە عەقڵ و لۆژیك لە هەموو کارەکانمان بەکاربێنین.

هەروەها لە زۆر شوێن لـە قورئـانی پـیرۆزدا وشـەی (أفلا تعقلـون) و (أفـلا یفقهون) دەبینین ، ئەوانـەی خـاوەن بـاوەڕن بـە (أولـوا الألبـاب) نـاودەبرێن، واتـە خـاوەن عـەقڵ و هۆشـەکان . خـودای گـەورە دەفـەرموویت: ﴿إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلۡبُكۡمُ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡقِلُونَ ﴾ الانفال(٢٢). واتـە: (بـە ڕاسـتی خراپترین زیندەوەران لای خوا ئەو کەسانەن کە کەڕن و لاڵن، ئەوانەی کە ژێـر نـابن). وە دەفـەرموویت:﴿ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَتَكُونَ لَهُمۡ قُلُوبٌ يَعۡقِلُونَ بِهَآ أَوۡ ءَاذَانٌ يَسۡمَعُونَ بِهَا ... ﴾ الحـج(٤٦). واتـە: (ئایـا ئەوانـە بەسـەر زەویـدا نـە ڕۆیشتوون بە دڵ و دەروونێکی هوشیارەوە تا بیرێك بکەنەوە یان خاوەنی گوێ و دەزگای بیستن نەبوون) ؟!.....

بـەم شـێوەیە ڕێزلێنـانی عـەقڵ کرۆکـی ئایینـە ، کراوەیـی مـرۆڤیش پاڵپـشتی ئایینە ، شورشگێرانیش ڕۆحەکەیەتی ، هیچ کاتێك ئیسلام ڕێگر و نێگەتیڤانە نـــەبووە. خـــودا دەفـــەرموویت:﴿ وَقَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمۡ وَلَا تَعۡتَدُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُعۡتَدِينَ ﴾ البقـرە(١٩٠). واتـە: (بجەنگن لـە پێناوی ڕێبازی خوادا دژی ئەوانەی کـە دژتـان دەجـەنگن، نەکەن دەسـتدرێژی بکەن، چونکە بە ڕاستی خوا ئەو دەستدرێژکەرانەی خـۆش ناوێـت). هـەروەها دەفـــەرموویت:﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِهِۦ صَفّٗا كَأَنَّهُم بُنۡيَٰنٞ مَّرۡصُوصٞ ﴾ الصف(٤).

واتە: (بە ڕاستی خوا ئەو کەسانەی خۆشدەوێت کە دەجەنگن لە پێناو ڕێبـازی خـوادا بـە یـەك ڕیـز و یـەك پارچـە و یـەك دڵ، چـونکە هـەروەك کۆشـکێکی

بەرزی قایمی دارێژراون بە قورقوشم).... کەواتە شەڕ لەپێناو خودا بە نەفس و منداڵ و سامان .. شەڕ و خۆڕاگری هەڵنەگەڕانەوە و بەرەنگاربوونەوە و ئارامگری و خۆڕاگری کرۆکی ئایینمانە.

باشە ئەگەر ئایینێك حاڵی بەم شێوەیە بێت، نەرمی ، عەقڵی ، زانستی ، کراوەیی ، شۆڕشگێڕی ، چۆن دەکرێت تۆمەتبار بکرێت بە ئایینێکی وشك ، چەقبەستوو و ڕەق لە لایەن برادەرێکەوە وەکو ئەو دکتۆرەی لە فەرەنساوە گەڕاوەتەوە و ، هیچ شتێك لە ئایینی خۆی نازانێت و پیتێکیشی لە قورئان نەخوێندووە !.

بـــــەشی هەشتەم

- گـــیـــــان(رۆح)

دکتۆری هاوڕێم دەیزانی ئەم جارە ئاریشەکە قورسە، بۆیە گوتی: بەڵگەت چییە کە مرۆڤ ڕۆحی هەیە و دوای مردنیش زیندوو دەبێتەوە ؟
مرۆڤیش تەنها ئەو جەستەیە نییە کە دەبێتە خۆڵ... ڕای ئایینتان چییە لەبارەی پەیوەندیکردن بە ڕۆحەکان یان ئامادەکردنی ڕۆحەکان؟!
پاش کەمێك بیرکردنەوە گوتم: گومانی تێدا نییە پرسیارەکەت ئەمڕۆ قورسە ، چونکە قسەکردن لەسەر ڕۆح بزربوونێکە، ڕاستیەکان لەبارەی ڕۆح زۆر کەمن ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لای ئێمەن نەك لای ئێوەن...... ماوەیەك بیرم کردەوە پاشان گوتم: لەگەڵم بیربکەرەوە .... یەکەم نیشانەی یارمەتیدەر بۆ ئەوەی ببێتە بەڵگە لەسەر هەبوونی ڕۆح، ئەویش ئەوەیە کە سروشتی مرۆڤ دوو شتە: یەکەمیان جەستەیەکی سروشتی دیار و بینراوە، کە هەموو سیفەتە ماددیەکانی تێدایە ، بەرگەی کێشان و پێوانی هەیە، دەکەوێتە بۆشاییەك و لە

کاتێکی دیاری کراودا بەردەوام لە جوڵەدایە و لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر گۆڕانکاری بەسەردا دێت، جار بەجار ئەم جەستەیە حاڵ دەگۆڕێت لە کاتێك تەندروستە، پاشان نەخۆشی ڕووی تێدەکات، قەڵەو دەبێت، پاشان لاواز دەبێت، هەندێك جار چالاکە و هەندێك جار تەمبەڵە ، دەخەوێت و بەئاگا دێت ، تێر دەبێت، پاشان برسی دەبێت ، ئەم جەستەیە پاشکۆیەکی هەیە ، کە ئەویش شەریتێکە پڕە لە هەست و سۆزو ئارەزوو و ترس، بە بەردەوامی دەجوڵێن و کاردەکەنە سەر مێشکی مرۆڤ ...... ئەم جەستەیە بەم سیفەتانە لەگەڵ ئەم شەریتە هەر هەموویان تایبەتمەندی ماددیان هەیە...... کەواتە دەڵێین: جەستە و نەفسە ئاژەڵیەکەی مرۆڤ ، هەردووکیان لە ماددەن... بەلام بەرامبەر ئەمانە؛ سروشتێکی تر لە ناخی مرۆڤدا هەیە تەواو پێچەوانە و هاودژ و جیاوازە لەگەڵ سروشتی یەکەم، کە سروشتێکە خاوەن سیفەتگەلێکە جێگیر و بێ جوڵە و بەردەوامە، نە شوێن و نە کاتی هەیە...... ئەویش ئەقڵە. بە پێوەرە جێگیرەکانییەوە ، بە بڕیار و گوتنەکانی...... هەروەها ویژدانە بە حوکمەکانی. هەروەها ئەو هەستە جوانەیە کە هەموو جوانییەکە.. وە ئـــەو (مـن)ە یـە کـە هـەموو سـیفەتەکانی عـەقڵ و ویـژدان و هەسـتی جـوان و ڕەوشتی چاکە.

کەواتە ئەو (من)ە زاتێکی قووڵ و سەربەستە، بە ڕێگای ئەم زاتە و شتە و کەسە لەم هەموو جیهانە..... لێرەیە و بەردەوامیش لێرەیە...... هەستێکی جێگیرە و بەرەو هەموو لایەکە ، گۆڕانکاری بەسەردا نایەت ، قەڵەو و لاواز نابێت ، نەخۆش ناکەوێت ، پەیوەندی بە کاتەوە نییە ، ئێستا و ڕابردوو. دوا ڕۆژی تێدا نییە..... بەڵکو ئەو (من)ێکی هەمیشەیی و بەردەوامە ناڕوات ،

هەروەکو چۆن رابردوو دەڕوات، بەڵکو بەهۆی هەستەوە بەردەوام دەمێنێت بەبێ کۆتایی.

لێرەوە هەبوونێکی تر هەیە نەك بە سیفاتە ماددیەکان ، گۆڕانکاری بەسەردا نایەت ناگەوێتە شوێن و کاتەوە ، کێش و پێوان قەبوول ناکات.... بە پێچەوانەوە دەبینین هەبوونێکی جێگیرە و هەموو ئەوانەی گۆڕانکاری بەسەریاندا دێت پێی بەراورد دەکەین ، هەموو شتێکی بێ سنوورە کە دەتوانین شتە سنوردارەکان بناسین لە جیهانی ماددەدا.

باشترین شت کە ئەم هەبوونە پێ بناسین دەڵێین ئەمە ڕۆحە ، سروشتی ڕۆحی هەیە ، لێرەوە بۆمان هەیە بپرسین ئایا کامیان لەم دوو سروشتە هەقیقەتی مرۆڤ دەردەخەن؟ ئایا بەڕاستی مرۆڤ جەستەیە، یان روحە ؟ بۆ ئەوەی وەڵامەکەی بزانین. دەبێت لێکۆڵینەوە بکەین تا بۆمان ئاشکرا بێت ئاخۆ کامەیان زاڵە بەسەر ئەوی تردا ، یاخود کامیان ئەوی تر بەڕێوە دەبات؟.

زانا ماددییەکان دەڵێن مرۆڤ جەستەیە و ، جەستە زاڵە بەسەر ئەو هەموو ئەو شتانەی کە باستکرد وەکو عەقڵ ، لۆژیك ، هەستی جوانی ، هەستی ڕەوشتی ، ویژدان ، ئەو پێکهاتەی کە پێی دەڵێن (زات) ، یان (من).

هەمووی پاشکۆی جەستەیە ، شتێکی سەرەتاییە، بە جەستە کار دەکات و خزمەتی ئەو دەکات و هەموو ئارەزوو هەوەستەکانی جێبەجێ دەکات.......

ئەمە قسەی ماددییەکانە، کە بێگومان هەڵەیە، چونکە لە ڕاستیدا جەستە پاشکۆیە، داوا لێکراوە نەك داواکەرە ، جەستە ناتوانێت برسی نەبێت و ڕێگر بێت لە خواردن و خواردنەوە ، کاتێك ئێمە ڕۆژوو دەگرین ئایا لەو کاتە هەست و ئارەزوویە هانمان دەدات خواردن بخوین یان جەستەیە ؟!

کاتێك بەیانی لە خەو هەڵدەستین جەستە هەر لە خۆیەوە دەستدەکات بە کارکردن ، هەرچی عەقڵ بڕیاری لەسەر داوە جەستە یەك بە یەك جێبەجێ دەکات ، ئایا کامیان شوێنکەوتووی ئەوی ترە . عەقڵ بەدوای جەستە دەکەوێت یان جەستە بەدوای عەقڵ دەکەوێت ؟!

مرۆڤێك گیانی بەخت دەکات و کۆمەڵێك تەقەمەنی لە پشتی خۆی دەبەستێت بەرەو دوژمن دەڕوات، بۆ ئەوەی خۆی بتەقێنێتەوە ، لەو کاتە ڕۆڵی جەستە چییە ؟ چ سوودێکی پێ دەبەخشێ کاتێك دەتەقێتەوە ؟ کامیان بڕیاردەرە جەستە یان ڕۆح ؟ ... هەر ڕۆحە بڕیار دەدات کە جەستە لەناو بچێت ، هیچ ڕێبازێکی فەلسەفی ناتوانێت بۆمان روون بکاتەوە لە پێناو چ سوودێکی ماددی جەستە لەناو بچێت ؟ یان بتوانێت بەرگری لە خۆی بکات بۆ ئەوەی ئەم کارە روونەدات ؟ هیچ هێزێکی بەدەستەوە نییە تا بەرەنگاری بێتەوە . تەنها ئەوە نەبێت کە لەناو دەچێت... لێرە بەدیار دەکەوێت کام لەم دوو هەبوونە گەورەترە.... کام لەم دوو سروشتانە هەقیقەتی مرۆڤ دەردەخەن.

لەم سەردەمەدا چەندین بەڵگەمان هەیە کە جەستە هەبوونێکی سەرەتاییە.... ئەم ڕووداوانەی دەبنە هۆی برینی یان لەناوچوونی ئەندامێکی جەستە ، هەروەها گۆڕینی ئەندامەکان، هەبوونی دڵێکی ئەلیکترۆنی یان گورچیلەی پلاستیکی ، یان بانکی خوێن ، بانکی چاوەکان ، کۆگاکانی ئەندامانی لەشی مرۆڤ ، ئەمانە و زیاتریش هەموویان بەڵگەن بەدەستمانەوە.

با نەبێتە جێگای پێکەنین ئەگەر بڵێین لە ساڵی ٢٠٠٠ لەوانەیە زاوا بچێتە لای بووك، دەبینێت ددانەکانی دادەنێت و قژی دروستکراو دادەنێت ، چاوی

پلاستیکی لەگەڵ دوو پێی دروستکراو دادەنێت تەنها لاشەیەك دەمێنێتەوە وەکو لاشەی ئۆتۆمبێلێك کاتێك هەموو شتێکی لێدەکرێتەوت تەنها شاسییەکەی دەمێنێتەوە.

تا ئەم رادەیە دەتوانێت ئەندامەکانی جەستە لێبکرێنەوە بەبێ ئەوەی کەسایەتی مرۆڤ بگۆڕدرێت. چونکە دەست ، پێ ، قژ ، چاو، ئەندامەکانی تر، مرۆڤی ڕاستەقینە نین..... ئەوانە نامێنن یان دەگۆڕدرێن یان لە بری ئەوان شتی دروستکراو دادەنێن......

مرۆڤ بریتی نییە لەو ئەندامانە ، چونکە مرۆڤ ڕۆحە لە ئەندامەکانی سوار دەبێت و بەڕێوە دەبات... وەکو ئەنجومەنی بەڕێوەبەرایەتی دەمارەکان و خانەکانی مێشکە ، کە خۆیان مێشك نین ، نموونەی مێشك وەکو خانەکانی جەستەیە، هەندێك داواکاری بۆی دەچێت و ئەنجامی دەدات ، بەلام لە راستیدا تەنها وەکو دەستەوانەیەکە لەبەری دەکات. ئەم دەستە شاراوەیە ناوی ڕۆحە . کەواتە ڕۆح لە جیهانی ماددیدا کارەکان ئەنجامدەدات...... لەم هەموو نموونانە بۆمان روون دەبێتەوە کە مرۆڤ دوو سروشتی هەیە ، سروشتێك بنچینە و بەڕێوەبەرە کە ئەویش ڕۆحە ، سروشتی دووەم سەرەتایی و لەناوچووە کە ئەویش جەستەیە.

ئەوەی کە بە مردن ڕوودەدات ڕاستیەکەی ئەوەیە ، سروشتی لەناوچوو بەرەو نەمان دەچێت ، سروشتی هەرە زیندوو بەرەو نەمری دەچێت ، جەستە دەبێتە خۆڵ ، ڕۆحیش بەرەو جیهانی زیندووی هەتا هەتایی دەچێت.

بۆ ئەوانەی حەزیان لە فەلسەفەیە بەڵگەیەکی تر دەهێنینەوە لەسەر هەبوونی ڕۆح، کە ئەویش ئەو تایبەتمەندییە کە جوڵانی پێ دەناسێتەوە....

ئێمە دەزانین کە ناتوانرێت هەست بە جوڵە بکرێت تەنها لە دەرەوەی جوڵە نەبێت.
ناکرێت هەست بە جوڵە بکەی لەو کاتەی کە لەگەڵ تەنەکەدا لە هەمان بازنە دەخولێیتەوە ، بەڵکو دەبێت لە شوێنێك لەسەر شتێك ڕاوەستیت تا هەست بە جوڵەی تەنەکە بکەی .... لەبەر ئەوە لەو کاتەی لەگەڵ تەنەکە دەخولێیتەوە ، تۆش جوڵاوی، ناتوانێت بڕیار بدەی تەنەکە جوڵاوە یان ڕاوەستاوە ، چونکە هەردووکتان وەکو یەك تەن وان کە هەمان جوڵەیان هەیە . لە کاتی وەستان لە شوێنێکی جێگیر دەتوانی هەست بە جوڵەی تەنەکان بکەی.
بە هەمان شێوە مرۆڤ ناتوانێت جوڵەی شەمەندەفەرێك بزانێت ئەگەر لەناو شەمەندەفەرەکە دابێت ، تەنها لە کاتی دەستپێکردنی جوڵە نەبێت ، یان کاتێك سەرت لە پەنجەرە دەهێنیتە دەرەوە، یان لە کاتی وەستان لەسەر شۆستەکە...... ئێمە ناتوانین هەست بە جوڵەی ڕۆژ بکەین ئەگەر لەسەر ڕۆژ بین، هەروەها ناتوانین هەست بە جوڵەی زەوی بکەین تەنها ئەگەر لە بۆشاییدا یان لەسەر مانگەوە هەست پێ دەکرێت.... تۆ ناتوانیت هەست بە جوڵەیەك بکەی تەنها لە دەرەوەی جوڵەکەوە نەبێت........
لەبەرئەوە ئێمە هەست بە ڕۆیشتنی کاتمان نەدەکرد ئەگەر ئەم ڕۆحەمان نەبوایە، کە لە دەرەوەی کاتدایە ، یان لەبەر دەرگای هەتا هەتایی (خلود) ڕاوەستاوین..... ئێمە ئەگەر هەستمان لەگەڵ میلی چرکەکان جوڵابایە؛ هەستمان بە ڕۆیشتنی چرکەکان نەدەکرد، هەروەها زانیاریمان نەدەڕۆیشت هەروەکو چۆن چرکەکان دەڕۆن...... ئەمە ئەنجامێکی سەرسوڕهێنەرە بۆ گەیاندنی ئەو واتایەی کە دەبێت بەشێك لە ئێمە هەبێت لە دەرەوەی کات

بێت ، یاخود هەرە زیندوو بێت ، کە بە هۆی ئەوەوە هەست بە کات دەکەین ، هەست پێدەکات بەبێ ئەوەی تێوە گلابێت . لەبەرئەوە گەورە نابێت ، پیر نابێت و ناڕوات. ئەو ڕۆژەی جەستە دەبێت بە خۆڵ ، ئەو هەر بە زیندوویی دەمێنێت و ژیانی تایبەتی خۆی دەباتە سەر لە دەرەوەی کات، کە ئەویش ڕۆحە .

ئێمە هەموومان دەتوانین لە ناخی خۆمان هەست بە هەبوونی ڕۆح بکەین، لە سەر شێوەی ئامادەبوون یان بەردەوام یان شێوە و شێوازی کەسەکان، زۆر جیاواز لە هەبوونی ماددی گۆڕاو و وەرگێڕاوی جوڵاو لەگەڵ کات.

ئەم حاڵەتە دەروونییەی کاتێك هەست پێدەکەین لە کاتی وشیاری یان بە ئاگابوونی لە ناخەوە. ئەوەی پێی دەڵێم ئامادەبوون (حضور) ... کلیلێکە دەرگای ناخمان دەکاتەوە بۆ ئەوەی هەست بە هەبوونی ڕۆح بکەین. ئەو پرسیارە ئاڵۆزەی کە پێی دەڵێن ڕۆح......

بەڵگەیەکی تر لە سەر سروشتی ڕۆحی ئێمە ، ئەویش هەستکردنی خودی مرۆڤە بە هەبوونی سەربەستی ، چونکە ئەگەر ئێمە جەستەیەکی ماددی بووینایە لەناو جیهانێکی ماددی و یاساکانی زۆرەملێ بەسەرماندا بچەسپایە ، لەو کاتە هەستی سەربەستی خودی مرۆڤ هیچ مانایەکی نەدەبوو ، ئێمە ڕۆحمان هەیە لە سەرەوەی کات و مردن و یاسا زۆرە ملێ ماددییەکان دایە.

ئەی لەبارەی مردنەوە چی دەزانی ؟

هیچ کەسێك لە مردن نەگەڕاوەتەوە تا بزانین چی بەسەری هاتووە ، هەروەها ڕۆژی دوایش نەهاتووە بۆ ئەوەی بەڵگەیەکی بینراو و بەرچاو پێشکەش

بکەین. ئەوەی هەیە لەبارەی مردن تەنها ڕاستییەکی ئایینیە و عەقڵ و زانست پشتگیری دەکەن..... باشە بۆچی عەقڵ و زانست پشتگیری دەکەن؟

چونکە بەڵگەکان و دیاردەکانی ئەم هەبوونە هەموویان ئاماژە بۆ گەڕانەوەیەك دەکەن بۆ خاڵە سەرەتایەکەی ، گەڕانەوە بۆ هەمان دۆخی جاران، سەبارەت بە هەموو شتێك.... لە دوای ڕۆژ، شەو دێت ، پاشان تەواو دەبێت، دووبارە ڕۆژ دەگەڕێتەوە.... ڕۆژ ئاوا دەبێت پاشان هەڵدێتەوە و.... بەهار و هاوین و پاییز و زستان بە بەردەوامی لەناو دەچن و نوێ دەبنەوە.... مرۆڤ بە ئاگایە پاشان شەو دێت و بۆ ماوەیەك دەخەوێت. پاشان هەڵدەستێتەوە لە ڕۆژێکی نوێدا....... ئەم دیاردانە ئەوە دەگەیەنێت کە لەپاش مردن زیندوو بوون و بە ئاگابوونێك هەیە. چونکە هەموو شت دەگەڕێتەوە ، خودای گەورەش لە قورئاندا ناوی خۆی ناوە بە (دەستپێکەر، گەڕێنەوەر)، هەروەها دەفەرمووێت:﴿ ...كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴾ الاعراف(٢٩). واتە: (چونکە هەر چۆن دروستی کردوون لە سەرەتاوە، لە ئاییندەشدا هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە).

باشە هەموو شتێك لەم گەردوونە ، لە گەردیلە کەکەشان (کۆمەڵە ئەستێرەکان) ، هەتا شارستانیەتەکان هەر هەموویان سوڕان و گەڕانەوەیان هەیە ، مێژووش گەڕانەوەی هەیە.

دووەم بەڵگە لەسەر زیندووبوونەوە ئەو یاسا توند و تۆڵ و جوانەیە کە هەموو شتێك گەردیلە ، کۆمەڵە ئەستێرە گەورەکان ئەلیکترۆنە نەبینراوەکان، ئەم یاسایە بەسەر هەموویاندا زاڵە و زۆر بە ڕێکوپێکی بەڕێوەیان دەبات و ملکەچن بۆی... ئەلیکترۆن ناتوانێت لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر بجووڵێت

ئەگەر هێزێکی پێ نەدرێت بەگوێرەی جووڵەکەی وەکو ئەو کەسەیە کە لە شەمەندەفەرێك سوار دەبێت، ناتوانێت بۆ هیچ شوێنێك بڕوات ئەگەر پلێتی پێنەبێت.. باشە ئەی بۆ ئەم سیستەمە وردە چی دەڵێی ؟!

پیاو کوژێك یان ستەمکارێك خۆی بزر دەکات، چونکە کارێکی خراپی ئەنجامداوە، ئێمە بە عەقڵ دەڵێین دەبێت ئەم پیاوە سزا بدرێت ، ناکرێت سزا نەدرێت. دەبێت جیهانێکی تر هەبێت تیایدا بە سزای خۆی بگات ، چونکە دادپەروەری وا دەڵێت......

ئێمە وا ڕاهاتووین، دەبێت دادپەروەری جێبەجێ بکرێت ، حەزمان لە دادپەروەرییە ، بە دوای دادپەروەریدا دەگەڕێین ، هەوڵدەدەین دادپەروەری بچەسپێت.... بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا دادپەروەری لە دونیادا نییە.

هەروەکو چۆن خاوەن هۆش و بیرەکان دەڵێن تینووبوون بەڵگەیە لەسەر هەبوونی ئاو ، بە هەمان شێوە هەوڵدان بۆ چەسپاندنی دادپەروەری بەڵگەیە لەسەر هەبوونی دادپەروەری.... ئەگەر لەم دونیایەش بوونی نەبێت ، دەبێت کاتێك هەبێت دادپەروری بەرقرار بێت و لێپێچینەوە لەگەڵ زۆرداران و ستەمکاران بکرێت.... ئەمانە هەموویان نیشانەن ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن کە دەبێت زیندوو بوونەوە هەبێت ، جیهانێکی تر لێپێچینەوەی تێدا هەبێت. مرۆڤی بڕوادار قورئان بە ڕاست دەزانێت بەبێ ئەوەی پەنا بۆ ئەم جۆرە پرسیارانە ببات. چونکە ئەو بە دڵ بڕوای هێناوە و خۆی لەم بەزمەیە ڕزگار کردووە.

ئەوەندە ماوە پرسیار بکەین و بڵێین ڕۆح چیە ؟! خودای گەورە دەفەرمووێت:

﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴾

الإسراء(٨٥). واته: (پرسیارت لێدەکەن لە بارەی ڕۆح (کە چیە و چۆنە؟) بڵێ: ڕۆح بەشێکە لە فەرمانی پەروەردگارم و بە دەست ئەوە (من نازانم چیە و چۆنە) و هیچتان پێنەبەخشراوە لە عیلم و زانست تەنها شتێکی کەم نەبێت).

کەواتە ڕۆح پرسیارێکی قورسە، نهێنیەکە کەس هیچ لە بارەیەوە نازانێت . مایەی سەرنج و تێڕامانە هەر کاتێك لە قورئاندا ناوی ڕۆح هاتبێت ، وشەی (من أمر ربي)و (من أمرنا) و (من كل أمر) هاتووە، بۆ نموونە:

﴿ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ ذُو ٱلۡعَرۡشِ يُلۡقِي ٱلرُّوحَ مِنۡ أَمۡرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوۡمَ ٱلتَّلَاقِ ﴾ غافر(١٥). واتە: (ئەو پەروەردگارە پلە و پایەی زۆر بڵندە، خاوەنی تەختی فەرمانڕەوایی تایبەتی خۆیەتی، ئەو زاتە وەحی و نیگا بە فەرمانی خۆی دەنێرێت بۆ هەر کام لە بەندەکانی کە بیەوێت، بۆ ئەوەی خەڵکی بترسێنێت لە ڕۆژی بەیەکگەیشتنەوە).

﴿ يُنَزِّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ بِٱلرُّوحِ مِنۡ أَمۡرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦٓ ﴾ النحل(٢). واتە: (پەروەردگار خۆی فریشتەکان بە ڕەحمەت و ژیانەوە دەنرێرێت بۆ هەر کەسێك بیەوێت لە بەندەکانی (کە پێغەمبەرەکانن)) .

﴿ تَنَزَّلُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذۡنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمۡرٍ ﴾ القدر(٤). واتە: (لەو شەوەدا کە جوبرەئیلیشیان لەگەڵدایە، دادەبەزن لەسەر ڕووخسەت و مۆڵەتی پەروەردگاریان، بە جۆرەها فرمان و کار).

﴿ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ... ﴾ الشوری(٥٢). واته : (ئەی محەمەد (صلی الله علیه و سلم) ئا بەو شێوەیەی وتمان ئێمە قورئانمان بۆ ڕەوانە کردیت لە لایەن خۆمانەوە..).

بەم شێوەیە وشەی ڕۆح لەگەڵ زۆر شت بەکارهاتووە... ئایا دەکرێت فەرمانی خودا ڕۆح بێت؟ ئایا دەکرێت وشەی خودا ڕۆح بێت؟ باشە خودای گەورە بە عیسا پێغەمبەریش نەگوتووە ڕۆح ؟ ﴿ إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴾ آل عمران(٤٥).. واته: (کاتێك فریشتەیەك بە مەریەمی وت: ئەی مەریەم بە ڕاستی خوا مژدەت دەداتێ: بە وشەیەکی خۆی (کە فرمانی - کن فیکون - ە، ڕۆڵەیەکت پێ ببەخشێت) کە ناوی مەسیحە، عیسای کوڕی مەریەمە، کە پیاو ماقووڵ و پایە بەرزە لەم دنیادا، لە قیامەتیشدا لە دەستەی نزیکانە) . وە دەفەرموویت:﴿ ....ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلْقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ... ﴾ النساء (١٧١). واته:(لە دایك بوونەکەی بە فەرمانی خوا بووە کە لە مەریەمدا (بەرجەستە بوو) عیسا ڕۆح و گیانێکی (تایبەتیە) لە لایەن خواوە بەخشراوە).

....وشە.... فەرمان.... ڕۆح.... ئایا ئەمانە چەند وشەیەکن هەمان مانایان هەیە ؟ ..... ئەمانە تەنها نیشانەن...کەس ناتوانێت ماناکەیان بزانێت تەنها خودای زانا نەبێت.

لەبارەی پرسیارەکەت سەبارەت بە ئامادەکردنی ڕۆحەکان یان پەیوەندیکردن بە ڕۆحەکانەوە، لای ئێمە ئەمە کارێکە گومانی پێدەبەین... گومانی تێدایە

کاتێك دەڵێین دیاردەکانی ژوورێکی تاریك هۆکارەکەی ئامادەبوونی ڕۆحی فلان کەسە.

فەیلەسوفێکی گەورەی وەکو (هنری سودر) دەڵێت:" ئەم دیاردانە سەرچاوەکەی عەقڵی ناوەوەیە بۆ ئەو کەسەی کە بەم کارە هەڵدەستێت (الوسیط) یان هێزەکانی ڕۆحە بۆ ئەم کەسە...... هیچ ڕۆحێك لە ڕاستیدا ئامادە نابێت".

هزرڤانە هندییەکان دەڵێن:" ئەوەی خۆی پیشانی ئامادەکاری ڕۆحەکان (الوسیط) دەدات لە کاتی ئامادەکردنی ڕۆحەکان. هەندێك ڕۆحی ژێر زەوین ، هەندێك شت دەزانن لەبارەی مردووەکانەوە ، ئەم زانیاریانە بەکاردێنن بۆ گاڵتە کردن و پێکەنین بە عەقڵی ئەو کەسانەی کە باوەڕیان پێی هەیە.

هەندێك لە سۆفیەکانیش دەڵێن: ئەوەی لەم زانستانە ئامادە دەبن ڕۆحەکان نین، بەڵکو هاوڕێیەکانن لە جنۆکەکان ، ئەوانەی کە لەگەڵ مردووەکان ژیاون لە دونیا ، بەپێی ئەم هاوڕێیەتییە هەندێك لە نهێنیەکانی مردووەکان دەزانن. جنۆکەش تەمەنیان درێژە لە پاش مردنی هاوڕێکەی هەر زیندووە .... ئەم جنۆکەیە لە دانیشتنەکان ئامادە دەبێت و نهێنیەکانی هاوڕێ مردووەکەی ئاشکرا دەکات وەکو دەنگ و سیفەت و کردارەکانی بۆ ئەوەی گاڵتە بە ئامادەبوان بکات هەروەکو چۆن هەردەم جنۆکە گاڵتە بە مرۆڤەکان دەکات.

هەروەها دەڵێن: کاتێك زەنگی دەرگا لێ دەدرێت هەر خزمەتکارە دەرگا دەکاتەوە نەوەك خاوەن ماڵەکە، بەڵکو جیهانی خۆیان بەجێ ناهێڵن.......

ئەوەی کە ئامادە دەبێت و ئامادەبوان هەڵدەخەڵەتێنێت جنۆکە و ڕۆحە ژێر زەویەکانن. ڕۆحی مرۆڤەکان هەر لە جیهانی ڕۆحەکان دەمێننەوە و ناکرێت ئامادە بن.

لە هەندێك ئەو ئامادەکاریانەی بۆ ڕۆحەکان کە ئێمە ئامادەی بووین هەندێك زانیاریمان بە دەستکەوتووە لەسەر ئەم بابەتە و دەڵێین: هیچ بەڵگەیەك نییە کە بسەلێنێت ئەم دیاردانەی لە ژوورێکی تاریکدا بەدەردەکەون هۆکارەکەی ئامادەبوونی ڕۆحەکانە. بەڵکو دەڵێین ڕای سۆفییە موسڵمانەکان زیاتر نزیکە بۆ قەبووڵکردن ، لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا ئەم بابەتە لە ژێر لێکۆڵینەوەدایە . هەروەها زۆر بە داخەوە لەم بابەتەدا شتی پڕوپووچ و بێ مانا زیاترە لە ڕاستییەکان ، هیچ کاتێك ڕاستی نەگوتراوە..... گومانیش تێدا نییە تۆ پێدەکەنی چونکە ئەم ناوانە جنۆکە ، ڕۆحە ژێر زەوییەکان ، هاوڕێ ، بەلای تۆوە شتی نامۆن....... تۆش هەقی خۆتە بڕوا نەهێنی. چونکە ئەگەر تۆ بڕوات بە ڕۆحی خۆت نەبێت چۆن دەکرێ بڕوا بە جنۆکەی من بهێنی....... ئەگەر تۆ بڕوات بە خودا نەبێت چۆن بڕوات بە جنۆکەکانی ئەو دەبێت ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەگەر تۆ لە پێش (١٠٠) ساڵ لەمەو بەر لە دایك بوویتایە و ، کەسێك بهاتایە لات و پێتی بگوتبایە تیشکێك دەرکەوتووە، ئاسن کۆن دەکات یان وێنە لە هەوادا بڵاودەبنەوە ، زەریاکان کەمتر لە چرکەیەك دەبڕن ، مرۆڤ چووە سەر مانگ ، بە دڵنیاییەوە تۆ پێدەکەنیت دەهات و دەنگت بەرز دەبووە دەتگوت ئەم پیاوە لە نەخۆشخانەی شێتەکان دەرچووە و لە خۆیەوە وڕێنە دەکات . بەڵام ئێستا ئەم ڕووداوانە بوونەتە ڕاستییەکی حاشاهەڵنەگر، لەبەر چاو و لەسەر گوێمان.

بـــــــەشی نۆیەم

- ویـــــــژدان (الضمير)

هاوڕێیەکەم گوتی: ئێوە زۆر بە پیرۆزی باسی ویژدان دەکەن ، هەروەکو شتێکی پیرۆز و باڵادەست ، لەگەڵ ئەوەش ویژدان دروستکراوێکی کۆمەڵایەتییە ، پارەیەکە لە ماددەی سفر دروستکراوە و بۆیە کراوە و قالب دراوە لە تەنووری هەڵسوکەوتە کۆمەڵایەتییەکان ، ویژدان لای ئێمە گۆڕانکاری بەسەردا دێت و شێواز و مەرجەکانی بەپێی بەرژەوەندی کاتی دەگۆڕێت. ئەگەر نرخێکی باشی هەبوو دەڵێین باشە، خراپ بوو دەڵێین خراپە، هەتا ئەگەر نرخەی ئەو داوێن پاکییە بێت کە وەکو چاوتان دەیپارێزن؟.

زۆر بە هێواشی وەڵاممداوە و گوتم: بەڵێ.... ئەمە ڕای فەلسەفەی ماددییە، بەپێی ئەوەی کە گوێمان لێبووە.. ویژدان دەسەڵاتە ، ئاگادارت دەکاتەوە و

ڕێگریت لێ دەکات، بە هەندێك هۆکاری کۆمەڵایەتی پەیدا بووە ، تەنها کۆمەڵێك زانیاری بە دەست هاتووە ، لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر، لەسەر دەمێکەوە بۆ سەردەمێکی تر ، لە نەتەوەیەکەوە بۆ نەتەوەیەکی تر دەگۆڕێت.... ئەمە قسەی ئێوەی زانا ماددییەکانە..... بەڵام ڕاستی شتێکی ترە بێجگە لەمە ، لە ڕاستیدا ویژدان رووناکییەکی خوداییە لە بنەڕەتدا لە مرۆڤدا دروستکراوە ، نیشانە و بەڵگەیەکە مرۆڤ لەگەڵیدا لە دایك بووە.... ڕێنیشاندەری ڕاستییەکانە ، لەگەڵ هەموو ڕەهەندە بەدەستهاتووە کۆمەڵایەتییەکان. ویژدان خاوێنکەرەوەی هەموو پێوەرە کۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتییەکانە..... زۆر بەڵگە هەن پشتگیری ئەم ڕاستیە دەکەن و ڕاو بۆچوونتان ڕەتدەکەنەوە.

تەماشای جیهانی گیانەوەران بکە هیچ کۆمەڵگایەکیان نییە، بە واتای کۆمەڵگای مرۆڤەکان — دەبینین پشیلە پیسایی دەکات پاشان پیسایەکەی بە خۆڵ دادەپۆشێت ، لە چ کۆمەڵگایەك ئەم پشیلەیە فێری ئەم کار و ڕەوشتە بووە ؟! چۆن دەتوانێت جیاوازی بکات لە نێوان پیسایی و خاوێنی ؟!

هەروەها کاتێك پشیلە ماسییەك دەدزێت ، مرۆڤ دەیگرێت و لێی دەدات لەو کاتە سەر و چاوی نەرم دەکات زۆر بە ئاشکرایی دەبینین هەست بە تاوان دەکات.... دەبینین لەگەڵ منداڵان یاری دەکات لە ماڵەوە، کاتێك شتێك دەشکێنێت ، غار دەدات خۆی لە شوێنێك دەشارێتەوە و دەزانێت هەڵەیەکی کردووە...... ئەمانە هەموویان نیشانە و ئاماژەن لەسەر هەبوونی ویژدان، چونکە لە جیهانی پشیلەکان هیچ هۆکار و پاڵنەرێك نییە بۆ دروستبوونی ئەم هەستانە...... بەڵکو هیچ کۆمەڵگایەکی پشیلەیی لە بنەڕەتدا نییە.

هەروەها خۆشەویستی نێر و مێ لە کۆترەکان بۆ یەکتری..... وەفاداری ئەسپ بۆ خاوەنەکەی و مانەوەی لەگەڵیدا تا مردن..... گەورەیی و دادپەروەری شێر کاتێك نایەوێت لە پشتەوە هێرش بکاتە سەر نێچیرەکەی....... شەرمی حوشتر لەگەڵ مێینەکەی جووت نابێت ئەگەر بزانێت کەسێك هەیە چاودێری دەکات. هەروەها ئەو ڕووداوە ڕاستەقینەی کە لە یاری سێرك روویدا لە قاهیرە کاتێك شێرێك لە پشتەوە پەلاماری خاوەنەکەیدا کە ناوی (محمد الحلو) بوو، زۆر بە سەختی برینداری کرد ، پاشان کە چۆن فەرمانبەرانی سێرك دەگێڕنەوە ئەم شێرە لە خواردن مانی گرت و خۆی زیندانی کرد و نەدەهاتە دەرەوە...... دوای بردیان بۆ باخچەی گیانلەبەران و مێینەیەکی شێر بردیانە لای بۆ ئەوەی لەم خەمە ڕزگاری ببێت ، بەلام دەری کرد نەیهێشت لە لای بمێنێتەوە....... بەردەوام بوو لە ڕەتکردنەوەی خواردن ، تا گەیشتە ئەو ڕادەیە بە ددان ئەو دەستەی خۆی دادڕاندن کە خاوەنەکەی پێ کوشتووە . بووە هۆی خوێنبەربوونێکی زۆر لە دوایدا گیانی لە دەستدا...... گیانەوەرێك زۆر پەشیمان دەبێتەوە بۆ ئەوەی لە تاوانەکەی ڕزگاری بێت خۆی دەکوژێت....... لە چ کۆمەلگایەکی جیهانی ئاژەڵی کوشندەدا ئەم شێرە فێری ئەم ڕەوشتە بووە ؟! ئایا لەم جۆرە کۆمەلگا ئاژەڵیانە یاسایەك هەیە کە بڵێت ئەو ئاژەڵەی مرۆڤ دەکوژێت دەبێت خۆی بکوژێت ؟!...... ئێمە لێرەدا لە بەرامبەر خۆڕەوشت و چاکە و ویژدانێکین کە لە کۆمەلگای مرۆڤایەتیدا بوونی نییە. ئەمە بەڵگەن لەسەر سەرنەکەوتنی بیری ماددی بۆ پێناسە و ناسینی ویژدان...... کەواتە تەنها ئایین پێناسە و ناسینی ویژدان دەکات ، کە دەڵێت ویژدان ڕووناکییەکی خوداییە لە ناخی مرۆڤدا ، هەروەها هەموو

ڕەهەندە کۆمەڵایەتییە بەدەستهاتووەکان ئەم ویژدانە ڕۆشەن دەکەن و ئەم ڕووناکییە بەدەر دەکەوێت....... هەر ئەمەبوو کە لە نێوان شێر و خاوەنەکەیدا روویدا ، پێکەوە ژیان و خۆشەویستی و برادەرایەتی ئەم هەستە ئاژەڵییەی لابرد و ئەم ڕووناکییە بەدەرکەوت...... لەبەرئەوە شێرەکە دڵگران و پەشیمان بووە ، ئەمە هۆکارێك بوو بۆ ئەوەی وەکو مرۆڤەکان خۆی بکوژێت...... لەبەر ئەمەش پێغەمبەرمان دەفەرمووێت:((الحلال بين والحرام بين .....)) واتە:(شتی حەلاڵ دیارە و شتی حەرامیش دیارە....) وە دەفەرمووێت: ((إستفتِ قلبك وإن أفتاك الناس)) واتە: (بگەڕێوە بۆ دڵ و دەروونت رایان وەربگرە، هەرچەندە خەڵكیش یارمەتی دەر و ڕێ پیشاندەر بن).

بەم شێوەیە ئێمە پێویستمان بە کولێژی شەریعە نییە بۆ ئەوەی هەڵە و ڕاستییەکان ، هەق و ناهەق ، حەلاڵ و حەرام بۆمان دیار بکات.چونکە خودای گەورە لە ناو دڵ و دەروونی هەموومان کولێژێکی شەریعەی داناوە ، پێوەرێکە بە هیچ شێوەیەك هەڵە ناکات ، بەهۆی ئەم پێوەرە ئەو شتانەی کە لێمان داواکراوە دەکەین و هەموو شتە ماددییەکان و ئارەزووەکان لێك جیا دەکەینەوە هەر بەم پێوەرەشە شتەکان بە دڵ و چاو دەبینین. شتەکان دەزانین و لێکیا جیادەکەینەوە . بەبێ ئەوەی پەنا بۆ زانیارییە کۆمەڵایەتیەکان ببەین، کە ئەویش ڕووناکی خودایە بەناوی ویژدان . خودای گەورە دەفەرمووێت:﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَتَّقُواْ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّكُمۡ فُرۡقَانٗا وَيُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴾ الانفال(٢٩).

واتـه: (ئـەی ئـەو کەسـانەی باوەڕتـان هێنـاوە: ئەگـەر تـەقوای خـوا بکـەن و پارێزکـاری بکـەن، ئـەوە خـوا بەرچـاو ڕۆشـنییەکی تـەواوتان بـۆ فەراهـەم دەهێنێت، هەروەها هەڵە و گوناهەکانیشتان دادەپۆشێت و لێتان خۆش دەبێت، چونکە خوا خاوەنی فەزڵ و ڕێزی گەورە و بێ سنوورە).

کەواتە ویژدان ڕاستییەکی جێگیرە ، هەروەها ڕەوشـتە بنەڕەتیـە بـەرزەکانیش جێگیرن ، هەر بۆیە کوشـتنی پیـاوێکی بـێ تـاوان هـیچ کاتێـك نابێتـە کـارێکی چـاك و ڕەوا . هـەروەها دزی ، درۆ ، ئـازاردانی خـەڵك ، کـاری خـراپ ، زمـان پیسی ، توندوتیژی ، دووڕوویی ، ناپاکی .... ئەمانە هەمویان بەدڕەوشـتین ... هەر بە بەدڕەوشتی دەمێننەوە تا ڕۆژی کۆتایی.

هـەر بـەم شـێوەیە خۆشەویـستی ، بـەزەیی ، ڕاسـتگۆیی ، نـەرم و نیـانی ، لێخۆشبوون ، چاکە ، هـەر هـەموویان بەخـشش و ڕەوشـت بـەرزین... بـە هـیچ شێوەیەك نابنـە تـاوان، تـەنها لـەو کاتـە نـەبێت کاتێـك ئاسمانـەکان نـەمێنن ، شێتایەتی بەرقرار بێت ، عەقڵ نەمێنێت ؟!!

بەشی دەیەم

- ئایا ئەرکەکانی حەج بت پەرستییە ؟!

هاوڕێیەکەم پەنجەکانی هەردوو دەستی لێک دەسووڕاندن و زەردەخەنەیەکی ناشیرینی بە دەم وچاویەوە دیار بوو، تا ددانەکانی لەگەڵ دیاربوون و چاوەکانی دەبریسکانەوە و گوتی: ئایا تۆ تێبینی ئەوەت نەکردووە کە ئەرکەکانی حەج لای ئێوە بت پەرستییەکی زەقە ؟ خانووە ڕەشەکە، کە ئێوە پێی دەڵێن (کەعبە)، دەستی خۆتانی لێدەدەن و لە دەوریدا دەسووڕێنەوە...... بەرد بارانکردنی شەیتان...... ڕاکردن لە نێوان سەفا و مەروادا...... ماچکردنی بەردی ڕەش........ حەوت جار دەسووڕێنەوە ، حەوت جار بەرد هاوێشتن...... حەوت جار دەسووڕێنەوە ، ئەوانەی هەموویان پاشماوەی قسە پڕوپووچە کۆنەکانن، لەبارەی کاریگەری جادووی ژمارە حەوت....... جل و بەرگی ئیحرام....... لێم ببورە ئەگەر بەم قسانە ئازاری تۆم دابێت ، بەڵام زانست شەرم نازانێت ، من ناچارم بە ڕوونی و ئاشکرایی

ئەم جۆرە پرسیارانەت لێ بکەم....... پاشان دیتم جگەرەکەی هەڵتری و لە ژێر چاویلکەکانییەوە چاودێریم دەکات، ئاخۆ چۆن وەڵامی دەدەمەوە.........

زۆر بە هێمنی گوتم:

ئایا تۆش تێبینت نەکردووە یاساکانی مادده ، ئەوانەی کە خوێندووەتەوە ، بە هەمان شێوە دەڵێن ئەوەی بچووکە لە دەوری گەورەکەدا دەسووڕێتەوە. ئەلیکترۆن لە گەردیلە بە دەوری ناوکدا دەسووڕێتەوە ؟ مانگ بە دەوری خۆردا ، زەوی بە دەوری رۆژدا ، رۆژ بە دەوری کەکەشان (مجرة)دا، ئەم کەکەشان(ئەم کۆمەلە ئەستێرە)یە بە دەوری کۆمەڵەیەکی گەورەتردا ، تا دەگەینە مەزنی ڕەها ؟ کە ئەویش خودایە ،...... ئایا ئێمە ناڵێین (الله أكبر).... واتە گەورەتر لە هەموو شتێك.......؟

ئێستا خۆت بە دەوریدا دەسووڕێی لەناو کۆمەڵەی خۆت بەبێ حەزی خۆت ، هیچ شتێك جێگیر نیە ، لەم گەردوونە ، تەنها خودا نەبێت ، کە هەموو شتێك دەسووڕێنێتەوە ؟!

ئەمە یاسای گەورە و بچووکە کە تۆ لە فیزیا خوێندووەتەوە....... بەڵام ئێمە بە حەز و ویستی خۆمان بە دەوری کەعبەدا دەسووڕێینەوە. کە ئەویش یەکەم ماڵی خودایە لەسەر گۆی زەوی، کە دەبێت خودا تیایدا بپەرسترێت....... لەو کاتەوە تا ئێستا بووەتە نیشانەی ماڵی خودا.

ئایا ئێوە لە (کرملن) بە دەوری پیاوێکی مردووی پارێزراودا ناسووڕێنەوە و بە گەورە دەزانن و دەڵێن ئەو سوودێکی زۆری بۆ مرۆڤایەتی هەبوو ؟!...

ئەگەر ئێوە گڵکۆی شکسپیرتان زانیبوایە پێشبڕکێتان دەکرد بۆ سەردانی ئەو، نەك سەردانی (محەمەد) پێغەمبەر (دروودی خوای لە سەر بێت)؟

ئایا ئێوە گوڵ لەسەر مۆنۆمێنتێکی دروستکراودا دانانێن و دەڵێن ئەمە مۆنۆمێنتی سەربازی بزربووە ؟! باشە ئێوە بۆچی گاڵتەمان پێ دەکەن کاتێك کە بەرد دەهاوێژین و دەڵێین ئەمە دروشمی شەیتانە؟!

ئایا تۆ بە بەردەوام لە غاردانادا نیت لە ڕۆژی لەدایك بوونت تا ڕۆژی مردنت ، پاشان کورت دێت سەر لە نوێ هەمان قۆناغ و دروشم ئەنجام دەدات؟... کە سەفا یان بۆشایی یان بەتاڵ، کە نیشانەیە بۆ نەبوون (عدم)، بۆ مەروە ، واتە ئەو کانییە ئاوەی کە نیشانەی ژیان و هەبوونە ؟!.. لە نەبوونەوە بۆ هەبوون ، پاشان لە هەبوونەوە بۆ نەبوون ، ئایا ئەمە ئەو جووڵە پەتە نییە کە هەموو زیندەوەرانی لەسەرن ؟!.

ئایا بە ڕای تۆ، ئەرکەکانی حەج نیشانەیەکی قوڵی کورت کراوە نییە بۆ ئەم هەموو نهێنیانە ؟..... ئەو ژمارە حەوتەی کە گاڵتەت پێدێت ..... باشە پایەکانی ئامێری موسیقا حەوت سوڵ نییە، لە دوای سوڵی حەوتەم نابێت بە هەشت، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ حەوت سوڵی تر ، هەتا دوایی ....؟!. ڕەنگەکانی تیشکی ڕووناکی حەوتن..... ئەلیکترۆنەکان بە دەوری ناوکدا دەسووڕێن بە حەوت بازنەیی .... کۆرپەلە تەواو نابێت لەناو سکی دایکی تا مانگی حەوتەم ، ئەگەر لە پێش ئەم کاتە لە دایك ببێت دەمرێت....... ڕۆژەکانی هەفتە لای ئێمە و لای هەموو کەسێك حەوت ڕۆژن، بەبێ ئەوەی مرۆڤەکانی دابنیشن و لەسەری ڕێك بکەون...؟.. ئایا ئەمە ئاماژە بۆ هیچ شتێك ناکات، یان ئەم زانستانە هەموویان قسەی بێ مانا و جادوون؟!

ئایا تۆ بت پەرست دەبی کاتێك هەندێك لە هەڵەکانی خۆشەویستەکەت قەبووڵ دەکەی ؟ بۆچی گلەییمان لێ دەکەی کاتێك ئێمە بەردە ڕەشەکە ماچ

دەکەین ، ئەو بەردەی کە پێغەمبەرمان محەمەد (دروودی خودای لەسەر بێت) هەڵی گرتووە و ماچیشی کردووە؟ . هیچ بت پەرستییەك لێرەدا نییە ، .... چونکە ئێمە کاتێك بەردە ڕەشەکە ماچ دەکەین یان ئەرکەکانی حەج جێبەجێ دەکەین ، عیبادەتمان بۆ بەردە ڕەشەکە نییە، بەڵکو بۆ ئەو هەموو مانا و نیشانە قووڵانەیە کە لەگەڵ بیرهاتنەکان لە خۆی دەگرێت.

ئەرکەکانی حەج چەند بۆنەیەکن ، بۆ جووڵاندن و زیندووکردنەوەی سۆز و بەهێزکردنی لایەنی خودا پەرستی لە دڵ و دەروونەکاندا....

لەبارەی ئەو جل و بەرگەی لە حەج لەبەر دەکەین و بەو مەرجەی درووومانی تێدا نەبێت ، ئەمە نیشانەیە بۆ دەرچوون و گرنگی نەدان بە جوانی دونیا ، لەگەڵ ئامادەبوونی تەواو لەبەردەم خودای دروستکەر...... هەروەکو چۆن بە پارچە پەڕوویەك دێینە دونیا ، بە پارچە پەڕوویەکیش دەڕوین و بە پارچەیەك دەچینە ناو گۆڕ..... ئایا ئێوە مەرج دروست ناکەن کاتێك دەچن بۆ لای پاشایەك یان سەرکردەیەك کە جلوبەرگی جوان و گرانبەها لەبەر بکەن؟ ، لە بەرامبەردا ئێمە دەڵێین: هیچ شتێك لەوە ڕێکتر و جوانتر نییە کاتێك دەچیتە لای پەروەدگاری گەورە. هەموو جوانی دونیا لەلایەك دابنێی. چونکە خودای پەروەردگار لە هەموو پاشایەك گەورەترە ، وە هیچ لەوە گونجاو تر نییە کە بەبێ جلوبەرگ و لەخۆبایی بوونێکی تەواو لەبەردەم گەورەیی ئەودا. چونکە ئەم جلوبەرگە سادەیە ، هەموو کەسێك لەبەر دەکات ، هەژار و دەوڵەمەند و پیاوە گەورەکان و بێ دەسەڵاتەکان ، ئەمە مانای ئەوە دەدات کە هەموویان برای یەکترن، هەرچەندە لە ڕووی سەروەت و سامان و پلە و پایە لە یەکتر جیاوازیش بن.

لای ئێمە حەج کۆبوونەوەیەکی گەورەیە، هەروەها کۆنگرەیەکی ساڵانەیە. هەروەها نوێژی هەینی ، کە ئەویش کۆنگرەیەکی هەفتانەی بچووکە ، ئەمانە هەموویان کرداری جوان و پڕ مانای جوانن، بۆ ئەو کەسەی کە بیر دەکاتەوە..... ئەم کارانە زۆر دوورن لە بت پەرستییەوە....

ئەگەر تۆش لەگەڵ ملیۆنەها کەس لە عەرەفات ڕابوەستی ، ئەوانەی کە دەڵێن (الله أكبر) و قورئان دەخوێنن و دەپاڕێنەوە و بە هەزارەها زمان و دەڵێن (لبيك اللهم لبيك) هەروەها لە پێناو خۆشەویستی خودا دەگرییێن ، ئەتۆش دەگریای و لەگەڵیان دەتوایتەوە و هەست بە بوونی خۆت نەدەکرد، بەڵکو هەستت بە توانەوە دەکرد و دەپاڕانەوەیتەوە لە خودا گەورەیەیی کە هەموو شتێکی بەدەستە.

بەشی یازدەهەم

- بۆچی ناکرێت قورئان لە نووسینی (محەمەد) بێت ؟

هاوڕێیەکەم گوتی: من نامەوێت هەستت بریندار بکەم، چونکە من دەزانم قورئان لای تۆ چەند گەورە و پیرۆزە و شانازی پێوە دەکەی ، هەروەها من لەگەڵ تۆم کە قورئان کتێبێکی زۆر گەورەیە...... بەڵام بۆچی ناکرێت لە نووسین و دانانی (محەمەد) بێت ؟ ، پیاوێك بەم گەورەیە شتێکی نامۆ نابێت ئەگەر کتێبێك دابنێت لە گەورەیی قورئاندا بێت، بەڵکو زۆر شیاوتریش دەبێت لەوەی کە بڵێین خودای گەورە لە ئاسمانەوە هێناویەتە خوارەوە؟ کاتێك ئێمە نەماندیتبێت خودا شتێك لە ئاسمانەوە هێنابێتە خوارەوە ، چۆن دەتوانین لەم سەردەمە بڕوا بۆ کەسێك دروست بکەین ، کە فریشتەیەك هەیە بەناوی (جبریل)ەوە لە ئاسمانەوە دێتە خوارێ، سروش بۆ هەندێك بەندە دێنێت ؟!!

بە هێمنی گوتم: بەڵکو ئێمە لە سەردەمێکین زۆر بە ئاسانی و بە تەواوی باوەڕ بکەین کە فریشتە هەن و نابینرێن ، هەروەها دەکرێ ڕاستییەکان بگەیەنرێنە مرۆڤ بە هۆی سروشەوە....... چونکە ئەمڕۆ باسی ئەوە دەکرێت شت بینراوە لە ئاسمان دەفڕێت و دێتە سەر زەوی . ئەستێرەی دوور ، تیشکی نەبینراو کە دەتوانێت شت بکوژێت ، شەپۆلە بێ تەلەکان ، کە دەتوانن ئامانجەکان دیاری بکەن و لەناو ببەن ، وێنە دەگۆڕێت بۆ لەرە لەر لە هەوادا، پاشان شتێك پێشوازی دەکات و وەردەگرێت ، کامێرا هەیە وێنەی سێبەرەکان یان شتی نەبینراو (أشباح)دەگرێت ، چاوەکان دەتوانن لە تاریکیدا ببینن ، پیاو لەسەر مانگە ، کەشتییەك چووە سەر مەریخ...... ئەوانە ئێستا هەموو شتی نامۆ نین..... کەواتە نامۆ نابێت کاتێك گوێمان لێبێت بڵێین خودا فریشتەیەکی بە نهێنی بۆ کەسێك ناردووە ؟ بەهۆی ئەم فریشتەوە سروشی بۆ پێغەمبەران ناردووە ،.. ئێستا لەم سەردەمە هەبوونی جبریل و هاتنە خوارەوەی بووە بە ڕاستیەکی پلە دوو..... بەڵکو ئەمڕۆ زۆر شتی لە ئەو نامۆتر دەبیستین.

کاتێك ئێمە دەڵێین قورئان لە نووسینی محەمەد (دروودی خودای لەسەر بێت) نییە ، چونکە قورئان بە شێواز و مانا و وشە و پیتەکان لەگەڵ ئەو زانستانەی لە خۆ دەگرێت . نهێنی و جوانی و ڕەوانبێژی و زمانەوانی و شتە وردەکانی ناکرێت لە توانای مرۆڤدا بێت بتوانێت ئەم شتانە بەم شێوازە ڕێکبخات و بنووسێت ، لەگەڵ ئەوەشدا محەمەد (دروودی خودای لەسەر بێت) نەخوێندەوار بوو ، خوێندن و نووسینی نەبوو ، لە هیچ قوتابخانەیەك فێر نەبووە ، لەگەڵ هیچ شارستانیەتێك تێکەڵ نەبووە ، لە دورگەی عەرەبی

دەرنەچووە . کەواتە گومان بردن یان پرسیارکردن لەم ڕووداوە شتێکی ئەستەمە....... خودای گەورە تەحەددای ئەو کەسانە دەکات کە دەڵێن محەمەد (دروودی خودای لەسەر بێت) ئەمەی نووسیوە، کە شتێکی وەکو ئەو بهێنن یان بەشێك وەکو ئەو بنووسن....... خودای گەورە دەفەرموویت:﴿ وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴾ البقرە(٢٣). واتە:(جا ئەگەر ئێوە لە دوو دڵیدان و گومانتان لەم (قورئانە پیرۆزە) هەیە کە دامانبەزاندووە بۆ بەندەی خۆمان محەمەد (صلى الله عليه و سلم) ئەگەر بۆتان دەکرێت ئێوەش هەوڵ بدەن سوورەتێکی وەك ئەو بهێنن، هاوپەیمان و هاوکارەکانیشتان جگە لە خوا بانگ بکەن ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن) ، ئەم تەحەددایە تا ئێستاش بەردەوامە ، بەڵام کەس نەیتوانیوە شتێك بهێنێت....... کەسانێك هەندێك وشە و ڕستەی دروستکراوی سادەیان دروست کرد و گوتیان ئەمە وەکو قورئانە . بەڵام نەیانتوانی هەمان سورەت بە هەمان ئیعجاز و ڕەوانبێژی بهێنن.

ئەگەر بە ڕاشکاوی و دادپەروەریانە تەماشای قورئان بکەین ، بۆمان دەردەکەوێت کە بە هیچ شێوەیەك ناکرێت محەمەد (دروودی خودای لەسەر بێت) دانەری بێت لەبەر ئەم هۆیانە:

یەکەم: چونکە ئەگەر قورئان لە داهێنانی محەمەد بوایە ، هەموو نەخۆشی و بەسەرهات و ئازارەکانی لەم قورئانەدا دەنووسییەوە، دەبینین لە یەك ساڵدا خێزانەکەی خدیجە لەگەڵ ئەبو تالیبی مامی لە دەستدەدات ، هیچ کەسێك نامێنێت یارمەتی بدات لەم ژیانە...... لێرەدا هەرچەندە خەم و پەژارەکانی

ئەوەنــدە زۆربــوون، بــەڵام لــە قورئانــدا تــەنها بــە وشــەیەكیش باسـیان لێـوە نەكراوە، هەروەها ئیبراهیمی كوڕی دەمرێت و بۆی دەگریێت ، لەو بارەیەوە هـیچ شـتێك لـە قورئانـدا نـەهاتووە....... بـەم شـێوەیە قورئـان دوورە لـە خۆیەتییەكان و بابەتەكانی محەمەد (دروودی خودای لەسەر بێت).... بەڵكو بە پێچەوانەوە ئایەتـەكانی دژی كـردەوە و بیركردنـەوەكانی محەمـەد دەهاتنـە خوارەوە ، هەندێك جار ئایەتەكان گلەییان لە كردەوەكانی دەكرد ، بۆ نموونـە هەڵسوكەوتی لەگەڵ (عبـدالله)ی كوڕی (أم مكتـوم) ، كـە پیاوێكی كوێر بـوو.

خــودای گـــەورە دەفـــەرمووێت:﴿ عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ أَن جَآءَهُ ٱلۡأَعۡمَىٰ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ﴾ عـبس(١-٣). واتــە: (ڕووی گــرژ كــرد و ڕووی وەرگێـڕا (مەبەسـت پێغەمبـەرە كاتێك عبـداالله ی كوڕی أم مكتوم كـە نابینـا بـوو هـات بـۆ خزمـەتی، ئـەویش هەندێك لە سەرانی قوڕەیشی كۆ كردبـۆوە بـە ئومێـدی هیدایـەتیان، عبـداالله وتی: ئەی پێغەمبەری خوا، خوا چی فێركردوویت منـیش فێربكـە، پێغەمبـەر (صلی الله علیه وسلم) پێی ناخۆش بوو كە قسەكانی پـێ دەبڕێـت، لەبەرئـەوە ڕووی گرژكـرد و ڕووی وەرگێـڕا. بۆیــە ســەرەتای ئـەم سـووڕەتە دابــەزی كـە گلەییە لە پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم). لەبەرئەوەی نابیناكە هات بۆ لای. جا تۆ چوزانیت بەڵكو ئەو هاتبێت تا دڵ و دەروونی خاوێن بكاتەوە).

هەندێك جاریش ئایەتەكان دەهاتنە خوارەوە و كردەوەكانی پێغەمبەریان ڕەت دەكردەوە. خـودای گـەورە دەفـەرمووێت:﴿ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسۡرَىٰ حَتَّىٰ يُثۡخِنَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنۡيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلۡأٓخِرَةَۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ لَّوۡلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمۡ فِيمَآ أَخَذۡتُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ الانفال(٦٧-٦٨). واتـە:

(بۆ هیچ پێغەمبەرێك نەبووە كە دیلی هەبێت، هەتا كاتێك چاك پایەدار و جێگیر دەبێت لە زەویدا، (مەگەر) كەلوپەل و شتومەكی دنیاتان دەوێت؟! لە كاتێكدا خوا (سەرفرازیی) ئەو جیهانی دەوێت و قیامەتی مەبەستە و خوا باڵادەست و دانایە، خۆ ئەگەر بڕیارێك لەلایەن خواوە پێش نەكەوتایە لەسەر ئەو شتانەی كە وەرتان گرت ئەوە سزایەكی زۆر گەورەتان تووش دەبوو).

هەندێك جاریش قورئان بە محەمەد دەفەرمووێت كە بە هاوەڵەكان، پرسیاركەران شتی ئاوا رابگەیەنێت ، ئەگەر قورئان لە نووسراوی ئەو بوایە ئەم شتانەی نەدەگوت. قورئان دەفەرمووێت:﴿ قُلۡ مَا كُنتُ بِدۡعٗا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدۡرِي مَا يُفۡعَلُ بِي وَلَا بِكُمۡۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ مُّبِينٞ ﴾ الاحقاف(٩). واتە(ئەی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) پێیان بڵێ: كە من یەكەم پێغەمبەر و تازە پەیدابوو نیم، ناشزانم چیم بەسەر دێت، چیش بەسەر ئێوە دێت؟ من تەنها شوێنی ئەو وەحی و نیگایە دەكەوم كە پێم دەگات و من تەنها بێداركەرەوەیەكی ئاشكرام)... هیچ پێغەمبەرێك نەبووە هەر لە خۆیەوە بە خەڵك بڵێت من نازانم چی بەسەر من و ئێوەدا دێت . من ناتوانم خۆشی بۆ خۆم بهێنم ، ناخۆشی لە خۆم دووربخەمەوە. هەروەها ناتوانم خۆشی بۆ ئێوە بەرجەستە بكەم و ناخۆشی لە ئێوە دوور بخەمەوە . چونكە ئەمە كارێكە دەبووە هۆی دووركەوتنەوەی خەڵك، هەر ئەمەش بەڕاستی روویدا . جووڵەكەكان ئەم قسەیان كردە بەڵگە و هاتن و گوتیان ئەم پێغەمبەرە هیچ سوودی نییە، چونكە ناتوانێت شتێك بۆ خۆی و ئێمە بكات ، پیاوێكە پێویستمان پێی نییە ، باشە ئەگەر قورئان لە داهێنانی محەممەد بێت؛

دەكرا ئەم جۆرە قسانە لە قورئاندا بنووسریت ؟! قسەیەك كە ببێتە هۆی دووركەوتنەوەی خەڵك؟!.

دووەم: ئەگەر ئێمە سەیری دەستەواژەكانی قورئان بكەین ، دەبینین كە شتی نوێن لە هەموو ڕوویەكەوە ، لە مانا و پێكهاتە و ڕیزبەندی و ئاوێتەبوون ، لە ئەدەبی عەرەبی پێش قورئان نووسینی بەم شێوازە نەبووە ، هەروەها دوای قورئانیش نەنووسراوە ، تا گەیشتە ئەو ڕادەیە كە بڵێین دەتوانین زمانی عەرەبی دابەش بكەین بۆ سێ بەش: هۆنراوە ، پەخشان ، قورئان. چونكە ئێمە لە بەرامبەر نووسراوێكین بەشێوەیەكی تایبەت چێنراوە، نە بە هۆنراوە دەچێت، نە بە پەخشان، چونكە مۆسیقا و ئاوازی هۆنراوە بەندە بە وەزن و قافیەوە ، بەڵام وەزن و قافیەی قورئان ئاواز و موسیقاكەی ناوەكییە ، ئاواز و مۆسیقایەكی تایبەتە. بۆ نموونە كاتێك كە دەڵێین:﴿ وَٱلضُّحَىٰ وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ..... ﴾ الضحی(١-٢). دەبینین هیچ دابەشكردن و قافیەیەك لەم دەستەواژەی(والضحی)دا نییە ، بەڵكو دەستەواژەیەكی سادەیە و موسیقایەكی ناوەكی دەبارێنێت...

گوێ لەم ئایەتە پیرۆزانە بگرە:﴿ قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّي وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴾ مـــــریم(٤). وە:﴿ طه مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لِتَشْقَىٰٓ إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴾ طه (١ – ٥).

هــەروەها ئەگــەر ئایەتــەکان ترســاندن و ئاگادارکردنــەوەی تێــدابێت دەستەواژەکان لەگەڵ پێکهاتەکەی دەگۆڕێت بۆ پارچە شاخێکی ڕەق و تونـد ، مۆسیقاکەی دەبێتە دەنگ و زەنگێکی لە مس دروستکراو کە گوێی مرۆڤ دەلەرزێنێ ، خودا دەفەرمووێت: ﴿ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴾ القمر (١٩-٢٠). وشەی وەکو (صرصر) واتە، هەوایەکی زۆر سارد ، (منقعر) واتە، پەلکەی کەوتوو لە دار، هەر وشەیەك لەمانە وەکو پارچە بەردێکی هاوێژتووە...... کاتێك ئایەتێك دێت ڕووداوێکی گەورە دەگێڕێتەوە ، وەکو ڕووداوی تۆفانی نووح ، لەو کاتە دەستەواژەکان زۆر کورت دەبن و دەڵێن نیشانەکانی (مورس) ن لە تەلەگرافدا ، ئایەتەکە هەمووی دەبێتە تەلەگرافێکی کورت و لەناکاو، بەڵام کاریگەریەکی زۆری دەبێت:

﴿ وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِي مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ ٱلْمَآءُ وَقُضِيَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ هود(٤٤).. واتە: (پاشان فەرمانـدرا بە زەوی: ئاوەکەت با ڕۆبچێت بەناختدا، ئەی ئاسمان: تۆش با بەس بێت و باران مەبارێنە، ئیتر ئاوەکە ڕۆچوو، فەرمانیش بە ڕێکی و تەواوی ئەنجامدرا، کەشتیەکەش لەسەر کێوی جودی وەستاو لەنگەری گرت و وترا: دەك دووری لە بەزەیی خوا و تیاچوون بۆ بەرەی ستەمکاران)... ئەم ڕەنگدا و ڕەنگییە لە دانانی وشەکان بۆ دروستکردنی دەستەواژەکان ، گونجانی ئاوازی مۆسیقای وشەکان لەگەڵ ماناکان و هەستەکان ئاستێکی زۆر بەرزیان هەیە لە قورئاندا ،

به شێوازێکی ئاوا دارێژراوە کە هیچ دانان و دارێژراوێك ماندوو بوونی تێدا بەدی ناکرێت.

سێیەم: ئەگەر ئێمە بەردەوام بین لە شیکردنەوەی وشەکان و لێکۆڵینەوە لەسەر ئایەتەکانی قورئان ، زیاتر بۆمان روون دەبێتەوە کە چەند وردەکاری زۆر و توند و رێکوپێکی گونجاوی لە نێوان ئایەتەکان و وشەکان و پیتەکاندا هەیە .

هەر پیتێك لە شوێنی خۆیەتی ، پێش و پاشی لە نێوانیاندا ناکرێت..... ناتوانین وشەیەك لە جیاتی وشەیەکی تر، یان پیتێك لە جیاتی پیتێکی تر دابنێین. هەر وشەیەك لە نێوان ملیونەها وشەدا هەڵبژێردراوە بە هاوسەنگیەکی زۆر وردەوە.... دوای دەبینین ئەم فرە وردەکارییە لە نووسراوە ئاساییەکاندا بەدی ناکرێت. بۆ نموونە ئەگەر لێکۆڵینەوە لەسەر وشەی (لواقح) بکەین، کە لە سورەتی الحجر هاتووە:﴿ وَأَرْسَلْنَا ٱلرِّيَـٰحَ لَوَٰقِحَ .... ﴾ الحجر(٢٢). دەبینین لە کۆندا دەیانگوت لواقح مانایەکی وەرگیراوی (مجازی) هەیە . واتە با، یاخود هەواکان، هەورەکان دەجووڵێنن، باران دەبارێت و خاك و زەوی بە پیت دەکەن.

ئێستا زاناکان دەڵێن بایەکان هەورە بارگە موجەبەکان دەجووڵێنێت و لەگەڵ هەورە بارگە سالبەکان یەکدەگرن هەور و تریشقە و رووناکی و باران دروست دەبێت....... هەروەها زاناکان دەڵێن بایەکان تۆوی نێر و مێ لە گوڵێکەوە بۆ گوڵێکی تر دەگوازنەوە..... لەم دوایەدا دیسان بۆیان دەرکەوتووە کە باران نابارێت تا دلۆپە ئاوەکان لەگەڵ گەردیلەکانی تۆز لە هەوادا یەکنەگرن، پاشان دلۆپە باران دروست دەبێت و باران دەبارێت...... کەواتە وشەی (لواقح) ئەم

هەموو مانایانە لە خۆ دەگرێت . مانای وەرگێراو . مانای ڕاستەقینەی ، مانای زانستی ، لەلایەکی تـرەوە وشـەیەکی جوان و دلگیر و خاوەن مۆسقایەکی زۆرجوانـە......لێـرەوە بۆمـان دەردەکـەوێت وردی و چـۆنیەتی هەڵبـژاردنی وشەکان و ڕێکخستنیان.

لـە ئایـەتێکی تـردا ئـەم وردەکاریـەمان بـۆ دەردەکـەوێت، خـودای گـەورە دەفـەرمووێت:﴿ وَلَا تَأْكُلُوٓاْ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ وَتُدْلُواْ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ .... ﴾ البقرە(١٨٨)...لێرەدا وشەی (تدلوا) واتە فڕێدان بۆ خوارەوە ، هەرچەندە لە ئایەتەکەدا باسی حاکم دەکات . کە دەبێت پارە بنێرێت بۆ سەرەوە، چونکە خـۆی حاکمـە لـە سـەرەوەیە نـەك لـە خـوارەوە . بـەڵام قورئـانی پیرۆز ئـەم مانایەمان بۆ ڕاستدەکاتەوە ، چونکە ئەو دەستەی پارە بە بەرتیل وەردەگرێت لـە خوارەوەیـە بـا دەسـتی حـاکمیش بێـت....... لەبـەر ئـەوە وشـەی (تـدلوا) بەکارهاتووە بۆ ئەوەی مانایەك بدات بە دەستەوە کە تیایدا پیسکەیی و کەم بایەخی مرۆڤی بەرتیلخۆر بەرجەستە بکات.

هـەروەها لـە ئایـەتی جیهـاد لـە سـورەتی التوبـة هـاتووە: ﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلْتُمْ إِلَى ٱلْأَرْضِ .... ﴾ التوبـە(٣٨).. ووشـەی (أثـاقلتم) بـەکارهاتووە لـە جیـاتی (تثـاقلتم) کـە بـە جۆرێـك پیتـەکان تێکخـراون و پێکـەوە لکـاون هـەتا ڕاسـتەقینەی مرۆڤـە ترسنوکەکان دەرببڕێت ، ئەوانەی لە ترسی شـەڕ خۆیـان دەشارنەوە و خۆیـان بە زەوییەوە دەنوسێنن ، کەواتە گونجانێکی تـەواو هەیـە لـەنێوان وشـە و ئـەو مانایەی کە دەیەوێت پێمان ڕابگەیەنێت.

هەروەها لەبارەی کوشتنی منداڵ لە ترسی هەژاری لە قورئاندا بە دوو شێواز هاتووە ، ئەم دوو شێوازە هەر لە خۆیەوە نەهاتووە بەڵکو مەبەستێکی نادیار و شاراوەی هەیە ، لە سورەتی الأنفال دەفەرموویت:﴿ ...وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ .... ﴾ الانعام(١٥١). وە لە سورەتی الأسراء دەفەرموویت:﴿ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا ﴾ الإسراء(٣١).. لە ئایەتی یەکەم برسێتی هەیە و خۆیان هەژارن بە بەڵگەی (من إملاق) هەروەها بە پێشخستنی وشەی (نرزقکم) واتە منداڵەکانتان نەکوژن لەبەر برسێتی خۆتان ئێمە خوراکی ئێوە و ئەوان دەدەین . لە ئایەتی دووەم برسێتی نییە، بەڵکو لە ترسی برسێتی لە دوا رۆژ، بە بەڵگەی وشەی (خشية إملاق) هەروەها پێشخستنی وشەی (نرزقهم)، واتە منداڵەکانتان نەکوژن لە ترسی برسێتی ئێمە خوراکی ئەوان و ئێوەش دەدەین . کەواتە ئەگەر هەژار بن منداڵیان دەکوژن لەبەر خۆیان تا برسی نەبن ، لەبەر ئەوە خودا ناویان پێش دەخات دەڵێت (نرزقکم و إياهم) بەڵام ئەگەر لە ترسی برسێتی بوو لە دوا رۆژ ، خودای گەورە پێیان دەڵێت (نرزقهم وإياكم) . کەواتە ئەم پێش و پاشییە لە وشەکان مەبەستی پێی هەبووە. کابرای نووسەر ناتوانێت ئەم حالەتە رەچاو بکات !

بە هەمان شێوە دەبینین وشەی (السارق) لە پێشیشی وشەی (السارقة) دا هاتووە ، بەڵام دەبینین لە حاڵەتی زینا ناوی (الزانية) لە پێش ناوی (الزاني) هاتووە کە ئەمەش هۆکارەکەی روون و ئاشکرایە...پیاو هەردەم ئامادەترە بۆ دزی لە ئافرەت لەبەرئەوە ناوی لە پێش ناوی ئافرەت هاتووە، بە

پێچەوانەوە لە حالەتی زینا ناوی ئافرەت لەپێش ناوی پیاو هاتووە ، چونکە ئافرەت هۆکارە بۆ زینا ، لاقی رووت دەکات ، لەبەر ئاوێنە دادەنیشێت. جل و بەرگی سەرنجڕاکێش لەبەر دەکات ، کەواتە ئافرەتە تەڵ بۆ پیاو دادەنێت:

﴿ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِي فَٱجۡلِدُواْ كُلَّ وَٰحِدٖ مِّنۡهُمَا مِاْئَةَ جَلۡدَةٖ ... ﴾ النـــــور(٢). وە:﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقۡطَعُوٓاْ أَيۡدِيَهُمَا جَزَآءَۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلٗا مِّنَ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ﴾ المائدە(٣٨).. دەبینین لە قورئانی پیرۆزدا وشەی (السمع) واتە گوێ، یان بیستن ، لە پێش (البصر)ـە، واتە دیتن یان بینین لە (١٦) ئایەتی قورئاندا:

﴿ وَٱللَّهُ أَخۡرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ شَيۡـٔٗا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴾ النحل(٧٨

﴿ وَلَقَدۡ مَكَّنَّٰهُمۡ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمۡ فِيهِ وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ سَمۡعٗا وَأَبۡصَٰرٗا وَأَفۡـِٔدَةٗ ﴾ الاحقاف(٢٦).

﴿ أَسۡمِعۡ بِهِمۡ وَأَبۡصِرۡ يَوۡمَ يَأۡتُونَنَا لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلۡيَوۡمَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴾ مريم(٣٨).

﴿ وَلَا تَقۡفُ مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٌۚ إِنَّ ٱلسَّمۡعَ وَٱلۡبَصَرَ وَٱلۡفُؤَادَ كُلُّ أُوْلَٰٓئِكَ كَانَ عَنۡهُ مَسۡـُٔولٗا ﴾ الإسراء(٣٦)

﴿ فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَمِنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ أَزۡوَٰجٗا يَذۡرَؤُكُمۡ فِيهِۚ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ﴾ الشوری(١١).

گومانی تێدا نییە کەوا کرداری بیستن ئاگادارتر و تەواوترە لە کرداری بینین، چونکە ئێمە گوێمان لە جنۆکە دەبێت، بەڵام نابینین ، پێغەمبەران گوێیان لە

خـودا بـووه قـسەيان لەگەڵـدا كـردووه ، بـەڵام نـەيانبينيوه. پێغەمبـەرمان محەمـەد (درووودی خـودای لـە سـەر بێـت) قورئـانی بـە بيـستن وەريگرتـووه .
ئافرەت دەتوانێت لەناو قەرەباڵغێكی زۆر دەنگی منداڵەكەی بناسـێتەوە، بـەبێ ئەوەی دەم و چاوی ببينێـت . كـرداری بيـستن لـە كـاتی نووسـتن هـەر لەگـەڵ مرۆڤەكانـدايـە و بـە ئاگايـە بـەبێ ئـەوەی چـاوەكانی ببيـنن، ئـەو كەسەشـی توێكـاری گـوێی كردبێـت بـۆی دەركـەوتووه كـە زۆر گـەورەتر و وردتـرە لـە چاو......
هـەروەها لـە ئايەتـەكان زۆر جـار وشـەی(المـال)لـە پـێش(الولـد) بـەكاردێت.
خودای گەوره دەفـەرمووێت:﴿ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ۝ إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴾
الـشعراء(٨٨-٨٩). وه﴿ إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾
التغـابن(١٥) . وه هــەروەها: ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴾ آل عمـــــران(١١٦).
وه: ﴿ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴾ المؤمنون(٥٥).
﴿ فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَـٰفِرُونَ ﴾ التوبه(٥٥). وه: ﴿ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَـٰدِ.... ﴾ الحديد(٢٠).
نموونـەی لـەم بابەتـە گـەلێك زۆرە . نهێنيەكـەش لەوەدايـە زۆربـەی خـەڵكی سەروەت و سامانيان پێ باشتر و لە پێشترە لە منداڵ.

گەورەیی قورئـان دیسان لـە وردەکاری و جوانی و نـەدیارەکانی شـیکردنەوە (الإعـراب) بەدیاردەکـەوێت ، بـا تەماشـای ئـەم ئایەتـە پـیرۆزە بکـەین:﴿ وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَـٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴾ الحجرات(٩). جارێکیان وشەی (طائفتان) کە (مثنـی) یـە واتـە دوو ، وەکو وشـەی کۆ ڕەچاوکراوە و وشـەی (إقتتلوا) لەگـەڵ بـەکارهاتووە ، جـارێکی تـر ڕەچـاوی مثنـی واتــە دوو بـۆ کـراوە وشــەی (بینهمـا) لەگـەڵ بەکارهاتووە...... ئەم نهێنیەش ئەوەیـە کاتێك دوو کۆمەڵە بەیـەك دەگەن و شـەڕ دەکـەن دەبنـە زۆر دەسـتەو تـاقم، بـەڵام لـە کـاتی ئاشـتبوونەوەدا دەبنـە کۆمەڵە و هەریەکـەیان کەسـێك یـاخود نوێنـەرێك دەنێرێـت بـۆ ئاشـتبوونەوە لەگەڵ یەکتری.

هـەتا پیتـەکانی (جـر) و (وصـل) و (عطـف) هاتنیـان لـە قورئـانی پـیرۆزدا هۆکارگـەلێکی قـووڵی هەیـە، بەحـسابێکی مـەتینی ورد، بـۆ نموونـە وشــەی (یسألونك) لە زۆر شوێن لە قورئاندا هاتووە:

﴿ ....وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴾ البقرە(٢١٩).

﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ الإسراء(٨٥).

﴿ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ .... ﴾ البقرە(١٨٩).

لەم ئایەتە پیرۆزانەدا وەڵامەکەی بە (قل) دەست پێدەکات ، تەنها لەو ئایەتە نەبێت کە پرسیار لە چیایەکان دەکرێت:﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴾ طـه (١٠٥).. لێرەدا وەڵامەکەی بە (فقل) لە جیاتی (قل) هاتووە...... هۆیەکەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە لە پرسیارەکانی پێشوو بە ڕاستی پرسیار کراوە و وەڵامەکە دراوەتەوە ، تەنها پرسیار لەبارەی چیایەکان نەبێت هێشتا نەکراوە . لەبەرئەوە وەڵامەکە بە (فقل) هاتووە . کە ئەمەش نهێنیەکە لە نهێنیەکانی ڕۆژی دوایی...... کەواتە پرسیارەکە بەم شێوازە کراوە: ئەگەر پرسیارت لێکرا دەربارەی چیایەکان تۆ بڵێ واتە (فقل) ...... لێرە پیتی (فاء) هاتووە وەك زیادەیەك بۆ هۆکارێك کە مەبەستی پێ هەبووە.

بەڵام لە ئایەتی:﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾ البقـرە(١٨٦). وشەی (قل) نەهاتووە، چونکە پرسیارەکە لەبارەی خودایە ، خودا لە هەموویان لە پێشترە، هەر خۆی وەڵام دەداتەوە . کەواتە ئەگەر شتێکت ویست تەنها بۆ خودا بگەڕێوە و پێویستییەکەت بە ئەو بڵێ.

هەروەها ڕاناوی (أنا) و (نحن) زۆر لە ئایەتەکاندا دیارە ، کاتێك خودای گەورە باسی کارێکی خۆی دەکات بە ڕاناوی (کۆ) باس دەکات، تا هەموو سیفەتەکانی ئەو وەکو دروستکردن ، هێنانە خوارەوەی قورئان ، تیایدا بەشدار بن.

﴿ إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ فِي لَيۡلَةِ ٱلۡقَدۡرِ ﴾ القـدر(١). وه:﴿ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴾ الحجــــــــــــر(٩). وه: ﴿ أَفَرَءَيۡتُم مَّا تُمۡنُونَ ءَأَنتُمۡ تَخۡلُقُونَهُۥٓ أَمۡ نَحۡنُ ٱلۡخَٰلِقُونَ ﴾ الواقعـه(٥٨-٥٩). زۆر ئايـەتی تـری لـەم بابەتـە....... کەواتـە ڕانـاوی (نحـن)، هـەموو سـیفاتەکانی خـودا کـۆ دەکاتــەوە. کـە داهێنــان دەکـەن لـە کـاری دروستکردندا.

بەڵام کاتێك خودای گەورە گفتوگۆ لەگەڵ پێغەمبـەران دەکـات ، وەکـو لەگـەڵ موسـا، بـە ڕانـاوی تـاك باسـی دەکـات:﴿ إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدۡنِي وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكۡرِيٓ ﴾ طـه(١٤). خـودا دەڵێـت (أنـا) واتـە: مـن، چـونکە لێـرە تەنها خودایە قسە دەکات ، بۆ ئـەوەی ئاگادارمـان بکاتـەوە لـە یەکتاپەرسـتی و عیبادەت ، کە تەنها بۆ ئەوە.

تایبـەت بـە سـەبر و ئـارامگرتن بـە هـەمان شـێوە دەبیـنین لـە دوو ئایـەتی جیاوازدا هەریەك بـۆ مەبەسـتێك بـەکارهاتووە. خـودا دەفـەرمووێت:﴿ يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ﴾ لقمـان(١٧). ئایــەتی دووەم دەڵێــت:﴿ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ﴾ الشوری(٤٣).

لـە ئایـەتی یەکـەم (مـن عـزم الأمـور) لـە ئایـەتی دووەم (لـمن عـزم الأمـور). نهێنیەکە لە پیتی (لام) دایە، کـە دەبێـت ئارامگرتنەکـە دوو ئـەوەنـدە بێـت ، چونکە ئارامگرتن لە ئایەتی یەکەمدا لەسەر قەزا و قەدەری خودایە کە مـرۆڤ هیـچ چارەیەکی بەدەستەوە نییە ، بەڵام ئارامگرتن لە ئایەتی دووەمـدا لەسـەر

خراپی و دوژمنکاری دوژمنەکانە دژی مرۆڤ، کە دەبێت زیاتر ئارامبگرێت، ئەمە سەختترە لەسەر مرۆڤ.

دیسان تێبینیمان هەیە لەسەر پیتی (لام) لە دوو ئایەتی تر دەربارەی هاتنی باران لەگەڵ شینبوونی بەروبووم:﴿ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ، لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴾ الواقعه(٦٩-٧٠). هەروەها لە ئایەتی دووەم:﴿ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴾ الواقعه(٦٥)...لە ئایەتی یەکەم (جعلناه أجاجاً) واتە سوێرمان کرد. لە ئایەتی دووەم (لجعلناه حطاماً) واتە: وشککیان دەکەین. لەم ئایەتەدا پیتی (لام) چووەتە سەر (جعلناه) بۆ سوێند و سووربون، چونکە لەوانەیە کەسانێك هەبن بتوانن بەروبووم لەناو ببەن و وشك بکەن. بەڵام کەس ناتوانێت هەور و باران دروست بکات، بارانێکی سوێر بهێنێتە خوارەوە. لەبەر ئەوە پێویستی بە (لام) نییە بۆ سووربوون.

هەمان وردەکاری لە ئایەتەکان دەبینین کاتێك خودا باسی ئیبراهیم پێغەمبەر دەکات و دەفەرمووێت:﴿ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴾ الشعراء(٨١). وە دەفەرمووێت:﴿ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴾ الشعراء(٧٩). ..دەبینین کاتێك باسی خواردن دەکات ڕاناوی (هو) لە پێش دەهێنێت ، چونکە لەوانەیە هەمووان بڵێن ئێمە خواردن و خواردنەوەمان پێداوە ، لە بەرامبەردا کاتێك باسی مردن و زیندووبوونەوە دەکات ڕاناوی (هو) لەگەڵ بەکارناهێنێت ، چونکە تەنها خودا توانای مراندن و زیندووکردنەوەی هەیە. پێویست ناکات تەوکید لەگەڵ بەکاربهێنێت. خودای گەورە کاتێك قسە لەگەڵ موسڵمانان

دەكات پێیان دەڵێت:﴿ فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴾ البقرە(١٥٢).. بەڵام كاتێك قسە لەگەڵ جولەكەكان دەكات پێیان دەڵێت:﴿ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴾ البقرە(٤٠). چونكە خودای گەورە دەزانێت جولەكەكان مرۆڤی ماددین ، تەنها لەكاتی هەبوونی ناز و نیعمەتی خودا بیری خودا دەكەن، بەڵام موسڵمانەكان، هەردەم بیری خودا دەكەن، نەك لە پێناو بەرژەوەندیەكی ماددی.

بە هەمان رێساوە دەبینین كاتێك خودا قسە بۆ مرۆڤە ژیرەكان دەكات دەڵێت: ﴿ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴾ البقرە(١٩٧). بەڵام كاتێك قسە بۆ مرۆڤە ئاساییەكان دەكات پێیان دەڵێت: ﴿ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴾ البقرە(٢٤).. چونكە مرۆڤە ئاساییەكان دەست لە كاری خراپ هەڵناگرن بە ترساندن نەبێت بە ئاگر. بەڵام مرۆڤە ژیرەكان پێویست ناكات بە ئاگر بترسێنرێن، چونكە لە خودا دەترسن و دەزانن خودا دەتوانێت ئاگر بكاتە خۆشی و ئارامی بۆیان.

دیسان شەیتان كاتێك سوێند دەخوات، سوێند بە گەورەیی خودا دەخوات: ﴿ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ ص(٨٢). چونكە شەیتان دەیزانی تەنها گەورەیی خودایە وادەكات كە خودا پێویستی بە دروستكراوی خۆی نەبێت. ئەو كەسەی حەز دەكات بڕوا بهێنێت، با بڕوا بهێنێت، ئەوەی بڕوا نەهێنێت با بڕوا نەهێنێت ، خودا پێویستی بە كەس نییە. گەورەیی ئەو بەسەر

هەموویانەوەیە . ئەوانەی لە بەهەشتن یان لەناو ئاگرن هیچیان بەسەر خوداوە نییە. ئەم خاڵەیە کەوا شەیتان دەتوانێت خەڵك بەسەردا ببات و دڵیان تاریك بکات، چونکە خودای گەورە زۆری لەو کەسە ناکات کە بێ باوەڕی بۆ خۆی هەڵدەبژێرێت لەبەرئەوە شەیتان دەڵێ:﴿ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ واتە: (بە گەورەیی لەخشتەیان دەبەم). وە شەیتان دەڵێت:﴿ قَالَ فَبِمَآ أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَٰطَكَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَٰنِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَٰكِرِينَ ﴾ الاعراف(١٦-١٧).. سوێند دەخوات لە هەر چوار لاوە بۆیان دێم، لە پێشەوە ، لە پاشەوە ، لەلای ڕاستەوە ، لە لای چەپەوە ، بەڵام باسی لای سەرێ و خوارێ ناکات ، لە لای سەرەوە پەروەردگاری لێیە ، لە خوارەوەش مانای ملکەچ بوون و بەندایەتی دەگەیەنێت ، چونکە ئەو کەسەی شوێنی بەندایەتی دەگرێت و پەیوەندی لەگەڵ خودای ئاسمانەکان دروست دەکات شەیتان ناتوانێت بێتە نێوانیانەوە.

پاشان شەیتان دەڵێت باشترین ڕێگا بۆ گومڕاکردنی مرۆڤەکان ، لادانیانە لە ڕێگای ڕاست ، ڕێگای چاکە ، ڕێگای نوێژ ، چونکە ئەوەی نوێژ نەکات . یان سەرخۆشە یان فێلباز و خراپەکارە ، پێویست ناکات شەیتان خۆی لەگەڵیان ماندوو بکات ، نەفسی خراپی خۆیان بەسە بۆ گومڕاکردنی ئەوان....... ئەمانە مرۆڤی تێکدەرن ، شەیتانیش دزێکی ژیرە، حەز ناکات کاتی خۆی بکوژێت بە سووڕانەوە بە دەوریماڵێکی وێراندا.

نموونەیەکی تر لەسەر وردەکاریەکانی قورئانی پیرۆز لەوەدا بە دیار دەکەوێت کاتێك دەبینین لە ئایەتەکاندا وشەی (مغفرة) واتە لێخۆشبوون لە پێشەوەی

وشەی (العذاب)ەوە هاتووە، واتە، ئازاردان ، هەروەها وشەی (الرحمة) واتە، بەزەیی، هەردەم لە پێشەوەی وشەی (الغضب) ە هاتووە، واتە تووڕەیی لە قورئانی پیرۆزدا . لە سورەتی الفاتحة خودای گەورە ﴿ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ لە پێشەوەی ﴿مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ دێت...... بە هەمان شێوە لە ئایەتەکاندا دەڵێت: ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ الفتح(١٤)..... لێخۆشبوون لە پێش ئازاردان دێت لە هەموو ئایەتەکان، تەنها لە دوو شوێن نەبێت ، یەکەمیان: کاتێك باسی بڕینی دەستی دزیکەر دەکات، دەڵێت: ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ المائدە(٤٠).. چونکە دەستبڕین سزایەکی دونیاییە لە دونیادا، لە ڕۆژی دواییدا لێخۆشبوونی بەسەردا دێت. دووەمیان: قسە و بڕیاری عیسا پێغەمبەرە بۆ ئەو کەسانەی کە لە دونیادا عیبادەتی ئەویان کردووە ، لە ڕۆژی دواییدا بە خودای گەورە دەڵێت:﴿إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ المائدە (١١٨). واتە: (ئەگەر سزایان دەدەی ئەوان بەندەی تۆن ، وە ئەگەر لێیان خۆش دەبی هەر ئەتۆی گەورە و خاوەن بڕیارو شتەکان دەزانی)..... واتە عیسا پێغەمبەر ، چونکە تاوانەکەیان زۆر گەورە بووە ، نەیتوانیوە وەك ئەدەبێك بەرامبەر بە خودا لە پێشدا داوای لێخۆشبوونیان بۆ بکات.

خودای گەورە کاتێك باسی ڕۆژی دوایی دەکات ، هەموو ئەو ڕووداوانەی کە لەم ڕۆژەدا ڕوودەدەن بە شێوەی ڕابردوو باس دەکات، هەرچەندە ڕۆژی دوایی

نەهاتووە ، کەواتە خودای گەورە باسی دوا ڕۆژمان بۆ دەکات، بەڵام بە شێواز و فرمانی رابردوو. دەفەرموویت:

﴿ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴾ الكهف(٩٩).

﴿ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴾ الحاقه(١٦)..

﴿ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴾ الشعراء(٩١).

﴿ وَعُرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَجْعَلَ لَكُم مَوْعِدًا ﴾ الكهف(٤٨). ....نهێنیەکە لێرەدایە کە هەرچی ڕووداوەکانن بە ڕابردوو و داهاتوو وە، هەر هەموویان لە زانستی خودا ڕوویانداوە ، خودا پێیان دەزانێت چونکە خودا لە سەرەوەی کات و شوێنەکانە. هەر لەبەر ئەوەشە هەندێك جار دەبینین خودای گەورە باسی دوو کاتی جیا دەکات ، لەبەر چاو دەڵێین ئەمە دوو شتی دژی یەکترن وەکو ئەم ئایەتە: ﴿ أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ النحل(١). ..لێرەدا خودای گەورە باسی شتێك دەکات کە بە ڕاستی ڕوویداوە لە ڕابردوو، بەڵام قسەمان لەگەڵ دەکات و دەڵێت پەلە مەکەن هەروەکو بڵێی داهاتووە ڕووینەداوە........ ڕاستییەکەش ئەوەیە کە ئەم ڕووداوە لە زانستی خودادا ڕوویداوە . بەڵام لە زانستی مرۆڤەکاندا ڕووینەداوە، بۆیە لێرەدا هیچ دژایەتییەکی نیە، بەڵکو وردەکاری و موحکەمی و پڕ ماناییە، نهێنی و ڕاستییە بۆ هەندێك مانای قووڵ.

ئەمانە هەندێك نموونەن لەسەر ڕەوانبێژی و وردەکارییە زمانەوانییەکان بۆ دروستکردنی دەستەواژەکانی قورئانی پیرۆز ، هەروەها نموونەن لەسەر هەڵبژاردنی وشەکان و بەکارهێنانی پیتەکان کە هیچ کەمی و زیادە یان پێش و پاشی تیایدا نیە ، بەڵکو بە ئامار و هاوسەنگیەکی زۆر ورد دانراوە ، هەر لەبەر ئەم هۆیەشە ئەم وردەکارییە لە هیچ کتێب و نووسراوێکدا بوونی نییە . تەنها لە قورئاندا نەبێت.

لەبارەی زانستی قورئان و سەیر و سەمەرە گەردوونییەکانەوە کە هەموویان نهێنی و شتی شاراوەبوون ، لەم سەردەمە دۆزراونەتەوە ، کە محەمەد هیچی لە بارەیانەوە نەدەزانی ، ئەمە بابەتێکی ترە زۆر درێژە، پێویستی بە دانیشتنێکی تر هەیە.

بەشی دوانزەهەم

- ناکرێت قورئان دروستکراو بێت

بە هاوڕێیەکەم گوت: لەوانەیە قسەی ئەمرۆمان لەبارەی هەندێك ئاماژە و سەرنجە زانستیەکانی قورئانەوە زیاتر لە دانیشتنی ڕابردوومان هەستە زانستیەکەت بجوولێنێت. نەك زانستە ئاسمانییە نوێیەکان ، زانستە گەردیلەیەکان ، زانستە زیندەوەریەکان و زانستی توێکاری ، هیچیان بوونیان نەبوو. کاتێك ئایەتەکانی قورئان دابەزین لە بارەی گەردوونەوە. پێش هەزار و چوار سەد ساڵ ، کە باسی ئاسمانەکان و زەوی و ئەستێرەکان ، دروستبوونی کۆرپەلە و پێکهاتەی مرۆڤ کە بگونجێت لەگەل زانستەکانی ئەم سەردەمە . ئەم بابەتانە بە درێژی لە قورئاندا باس نەکراون، چونکە ئەم قورئانە بە پلەی یەکەم کتێبێکە لەبارەی بیروباوەڕ و پەیڕەو و شەریعەت قسە دەکات.

ئەگەر قورئـان بـە درێـژی باسـی بابەتـە زانـستیەکانی کردبایـە عەرەبـەکانی دوورگە تێنەدەگەیشتن و دژایەتی لە نێوان ئـەوان و قورئانـدا دروسـت دەبـوو. لەبەرئـەوە قورئـان بـە نیـشانە و ئامـاژە و ناڕاسـتەوخۆ باسـی ئـەم بابەتانـەی کردووە؛ تـا زانـستەکانی ئـەم سـەردەمە هـاتن و ڕوونکردنـەوەیان داوە بـۆ ئـەم نیشانە و ئامازانە. هەر لەبەر ئەوەشە ساڵ بە ساڵ ، نەوە بە نەوە معجیزات و بەڵگەکان لەسەر ڕاستی و ڕەوایی ئەم قورئانە پەیدا دەبـن، کـەوا کتێبێکـە لـە لای خـوداوە دابـەزیوە، خـودای گـەورە دەفـەرمووێت:﴿ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴾ فـصلت(٥٣). واتـە: (ئێمـە لـە ئاییـندەدا بەڵگـە و نیـشانەی سەرسـوڕهێنەریان نیـشان دەدەیـن لـە ئاسـۆکانی بوونـەوەردا و لـە خـودی خۆیشیاندا، ئەمەش بۆ ئەوەی تا چاك بۆیـان ڕوون بێـت و دڵنیـا بـن کـە ئـەو زاتە حەق و ڕاست و ڕەوایە، ئایا شایەتی پەروەردگارت بەس نییە کە بێگومان ئاگا و زانایە بە هەموو شتێك؟!)..... چونکە ئەوانە بڕوا ناهێنن تەنها بە قسە و دانپێنانی خودای گەورە ، لەبەرئـەوە زۆر گرنـگ بـوو بـە هەنـدێك بەڵگەی بینراو بسەلمێنێ کە ئـەم قورئانـە ڕاسـتە...... بـەم شێوەیە خـودای گـەورە لـە قورئاندا باس دەکات. بـە بـەردەوام ڕۆژ بـە ڕۆژ قورئـانی پـیرۆز ئـەم ڕووداو و بەڵگـە سەرسـوڕهێنەرانە بۆمـان دیـار دەکـات...... تایبـەت بـە گـۆی زەوی ئایەتـەکان بـە ڕوون و ئاشـکرایی وشـەی (التکـویر) واتـە: بـە بازنـەکراو، بەکاردەهێنێت ، کە چۆن شەو و ڕۆژ بەدوای یەکدا دێن لە نیوەی گۆی زەوی ﴿ ...يُكَوِّرُ ٱلَّيْلَ عَلَى ٱلنَّهَارِ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ عَلَى ٱلَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ

﴿ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴾ الزمـر(٥). واتـه: (...شـەو بەسـەر ڕۆژدا دەهێنێت، بەهـەمان شـێوەی کەوانـەیی ڕۆژیـش بەسـەر شـەودا دەهێنێـت، ڕۆژ و مانگیـشی ڕام کـردووە و ڕای هێنـاون، هەریـەك لەوانـە لـە چەرخ و خولـدان تـا کـاتێکی دیـاریکراو، ئاگـاداربن: هـەر ئـەو خوایـە زۆر بـە دەسـەڵات و لێخۆشـبووە)..... پاشـان ئایـەتێکی تـر دێـت باسـی هێلکـەیی زەوی دەکـات: ﴿ وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا ﴾ النازعـات(٣٠).. واتـه: (دواتـر زەویـشی بـە شـێوەیەکی هێلکـەیی بـەدیهێناوە)....... هـەروەها وشـەی (دحاهـا)، تـەنها وشـەیەکە کـە لـە فەرهـەنگی عەرەبیـدا هـاتووە کـە مانـای درێژکردنـەوە و خڕکردنــەوە لــە خــۆ دەگرێــت...... زەویــش هــەروەکو دیــار و بەرچــاوە درێژکراوەیە ، بـەڵام لـە ڕاسـتیدا زەوی خـڕ و لێوارەکانی بە یەکگەیشتوون ، زۆر نزیکە لە شێوەی هێلکەیی لە بەیەك گەیشتنەوەی لێوارەکانی.

ئایەتێکی تر لە قورئان دەخوێنین کە زۆر بە ڕوونی ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کـە چـیایەکان لــە بۆشـاییدا جووڵــە دەکـەن ، کەواتــە بــەم پێیــە زەوی بــە چیایەکانییەوە هەردووکیان وەك یەك پارچە جووڵە دەکەن :

﴿ وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴾ النمـل(٨٨). واتـه:(تـۆ کێوەکان دەبینیت وا دەزانیـت کـە وەستاون و بێ جووڵەن، لـە کاتێکدا کـە ئـەوانیش وەکـو هـەور لـە جووڵـەدان، ئەمەیـە دەسـتکردی ئـەو خوایـەی کـە هـەموو شـتێکی بـەو پـەڕی ڕێکوپێکی دروستکردووە، بەڕاستی ئەو زاتە زۆر ئاگایە بەو کاروکردەوانەی کـە ئـەنجامی دەدەن).

کەواتە ئەو چیایانەی پێمانوایە جێگیرن و ناجووڵێن ، لە ڕاستیدا لە بۆشاییدا هاتوچۆیان هەیە....... کاتێك چیاکان بە هەورەکان دەچوێنێت، تێبینیەکی تری تێدایە لەسەر لاوازی پێکهاتەی ماددە ، چیاکان کە لە گەردیلەکان پێکهاتوون ، هەورەکانیش لە دلۆپەکان پێکهاتوون.

ئاماژەیەکی تر لەسەر هێلکەیی گۆی زەوی ، ئەویش شەو و ڕۆژن، کە هەردووکیان پێکەوە پەیدا دەبن، بەبێ ئەوەی یەکێکیان پێش ئەوی تریان بکەوێت هەریەکەیان نیوەی گۆی زەوی داگیر دەکەن لە هەمان کاتدا: ﴿ لَا ٱلشَّمۡسُ يَنۢبَغِي لَهَآ أَن تُدۡرِكَ ٱلۡقَمَرَ وَلَا ٱلَّيۡلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِۚ وَكُلّٞ فِي فَلَكٖ يَسۡبَحُونَ ﴾ یس(٤٠). واتە: (نە خۆر بۆی هەیە بە مانگ بگات، نە شەویش پێش ڕۆژ دەکەوێت، بەڵکو هەریەکەیان لە خولگەی تایبەتی خۆیاندا مەلە دەکەن و بە ئاسانی دەسوڕێنەوە).. . بۆیە ئەگەر گۆی زەوی درێژکراوەیی بێت ، لەوکاتە هەریەکەیان لەدوای تەواو بوونی ئەوی تر دادەهات. نەك هەبوونی هەردووکیان لە یەك کاتدا.

ئەم حاڵەتە ، واتە هەبوونی شەو و ڕۆژ لە یەك کاتدا بەردەوام دەبێت تا ڕۆژی دوایی:﴿ .....حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلۡأَرۡضُ زُخۡرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتۡ وَظَنَّ أَهۡلُهَآ أَنَّهُمۡ قَٰدِرُونَ عَلَيۡهَآ أَتَىٰهَآ أَمۡرُنَا لَيۡلًا أَوۡ نَهَارٗا فَجَعَلۡنَٰهَا حَصِيدٗا كَأَن لَّمۡ تَغۡنَ بِٱلۡأَمۡسِۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ یونس(٢٤). واتە: (....هەتا کاتێك وای لێ دێت زەوی، بە جوانی نەخش و نیگاری خۆی دەردەخات و خۆی دەڕازێنێتەوە، خەڵکەکەی واگومان دەبەن بەڕاستی هەمیشە دەسەڵاتداری تەواون بەسەریدا، ئەوە فەرمانی ئێمەیان بۆ دەردەچێت لەشەودا یان لە

ڕۆژدا، ئەوسا وەك كشتوكاڵی دروێنە كراوی لێدەكەین، هەروەكو دوێنێ نەبووبێت، ئا بەو شێوەیە ئایەتەكانی خۆمان ڕوون دەكەینەوە بۆ كەسانێك بیربكەنەوە و تێفكرن)...... لێرەدا كە دەڵێت: (ليلاً أو نهاراً) واتە: بە شەو یان بە ڕۆژ، بەڵگەیە بۆ ئەوەی كەوا نیوەی گۆی زەوی تاریكاییە و ڕۆژ لێی ون دەبێت ، نیوەكەی تری ڕووناكە و ڕۆژی لێیە . بەهۆی ئەوەی كە گۆی زەوی خڕ و هێلكەییە. چونكە ئەگەر گۆی زەوی درێژكراوەیی بوایە دەبوایە تەنها یەك ڕووی هەبوایە. تاریكی یان ڕووناكی ، لەو كاتە دروست نەدەبوو بلێین: ﴿ ولا الليل سابق النهار ﴾ واتە:(شەویش بە پێش ڕۆژ ناكەوێت).

هەروەها خودای گەورە لە قورئاندا بە زۆر شێواز باس لە شوێنی ڕۆژهەلاتن و ئاوابوون دەكات و دەفەرمووێت:﴿ فَلَآ أُقۡسِمُ بِرَبِّ ٱلۡمَشَٰرِقِ وَٱلۡمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴾ المعارج(٤٠). واتە: (جا سوێند بە پەروەردگاری خۆرهەڵاتەكان و خۆرئاواكان، بە ڕاستی ئێمە هەمیشە بەدەسەڵاتین لەسەر)... كەواتە ڕۆژ زۆر شوێنی هەڵاتن و ئاوابوونی هەیە . هەروەها دەفەرمووێت:﴿ رَبُّ ٱلۡمَشۡرِقَيۡنِ وَرَبُّ ٱلۡمَغۡرِبَيۡنِ ﴾ الرحمن(١٧). واتە: (خوا خاوەنی هەردوو ڕۆژهەڵات و هەردوو ڕۆژئاوایە)... كەواتە ئەگەر زەوی درێژكراوەیی بوایە. لەو كاتە دەبوایە تەنها یەك ڕۆژهەڵات و یەك ڕۆژ ئاوابوونی هەبوایە.

لە ڕۆژی قیامەت مرۆڤ بە شەیتانەكەی دەڵێت:﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيۡتَ بَيۡنِي وَبَيۡنَكَ بُعۡدَ ٱلۡمَشۡرِقَيۡنِ فَبِئۡسَ ٱلۡقَرِينُ ﴾ الزخرف(٣٨).. واتە: (تا ئەو كاتەی خەڵەتاوە كە دێتە لامان ئەوە بە شەیتانەكەی دەڵێت: خۆزگە نێوانی من و تۆ بە قەدەر ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا لە یەك دوور بوایە، ئای كە هاوڕێیەكی نا

لەبارو خراپ بوویت)..... واتە دوو رۆژهەڵات دروست نابێت ئەگەر زەوی خڕ و هێلکەیی نەبێت. لەوکاتە دوورترین دووری، یان ماوە دروست دەبێت کاتێك زەوی خڕ و هێلکەیی بێت.

پاشان قورئان باسی ئاسمانەکان و ئەوانەی لە ئاسماندا هەیە دەکات، وەکو رێڕەو و رێگا باس دەکات و دەفەرمووێت:﴿ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴾ الذاريات(٧).. واتە: (سوێند بە ئاسمانی خاوەن رێگە و رێك وپێك و ڕازاوە). هەروەها دەفەرمووێت:﴿ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجۡعِ ﴾ الطارق(١١). واتە: (سوێند بە ئاسمانێك کە خاوەنی گێڕانەوەیە)...... ئەوەش ئەوە دەگەیەنێت کەوا هەموو شتێك هەرچەند بەرز بێت بۆ زەوی دەگەڕێتەوە.... هەڵم بەرز دەبێتەوە پاشان دەبێت بە باران و دێتە خوارەوە. تەنەکان هەرچەند بەرز ببنەوە بەهۆی کێشی زەوییەوە بەرەو زەوی ڕادەکێشرێنەوە، هەروەها شەپۆڵەکانی بێ تەل بەرەو زەوی دەشکێنەوە لە چینی ئایۆنۆسفیردا..... تیشکی گەرمی ژێر سوور بە هەمان ڕێڕەوی خۆیدا دەشکێتەوە بە شەو زەوی گەرم دەکات.

هەروەها ئاسمانیش چۆن ئەو تەنانە دەگەڕێنێتەوە بۆ زەوی، کاتێك لە زەوییەوە بۆی فڕێدەدرێت. بە هەمان کردار، هەر تەنێك لە جیهانی دەرەوەی زەوی بۆ فڕێبدرێت هەڵدەمژێت و پەرش و بڵاو دەکاتەوە و زەوی دەپارێزیت لە تیشکە بکوژەکانی گەردوون، وەك تیشکی ژێروەنەوشەیی بکوژ. ئاسمانەکان بەم شێوەیە وەکو سەقفێکی پارێزەرە بۆ زەوی ، خودای گەورە دەفەرمووێت: ﴿ وَجَعَلۡنَا ٱلسَّمَآءَ سَقۡفٗا مَّحۡفُوظٗاۖ وَهُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهَا مُعۡرِضُونَ ﴾ الأنبيـــــاء (٣٢). واتە: (ئێمە ئاسمانمان کردووە بە سەقفێکی پارێزراو، کەچی ئەوانە ڕوو

وەردەگێڕن لە هەموو نیشانە و بەڵگەکانی ئاسمان). هەروەها دەفەرموێت: ﴿ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾ الذاريات(٤٧). واتە: (ئێمە ئاسمانمان بە دەستی قودرەتی خۆمان دروستکرد، بەردەوامیش گەورەی دەکەین و فراوانی دەکەین). ئەم ڕاستیەش ئێستا بە ناوی(هەلکێشانی گەردوون) ناودەبرێت.

لە کۆندا وا زانرابوو کە کێش یان پێوەری گەردیلە (مثقال ذرة) بچووکترین شت و بچووکترین پێوەرە ، گەردیلە بەوە پێناسە کرابوو کە تاکەیەکی بنچینەیە و دابەش نابێت.

بەڵام کاتێك کە قورئان دابەزی باسی هەندێك تەن دەکات کە بچووکترن لە گەردیلە، یان گەردیلە دابەش دەبێت بۆ چەند وردیلەیەك. بەمەش قورئان یەکەم پەرتووکە باسی شتێك بکات بچووکتر لە گەردیلە: ﴿ ...ٱلْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ سبأ(٣). واتە: (...چونکە ئەو زاتە زانایە بە نهێنی و شاراوەکان، ئەندازەی کێشی گەردیلەیەك لە ئاسمانەکان و زەویدا لە خوا وون نابێت، هەروەها لەویش بچوکتر یان گەورەتر نییە کە لە کتێبی تایبەتی ڕوون و ئاشکرادا لە ـ لوح المحفوظ ـ دا تۆمار نەکرابێت).... .ئەمانە هەموویان ڕاستی دۆزراوەن لەسەر ڕاستییە سەرنجراکێشەکانی خڕیی و هێلکەیی زەوی و سروشتی ئاسمانەکان و گەردیلەکان.

لەسەردەمی دابەزینی قورئاندا ئەم ڕاستییە زانستیانە هەتا لەسەر خەیاڵی مرۆڤی ژیر و شێتی ئەو کاتدا نەدەهات. زانستی قورئان لەبارەی چۆنیەتی دروستبوونی مرۆڤ و شێوازی باسکردنی دڵۆپە ئاوی تۆوی مرۆڤ کە لە توانای

دایـه هـەڵگرتنی سـیفەتەکان و جـۆری کۆرپەڵـە دیـاری بکـات:﴿ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوۡجَيۡنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلۡأُنثَىٰ مِن نُّطۡفَةٍ إِذَا تُمۡنَىٰ ﴾ الـنجم(٤٥-٤٦). واتـە: (هـەر ئـەو زاتـەش دوو جـۆری دروسـتکردووە کـە نێـر و مێیـە، لـە نوتفەیـەك (لـە خـاڵێکی زۆر بچووك، ئـەویش ئەگـەر ویـستی خـوای لەسـەر بێـت) کاتێـك لـە جێـی خۆیـدا دادەنرێـت)...... ئەمـە راسـتییەکی زیندەوەرزانییـە ، نـەزانراوبوو تـەنها لـەم سـەردەمە نـەبێت...... ئێـستا ئێمـە دەڵـێین سـەری دڵۆپـە تۆوەکەیـە توانـای هـــەڵگرتنی هۆکـــاری دیـــارکردنی جـــۆری توخمەکەیـــە، واتـــە (sex determination factor). هـەروەها چـۆنیەتی دروسـتکردنی پەنجـەی گـەورەی دەسـتی مـرۆڤ بـەو نەخـشە ئـاڵۆزەی کـە خـودای گـەورە لـە بـواری پـشتڕاستکردنەوەی زیندووبوونـەوەی مـرۆڤ و جەسـتەکەی لـە رۆژی دواییـدا بـــــــەکاردەهێنێت:﴿ أَيَحۡسَبُ ٱلۡإِنسَٰنُ أَلَّن نَّجۡمَعَ عِظَامَهُۥ بَلَىٰ قَٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُۥ ﴾ القیامە(٣-٤). واتە: (ئایا ئینسان وا دەزانێت هەرگیز ئێسکەکانی کۆناکەینەوە؟، بـەڵێ، لـەوە زیـاتریش دەکـەین و توانامـان هەیـە کـە نەخـشە وردەکـانی سـەر پەنجەکانی بەدی بهێنینەوە).....لێرەدا ئیعجازێك هەیـە لـە پەنجـەی گـەورەی مرۆڤ، ئەویش ئەوەیە کە هیچ یەکێکیان بە ئەوی تر ناچێت......

لـــە قورئـــانی پـــیرۆزدا لاوازتـــرین و بـــێ هێزتـــرین خـــانوو، خـــانووی جاڵجاڵۆکەیە...... خودای گەورە ناڵێت تۆڕی جاڵجاڵۆکە بەڵکو دەڵێت خانووی جاڵجاڵۆکە ، چونکە تۆڕی جاڵجاڵۆکە هەروەك دۆزراوەتەوە بەهێزترین تـۆڕە ، هێـزی چـوار ئەوەنـدەی تـەڵی ئاسـنە کـە هـەمان بـاریکی هـەبێت، کەواتـە لاوازیەکە لە خانووەکەیە نەك لە تۆڕەکە . چونکە ماڵەکە ناخۆشـترین خـانوو

و ئاوەدانییە بۆ ئەو کەسەی کە دەچێتە ناوی، بەڵکو تەڵێکە بۆ گرتنی ئەو شتانەی بەرەو ئەو دەچن و دەبێتە کوشتارگە بۆیان. جاڵجاڵۆکەی مێینە پاش ئەنجامدانی کرداری جووتبوون نێرینەکەی دەخوات ، هەروەها منداڵەکانیش یەکتر دەخۆن، کەواتە خانووی جاڵجاڵۆکە باشترین نموونەیە لەسەر ماڵێکی وێران و بێ چارەنووس ، حاڵی ئەو کابرایەش وا دەبێت کاتێك پەنا بۆ غەیری خودا دەبات . هەر بۆیە ڕەوانبێژی ئایەتەکە لێرەدایە: ﴿ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ ﴾ العنكبوت(٤١). واتە: (نموونەی ئەوانەی جگە لە خوای گەورە، کەسانێکی تر دەکەنە پشتیوانی خۆیان، وەك نموونەی جاڵجاڵۆکەیەك وایە کە ماڵێکی بۆ خۆی ساز کردبێت، بە ڕاستی لاوازترینی هەموو ماڵەکان؛ ماڵی جاڵجاڵۆکەیە ئەگەر سەرنجتان بدایە و تێبگەیشتنایە)...... هەر لە کۆتایی ئەم ئایەتەشدا هاتووە: (لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ)، کە ئەویش ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە زانینی ئەم ڕاستییە نەزانراوە، تەنها لەم دواییەدا نەبێت ، ئەم نهێنیانە لە بارەی گیانەوەرانەوە نەدۆزراونەتەوە تەنها لەم دواییەدا نەبێت.

دیسان دەبینین لە سورەتی الكهف خودای گەورە دەفەرموویت:﴿ وَلَبِثُواْ فِي كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِاْئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُواْ تِسْعًا ﴾ الكهف(٢٥)....لەم سەردەمەدا ئێمە زانیمان کە (٣٠٩) ڕۆژی ساڵی قەمەری دەکاتە (٣٠٠) ڕۆژی ساڵی شەمسی بە ڕۆژ و خولەك و چرکە.

لە سورەتی مـریم خـودای گـەورە باسـی مریمـی دایکـی عیـسا (د.خ) دەکـات و پێی دەڵێت کاتێك وادەی لە دایکبوونی هات ، بڕواتە ژێر سێبەری دارخورماوە ، لـەوێ هەنـدێك خورمـا بخـوات. خـودای گـەورە دەفـەرمووێت:﴿ فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِى قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴾ مـــــریم(٢٣-٢٤)..... نـــــوێترین لێکۆڵینـەوەی زانـستی لـەبارەی خورمـاوە پێمـان دەڵێت: ماددەیـەك هەیـە لـە خورمـادا یارمـەتی کـرداری لـەدایکبوون دەدات، چونکە ماددەکـە منداڵدانەکە دەنێتەوە یـەك.... هـەروەها ڕێگرە لـە خـوێن بـەربوون، ماددەکـە پێـی دەڵێن (oxgtocin)، کـە ماددەیـەکی نەرمـە ، وەك زانـراوە کـە مـاددە گیاییـەکان یارمەتیدەرن بۆ ئاسانکردنی کرداری لە دایکبوون و خاوێنکردنـەوەی قوولۆن.

کەواتە بەکارهێنانی خورما لەم کاتەدا وردەکارییەکی زانستی ڕوونی تێدایە.

ئەم نموونە زانستیانە هەموویان بەڵگەن لەسەر ڕاستی و دروستی و ڕاستگۆیی قورئـانی پیرۆز ، لەبەرئـەوە خـودای گـەورە دەفـەرمووێت:﴿ لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴾ فـصلت(٤٢). واتـە: (هـیچ ناحەقی و نادروستی و ناتەواوییەك ڕووی تێناکات لە هیچ کاتێکدا و لـە هـیچ لایەکـەوە ڕەوانـەکراو و نێـردراوی زاتێکـە کـە خـاوەنی حیکمـەت و داناییـە و شایانی سوپاس و ستایشە)... هەروەها دەفەرمووێت:﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴾ النـساء(٨٢). واتـە: (ئـەوە بـۆ ئەوانە سەرنجی قورئان نادەن و لێکی نادەنەوە و لێی وردنابنـەوە؟ خـۆ ئەگـەر

له لایەن کەسێکی ترەوە بوایە جگە لە خوا بێگومـان جیـاوازی و دژایەتیـەکی زۆریان تێدا دەدۆزیەوە).

جیاوازی لە نێوان ئایەتەکان و دژایەتی لە نێوانیان هەروەها دژایەتی لە نێوان ڕاستییە جێگیرەکان، کە ڕۆژ بە ڕۆژ دەدۆزرێنەوە. چونکە ئەم جۆرە جیـاوازی و دژایەتییـە لـە نووسـراوەکان بـەدی دەکرێـت . هـەر لەبـەر ئەمـەش کـابرای نووسەر دێت هەر جارە دەستکاری نووسراوەکەی دەکات و چاپێکی نـوێ بـڵاو دەکاتـەوە... هـەر بـەم شـێوەیە دەبینـین بـیردۆز لـەدوای بـیردۆز دێـت، ئـەوەی پێش خۆی بە درۆ دەخاتەوە .....

کەچـی ئـەم کـەم وکورتیانــە لــە قورئانــدا بــوونی نییــە ، بــەڵکو هــەمووی موعجیزەیە ، چونکە باسی ڕابردوویـەك دەکات نەنووسـراوە. هـەروەها باسـی داهاتوویەك دەکات کە هێشتا نەدۆزراوەتەوە.

بۆچوونەکانی قورئـانی پـیرۆز لـەبارەی داهـاتوو هـەموویان ڕاسـت دەرچـوون .

لـەبارەی سـەرکەوتنی ڕۆمـەکان پـاش شکـستهێنانیان دەڵێـت:﴿ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ﴾ الـروم(٢-٤).واتــە: (ڕۆمــەکان تێکشکێنـران، لە نزیکترین و نـزمترین وڵاتیانـدا، بـەڵام لـە ئاییـندەدا ڕۆمـەکان دوای شکـستیان سـەردەکەوتـەوە، لـە چـەند سـاڵێکدا ، هـەموو کـار و فرمانێـك تەنها بەدەست خوایە، لەوەو پێش و لەوە و دوایـش، جا ئـەو ڕۆژە ئیمانـداران خۆشحاڵ و شـاد دەبـن).... وشـەی (بـضع) لـە زمـانی عەرەبیـدا بـۆ ماوەیـەك

بەکاردێت کە لەنێوان (٣ — ٩) ساڵدایە، دەرئەنجامیش هەر وابوو. ڕۆمەکان پاش دوو ساڵ لە شکستەکە، بەسەر فارسەکاندا سەرکەوتن.

هەروەها لە سورەتی القمر باسی سەرکەوتنی موسڵمانان دەکات لە شەڕی بەدر:﴿ سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ﴾ القمر(٤٥). واتە: (لە ئاییندەیەکی نزیکدا لەشکر و کۆمەڵیان شکست دەهێنێت و هەڵدێن).

لە سورەتی الفتح باسی گەڕانەوە و چوونە ناو شاری مەککە دەکات:﴿ لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴾ الفتح(٢٧). واتە: (سوێند بە خوا بێگومان خوا خەونی پێغەمبەرکەی بە ڕاستی و وەك خۆی هێناوەتەدی کە دەفەرمووێت: بەم زووانە ئێوە بە هەموو ئارامی و ئاسوودەییەکەوە بە ویستی خوا دەچنە ناو کەعبەی پیرۆزەوە، سەرتان دەتاشن یان کورتی دەکەنەوە بێ ئەوەی ترس و بیمتان لە کەس هەبێت، جا ئەوەی نەتانزانیوە خوا دەیزانی، کە جگە لەم سەرکەوتنە سەرکەوتنێکی نزیکی تری بۆ بڕیار داون و پێتان دەبەخشێت).

ئەمانە هەموویان بە ڕاستی چۆن بڕیار درابوو ئاواش ڕوویدا.... بە بەردەوامی شاراوەکانی قورئانی پیرۆز لەبەر چاومان دەبنە ڕووداوی ڕاستەقینە ، ئیبراهیم پێغەمبەر (د.خ) لە سەردەمی خۆیدا دوعا بۆ شاری مەککە دەکات:﴿ رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ ٱلْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ

﴿لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ إبراهيم(٣٧). واتـە: (پـەروەردگارا بەڕاسـتی مـن هەنـدێ لـە وەچە خێزانم لە دۆڵێکی وشکی بێ کشتوکاڵدا جێنیشین کردووە؛ لە پاڵ ماڵە پیرۆزەکەتـدا، لـە پـاڵ (بیـت الحـرام)دا، پـەروەردگارا، بۆیـە لێـرە نیـشتەجێم کردن تا بە چاکی نوێژ و خواپەرستی ئەنجام بدەن، جا داواکارم دڵی هەنـدێك لـەو خەڵکـە کەمەنـدکێش بکـەیت بـۆ لایـان و لـە ڕزق و ڕۆزی جۆراوجـۆر بەهرەمەندیان بکەیت، بۆ ئەوەی سوپاسگوزاری بکەن)..... دوعای بۆ ئەم دۆڵە وشکە کرد. پاشان دەبینین تا ئەم سەردەمەش شوێنەکە ئارامە و خەڵکەکە لـە ژیـانێکی پـڕ خۆشـی و ئارامیـدا دەژیـن. سـاڵانە سـوودێکی زۆر لـە کـاروانی حاجیەکان وەردەگرن.

پاشـان خـودای گـەورە پێیـان دەفـەرمووێت:﴿ ....وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِۦٓ إِن شَآءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ التوبە(٢٨).واتە:(خۆ ئەگەر دەترسن لە هەژاری و نەداری و بـێ بـازاڕی ئـەوە بـزانن کـە لـە ئاییندەدا خـوای گـەورە لـە فـەزڵ و بەخـشندەیی خـۆی دەوڵەمەندتان دەکات هەر کاتێك بییەوێت، بە ڕاستی خوا زانـا و دانایـە...)... هـەر ئـەوەش ڕوویـدا ، دەبیـنین ئێـستا بـیرە نەوتـەکان لـە بیابـانێکی وشـکدا هەڵقولاون و ڕۆژ بە ڕۆژ نرخی ئەم نەوتە بەرز دەبێتەوە..... لەگەڵ ئەوەشدا ئەم بیابانە زۆر کانزایی گران بەها لەخۆ دەگرێت وەکو یۆرانیوم و هی تـر. تـا کۆتایی زەمان سوودی لێ وەردەگرن.

دیسان قورئانی پیرۆز باسی جیهانی جنۆکە و فریشتەکان دەکات، کە تـا ئێـستا ئەم نهێنییە بۆ کەس ئاشکرا نەکراوە، تەنها کەسانێکی کەم نـەبێت ، ئەوانـەی

خاوەنی بەهرە و تایبەتمەندی خوداییـن. ئەگەر بۆیان ئاشکرا ببێت تەنها بەپێی ئاماژە و نهێنیەکانی قورئان دەبێت.
هەروەها قورئان باسی سیاسەت و ڕەوشت و بەڕێوەبردن و شەڕ و ئاشتی، ئابووری و کۆمەڵگا ، خێزان و چۆنیەتی پێکەوە ژیانی ژن و پیاو دەکات، هەروەها یاسایان بۆ دادەنێت . کە یاسایەکن زۆر لە پێش یاساکانی مافی مرۆڤەوە دانراون. بە شێوازێکی تایبەت و تاکڕەوانە ، دەستەواژەی جوان و جێگیر لە ڕووی ڕەوانبێژی و زمانەوانیدا.
پرسیار لە ئیبن عەرەبی کرا لەبارەی ئیعجازی قورئانەوە، بە یەك وشە وەڵامی داوە و گوتی: ڕاستییەکی ڕەها(مطلق) یە، وشەکانی قورئان ڕاستن ، ڕاستیەیکی ڕەها(مطلق)، لە بەرامبەردا نووسەر بە هەموو هەوڵ و تەقەلای خۆی ناگاتە ئاستێکی بەرز، بەڵکو ڕێژەیی و ڕادەیی دەبێت...... دەگاتە ئاستی ڕاستگۆیی بە بینینی ئەو(خۆی). مەودای بینینیش هەردەم لەسەردەمێکەوە بۆ سەردەمێکی تر چوارچێوە کراوە و گۆڕاوە. هەر یەکێك لە ئێمە لایەنێکی ڕاستی دەزانین، ئەوی تر نازانین. بەلایەکەوە تێڕوانینی هەیە لایەنەکانی تر لە دەست دەدات....... کەواتە ڕاستییەکان هەرچەندە بەدەستەوە بێت ڕاستی ڕێژەیین....... تەنها خاوەنی زانستی تەواو و بینینی گشتگیر هەر خودای گەورەیە و تاك و تەنیایە........ هەر خۆی خاوەنی ڕاستی و ڕەهاییە، بۆیە بە قورئان دەڵێین وشەی خودا ، چونکە قسەکانی هەمووی ڕاستن لە هەموو ڕوویەکەوە .
پرسیار لە پێغەمبەر محەمەد (دروودی خودا لەسەر بێت) کرا لەبارەی قورئانەوە کە چییە ، ئەو گوتی: (لەناو قورئاندا باسی خەڵکانی پێش ئێوەی

تێدایە ، پێداویستی و ناوبژیوانی ئێوەیە ، چاك و سوودبەخشە بۆ ئەوانەی لە دوای ئێوەدا دێن ، ئەو ڕاست و لێك کەرەوەیە، نەك گاڵتەجارییە ، ئەو بیرکەرەوەی ڕاستە و ڕەوایە . ئەو بەستراوی توندی خودایە . ئەو ڕێگای ڕاستە ، هەر کەسێك ئەم قورئانە پشتگوێ بخات لەناودەچێت، هەروەها ئەو کەسەی بەدوای ڕاستیەکاندا بگەڕێت بێجگە لە قورئان ، گومڕا دەبێت. تەنها قورئانە زمان پێ لاسار نابێت ، دڵ پێ تاریك نابێت ، هەرچەندە شێوازی وەڵامی زۆرە ، بەڵام هیچیان بێ سەنگ نییە، هەروەها قورئانە زاناکان لێی تێر نابن و شتە سەرسوڕمانەکانی تەواو نابن).

لەبارەی تەقینەوەی ڕۆژ و کۆتایی هاتنی ژیان لەسەر ئەم زەوییە و هاتنی ڕۆژی دوایی؛ خودای گەورە لە سورەتی الرحمن دەفەرمووێت:﴿ فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴾ الرحمن(٣٧-٣٨).. واتە: (کاتێك دێت ئاسمان لەت دەبێت و وەکو گوڵێکی سوور دێتە بەرچاو، یاخود وەك ڕۆنی قرچاوی لێ دێت، جا ئیتر ئەی گرۆی ئادەمیزاد و پەری بەکام لە ناز و نیعمەتەکانی پەروەردگار بڕوا ناکەن، کامەی پەسەند ناکەن ...).... ئەم سەردەمە گەردوون ناسەکان ، واتە پاش (١٤٠٠) ساڵ لە هاتنە خوارەوەی قورئان ، پێمان دەڵێن کە ئەم ئاسمانە بە ئەستێرەکانی ڕەنگا و ڕەنگی جوان ڕازاوەتەوە.

کاتێك تەقینەوە ڕوودەدات بە هەندێك ئەستێرە دەوترێت (Rossetta) واتە گوڵ ، ئایا لە چ سەرچاوەیەکەوە ئەم ڕاستییە پێش (١٤٠٠) ساڵ بە پێغەمبەر گەیێنراوە ؟!

بـۆ زانینـی ئـەم ڕاسـتیانە لـەبارەی تەقینـەوەی ئاسمانـەکان بگەڕێنـەوە بـۆ ئەنتـەرنێت ماڵپـەڕی Nasa بەشـی (Astronomical Picture of the day) بـە ناونیـشانی: (cats exe) . تـا بـزانن ئەمـە قـسەی زاناکانـە ، هەروەها ئەوەش قسەی قورئانە...... لەبەر ئەم هەموو بەڵگانە ئێمـە نـاتوانین بڵێین ئەم کتێبە لە نووسراوی مرۆڤەکانە.

بەشی سیانزەهەم

- گومانەکان

هاوڕێیەکەم گوتی: تۆ دەڵێی لە قورئاندا شتی پێچەوانە و دژبە یەکتر نییە ، باشە وەڵامت چییە بۆ ئەم ئایەتە:﴿ وَقُلِ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن وَمَن شَآءَ ..... ﴾ الكهف(٢٩). واتە: (پێیان بڵێ: حەق هەر ئەوەیە کە لەلایەن پەروەردگارتانەوە بۆتان ڕەوانەکراوە، جا ئەوەی دەیەوێت با باوەڕ بهێنێت و ئەوەی دەیەوێت با کافر بێت....).... لەگەڵ ئەم ئایەتە:﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴾ الإنسان(٣٠). واتە: (دڵنیاش بن: ئێوە هیچتان پێناکرێت و هیچ کارێکتان پێ ئەنجام نادرێت مەگەر خوا ویستی لەسەر بێت، بێگومان ئەو خوایە زانا و دانایە دەزانێت کێ شایستەی هیدایەتە، داناشە لە هیدایەتدانی بەندە چاکەکاندا)... هەروەها لە قورئاندا

هـــــــاتووه:﴿ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴾ الزخـــرف(١٩). واتـــه: (ئـــەو خوانەناســـانە فریشتەکان کە بەندەی خوای میهرەبانن، بە کچی خوایان دەدایە قەڵەم!! ئایا ئەوان ئامادەی دروستکردنیان بوون؟! لە ئایندەدا ئەم بوختانەیان لەسەر دەنووسرێت و پرسیاریان لێ دەکرێت). هەروەها دەفەرموویت:﴿ وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴾ الزخـــرف(٤٤).. واتـــه:(بـــه راســـتی ئـــەم قورئانـــه یادخەرەوەیە بۆ خۆت و بۆ قەومەکەت، لە ئایندەشدا پرسیارتان لێدەکرێت لەبارەی)....

دەبینین لە شوێنێکی تر دەفەرموویت:﴿ ...وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴾ القـــصص(٧٨). واتـــه: (تاوانبـــاران پرســـیاریان لێناکرێـــت دەربـــارەی گوناهەکانیان)....... کە لە ڕۆژی دواییدا بە سەر و چاویان دەناسرێنەوە، لەوکاتە:﴿ يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴾ الرحمن(٤١).. واتە: (ئینجا تاوانکار و گوناهباران بە ڕووخسارياندا دەناسرێنەوە، ئەوسا دەستگیر دەکرێـــت لـــە ناوچـــەوانیان و قاچیان و گلۆلیـــان دەکـــەن و فـــڕێ دەدرێنـــە دۆزەخەوە...).... هەر قورئانیش دەڵێت:﴿ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴾ الفجر:(٢٦). واتە: (کەسیش وەکو ئەو زاتە (بێباوەڕان) نابەستێتەوە و بەندیان ناکات). واتە هەر یەکێك بەسە بۆ سزادانی خۆی . لە شوێنێکی تر دەفـــەرموویت:﴿ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴾ الإســراء(١٤).. واتــه: (دەی نامــەی کردەوەکانت بخوێنەرەوە و تەماشای بکە، ئەمڕۆ هەر خۆت بڕیار بدە و حساب

بۆ خۆت بکە)... لە شوێنێکی تر دەڵێت: ﴿ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴾ الحاقه(٣٢)..واتە: (پاشان بە زنجیرێکی حەفتا گەزی بیبوستنەوە).

منیش گوتم: ئەمانە هیچیان پێچەوانە و دژبە یەکتر نین . با هەردووکمان پێکەوە دەربارەیان بیربکەینەوە ، کاتێك دەڵێت ئەوەی حەزی لێیە با بڕوا بهێنێت، ئەوەی حەزی لێنییە با بڕوا نەهێنێت. ئەمە زۆر بەڕوونی ئاماژەیە بۆ سەربەستی بەندە و مرۆڤ ، ئەم سەربەستییە بە زۆری وەرماننەگرتووە لە خودای گەورە. بەڵکو خودای گەورە بە ویستی خۆی بە مرۆڤی بەخشیوە. بەڵام کاتێك لە ئایەتی دووەم دەڵێت ئێوە هیچتان پێناکرێت تەنها بە حەز و ویستی خودا نەبێت. ئەمە ئاماژەیە بۆ ئەوەی کە سەربەستی مرۆڤ لە چوارچێوەی حەز و ئارەزووی خودا دەرناچێت نەك دژیەتی ، واتە سەربەستی بەندەکان لەوانەیە بەپێچەوانەی ڕەزامەندی خودا بێت تاوان هەڵبژێرێت و گوناه بکات، بەڵام لە حەز و ویستی ئەو دەرناچێت ، هەردەم لە حەزی ئەودایە. یا لە ڕەزامەندی ئەو دەربچێت کە ئەمەش خاڵێکی ورد و گرنگە. کەواتە ملکەچبوونی مرۆڤەکان هەر هەمان سەربەستبوونە، چونکە خودای گەورە بەپێی نیاز و دڵی بەندەکان شتیان بۆ هەڵدەبژێرێت. ئەمەش مانای وایە خودای گەورە ئەو شتەی بۆ مرۆڤەکان پێی باشە کە مرۆڤەکان بۆ خۆیان پێ باشە و بە حەز و دڵی خۆیانە ، بۆیە مرۆڤەکان ملکەچن بۆ ئەو شتەی کە هەڵیدەبژێرن. کەواتە هیچ زۆرە ملێ و ملکەچبوون و دژایەتییەك بوونی نییە...... ملکەچبوون هەمان سەربەستبوونە، کە ئەمەش بابەتێکی زۆر وردە لە تێگەیشتنی سەربەست و بەربەستی مرۆڤ ، ئەوەی کە تۆ پێی دەڵێی دژایەتی ، لە ڕاستیدا روونکردنەوەیە بۆ ئەم نهێنییە.

ئـەو ئایەتانـەی باسـی سـزادان و لێپێـچینەوە دەکـەن ، هـەر ئایـەتێك باسـی کۆمەڵە کەسێك دەکات ، واتە هەنـدێك پرسـیاریان لێ دەکرێـت و شایەتییان لێ وەردەگیرێت، هەندێکی تر گوناه و تاوانیان ئەوەنـدە زۆرە هـەموو شـوێنێکیان تاوانی پێوە دیارە ، ئەوانە بـە نێوچـەوان و پێیەکانـەوە دەبەسـترێنەوە و سـزا دەدرێن ، هەندێکیان دان بە تـاوانی خۆیـان نـاهێنن و سـزاکان ڕەت دەکەنـەوە، ئەوانە ئەندامانی لاشـەیان شـایەتیان لەسـەر دەدەن:﴿ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴾ یس(٦٥). واتـە: (ئـەمڕۆ مۆر دەنـێین بەدەمیانـدا و قـسەیان بـۆ ناکرێـت، بـەڵکو دەسـتیان قـسەمان بـۆ دەکات، قاچیشیان شایەتی دەدات بەو کار و کردەوانە کە ئەنجامیان دەدا).

هەندێکیـشیان خۆیـان دەبنـە چـاودێری خۆیـان ، پەشـیمان دەبنـەوە و ئـازاری خۆیـان دەدەن ، پەشـیمانی لەسـەر خۆیـان تونـد دەکـەن ، ئەوانـە کەسـیان لێپێـچینەوە و پرسـیاریان لێ ناکرێـت و شـایەتییان لەسـەر نادرێـت. لـە بەرامبەردا، کەسانێکی تاوانباری گـەورە هـەن. لـە ڕۆژی دواییـدا لـە بەرامبـەر خودای گەورە دەوەستن و سـوێند دەخـۆن و درۆ دەکـەن: ﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴾ المجادله(١٨). واتە: (لەو ڕۆژەدا کە خـوا هـەموویان زینـدوو دەکاتـەوە، دەسـت دەکەنـەوە بـە سوێند خواردن هەروەك بۆ ئێوە سوێندیان دەخوارد، لە کاتێکدا وا دەزانـن کـە ڕزگاریان دەبێت و شـتێکیان دەسـت دەکـەوێت!! ئاگاداربن کـە بـە ڕاسـتی هـەر ئـەوان درۆزنـن)...... ئەوانـەن کـە لـە ڕۆژی دواییـدا لەسـەر سـەر و چـاویان

ڕادەكێشن و بە زنجیر دەبەسترێنەوە. ئەبو حامدی غەزالی دەڵێت: ئەم زنجیرە بریتییە لە زنجیرەی هۆكارەكان.

- باشە ڕات چییە لەبارەی زانستی خودا، كاتێك دەڵێت: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلۡمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلۡغَيۡثَ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡأَرۡحَامِۖ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسٞ مَّاذَا تَكۡسِبُ غَدٗاۖ وَمَا تَدۡرِي نَفۡسُۢ بِأَيِّ أَرۡضٖ تَمُوتُۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرُۢ ﴾ لقمان(٣٤). .....هەروەها لە قورئاندا هاتووە كە خودای گەورە ئەم زانستە تایبەتمەند كراوە بە خۆی ، واتە كەس هیچی لێنازانێت بێجگە لە ئەو:﴿ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلۡغَيۡبِ لَا يَعۡلَمُهَآ إِلَّا هُوَۚ .... ﴾ الانعام(٥٩). .. باشە ئەگەر وابێت تۆ چی دەڵێی كاتێك پزیشكێك دەتوانێت بزانێت چی لەناو منداڵداندا هەیە و ، دەتوانێت بزانێت ئایا نێرە یان مێیە ؟..... تۆ چی دەڵێی بۆ ئەو زانایانە كە توانییان بە هەندێك كرداری كیمیایی بارانی دروستكراو ببارێنن ؟

- دەڵێم: قورئان باسی هێنانە خوارەوەی باران ناكات، بەڵكو باسی هێنانەخوارەوەی (الغیث) دەكات ، واتە بارانێكی زۆر. كە ڕێژەیەكی زۆر دەبارێت . دەتوانێت چارەنووسی میللەتێك بگۆڕێت لە وشكی و نەبوونی بۆ زۆرئاوی و پڕ بەروبوومی...... بارانیش بەم ڕێژەیە ناكرێت بە تاقیكردنەوەیەك بهێنێتە خوارێ.

زانستی خودا بۆ ئەو كۆرپەڵەیەی لە سكی دایكیدایە زانستێكی گشتییە لە هەموو ڕوویەكەوە. نەك تەنها زانستی دیاركردنی جۆری كۆرپەڵە ، ئایا نێرە یان مێیە. بەڵكو دەزانێت لە كوێ بووە ، چۆن دەبێت ، لە دونیادا چی دەكات ، ڕۆژی لە دایكبوونی، ڕۆژی مردنی ، ئەم كارانە پزیشك ناتوانێت بزانێت.

- باشە كورسی خودا چییە و چۆنە ؟ كە ئێوە دەڵێن بە قەدەر ئاسمانەكان و زەوییە، هەشت لە فریشتەكان هەڵی دەگرن ؟!

- عەقڵی تۆ دەزانێت لەبارەی ئاسمانەكان و زەوی ، كە تۆ مرۆڤێكی بەرامبەر بە ئەوان هیچ بوونێكت نییە ، باشە بۆچی كورسی خودا بە قەدەریان نەبێت ، كە زەوی و رۆژ و ئەستێرەكان و ڕێڕەوە ئاسمانییەكان هەموویان بە هێزی خودا لە بۆشاییدا دانراون.؟ كەواتە بۆچی لە هەڵگرتنی عەرشی خودا سەرت سوڕدەمێنێت؟

- باشە كورسی و عەرش چین ؟!

- تۆ پێم بڵێ ئەلیكترۆن چییە؟ من پێت دەڵێم كورسی چییە ؟ پێم بڵێ كارەبا چییە ، پێم بڵێ هێزی كێشكردن چییە ؟ پێم بڵێ كات چییە ؟.. تۆ هەقیقەتی ئەم شتانە نازانی، تا پرسیاری كورسی و عەرشم لێ بكەی ؟....... ئەم جیهانە پڕە لە نهێنی ، ئەمەش دوو نهێنین لەم نهێنیانە.

- باشە چی دەڵێی لەبارەی ئەو مێرووڵەیەی كە لە قورئاندا باسی لێوە كراوە و لەگەڵ مێرووەكانی تربە قسە هاتووە و ئاگادار كردوونەتەوە لە هاتنی سلێمان پێغەمبەر(دروودی خوای لەسەر بێت) و لەشكرەكەی ؟ ﴿ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوۡاْ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمۡلِ قَالَتۡ نَمۡلَةٞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمۡلُ ٱدۡخُلُواْ مَسَٰكِنَكُمۡ لَا يَحۡطِمَنَّكُمۡ سُلَيۡمَٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُونَ ﴾ النمل(١٨)....ئەگەر تۆ شتێكی كەمت خوێندباوە لەبارەی زانستی گیانەوەرانەوە ، ئەم جۆرە پرسیارانەت نەدەكرد...... زانستی زیندەوەرەكان لێكۆڵینەوەی زۆری كردووە لەبارەی زمانی مێرووڵە و زمانی هەنگەوە. كەواتە زمانی مێرووڵە لە ئێستادا بووە بە

ڕاستییەك، كە گومانی تێدا نییە....... باشە دەكرا مێروولەكان یان هەنگەكان ئەم هەموو كارە ئاڵۆزانە ڕێكبخەن و لە نێوان خۆیاندا دابەشی بكەن بەبێ لێكتێگەیشتن، بۆ ئەم ژمارە زۆرە كە پێكەوە دەژین ؟ كەواتە جێگای سەرسوڕمان نییە ئەگەر مێروولەیەك سلێمان پێغەمبەری ناسیبێت، باشە ئێمەش خودامان نەناسیوە ؟

- خودا چۆن شتەكان دەسڕێتەوە پاش نووسینیان لە تەختە پارێزراوەكەدا (اللوح المحفوظ)، كاتێك دەفەرموویت:﴿ يَمۡحُواْ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثۡبِتُۖ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلۡكِتَٰبِ ﴾ الرعد(٣٩). . ئایا خودای ئێوە هەڵە دەكات ، وەكو ئێمە كاتێك لە ژماردن هەڵە دەكەین، پاشان بە خۆمان شت ڕەش دەكەین و شتێكی تر دەنووسین...... یان با بڵێین ئایا خودای ئێوە بە خۆیدا دەچێتەوە، هەروەك ئێمە بە خۆماندا دەچینەوە ؟!.

- خودا شتە خراپەكان ڕەش دەكاتەوە بەهۆی هاندانی چاكە لە ناخماندا ، خودا لە قورئاندا دەفەرموویت: ﴿ ...إِنَّ ٱلۡحَسَنَٰتِ يُذۡهِبۡنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِۚ ذَٰلِكَ ذِكۡرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴾ هود(١١٤). واتە: (... بەڕاستی كردەوە چاكەكان كردارە خراپەكان لادەبەن و گوناهەكان دەشۆنەوە، ئەوە ئامۆژگاری و بیرخەرەوەیە بۆ ئەوانەی یادی خوا دەكەن).

دەربارەی پیاو چاكەكان دەفەرموویت: ﴿ ...وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡهِمۡ فِعۡلَ ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِۖ وَكَانُواْ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴾ الانبیاء(٧٣). واتە: (نیگامان بۆ كردن بە ئەنجامدانی كار و كردەوە چاكەكان و ڕاگرتنی نوێژ و

زەکـات دان، ئـەوان هــەر ئێمــەیان دەپەرسـت و هــەر بەندایــەتی ئێمــەیان دەکرد)...... بەم شێوەیە خودا خراپـەکان دەسـڕێتەوە بـەبێ ئـەوەی بـەڕاستی بسڕێتەوە ، ئەمەیە نهێنی ئەو دوو ئایەتە کە ئاماژەت بۆ کردبوو.

- ڕات چۆنە لـەبارەی ئـەم ئایەتـە: ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاریات(٥٦). واتە: (بێگومان من پەری و ئادەمیزادم دروست نەکردووە تـەنها بۆ ئەوە نەبێت کە من بپەرستن و فەرمانبەردارم بن) ... ئایـا خـودا پێویـستی بە عیبادەتی ئێمە هەیە ؟!

- نەخێر ، بەڵکو ئێمە پێویستمان بە عیبادەتی ئەو هەیە.

کاتێـک ئافرەتێکـت خۆشـدەوێ. ئایـا ئــەم خۆشەویـستییە ئەرکێکـە و لێـت داواکراوە ، یان تەنها چێژ لـەم جوانییـە وەردەگری و پێـی دڵخۆش دەبیت ؟ خوداش هەروایە ، جوانی ئەو، سەرەوەی هەموو جوانییەکە ، کاتێـک دەیناسی و هەست بە جوانی و توانـایی ئـەو دەکـەی ، پـەنا بـۆ عیبـادەتکردنی دەبـەی ، بەم عیبادەتـەش خۆشـی و ئـارامی دەچێژی و هەسـت بـە چـالاکی و دڵخۆشـی دەکەی.

عیبــادەت لای ئێمــە تــەنها پەیوەســتە بــە ناســین و زانــستەوە..... خــودا ناپەرستڕێت تەنها بە زانین و ناسین نەبێت، ناسینی خوداش لووتکەی هەموو زانستەکانە، هەروەها کۆتایی گەڕانێکی زۆر دوور و درێژە بەدوای زانستەکاندا ، ئەم زانینـە لـەکاتی لـە دایکبوونـەوە دەسـتپێدەکات . یەکـەم شـت کـە منـداڵ دوای لە دایکبوونی دەزانێت ، هەردوو مەمکی دایکییە ، یەکـەم چێژە ، ئینجا دایکی دەناسێت. پاشان بـاوکی ، پاشـان خێزانـی و کۆمـەڵگا و دەوروبـەری ، لە دواییدا هەوڵ دەدات ئەم دەوروبەرە بۆ سوودی خۆی بەکاربهێنێت، کە ئەویش

دەبێتـە مـەمكێكی تـری گـەورە ، بـەهۆی ئـەوەوە دەتوانێـت دەوڵەمەنـدی و سەرمایەداری و پلە و پایە بۆ خۆی بەدەست بهێنێت. زێڕ و ئـەلماس لـە زەوی، مـرواری لـە دەریـا دەربهێنێـت . بـەروبووم و سـەوزە و میـوە، کـە ئەمـەش چێژێکی تـرە لـە ئەنجامی گـەڕان بـەدوای زانستدا. پاشـان لـە قۆنـاغی گـەڕان بەدوای زانست لە دەوروبەریدا . بەرەو ئاسمانەکان هەوڵدەدات و دەچێتە سـەر مانگ ، مانگە دەستکردەکان بەرەو هەسارەی مـەریخ و جیهـانێکی نادیـار ، بـۆ ئەوەی چێژێکی تر وەربگرێت ، ئەویش چێژ وەرگرتنـە لـەم گەردوونـە ، دوای ئەمانە بەخۆیدا دەچێتەوە و پرسیار لە خۆی دەکات، من کێم تا ئەوەنـدە شت بزانم..؟.... پاشان گـەڕانێکی نـوێ دەسـتپێدەکاتەوە لـە زانـستخوازی، گـەڕانێك بەدوای خودی مرۆڤدا ، بۆ ئـەوەی تواناکانی بزانێـت و بەسـەریدا زاڵبێت. لە بەرژەوەنـدی خـۆی و خـەڵکانی تـردا بـەکاری بهێنێـت ، کـە ئەمـەش چێژێکی ترە. پاشان دەگاتە لووتکەی زانـستخوازیەکە کاتێـك خـۆی دەناسێت و بـەدوای ناسینی خودای خۆیدا دەگـەڕێت. لـەدوای تـەواوبوونی لـە ناسـینی خـودا، ئـەم زنجیرە زانستخوازییە تەواو دەبێت. بەمەش دەگاتە کۆتا ئاسـت لـە هەسـتکردن بـە خۆشـی. چونکە شـاد دەبێـت بـە ناسـینی و جـوانی خـودا، ئـەو جوانییـە سـەرووی هـەموو جوانییەکـە ، ئەمەیـە گـەڕانی یەنـدە بـەدوای عیبـادەت و پەرستندا...... ڕێگایەکە هەمووی گوڵ و خۆشییە ئەگەر ڕێگای ژیان قـورس و بە ماندووبوون بێت، لەبەرئەوەیە چونکە گوڵچنین دەبێـت پەنجـەکان تووشـی خوێنبەربوون بکـات بـەهۆی هـەبوونی دڕکـەوە، هـەروەها ئەوەشـی بـە تـەمای خۆشی بێ کۆتایی بێـت ، دەبێـت خـۆی بـۆ مانـدوو بکـات. بـەڵام کاتێـك مـرۆڤ دەگاتە قۆناغی ناسینی خودا و پەردەکان لەسـەر چـاوی لادەچێت؛ هەسـت بـە

چێژێکی بێ کۆتا دەکات ، چێژێکە ئەگەر پاشاکان بزانن چۆنە یەکسەر شمشێر هەڵدەگرن شەڕ لە پێناویدا دەکەن...... ئەویش چێژی پەرستنی ڕاستەقینەیە....... ئەم چێژە بەشی مرۆڤی بەندەیە. خودای گەورە پێویستی بەم پەرستنە نییە ، بەڵکو پێویستی بە گێتی نییە بە گشتی .... ئێمە بۆ ئەوە خودا ناپەرستین، چونکە داوامان لێکراوە ، بەڵکو بۆ ئەوە دەپەرستین، چونکە ئەو دەناسین و هەست بەجوانی و گەورەیی ئەو دەکەین...... ئێمە بەم پەرستنە سەنگمان کەم و سووك نابێت، بەڵکو سەربەست و سەربەرز دەبین، لە هەموو بەندایەتییەکانی دونیا.... . ڕزگار دەبین، لە حەز و ئارەزووەکان و تەماعکارییەکان و خۆشویستنی سەروەت و سامان. ڕزگار دەبین...... ئێمە لە خودا دەترسین و لە کەسی تر ناترسین، گوێڕایەڵی بۆ کەس ناکەین بێجگە لە خودا...... لە خودا دەترسین بەو پەڕی زیرەکایەتی...... پەرستنی ئەو سەربەستییە...... خۆ بەکەم زانین بەرامبەر بە خودا ڕێزداری و گەورەییە..... ناسینی ئەو دڵنیاییە...... ئەمە لە ڕاستیدا پەرستنە..... هەر ئێمە سوودمەندین و خۆشی دەچێژین..... خودا هەمیشە بێ نیازە و پێویستی بە هیچ شتێك نیە....... خودای گەورە ئێمەی دروست کرد بۆ ئەوەی پێمان ببەخشێ، نەك لێمان وەربگرێ....... دروستکراوین بۆ ئەوەی چاکە لەگەڵان بکات و بەخشراوەکان پێمان بدات. خۆی گوێ گرە و دەبینێ، گوێ و بینینمان پێ دەبەخشێ ، هەر خۆی زانا و بەئاگایە ، عەقڵی بە ئێمە بەخشیوە بۆ ئەوەی هەندێك لە زانستی خۆی پێمان بدات ، ئەندامەکانی هەستکردن پێمان بەخشراون بۆ ئەوەی شارەزایی خۆیمان پێ ببەخشێت، بۆ ئەوەی ببینە پیاوی خودا. لە ژێر سێبەری ئەو بڕیار بدەین و

کاری گەورە ئەنجام بدەین ، عیسا پێغەمبەر بەندەی خودا بوو ، بەڵام خودای گەورە توانای زیندووکردنەوەی مردووەکانی پێ بەخشی، لە قوڕ باڵندەی دروستکرد و پێ دەگوت زیندوو ببە ، یەکسەر زیندوو دەبوو ، چارەسەری نەخۆشی و کورەیی دەکرد بە ڕێپێدانی خودا.

کەواتە بەندایەتی بۆ خودا پێچەوانەی تێگەیشتنی ئێمەیە بۆ چەمکی بەندایەتی ، بەندایەتی بە تێگەیشتنی ئێمە ئەوەیە کە سەروەر دەبێت هەموو خێر و تواناکانی مرۆڤێکی بەندە بۆ خۆی ببات. بەڵام بەندایەتی بۆ خودا پێچەوانەی ئەمەیە ، سەروەرەکە خودایە شت بە بەندە دەبەخشێ کە سنووری بۆ نییە لە ناز و نیعمەتەکان ، هێزێکی زۆر لە سیفەتەکانی خۆی پێ دەبەخشێ لەو کاتە خودا دەفەرموێت:﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاريات(٥٦). مانا شاراوەکەی ئەم ئایەتە پیرۆزە ئەوەیە کە خودای گەورە دەیەوێت خۆشەویستی و چاکە و ناز و نیعمەتیان پێ ببەخشێ، بەهۆی پەرستنی ئەوان بۆ من ، سەربەرزی و ئاسوودەیان دەکەم ، جلوبەرگی ڕێزداری و جێنشینی خودا دەکەمە بەریان .

خودای سەروەر پێویستی بە پەرستنی ئێمە نییە بۆ ئەو، ئێمە پێویستمان بەم پەرستن و پایە بەرزییە هەیە ، ئەو هەموو چاکە و بەخششە، کە کۆتایی نایەت.

خودای گەورە زۆر سەخی و بەخشندەیە، ڕێگامان پێدەدات لە هەموو کات و ساتێك لە دەرگای ئەو بدەین و بەبێ دیاری کردنی کات بچینە خزمەتی ئەو ، داوای لێ بکەین و لێی بپاڕێینەوە تا کۆتایی توانامان تەنها بەوەی کە پارچە پەڕوویەك دادەنێی و دەڵێی (الله أكبر)، لە هەمان کاتدا لە بەردەم ئەو ئامادە

دەبی ، ئەو شتەی لێی داوا دەکەی کە حەزت لێیەتی....... ئایا ئەو پادشایە کێیە و لە کوێیە هەرکاتێك حەزمان لێبوو بەبێ مۆڵەت وەرگرتن بچین بۆ لای، ؟!

هەر لەبەر ئەمە بەندەی خودا (محەمەد متوەلی ئەلشعراوی)، خودا لێی ڕازی بێت لە پارچە هۆنراوەیەکدا ئەم بابەتە دەخاتە ڕوو و دەڵێت: گەورەیی بۆ من بەسە کاتێك من بەندەم...... خودا بەبێ مۆڵەت وەرگرتن پێشوازیم لێ دەکات. ئەو بەو هەموو گەورەییە ...... من دەتوانم بچمە بەردەم ئەو ، بەو کات و ساتەی من حەزم لێیەتی.

لە شوێنێکی تر دەڵێت: پێم بڵێن چ دروستکراوێك هەیە لە ڕۆژێکدا پێنج جار پێشانی دروستکەرەکەی دەدات (مەبەستی هەر پێنج نوێژە). ئەمە هەندێك نموونەی شاراوەیی ئەم ئایەتە پیرۆزەیە کە بووە بە سەرچاوەی گومانت ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾، ئەگەر بە وردی تێڕوانینی تێدا بکەی تەنها تووشی سەرسوڕمان و مەندەهۆشی دەبیت .

بـــــــەشی چواردەهەم

- هەڵوێستی ئایین لەبارەی پەرەسەندن (التطور)

هاوڕێیەکەم گوتی: ئەمڕۆ بارت زۆر سەخت دەبێت . لەسەرەتە بسەلمێنی کە دروستکردنی مرۆڤەکان بە چەند قۆناغێکدا تێپەڕیوە....... چونکە کاتێك ئێوە دەڵێن خودای دروستکەر پارچە قوڕێکی هێنا و کرا بە هەویر و بە دەستی خۆی پەیکەری ئادەمی لێ دروستکرد و پاشان فوی تێکرد، بوو بە مرۆڤێکی زیندوو، ئەم قسەیە تەواو پێچەوانەی زانستی پەرەسەندنە. کاتێك دەڵێت: دروستبوونی ئادەم بە چەند قۆناغێکی پەرەسەندندا تێپەڕیوە لە جیهانی گیانلەبەرانی پێش خۆی، پەیوەندی ئەو لەگەڵ خێزانەکەی لە جیهانی گیانلەبەران بە هیچ شێوەیەك نەپچڕاوە، بەڵکو ئەو لەگەڵ مەیموونەکان ئامۆزای یەکترن ، لە نەوەیی حەوتەمدا بە یەك دەگەن ،

بەیەکچوونی تەواویش لە نێوان پارچە و پێکهاتەی لاشەیاندا هەیە ، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە هەموویان دەگەڕێنەوە بۆ یەك خێزان ؟!

من گوتم با خۆم ئامادە بکەم، ئێستا من لە شەڕێکی زانستی چەوردام. گوتم: لێم گەڕێ با زانیاریەکانت ڕاستبکەمەوە، یەکەم جار پێت دەڵێم خودای گەورە ئادەم بەم شێوازە سادەیە کە تۆ باسی دەکەی دروستی نەکردووە ، نەك ئەوە پارچە قوڕێکە فۆی تێکە و دەبێت بە ئادەم...... بەڵکو قورئانی پیرۆز چیرۆکێکی تری جیاوازی هەیە ، چیرۆکێکە باسی دروستبوونی ئادەم دەکات کە بە چەند قۆناغێك تێپەڕیوە ، بە کاتێکی نادیار کە هەر خودا دەزانێت چەند بووە ، قورئان ناڵێت مرۆڤ ڕاستەوخۆ لە قوڕ دروستکراوە ، بەڵکو دەڵێت لە نەوە و بنچینەیەك کە لە قوڕەوە هاتووە:﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ مِن سُلَـٰلَةٍ مِّن طِينٍ ﴾ المؤمنون(١٢). واتە: (سوێند بە خوا بە ڕاستی ئێمە ئادەمیزادمان لە ئاوێتەیەکی پێکهاتوو لە قوڕ بەدیهێناوە). هەروەها مرۆڤ لە سەرەتادا هیچ هەبوونێکی نەبووە :﴿ هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَـٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴾ الإنسان(١). واتە: (بە ڕاستی ماوەیەکی زۆر لە ڕۆژگار بەسەر ئادەمیزادا هات کە شتێکی وانبوو ناو ببرێت). پاشان دروستبوونی مرۆڤ بە چەند قۆناغێکدا ڕۆیشتووە:﴿ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴾ نوح(١٣-١٤). واتە: (ئەوە چیتانە ئێوە قەدری خوا نازانن، بۆ ڕێزی بۆ دانانێن و لێی ناترسن، خۆ ئێوە پێشتر نەبوون، هەر خوا خۆی بە چەند قۆناغدا ئێوەی تێپەڕاند، و دروستی کردن). هەروەها دەڵێت:﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَـٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَـٰكُمْ ثُمَّ

قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴾
الاعراف(١١). واته: (سوێند به خوا بـه ڕاسـتی ئێمـه (بـاوه گـه‌وره‌ی) ئێوه‌مـان دروست کـرد و نـه‌خش و نیگاری ڕواڵه‌ت و ڕوخساری ئێوه‌مـان کێـشا، پاشـان وتمان بـه فریـشته‌کان: ئاده‌ی سوژده بـه‌رن بـۆ ئـاده‌م جـا هـه‌موو فریـشته‌کان سوژده‌یان برد جگه له ئیبلیس له سوژده به‌ران نه‌بوو). هه‌روه‌ها ده‌ڵێـت:﴿ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴾ ص(٧١-٧٢). واته: (کێشه‌ی فریشته‌کان کاتێك بوو که پـه‌روه‌ردگارت پێی وتن: من ده‌مه‌وێت به‌شه‌رێك، له قوڕ دروست بکه‌م، جا کاتێك دروستم کرد و له‌و گیان و ڕۆحه‌ی که من خاوه‌نی ئه‌وم، فووم پێداکرد و گیان و ژیـانم پێبه‌خشی ئێوه‌ی فریشته هه‌مووتان سوژده‌ی (ڕێـز و ته‌قـدیری بـه فـه‌رمانی مـن) بـۆ بـه‌رن)...ئه‌مـه‌ش ئـه‌وه ده‌گه‌یـه‌نێت کـه چـه‌ند قوناغێك هه‌یـه ، بـه دروستکردن ده‌ستپێده‌کات پاشـان وێنه‌کێشان ، پاشـان ڕێکخستن ، پاشـان فـۆ تێکردن.

وشه‌ی (ثمَّ) واته پاشان ، به کاتی خودای گه‌وره له‌وانه‌یـه بـه ملیۆنـه‌ها سـاڵ بێت: ﴿ ....وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴾ الحج(٤٧). واته: (... به ڕاستی ڕۆژێك له لای ئه‌و پـه‌روه‌ردگارت وه‌کو هـه‌زار سـاڵ وایـه لـه‌وه‌ی که ده‌یژمێرن).

پاشان تێبینی قۆناغـه‌کانی دروسـتکردنی مـرۆڤ بکـه . ئـه‌وه‌ی کـه لـه سوره‌تی (الـسجدة) هــاتووه ، ده‌فـــه‌رموێت :﴿ ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ

ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴾ السجده(٧-٩).

واته: (ئەو خوایە زاتێکە هەموو شتێکی بە چاکی و ڕێکوپێکی بەدیهێناوە، لە سەرەتاوە ئادەمیزادی لە قوڕ دروست کردووە، پاشان زنجیرەی نەوەکانی لە ئاوێکی سادە و بێ نرخ بەدیهێناوە، پاشان ئادەمیزادی بە ڕێك و پێکی ڕێکخست، لە ڕۆح و گیانێك کە خۆی خاوەنیەتی فووی پێداکرد، ئینجا دەزگای بیستن و بینین و لێکدانەوەی پێبەخشیون، کەمتان سوپاسگوزارن)کەواتە ئادەم زنجیرەیەکی درێژ بووە بە چەند قۆناغێکدا تێپەڕیوە، نەك بە سەرەتایەکی ڕەها، خودای گەورە دەفەرموێت :﴿ وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ نَبَاتًا ﴾ نوح(١٧).. واتە:(هەر خوا خۆی ئێوەی لە خاکی زەوی بەدیهێناوە و پێی گەیاندوون... کەواتە لێرە کرداری چاندن هەیە بە هەموو قوناغ و کات و ساتی چاندندا تێپەڕیوە...... بەڵام نهێنی ڕاستەقینە لەوەدایە کە ئایا ئەم قۆناغانە بە تەواوی چۆن بووە ؟ قۆناغەکان چۆن تێپەڕیون ؟ ئایا هەر دارێکی ژیان لە یەك باوکەوە هاتووە؟ هەموویان لە قورەوە هاتوون بەهۆی ئەو ئاوێتە کیمیاویانەی کە لە خۆ دەگرێت، هەر هەمووشیان کۆتاییان بە مردن دێت و دەگەڕێنەوە بۆ بنەڕەتی ڕاستەقینەی خۆیان....... ئەمە ڕاستییە...... بەڵام مەبەستمان لە پەیفی باوك شتێکە زیاترە لە بنەڕەتە قورییەکەوەیە .

پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە ئایا لە قوڕ تەنها یەك ناوك و خانەی سەرەتایی دروست بووە، پاشان بووە زۆر خانە و ئەو هەموو جۆر و بەشی لە جیهانی ڕووەك و گیانەوەر بە مرۆڤەوە لێ دروست بووە ؟

یان سەرەتای جۆراوجۆریان هەبووە...... سەرەتایەك پەرەی سەندووە بۆ گژوگیا . سەرەتایەکی تر پەرەی سەندووە بۆ لقێك لە لقەکانی گیانەوەر ، بۆ نموونە وەکو ئیسفەنج. هەروەها سەرەتایەکی تر لقێکی تری لێ دروست بووە وەکو ماسیەکان ، سەرەتایەکی تر خشۆکەکان ، سەرەتایەك بووە هۆی پەیدابوونی باڵندە، یەکێکی تر بووە پەیدابوونی مەمکدارەکان و، یەکێکی تر مرۆڤی لێ پەیدابووە ؟! بەم شێوەیەش مرۆڤ جیا دەبێتەوە لەوانی تر. کەواتە هەر جۆرێك بنەڕەتێکی تایبەت بە خۆی دەبێت.

بە یەکچوونی لقەکان و جۆرەکان و توخمەکان کە لە ئەنجامی توێکاری زانستی دەرچووە، ئەم بۆچوونە ڕەت ناکاتەوە کە دەڵێت هەر جۆرێك لەم جۆرانە سەرەتایەکی تایبەت بەخۆی هەیە. بەڵکو ئەم بە یەکچوونە توێکارییە ئەوە دەگەیەنێت کە هەموویان یەك دروستکەریان هەیە . هەموویان لە یەك خامە و یەك شێواز و یەك داڕێژراو پەیدابوون...... ئەمە دەرئەنجامێکی چاوەڕوان کراوە، بەڵام پەیدابوونیان لە یەك باوك دەرئەنجامێکی چاوەڕوانکراو نییە. بەهۆی لەیەکچوونی توێکاری...... چونکە ئێمە دەبینین ئامێرەکانی گواستنەوە هەموویان وەکو یەکن، چەشنی گالیسکەکان ، شەمەندەفەر ، ئامێری والترام، وە دیزل. هەموویان لەسەر یەك بنەمای ئەندازیاری دانراون لە پێکهاتووەکان ، ئەمەش بەڵگەیە کە ئەمانە هەموویان دروستکراوی عەقڵی مرۆڤن...... بەڵام ئەمە ڕێگر نییە لەوە کە

هەر جۆرێك لە باوكێكی سەربەخۆوە هاتووە ، لە بیرۆكەیەكی ئەندازەی سەربەخۆ.

هەروەها ناكرێت ئێمە لە خۆمانەوە بڵێین ئەو گالیسكەی بە دەست پاڵدەدرێت پەرە دەسەنێت بەهۆی هەندێك یاسای نادیار بۆ گالیسكەیەكی بە ئەسپ ڕاكێشراو ، پاشان بۆ گالیسكەیەكی فۆرد . پاشان بۆ شەمەندەفەر ، پاشان بۆ ئۆتۆمبێلێك كە بە گاز كاردەكات.

بەڵام لە ڕاستیدا وا نییە.... چونكە هەر قۆناغێك لەم قۆناغانە بە جووڵە و پێشكەوتنێكی هزری بە عەقڵی داهێنەردا رۆیشتووە . هەروەها بازدانێك ڕوویداوە لە عەقڵی ئەندازیاردا ، هیچ جۆرێك لە جۆرێكی تر دەرنەچووە.... هەرچەندە ڕیزبەندی كاتیان لەوانەیە پشتگیری بێت بۆ بیرۆكەی دەرچوونی جۆرێك لە جۆرێكی تر.... بەڵام ئەوەی ڕوویداوە پێچەوانەی ئەم بیرۆكەیەیە. چونكە هەر جۆرێك بە جووڵەیەكی داهێناندا بە عەقڵی داهێنەردا رۆیشتووە، سەرەتایەكی سەربەخۆی هەبووە.... ئەمە هەڵەكانی زانا (داروین)ن و كەموكورتیەكانی كە تێكەوتووە كاتێك بیردۆزەكەی دانا. با هەمووومان پێكەوە قسەكانی داروین بهێنینەوە بیرمان كە لە كتێبی (أصل الأنواع)، واتە (بنەمای جۆرەكان) باسكراوە ، یەكەم شت كە داروین دۆزییەوە لە كاتی گەشتەكەی بە پاپۆڕی (بیجل) داڕێژراوێكی توێكاری بوو ، كە هەموو جۆرە گیانەوەرەكان لەسەر دانابوو....... بۆ نموونە پەیكەری ئێسك لە زۆریەی گیانەوەرە بڕبڕەدارەكان وەكو یەكە. ئێسكی دەستی مەیموون هەمان ئێسكی باڵی باڵندە و شەمشەمەكوێرەیە ، هەر ئێسكێك لە بەرامبەریدا ئێسكی هەمان شێوە لەگەڵ كەمێك جیاوازی بۆ ئەوەی لەگەڵ سروشتی كارەكەی

بگونجێت....... ئێسکەکانی باڵندە باریك و بچووك و بۆشاییدارە و بە پەڕ داپۆشراوە....... ملی زەرافە درێژە کە حەوت فەقەرەی تێدایە ، دەستی مرۆڤ پێنج پەنجەی هەیە . دەبینین پەنجەی مەیموون و کەروێشك و بۆق و کیسەڵ هەمان ژمارەیان هەیە...... ماوەی ئاوسبوون و سکپڕی لە نەهەنگ و مەیموون و مرۆڤ (٩) مانگە. وە ماوەی پێدانی شیر لە هەموویان وەکو یەکە کە ئەویش دوو ساڵە........ بڕبڕەکانی کلکی مەیموون وەکو هی مرۆڤ وایە ، بەڵام لای مرۆڤ نزیك و بەیەك گەیشتوون کە پێ ی دەڵێن (عصعص) ، هەروەها ماسوولکەکانی کلك لای مرۆڤ بە شێوازێك رێکخراون کە دەکەونە بنی حەوزەکەوە . هەروەها دەبینین دڵی ئەسپ و گوێدرێژ و کەروێشك و کوتر و مرۆڤ لە چوار هۆبە پێك هاتوون. بەهەمان شێوە دابەشبوونی خوێنبەر و خوێنهێنەرەکان ، هەمان پێکهاتە لە کۆئەندامی هەرس دەبینین لە بۆری کرکراگە ، گەدە ، دوانزدەگرێ ، ڕیخۆڵە باریکە ، ریخۆڵەی ئەستوور ، شیکەرەوە پێك دێت ، پاشان کۆئەندامی زاوزێ بە هەمان شێواز و تایبەتمەندی ، هێلکەدان ، کۆنەکانی گون ، کۆنەکانی هێلکەدان...... کۆ ئەندامی میزەڕوو، گۆرچیلە ، حالب ، میزڵدان...... کۆئەندامی هەناسە ، بۆری هەوا ، سییەکان. ماسی و گیانەوەرە ووشکە ئاوییەکان سییەکانیان وەکو یەکە.

کەواتە شتێکی سروشتی بووە کاتێك داروین بۆچوونی ئەوە هەبووە کە هەموو گیانەوەرەکان دەگەڕێنەوە بۆ یەك خێزان، بەڵام دەوروبەر لێکیان جیا دەکاتەوە ، کە هەر بەشێك یان جۆرێك لەم گیانەوەرانە لەگەڵ دەوروبەر ڕاهاتوون گونجانێك لە نێوانیاندا ڕوویداوە....... نەهەنگ لە دەریای

بەستەلەك پێستێکی چەوری ئەستوری هەیە..... ورچەکان بە فەرو داپۆشراون .

مرۆڤی دارستانەکانی هێلی کەمەرەی زەوی ڕەش پێستن، ئەم پێستە بووەتە سێبەرێك بۆ ئەم مرۆڤانە کە لە گەرمی ڕۆژ دەیانپارێزێت.

شەمشەمە کوێرەکانی ناو ئەشکەوت چاوەکانیان دادەخات . چونکە لە تاریکیدا سوودی لێ نابینیت تا وای لێهات کۆرە بوو ، لە بەرامبەردا شەمشەکوێرەکانی بیابان چاویان کۆرە نییە، بەڵکو دونیا پێدەبینن....... گیانەوەرە ئاویەکان بەشێوەیەك گونجاون و پەڕیان بۆ دروستبووە بۆ ئەوەی مەلەوانی پێی بکەن....... گیانەوەرە باڵندەکان وا گونجاون کە باڵیان بۆ دروست بووە بۆ ئەوەی لە کاتی فڕیندا بەکاری بهێنێت....... گیانەوەرە خشۆکەکان بەشێوەیەك گونجاون و دەست و پێیان بۆ دروست بووە بۆ ئەوەی بۆ ڕۆیشتن بەکاری بهێنن.

باشە ژیانی کۆرپەلە چیرۆکێکمان پێ نابەخشێت. دەبینین لە قۆناغێکدا لەکاتی گەشە کردندا بە کەپوو هەناسە بدات . پاشان کەپوو لەناو دەچێت و دوو سی بۆ دروست دەبن، لە قۆناغێکی تردا دەبینین کلکی بۆ دروست دەبێت پاشان نامێنێت. لە قۆناغێکی تر مۆ لەسەر لاشەی دروست دەبێت، پاشان مۆوەکە نامێنێت.

هەروەها چینەکانی بەردین باسی چیرۆکێکی چەند زنجیرەییمان بۆ ناکات کە جۆرەکانی گیانەوەر دیاری دەکات و پاشان لەناو دەچێت و جۆرێکی تر بەدیار دەکەوێت ، لە گیانەوەرەکانی بچووك و سادە و یەکخانەیی ، بۆ فرە خانەیی ، بۆ گیانەوەرە نەرم و پەمووەکان. بۆ ئەوانەی پێستیان لەسەرە پاشان بۆ

ماسیەکان ، بۆ گیانەوەرە وشکە ئاوییەکان ، بۆ خشۆکەکان ، بۆ باڵندە ، بۆ مەمکدارەکان........ لە کۆتاییدا بۆ مرۆڤ.

زانا داروین زۆر سەرکەوتوو بوو کاتێك پێشەکییەکی بەم شێوەیە دانا، لە بەیەکچوونی توێکاری لە نێوان گیانەوەران ، هەروەها سەرکەوتوو بوو کاتێك کە گوتی گیانەوەرەکان پەرەدەسێنن ، بەڵام هەڵەی کرد کاتێك هەوڵی دا پەرەسەندن و گەشەسەندنمان بۆ ڕوون بکاتەوە . هەروەها هەڵەی کرد کاتێك قۆناغەکانی ئەم گەشە و پەرەسەندنە دابنێت لەگەڵ وردەکارییەکانی هەر قۆناغێك. شیکردنەوەی داروین بۆ گەشەسەندن ئەوەی خستییە ڕوو کە بە چەند کردارێکی ماددی بەخۆڕاییدا دەڕوات ، کە ئەویش دەبینین گیانەوەرەکان بە ددانی تیژ و پەنجەی درێژ یەکتر دەکوژن ، لە شەڕێکی خوێناویی ترسناکدا ، کە بێ هێزەکان دەمرن و لەناو دەچن تەنها خاوەن هێز و تواناکان دەمێنن، شەڕێکە لە سروشتدا دەبێتە هۆی مانەوەی تاکی چاکتر و بەهێز ، کە هانی دەدات پارێزگاری لە نەوەکانی خۆی بکات. ڕێگاکانی ژیانیش بە ڕوویدا واڵا دەکرێن .

ئەگەر ئەم بیردۆزە ئەوەمان بۆ ڕوونبکاتەوە کە مانەوە تەنها بۆ بەهێزەکانە، لە بەرامبەردا ناتوانێت بسەلمێنێت کە مانەوە بۆ ئەوانەیە کە جوانترن ، کەواتە باڵی نەخشێنراو لە باڵندە هیچ دەسەڵاتێکی ماددی یان ژیانەوە بەسەر باڵی سپیدا نییە ، هەروەها لە فڕیندا لە وی چاکتر و خێراتر نییە ، ئەگەر بڵێین تاکی نێر هەردەم باڵی نەخشێنراوی پێ باشترە ، لە کاتی جووتبووندا . لێرە بۆمان هەیە پرسیار بکەین و بڵێین بۆچی ؟!...بۆچی ئەم نەخشەیە هیچ توانا و تایبەتییەك نابەخشێت ؟

چونکە ئەگەر بڵێین جوانی دەور و سەنگی هەیە لە ئامارەکاندا ، لێرە بیردۆزی ماددی لە بنەڕەتدا هەڵدەوەشێتەوە و بوونی نامێنێت.

بەم شێوەیە بیردۆزەکە هەروا بە هەڵواسراوی ماوەتەوە و ناتوانێت بۆمان ڕوونبکاتەوە بۆچی لە توخم و جۆری ئەسپەکان گوێدرێژ پەیدابووە ؟! بۆچی لە جیهانێکی دڕندە شتێکی زۆر جوان و ناسك دروست بووە، وەکو ئاسك ؟! لەگەڵ ئەمەشدا لە هەموویان لاوازترە و گومانی لێ ناکرێت.

چۆن دەتوانین باڵەکانی هوودهوود و پەڕەکانی تاووس و پەپوولە ڕەنگا و ڕەنگەکان و سەرنج ڕاکێشەکان شیبکەینەوە ؟. ئێمە لێرەدا لە بەرامبەر دەستی وێنەکێش و هونەرمەندێکی داهێنەر داین...... نەك لە بەرامبەر شەڕێکی خوێناوی و توند داین، لە نێوان خاوەن ددان و پەنجە تیژەکان داین .

هەڵەی دووەم کە بیردۆزی پەرەسەندن تێکەوتووە ، ئەوەیە کە هەندێك کەس بیرۆکەیەکیان دانا بەناوی گۆڕانکاری لەناکاو (الطفرة) ، کە ئەویش بریتی بوو لە هەندێك سیفاتی نوێی لەناکاو لە نەوە و توخمێکدا ڕوودەدات، بەهۆی هەندێك گۆڕانکاری هەژمار بوو نەکراو، لە کاتی بەیەکگەیشتنی خانەی مێینە لەگەڵ خانەیەکی نێرینە لە کرومۆسۆمەکان، بۆ دیارکردنی سیفەتەکانی بۆماوەیی. هەندێك جار ئەم سیفەتە نوێیانە زیانبەخشن ، وەکو دروستبوونی نارێکی لە ئەندامەکان یان نەهاتنیان. هەندێك جاریش ئەم گۆڕانکاریە لە ناکاوانە سوودبەخشن، بۆ گیانەوەرەکە، بەتایبەت کاتێك لە دەوروبەرێکی نوێدا دەژی، وەکو دروستبوونی پەنجەی قاز، بۆ ئەو گیانەوەرەی دەچێتە ناو ئاو . بەم شێوەیە دەبێتە سیفەتێکی نوێ.... چونکە پەنجەی قاز ئاسانکاری دەکات بۆ مەلەوانی کردن ، پاشان دەوروبەر ئەم سیفەتە کاریگەرتر دەکات و

دەگوازێتـەوە بـۆ نـەوەکانی داهاتوو ، سـیفەتە کۆنەکـە لـەناو دەچێت، لەبـەر نەگونجانی لەگەڵ ئەم دەوروبەرە نوێیە ، بەم شێوە پەرەسـەندن و گۆڕانکاری ڕوودەدات بەهۆی گۆڕینی پێی ئاسایی بۆ پێی پەردەدار........

هەڵەی ئەم بیرۆکەیەش ئەوەیە کە بەند بووە لەسەر بنەڕەتی گۆڕانکارییـە لـە ناکاوەکان و هەڵەکانی بەخۆڕایی ، لێرەدا هەرچی کرداری تێڕوانین و داهێنانە بوونی نییە . هەروەها ناتوانرێت ئەم گۆڕانکارییانە چارەسەر بکرێن ، چونکە ئێمە دەبینین دەوروبەرمان لەسەر داهێنانێکی ورد و تونـدوتۆڵ دامـەزراوە لـە هـەموو شـتێکدا........ هـەموو پێـشکەییەك هێلکـەکانی دەخاتـە گۆماوێکـەوە. پاشان کە هێلکەکـە دەپیتێـت و نەوەیـەکی نـوێ دروسـت دەبێـت، هەریەکـەیان دوو کیسـەی هـەوایی هەڵـدەگرێت بـۆ ئـەوەی سـەر ئـاو بکـەوێت ، باشـە ئـەم پێشکەیە چـۆن فێـری یاسـا(ئەرخەمیـدس) کـراوە بـۆ چۆنیەتی بەسـەر ئـاو کەوتن ؟

دارەکانی بیابان تۆوێك دروست دەکەن کە باڵی پێوەیـە بـە سـەدەها کیلومـەتر لەگەڵ هەوا دەڕوات و ڕووبەرێکی بەرفراوان داگیر دەکات. ئـەم دارە بیابانیانـە لە کوێ فێری یاسای ئاوسبوونی هەوایی بـوون ؟ بـۆ ئـەوەی ئـەم تـۆوە باڵـدارە دروست بکەن لەگەڵ هەوا جووڵـە بکـات بـۆ دۆزینـەوەی شـوێنێکی گونجـاو بـۆ دووبارە شینبوونەوە !

هەروەها هەبوونی هەندێك گژوگیای ترسناك کە بۆ خۆی تەڵ دروست دەکات، فرتوفێڵ بەکاردەهێنێت بۆ ئەوەی مێشووله بگرێت و هەرسی بکات و بخوات ، بە چ عەقڵێك توانی ئەم تەڵ و فێڵانە دروست بکات ؟

ئێمه لێرەدا بەرامبەر عەقڵێکی گشتین، کە بیر دەکاتەوە و داهێنان دەکات بۆ زیندەوەرزانی خۆی ، هەندێك هۆکاری لە خشتەبردن پیشانیان دەدات......
کەواتە ناکرێت ئێمە بڵێین پەرەسەندن و گۆڕانکاری ڕوودەدات بەبێ عەقڵێکی داهێنەر:﴿ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَىۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴾ طـه(٥٠). واتە: (موسا وتی: پەروەردگارمان ئەو زاتەیە کە هەموو شتێکی بە تایبەتی و ڕێکوپێکی دروست کردووە، پاشان ڕێنموویی کردووە، تا بە چاکی دەوری خۆی ببینێت).
هەڵەی سێیەم لە بیردۆزی داروین ئەوەیە کە ئێستا زاناکان دۆزویانەتەوە بەناوی شەریتی کرۆمۆسۆمەکان، یان هێلکاری بۆماوەیی...... ئێستا زانیمان کە هەر جۆرە گیانەوەرێکی هێلکاری کرۆمۆسۆمی تایبەتی خۆی هەیە ، کە مەحاڵە جۆرێك لە جۆرێکی تر بچێت، چونکە هەر جۆرێك لە هێلکاری کرۆمۆسۆمی لە ئەوی تر جیاوازە.
دەرئەنجامی ئەمانە هەموویان دەتوانین بڵێین بیردۆزی داروین سەرنەکەوت. بەڵکو شکستی خوارد....... ئەگەر بەیەکچوونی توێکاری لە نێوان گیانەوەرەکان ڕاستی بێت و هەموو زاناکان کۆك بن لەسەر ئەمە ، هەروەها ئەگەر پەرەسەندن ئەویش ڕاستی بێت. بەڵام قۆناغەکانی ئەم پەرەسەندنە و چۆنیەتیان تا ئێستا هەر جێگای پرسیارە. ئایا لە سەرەتاکان ئەم جۆرانە لەیەکتر جیابوون یان هەندێك لە لقەکان دەگەڕێنەوە بۆ یەك ڕەچەڵەك ؟
پەرەسەندن بە وشە لە قورئاندا هاتووە. هەروەها قۆناغەکانی دروستبوون و شێوە و ڕێکخستن و فۆ تێکردنی ڕۆح هەموویان هاتوون ، بەڵام تا ئێستا لێکۆڵینەوەی زانستی لەسەر بیردۆزێکی تەواو و جێگیر ڕانەوەستاوە، بۆ

ڕوونکردنەوەی ئەم قۆناغانە...... بۆ نموونە ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ سورەتی السجدة: ﴿ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴾ ، لێرەدا مانای ئایەت زۆر ڕوونە ، سەرەتاکانی دروستبوونی مرۆڤ ، ئەوەی کە ئادەم لێی دروست بووە ، بنەڕەتەکەی دەگەڕێتەوە بۆ ئاوێکی خەست لەو کاتە هیچ گوێ و چاو و دڵێکی نەبووە .

ئەمانە پاش فوو تێکردنی ڕۆح پەیدابوون، کە ئەویش قۆناغی کۆتاییە لە دروستکردنی ئادەم. کەواتە سەرەتاییەکە هەروەکو ژیانێکی گیانەوەرانەی دواکەوتوو بووە.

﴿ هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴾. تەفسیری ئەم ئایەتە زۆر جیاواز نییە لەگەڵ بۆچوونی ئەو زانستانەی کە باسی دروستبوونی مرۆڤ دەکەن ، بەڵام هەمان ئایەت لەوانەیە مەبەستی قۆناغەکانی دروستبوونی کۆرپەلە بێت لەناو سکی دایکی ، چۆن دروستدەبێت بە سەرەتاییەك کە هیچ بیستن و بینینی نەبوو بێت، پاشان فۆتێکردنی ڕۆح دێت لە مانگی چوارەم و دروستکراوێکی تر دروست دەبێت...... کەواتە ئایەتەکانی دروستبوون بە یەکچوونێك لە نێوانیاندا هەیە ، قورئانیش زیاتر لە یەك بۆچوونی هەیە لە ڕووی تەفسیرەوە........ئەمەش لە ڕاستیدا هێشتا هەر نادیار و جێگای پرسیارە ، کەس ناتوانێت بڵێت من ڕاستیم دۆزیەوەتەوە....... پرسیاریش کراوەیە بۆ لێکۆڵینەوە لەسەری . ئەوەی کە تا ئێستا بە ڕێگای زانست دۆزراوەتەوە هەموویان گریمانن........ لەوانەیە نزیکترین و ڕاسترین ڕا

لەبارەی دروستبوونی مرۆڤ و چۆنیەتی مرۆڤەوە کە لە قورئان هاتووە:﴿ ٱلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوَّىٰكَ فَعَدَلَكَ فِىٓ أَىِّ صُورَةٍ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ ﴾ الانفطار(٧-٨). ..لەوانەیە ڕێکخستن و دروستکردنێك بێت لە ڕەچەڵەکدا زۆر نزیك بێت لە ئەندازەی بۆماوەیی، کەواتە ڕووداوەکە پەرەسەندن نییە ، هەروەکو داروین باس دەکات، بەڵکو پەرەسەندنێکە ڕوودەدات بەهۆی فرمانێکی خودایی، بە دانانی زیندەوەرێکی زیندوو دروستکراو لە قوڕ ، ئامادەکراوە بۆ ئەوەی پێشوازی لە فوتێکردنی ڕۆح بکات. واتە ببێت بە نەفس و ئادەمی لێ دروست بکرێت.

ئایا دەکرێت نەفس وێنەیەکی هەبێت بە قالبێکی پزیشکی دانابێت ، چەند لاشەیەکی جۆراوجۆری هەبێت و مێژوو و پەرەسەندنی هەبێت ؟! یان چۆنیەتی شێوازەکەی لە زانستی خودا دایە لە ئەزەلەوە ؟!..... هەرخودا دەزانێت....... بابەتەکە هەمووی نادیار و تاریکە..... لەوانەیە باشترین تێگەیشتن بۆ کرداری پەرەسەندن ، ئەمە بێت کە بڵێین پەرەسەندنەکە بووە بە فرمانێکی خودایی و زاتێکی داهێنەری شارەزا، نەك پەرەسەندنێکی خۆڕەسی هەروەکو چۆن داروین باس دەکات لەگەڵ هەوادارانی ئەو ..... ئەم قۆناغانە بەجێنەهێشتووە بۆ کرداری لەناکاو...... بەڵکو دروستکردنێکی خوازراو داڕێژراو بووە، بەهۆی خودایەکی دروستکەر و حەکیمانە ، کە ئەندازەیەکی بۆماوەییە بە دەست ئەندازیارێکی زۆر گەورەوە ، کە هیچ شتێك وەکو ئەو نییە....... کەواتە ئەوەی لە قورئاندا هاتووە ڕاسترین وێنەیە بۆ چۆنیەتی ڕووداوەکە....... دڵنیابوون و بڕیاری کۆتایی لەم بابەتە ئەستەمە....... بۆیە قورئان خۆی پێشکەش دەکات بەبێ ئەوەی جێگرەوەی هەبێت.

بـــــــەشـــى پازدەهەم

- وشەی هیچ خودایەک نییە تەنها (الله) نەبێت

هاوڕێیەکەم گوتی ئایا تۆ لەگەڵم هاوڕا نیت، کە ئێوە زۆر زیـادەڕەوی دەکـەن لـە بـەکارهێنانی وشـەی (هـیچ خودایـەك نییـە تـەنها (الله) نـەبێت) ؟، هەروەها پێتان وایە کە ئەم وشەیە کلیلی هـەموو دەرگایەکـە...... بـەم وشـەیە ماڵئاوایی لـە مـردوو دەکـەن...... پێشوازی لە لـەدایکبوونی منـداڵ دەکـەن.... لەسـەر هـەموو مۆرێـك دادەنـێن...... لەسـەر زنجیرەکـان و پـارەی بـەکارهاتوو نەخشە سازی دەکەن هەروەها لەسەر دیوارەکان دادەنێن.......

هەر کەسێك لە ئێوە ئەم وشەیە بە زمـان بڵێـت لـە ئـاگر ڕزگـاری دەبێـت...... ئەگـەر سـەد هـەزار جـار بڵێـت دەچـێتە بەهەشـتەوە...... هـەروەکو شـتێکی سـیحراوی یـان پـارێزەر لـە جنووکـە و دەرکردنیـان لـە لاشـەی مـرۆڤ یـان بەسـتنیان.....؟!.. پاشـان ئـەو پیتانـەی لـە سـەرەتای سـورەتەکانی قورئانـدا

هاتوون کە ئێوە مانای نازانن...... باشە من ئێستا بڵێم (لا إله إلاّ الله) ، ڕزگارم دەبێت، ئەگەر وایە کەواتە من وا دەڵێم و تۆ دەکەم بە شایەت لەگەڵ ئامادەبووان..... ئایا بەو شێوەیە بە تەواوی ڕزگارم دەبێت ؟!

- بەڵکو تۆ هیچت نەگوتووە...! چونکە (لا إله إلاّ الله) دەبێت کاری پێ بکەی ، نەك تەنها زمانت پێ بجووڵێنی. لا إله إلاّ الله کارکردن و ڕێڕەوی ژیانە ، نەك تەنها چەند پیتێکە..... با کەمێك بیر لە ماناکەی بکەینەوە...... کاتێك ئێمە دەڵێین، لا إله إلاّ الله، واتە هیچ پەرستراوێك نییە تەنها الله نەبێت ، لە نێوان (لا) و (إلاّ) نەرێ و ئەرێ لەم دەستەواژەیەدا بیروباوەڕ بەدیار دەکەوێت ، (لا)ی نافییە واتە نەرێنی، ڕەت کردنەوەی خوداوەندییە لە هەموو شتێك...... لە هەموو شتێکی حەزلێکراو لەم دونیایەدا ، لە سامان و پایەبەرزی و دەسەڵاتداری. ئارەزووەکان، ئاسوودەیی و ئافرەتی جوان...... بەمانە هەموویان دەڵێین: نەخێر...... تۆ ناپەرستم ، چونکە تۆ خودا نیت...... دیسان بە ناخی خۆمان دەڵێین نەخێر بۆ ئەو شتانەی حەزت لێیەتی ، چونکە مرۆڤ خۆپەرستە، حەز و ویست و ڕاو بۆچوونی خۆی دەپەرستێ. ژیری و ناوبانگی و پێ بەخشراوەکانی خۆی دەپەرستێ ، وا هەست دەکات هەموو شتێك بە دەستی ئەوە. بەڕێوەبردنی خەڵك . کۆمەڵگا..... خۆی دەکاتە خودا بەبێ ئەوەی بزانێت بەم نەفس و ناخە دەڵێین نە خێر..... نەخێر تۆ ناپەرستین..... تۆ خودا نیت. بە سەرۆك و حاکم و بەڕێوەبەر دەڵێین نەخێر.... چونکە تۆ خودا نیت.

وشەی (إله) واتە بکەر ، بکەریش هەر (الله)یە، واتە شتەکانی تر وەکو سەرۆك ، وەزیر ، بەڕێوەبەر ، سامان و سەروەری نەفس بە هەموو

پێدراوەکانی ئەمانە هەموویان هۆکار و ئامرازن....... پێیان دەڵێین نەخێر چونکە ئێوە خودا نین.
(إلاّ) دەرهێنانی هەموو شتێکە لەو بکەرییە، تەنها (الله) نەبێت. تەنها (الله) یە توانای بکەری و خودایی هەبێت..... کەواتە لە نێوان ئەم نەخێر و بەڵێیەی (لا) و (إلاّ) کە لە دەستەواژەکەدا هاتووە ، بیروباوەڕ بەرجەستە دەبێت. واتە ئەوەی خەریکی کۆکردنەوەی سامانە ، بەدوای سەروەری و دەسەلاّتدا دەگەڕێت، بەدوای گەورە پیاو و خۆشی و ئارەزووەکانی خۆیدا دەگەڕێت ، حەزی لە ڕای خۆیە و پشتگیریی لێ دەکات..... ئەم جۆرە کەسانە ناڵێن نەخێر بۆ ئەم پەرستراوانە . خۆی کڕنۆشیان بۆ دەبات بەبێ ئەوەی هەستی پێ بکات ، کاتێك دەڵێت (لا إله إلاّ الله) درۆ دەکات ، تەنها بە زمان دەڵێت، بە کردار ناسەلمێنێت ، دەست و پێیەکانی ئەنجامی نادات.........
واتای (لا إله إلاّ الله) ئەوە دەگەیەنێت کە هیچ چاودێرێك ، ژمێریارێك نییە تەنها (الله) نەبێت ، خۆی بە تەنیا شایەنی لێ ترسان و پاڕانەوە و چاودێرییە...... هەر کەسێك لە دەرد و نەخۆشی بترسێت لە میکرۆبەکان بترسێت ، لە داری پۆلیس بترسێت لە کاربەدەستانی دەسەلاّت بترسێت . ئەو کەسە بەم شتانەی نەگوتووە نەخێر ، بەم هەموو خوداوەندانە. بەڵکو لە ڕاستیدا کڕنۆشیان بۆ دەبات ، هەموویان دەکاتە هاوەڵ بۆ خودای تاك و تەنیا ، کەواتە درۆزنە لە گوتنی وشەی (لا إله إلاّ الله) .
چونکە وشەی (لا إله إلاّ الله) ڕێڕەو و دەستوورە، پەیڕەوی ژیانە ، مەبەست کارپێکردنە، ئەوەی کاری پێ بکات دەبێتە ڕۆشنایی و ڕێنیشاندەر بۆی، دەرگا

نـەکراوەکانی بـۆ دەکاتـەوە...... دەبێتـە رزگارکـەر لـە دونیـا و دوارۆژ ، مـرۆڤ بەرەو بەهەشت دەبات .

بە زمان گوتن بـەبێ ئـەوەی بـە دڵ و دەست و بـێ کـاری پێ بکرێت سـوودی نییە ، چونکە وشەی (لا إله إلاّ الله)، واتای لەمە زیاتر لە خۆ دەگرێت. د. زکي نجیـب محمـود دەڵێـت شـهادەتی (لا إلـه إلاّ الله) دان نانـە بـە سـێ شـتی ڕاستەقینە...... دان نانـە بـەوەی کـە شاهد بـوونی هەیـە ، مەشهوودەکانیش بوونیـان هەیـە..... ئـەو ئامادەبووانـەی شـەهادەت لـە پـێش چـاویان ئەنجامدەدرێت بوونیان هەیە. واتە ئەم وشەیە دان دەنێت بە هەبوونی خودا. وە خـودی خـۆی ، هـەروەها ئامـادەبووان ئەوانـە هـەموویان هـەبوونی ڕاستەقینەیان هەیە.

بەم شێوەیە ئیسلام فەلسەفەی میسالیەت ڕەت دەکاتەوە ، هەروەها فەلسەفەی ماددیش لە هەمان کات ڕەت دەکاتەوە، ڕاست یان چەپ ڕەت دەکاتـەوە، بـەڵکو مامناوەندی هەڵدەبژێرێت...... فەلسەفەی میسالیەت ڕەت دەکاتەوە؛ چونکە ئەم فەلسەفەیە بوونی ئـەوانی تـر ڕەت دەکاتـەوە ، هـەروەها بـوونی هـەبوونی جیهانی بابەتی ڕاستەقینە وەك ڕاستییەکی سەربەخۆ لـە جیهانی عـەقڵ...... بەڵکو هەموو شتێك بە ڕای فەلسەفەی میسالی هـەبوونی تـەنها لـە خەوندایـە لەناو مێشك..... یان لەناو بیری عەقڵی.... رادیۆ، شەقام ، کۆمەڵگا ، ڕۆژنامـە ، شەڕ ،........ ئەوانە هەموویان ڕووداون لە جیهانی نەبینراو لە جیهانی خەون و عەقڵدا....... ئەم جیهانە بینراوە هیچ هـەبوونی ڕاستـەقینەی نییـە . ئـەم بۆچوونە ئیسلام ڕەت دەکاتەوە، چونکە ئەمە دان پێدانێکی ڕاستـەقینەیە بـۆ ئەوەی کـە خـودا ، خـودی مـرۆڤ ، خـەڵکانی تـر و هـەموویانی دروستکردووە.

هەروەها ئیسلام فەلسەفەی ماددیش ڕەت دەکاتەوە ، چونکە فەلسەفەی ماددی باوەڕی تەنها بە هەبوونی ئەم جیهانە ماددیە بینراوە هەیە ، بڕوای بە هیچ شتێکی تری نییە و بەپێی ئەم فەلسەفەیە بێجگە لەم دونیایە...... جیهانی نەبینراو و خودا بوونیان نییە ،. لە بەرامبەردا ئیسلام فەلسەفەیەك پێشکەش دەکات، کە فەلسەفەیەکی مامناوەندی و واقیعبینانەیە ، بیرێکی ڕاستەقینەیی. کە دان دەنێت بە جیهانێکی ماددی و بابەتیانە. هەروەها لەگەڵ ئەوەشدا باوەڕی هەیە بە جیهانێکی نەبینراوی خوداییش...... ئاوێتەیەکی کۆکراوەیی دیالێکتی پێشکەش دەکات بیرێکە دەکەوێتە نێوان بیری ڕاست و بیری چەپ ، لە فەلسەفەیەکی کۆکراوەدا کە تا ئێستا بەرەنگاری هەموو بیرۆکە فەلسەفییەکان دەبێتەوە ، لە پێش هەموو ئەم بیردۆزانە کەوتووە کە لەسەر گومان بنیات نراون نەك لەسەر دڵنیایی. کەواتە شایەتی (لا إله إلاّ الله) پەیڕەوی ژیانە و بۆچوونی فەلسەفیانەیە.

لەبەر ئەوە تۆ درۆزنی، چونکە تۆ پیاوێکی ماددی ، دەروازەیەکی فەلسەفی ماددیت هەڵدبژاردووە ، کاتێك بە زمان شایەتی دەدەی، دوو درۆ ئەنجامدەدەی، یەکەمیان ئەوەیە تۆ پێچەوانەی ناخی خۆت بڕیار دەدەی، واتە پێچەوانەی فەلسەفەی خۆت. دووەمیان، ئەوەیە تۆ کار بەم شایەتییە ناکەیت لە ژیانی ڕۆژانەتدا.

لەبارەی پرسیارەکەت بۆ مانای پیتەکانی(أ. ل. م . کهیعص . حم . الم) . ڕێگام پێ بدە پرسیارت لێ بکەم لەبارەی (س ، ص) لوگاریتمەکان ، یاسای هاوکێشەی توانا = ك + س٢ . ئەوانە هەموویان بۆ کەسێك کە هیچ لەبارەی بیرکارییەوە نەزانێت نابنە شتی نادیار و تاریك ؟ لە

بەرامبـەردا بـــۆ زانـا و شـارەزاکان مانـای زۆر و ترسـناك دەگەیـەنن...... هەروەهـا ئـەم پیتانـەش کاتێك ماناکانیـان بۆمـان روون دەبنـەوە...... پاشان هاوڕێیەکەم بە گاڵتەوە گوتی: کەواتە تۆ مانایان دەزانی ؟...... من گوتم ئەمە بابـەتێکی زۆر گرنگە، پێویـستی بـە قسەی زۆر هەیـە و زۆر هەڵدەگرێ ، کـە سـەرت دەسـووڕێنێت.

بـــــەشی شازدەهەم

- پیتەکانـــی (کـــــهیعص)

بە هاوڕێ بێباوەڕەکەم گوت:

گومانی تێدا نییە ئەم پیتانەی کە لەسەرەتای سورەتەکانی قورئانـدا هـاتوون یەکەم جار کە چاوت پێ کەوت تووشی دلەڕاوکێ بوویت.....(ألم . حم . طسم . کهیعص . ق . ص). باشە یەکەم جار کە ئـەو پیتانـەت خوێنـدەوە چیت بـۆ دروست بووە ؟

- هەردوو لێوەکانی خۆی لە سەر یەك دانا و هەم هـەمێکی لێ دەرچوو، بـەبێ ئەوەی مەبەستی بێت. گوتی ئەوە.......

- گوتم ئەمە چی ؟

- گوتی ئەمە قسەیەکە پێغەمبەر گاڵتەتان پێ دەکات !

- گوتم باشە با ئەم قسانە تاقی بکەینەوە ئەوەی کە تۆ دەڵێیت ، قسەی بێ مانا و پڕ و پووچن ، پێغەمبەر بەم قسانە گاڵتەتان پێ دەکات...؟

بۆ نموونە با سورەتێکی بچووك وەربگرین وەك سورەتی (ق)... تاقی بکەینەوە... دەبینین پیتی (ق) (٥٧) جار لە سورەتەکەدا هاتووە...... سورەتی دوای ئەو، کە سورەتی (الشورى) یە، دوو ئەوەندەی سورەتی (ق)ە. کە ئەویش (٥٧) پیتی (ق) ی تێدا هاتووە. ئایا ئەمە شتێکی هەر لە خۆیەوەیە ئەگەر (٥٧ + ٥٧ = ١١٤) کە دەکاتە ژمارەی سورەتەکانی قورئان..... ئایا دەزانی سورەتی (ق) بە چی دەستپێدەکات و بە چی کۆتایی دێت؟ بە ﴿ قٓۚ وَٱلۡقُرۡءَانِ ٱلۡمَجِيدِ ﴾ ق(١). دەستپێدەکات، هەروەها بە: ﴿ ...فَذَكِّرۡ بِٱلۡقُرۡءَانِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴾ ق(٤٥)، کۆتایی دێت.... هەر دەڵێی ئەوانە ئاماژەن بۆ ئەوەی کە (ق) واتە قورئان...... واتە کۆی قافەکان دەکاتە (١١٤) کە دەکاتە ژمارەی سورەتەکانی قورئان.

- هاوڕێکەم گوتی: ئەمانە شتانێکن هەر لە خۆیەوە دروست بووە.

- بە هێواشی گوتم بەردەوام دەبیت . سورەتەکانی قورئان دەخەینە ژێر عەقڵی ئەلیکترۆنی و پرسیاری لێ دەکەین بۆ ئەوەی پیتەکانی (ق) لە هەموو قورئاندا بۆمان بخاتەڕوو ؟.

- هاوڕێیەکەم بە دەروونێکی شلەژاوەوە، بە ئاگا هات و گوتی: ئەم شتە کراوە ؟!

- زۆر بە هێواشی گوتم: بەڵێ کراوە.

- گوتی پاشان ئەنجامی چۆن بوو ؟.

- عەقڵی ئەلیکترۆنی پێمان دەڵێت ڕێژەی هەرە زۆری پیتی (ق) لە سورەتی (ق) دایە، ئەگەر بەراوردی بکەین لەگەڵ هەموو سورەتەکانی تری قورئان...... ئایا ئەمە هەر لە خۆیەوە(هەڕەمەکی) ڕوویداوە ؟!

- گوتی: سەیرە !

سورەتی (الرعد) بە پیتەکانی أ . ل . م . ر دەستپێدەکات . عەقڵی ئەلیکترۆنی پێمان ڕادەگەیەنێت کە پیتەکان بەم شێوە لە سورەتەکەدا هاتوون·

أ (٦٢٥) جار هاتووە.

ل (٤٧٩) جار هاتووە.

م (٢٦٠) جار هاتووە.

ر (١٣٧) جار هاتووە.

بە هەمان ڕیزبەندی سەرەتای سورەتەکە.

أ . پاشان ل. پاشان م . پاشان ر . بە ڕێژەیەکی دابەزێنراو... پاشان عەقڵی ئەلیکترۆنی بۆمان دیار دەخات کە هاتنی ئەم پیتانە لە هەموو قورئاندا...... شتە سەیرەکە لەوەدایە کە بەرزترین ڕێژەی هاتنی ئەم پیتانە لە سورەتی (الرعد) دایە ، وە ئەم سورەتە لە هاتنی ئەم پیتانە زۆرترە لە هەموو سورەتەکانی قورئان.

بە هەمان شێوە، پیتی أ.ل.م لە سورەتی البقرة:

أ (٤٥٩٢) جار هاتووە.

ل (٣٢٠٤) جار هاتووە.

م (٢١٩٥) جار هاتووە.

بە هەمان ڕیزبەندی أ.ل.م دابەزێنراوە.

پاشان دەقڵی ئەلیکترۆنی پێمان دەڵێت ئەم سێ پیتانە لە هەموو پیتەکانی تر زیاتر لە سورەتی (البقرة) دا هاتوون.

هەمان چیرۆك لە أ.ل.م. لە سورەتی (آل عمران) :

أ (٢٥٨٧) جار هاتووە.

ل (١٨٨٥) جار هاتووە.

م (١٢٩٥) جار هاتووە.

بە هەمان ڕیزبەندی دابەزێنراو لە هەموو پیتەکانی تر زیاتر هاتووە لەم سورەتەدا.

هەروەها لە سورەتی (العنكبوت) أ.ل.م :

أ (٧٨٤) جار هاتووە.

ل (٥٥٤) جار هاتووە.

م (٣٤٤) جار هاتووە.

بە هەمان ڕیزبەندی دابەزێنراو لە هەموو پیتەکانی تر زیاتر هاتووە لەم سورەتەدا.

هەروەها أ.ل.م لە سورەتی (الروح):

أ. (٥٤٧) جار هاتووە.

ل. (٣٩٦) جار هاتووە.

م. (٣١٨) جار هاتووە.

بە هەمان ڕیزبەندی دابەزێنراو لە هەموو پیتەکانی تر زیاتر هاتووە لەم سورەتە.

له هەموو ئەو سورەتانەی بە پیتی أ.ل.م دەستپێدەکات دەبینین لە سورەتە مەککەییەکان ژمارەی ئەم پیتانە رێژەیان زیاترە لەو سورەتانەی تری مەککی.
وە سورەتە مەدەنییەکان کە ئەو پیتانەی تێدا هاتووە ژمارەی ئەو پیتانە رێژەیان زیاترە لە سورەتەکانی تری مەدەنی.
بە هەمان شێوە أ.ل.م.ص لە سورەتی الأعراف عەقڵی ئەلیکترۆنی پێمان دەڵێت رێژەکانی ئەم پیتانە بەرزترە لە هەموو پیتەکانی تری سورەتی(الأعراف).
هەروەها بەرزترە لە سورەتە مەککەییەکانی ناو قورئان.
لە سورەتی (طه) دەبینین پیتی (ط) و پیتی (ه) رێژەی هاتنیان لەم سورەتەدا بەرزترە لە هەموو سورەتەکانی مەککی.
هەروەها پیتەکانی (کهیعص) لە سورەتی مریم رێژەیان لە هەموو سورەتەکانی مەککی بەرزترە.
هەروەها هەموو ئەو سورەتانەی بە پیتی (حم) دەستپێدەکەن . ئەگەر هەموویان کۆبکەینەوە دەبینین پیتی (ح) و پیتی (م) لە هەموو پیتەکانی تر زیاترن لە سورەتەکانی مەککی.
بەهەمان شێوە ئەو دوو سورەتەی بە پیتی (ص) دەستپێدەکەن ، سورەتی (ص)و (الأعراف)(أ.ل.م.ص). کە هەردووکیان بەدوای یەکتردا دابەزیوون ، ئەگەر پێکەوە کۆ بکەیتەوە ژمارەیان زیاتر دەبێت لە هەموو سورەتەکانی تر.
هەروەها ئەو سورەتانەی بە پیتی(أ.ل.ر)دەستپێدەکەن. کە سورەتی ابراهیم و یونس و هود و یوسف و الحجر. چوار سورەت لەم سورەتانە بەدوای یەکدا هاتوونەتە خوارێ بەپێی مێژووی سروش. ئەگەر هەموویان پێکەوە کۆ

بکەینەوە . عەقڵی ئەلیکترۆنی پێمان دەڵێت ڕێژەی هاتنیان زیاترە لە هەموو سورەتەکانی مەککی لە قورئاندا.

لە سورەتی (یس) تێبینی هەمان شت دەکەین، بەڵام بە پێچەوانەوە، چونکە ڕیزبەندی پیتەکان پێچەوانە بووتەوە پیتی (ي) لە سەرەتای سورەتی (یاسین) کۆتا پیتی زمانی عەرەبیە. هەر لەبەر ئەمە دەبینین هـــاتنی پیتی (ي) و (س) لەم سورەتە کەمترە لە پیتەکانی تر .... کەواتە ئاماژە ژمێریارییەکە هەیە، بەڵام بە پێچەوانەوە. لەو ساتە هاوڕێیەکەم بێ دەنگ ببوو، بۆ دڵنەوایی ئەو گوتم: من ئەو قسانە لە خۆمەوە ناکەم، بەڵکو ئەمە لێکۆڵینەوەیەکە، زانایەکی میسری لە ئەمەریکا پێی هەستاوە ، کە ئەویش دکتۆر رشاد خلیفە یە..... ئەو کتێبەی لەبەر دەستە، بە درێژی باسی ئەم بابەتە دەکات. کتێبەکەم بە زمانی ئینگلیزی پێشکەشی هاوڕێیەکەم کرد کە لە ئەمریکا چاپ کرابوو بۆ هەمان نووسەر .... ئەویش کتێبەکەی وەرگرت و دەستی کرد بە تەماشاکردنی لاپەڕەکانی بەبێ ئەوەی قسە بکات. گوتم: کەواتە مەسەلەکە لە خۆیەوە نەبووە ...... بەڵکو ئێمە بەرامبەر چەند یاسایەکی وردین. چەند پیتێکی ژمێردراو، کەهەر پیتێك بە تەرازوویەك دانراوە. پاشان ئەم ئایەتەم بۆ خوێندەوە:﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ وَٱلْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴾ الشوری(١٧).واتە:(خوا ئەو زاتەیە کە کتێبە پیرۆزەکانی بە حەق و ڕاستی ڕەوانە کردووە، هەروەها شەریعەتێکی دابەزاندووە کە وەکو تەرازوو و پێوەر وایە بۆ هەڵسەنگاندنی حەق و ناحەق، جا چی تۆی فێرکردووە و چووزانی لەوانەیە ڕۆژی قیامەت و لێپرسینەوە

نزيك بێت) . لێرەدا باسی چ پێوەرێك دەكات ..... ئێمه بەرامبەر پێوەرێكين، هەتا پارچه مۆ و پيتەكان هەژماری بۆ دەكرێت. وابزانم ئەو بيرۆكەی كه دەڵێت پێغەمبەر قورئانی نووسيوه و له پێشدا بڕياری داوه. سورەتی (الرعد) به (أ ، ل ، م) دەستپێبكات وه به زۆرترين ڕێژه ئەم پيتانەی تێدا بهێنێتەوه كه هێشتا نەينووسيوه ... وابزانم ئەم بيرۆكەيه ئێستا جێگای ڕاستی و قەبووڵ نييه .... ئەو كەسه له كوێيه كه ئەم هەموو ڕێژانەيی بۆ دەرهێناوه، كه ئەويش كارێكی گرنگه تەنها عەقڵێكی ئەليكترۆنی نەبێت ، ئەگەر پێغەمبەر خۆی ئەم كاره بكات دەبێت چەند ساڵێك كار بكات بۆ ئەوەی ئەم پيتانه بژمێرێت له يەك سورەتدا، كۆ دەكاتەوه، كەم دەكاتەوه، بەپێی زانستی سەردەمی خۆی، كه ئەويش له زانستی سەردەمی خۆی هيچ نازانێت، هەرخۆی چۆن دەبێت كار بكات و ژمێريارێك بۆ پيتەكان بەكاربهێنێت ..... ئێمه لێره بەرامبەر شتێكين كه ئەستەمه ڕووبدت. ئەگەر بزانين كەوا قورئان بەش بەش دابەزيووه له ماوەی (٢٣) ساڵدا ، كەواته ئێمه دەتوانين بزانين دانانی ئامارێكی ڕێژەيی پێش وەخته بۆ ئەم پيتانه ئەميش مەحاڵێكی تره ...... ئەمه كارێكه تەنها خودای زانا دەزانێت، ئەو خودايەی كه هەموو شتێك دەزانێت پێش پەيدابوونی شتەكه، كه شتەكان زۆر به وردی و ديققەت. خێراتر له هەموو عەقڵێكی ئەليكترۆنی ..... ئەو (الله)يه هەموو وردەكاری لەبارەی شتەكانەوه دەزانێت ...... ئەم پيتانەی له سەرەتای سورەتەكاندا هاتوون، نيشانه و ئاماژەن بۆ زانستی ئەو خودايه، لەناو قورئاندا پەرش و بڵاوكراوەتەوه، بۆ ئەوەی ئێمەی مرۆڤ به درێژايی كات بيدۆزينەوه:

﴿ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ

﴿ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴾ فصلت(٥٣). واته:(ئێمه له ئاییندەدا بەڵگە و نیشانەی سەرسوڕهێنەریان نیشان دەدەین لە ئاسۆكانی بوونەوەردا و لە خودی خۆیشیاندا، ئەمەش بۆ ئەوەی تا چاك بۆیان ڕوون بێت و دڵنیابن كە ئەو زاتە حەق و ڕاست و ڕەوایە، ئایا شایەتی پەروەردگارت بەس نیە كە بێگومان ئاگا و زانایە بە هەموو شتێك)... من ناڵێم ئەمانە تەواوی نهێنیەكانی پیتەكانن ... بەڵكو تەنها سەرەتایەكە، كەس ناتوانێت بڕیار بدات كە بەرەو چ ئاستێك دەمانبەن. ئەم پیتانە بەم ئاماژە وردانە بەڵگەن لەسەر ئەوەی كە ئەم قورئانە لە نووسراوی كەس نییە. چونكە دەمانخاتە بەرامبەر هەندێك یاسای ورد و ئاماژەی قووڵ بۆ هەر پیتێك. كەس ناتوانێت بڵێت و لەخۆیەوە قسە بكات.

هاوڕێیەكەم، تۆ تێبینی ناكەی ئێمە شتێكمان لەبەر دەستە ناكرێت وەكو هەموو قسەیەك باسی بكەین. هاوڕێیەكەم وەڵامی نەداوە، بەڵام هەر وا بە بێ دەنگ مایەوە و پەڕەكانی كتێبێكەی هەڵدەدایەوە ، هەڵی دەدایەوە بەبێ ئەوەی یەك وشە لە دەمی بێتە دەرەوە.

بـــــــەشی حەڤدەهەم

- مــوعــــجیزە

هاوڕێیەکەم گوتی: من نازانم چۆن دەکرێت خودایەکی دلۆڤان کە ئێوە وەسفی دەکەن بە نەرم و نیان و خۆشەویست و بەخشندە و لێخوشبوو....... چۆن ئەم خودایە بە پێغەمبەرێکی نزیکی خۆی بڵێت کەوا(ئیبراهیم)ە کوڕی خۆی سەربیڕێت؟! ئایا تۆ لەگەڵم هاوڕانیت کە ئەم مەسەلەیە زۆر سەختە باوەڕی پێ بکرێت ؟

- چیرۆکەکە لە سیاغی واتاکەیدا ئەوە ناگەیەنێت کە خودای گەورە بەڕاستی داوای سەربڕینی کوڕەکەی لێ کردبێت. بەبەڵگەی ئەوەی کە بەڕاستی سەربڕینەکە روینەدا، بەڵکو مەبەستی ڕاستەقینەی ئەوە بوو کە ئیبراهیم ئەو خۆشەویستییە لە ڕادە بەدەری کە بۆ کوڕەکەی هەی بوو، بکوژێت ..... زیادە خۆشەویستی خۆی بۆ کوڕەکەی. چونکە ناگرێت لەناو دڵی

پێغەمبەرێکدا بێجگە لە خودا ، کەسێکی تر بێجگە لە خودا جێگای هەبێت ... نە دونیا نە کوڕ، نە دەوڵەمەندی و هەبوونی، نە سەروەری.... ئەم شتانە نابێت لە ناو دڵی پێغەمبەردا جێگایان هەبێت. ئێمە دەزانین کاتێك کە خودای گەورە ئیسماعیلی بە ئیبراهیم بەخشی، لە تەمەنی پیریدا بوو..... لەبەرئەوە لەناو دڵیدا بوو و زۆر خۆشی دەویست .... لێرەدا تاقیکردنەوەی خودا بۆ پێغەمبەرەکەی هات وەك پێویستییەك .... ئەوەی کە لە ڕووداوەکەدا ڕوویدا ئەم بۆچوونە دەسەلمێنێ ، هەربۆیە دەبینین کاتێك ئیبراهیم پێغەمبەر چەقوویەکەی دەرهێنا و دەستی بە سەر بڕینی کوڕە خۆشەویستەکەی کرد، خودای گەورە ڕێگای پێنەدا و بۆی گۆڕییەوە بە بەرانێك.

- باشە ڕات چۆنە لەبارەی موعجیزاتی ئیبراهیم کە چووە ناو ئاگر بەبێ ئەوەی بسووتێت..... هەروەها ئەوەی موسا پێغەمبەری کردی لەدوای ئەودا. کاتێك دارەکەی لەناو دەستیدا، بۆ بە مارێکی گەورە، هەروەها هەر بەم دارە دەریای کرد بە دوو پارچە، دەستی خۆی دەخاتە ژێر باڵی ، دوای دەردەهێنێت کە سپی بووە.... باشە ئەم کارانە بۆ تۆ وەك بەهلەوانییەك دیار نییە کاتێك لە سیرك ئەنجامدەدرێت؟.....

چۆن دەکرێت خودا بەم کارانە گەورەیی - توانایی خۆی بۆمان دەربخات؟! کە ئەم کارانە لە ڕاستیدا هەندێك کاری ناڕەوان بە عەقڵ قبوولّ ناکرێت؟! هەندێك نموونەن لەسەر لاسار بوون لەسەر ڕێڕەوی یاسا سروشتییەکان .... باشە تۆ بڕوات وانییە کە گەورەترین بەڵگە لەسەر گەورەیی خودا تەنها یاسا

و عەقڵ و ڕێکوپێکی یاساکانی ئەم گەردوونەن، کە زۆر بە جوانی ڕێك خراون بەبێ ئەوەی بەریەك بکەون؟!

- تۆ لێرە بە هەڵە لە موعجیزە تێگەیشتی، بۆچوونت لەبارەی موعجیزەوە هەڵەیە .... موعجیزە بە بۆچوونی تۆ کارێکی بەهەڵەوانی و زیرەکانەیە، دەرچوونە لە یاسا، یاخود شتێکە کە عەقڵ قەبوولی ناکات، بەڵام ڕاستی، پێچەوانەی ئەم بۆچوونەیە.

لێم گەڕێ با نموونەیەك بهێنمەوە بۆ ئەوەی بابەتەکە بۆ هۆشت نزیك بکەمەوە.... باشە ئەگەر ڕێتێبدەن (٣٠٠٠) ساڵ بۆ دواوە بگەڕێیەوە، پاشان بچیتە لای فیرعەونی میسر، و ترانزستەرێکی بچووکیشت بەقەدەر شقارتەیەك بە دەستەوەیە، هەر لەخۆیەوە گۆرانی دەڵێت و موسیقا لێدەدات..... ئایا لەو حاڵەتە فیرعەون و هاوڕێکانی چۆن هەڵسوکەوت دەکەن؟!... لەو کاتە بێگومان هاوار دەکەن ئەمە (موعجیزەیە، سیحرە، دەرچوونە لە یاساکان)، بەڵام ئێستا ئێمە ئەم شتەمان بەدەستەوەیە و دەزانین نە موعجیزە لە گۆڕێ هەیە، نە سیحرە، نە دەرچوونە لە یاساکان، بەڵکو ئەوەی لەناو ترانزستۆرەکە ڕوودەدات، کارێکە بەپێی یاسا و زانستی ئەلیکترۆنی کار دەکات، هەروەها زۆر لای عەقڵ جێگیرە. شتەکە سەرسوڕماتر دەبوو ئەگەر بچیتە لای پاشای بابلیەکان و تەلەفزیونت بە دەستەوە بێت وێنەی ڕۆمەکانت بۆ بگوازێتەوە و پاشای ئاشوور ئاسوودەتر دەبوو ئەگەر بچوویتایە لای و بازنەیەکت بە دەستەوە بێت و بسووڕێنیتەوە و قسەی بۆ بکات !

مێـژوو چـیرۆکێکمان بـۆ دەگێڕێتــەوە کاتێـك کـە داگیرکـەرە ئەوروپیــەکان کیشوەری ئەفریقیایان داگیرکرد، فڕۆکەیـەك بۆ یەکـەم جـار لـەناو کەسـانێکی دواکـەوتوو لـە دارسـتانێك نیـشتەوە. لـەو کاتـە چـی روویـدا؟.... هـەموو پێسترەشە ڕووتەکان کڕنۆشیان برد. دەفیان لێدا، گیانەوەریان سـەربڕی، وایـان دەزانـی کـە خـودا لـە ئاسمانـەکان هاتووەتـە خـوارەوە. پێیـان وابـوو کـە ئـەم ڕووداوە پێچەوانەی هـەموو یاسایەکە، بـەڵام ئێمـە ئێـستا دەزانـین کـە فڕۆکـە هەیە دەتوانێت بفڕێـت بـە یاسایەك دەفڕێـت و بـە یاسـایەك دەنیـشێتەوە ... ئـەم فڕۆکەیـە بـە پێـی چـەند یاسایەکی ئەنـدازەی ورد دروسـتکراوە، کەواتـە فڕینی ئەم فڕۆکەیە شتێکی باوەڕپێکراوە بە تەواوی.... فڕینـی ئـەم فڕۆکەیـە پێچەوانەی یاسای کێشکردنی زەوی نییە، بەڵکو هەر بەم یاسایە کار ناکات. بە یاسایەکی تـر کاردەکات کـە ئـەویش یاسـای کاروکاردانەوەیـە. کەواتـە لێـرەدا جۆرەها یاسا هەن، نەك کارکردن بـە پێچەوانەی یاسـا. یـان دەرچـوون لەسـەر یاسا.

ئـاو بـەرەو سـەرەوە دەڕوات لـەناو ڕەگ و چـینەکانی دار بـۆ لقـەکان. بـە پێچەوانەی یاسای کێشکردن. بـەڵام دەرچوون نییـە لەسـەر یاسـای کێشکردن. بەڵکو کارکردنە بە یاسایەکی ڕووەکی تایبەتمەند و کـاراتر بـۆ ئـەم مەبەسـتە. یاسای ڕاگرتنـی داری ئـاوی، یاسـای تایبەتمەنـدی دەزوولـەیی، یاسـای پەسـتانی ئەزمووونی. ئەوانە هەموویان یاسان، ئاو بەرەو سەرەوە پاڵ دەدەن. ئێمـە هـیچ کاتێـك لـە شـتی عـەقڵی و قـەبوولکراو دەرناچین. ئـەوەی کـە ڕوویـدا کـارێکی زیرەکانــە و بەهلــەوانی نــەبوو .... بــەڵکو سەرســوڕمانی پێــسترەشە دواکەوتووەکان بووە بەهۆی نەزانین و نەفامی ئەوانەوە لەبارەی ئەم یاسایانە

... هەروەها سەرسوڕمانی تۆش لەبارەی موسا پێغەمبەر کاتێك دەریای کرد بە دوو پارچە، دارەکەی گۆڕا بۆ مار ، زیندووبوونەوەی مردووەکان لەسەر دەستی عیسا پێغەمبەر، چوونە ناو ئاگری ئیبراهیم پێغەمبەر بەبێ ئەوەی بسووتێت..... تۆ وات دەزانی کە ئەمە شتێکە جێگای قەبووڵ نییە و دەرچوونە لەسەر یاساکان. زیرەکایەتی و بەهلەوانیەتە ..... لەگەڵ ئەمەشدا هەرهەموویان ڕوویانداوە بەپێی بڕیاری خودا و ئیرادەی ئەو، چونکە یاسای ئەو، لە سەرووی هەموو ئەو یاسایانەیە کە تۆ دەزانی و بڕوات پێت هەیە ..... کەواتە هەموویان نیزامن و قەبوڵ کراون، بەڵام لە سەروەوەی تێگەیشتنی ئێمەن، خودای گەورە بەم موعجیزانە ڕێڕەو و یاساکان تێکنادات، بەڵکو ڕێڕەوێکی تر کە باشترە پیشانمان دەدات و دەمانکاتە شایەت لەسەر ئەم ڕێڕەوە. یاسایەکی بەرزتر، عەقڵێکی گەورەتر لە تێگەیشتنی ئێمە ، حەز و ئارەزوویەکی لە هەموو حەز و ئارەزووەکان بەهێزتر. بەهائییەکان (تیرەیەکی ئایینین، بیروباوەڕیان ئاوێتەیە، لە هەموو ئایینەکان وەرگیراوە) کەوتنە هەمان هەڵەی تۆ کاتێك موعجیزەکانی پێغەمبەرانت ڕەت کردەوە. باوەڕیان وابوو کە قەبوولکردنی موعجیزە کەم کردنەوەی عەقڵە، پاشگوێ خستنیەتی، لەبەر ئەمە هەوڵیاندا مانا و واتاکانی قورئانی پیرۆز بگۆڕن. واتا دیار و ڕاستەقینەکان بشێوێنن. گوتیان موسا پێغەمبەر بە داری خۆی دەریای پارچە نەکرد بەڵکو، مەبەستی ئەوەیە کە موسا بە شەریعەتی خۆی چاك و خراپی لێکجیاکردەوە. واتە داریان بە شەریعەت تەفسیر کرد. بەهەمان شێوە گوتیان دروستبوونی دەستێکی سپی نیشانەیە بۆ دەستی چاکە کردن. زیندووکردنەوەی عیسا بۆ مردووەکان، زیندووبوونەوە نەبووە بۆ لاشەکان ،

کاتێك چاوی نابینایانی چاك دەکردنەوە. واتە کردنەوە بوو بۆ عەقڵیان نەك ساغکردنەوەی چاوی کوێر(نابینا) .....

بەم شێوەیە قورئان لە واتا ڕاستەقینەکانی دوورخرایەوە بۆ هەندێك شیکردنەوە و تەفسیری وەرگێراو و هێمایی. هەر کاتێك مانای ئایەتەکە لەگەڵ عەقڵیان گونجاو نەبوایە پەنایان بۆ ئەم کارانەیان دەبرد.... ئەمەش ڕوویدا، چونکە تێگەیشتنیان بۆ موعجیزە تەواو نەبوو، گوتیان شتێکە عەقڵ قەبووڵ ناکات. دەرچوونە لە یاساکان. لەناوبردنی ڕێڕەوەکانە، ئەوە هەمان ئەو هەڵەیە کە تۆ تێکەوتووی.

لە ڕاستیدا ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین موعجیزە تیایدا کارێکی نامۆ و دوور لە قەبووڵ نییە .... بینیمان کە چۆن زانست ئێمەی برد بۆ سەر مانگ، ئەگەر زانستی عەقڵی مرۆڤ ئەم هەموو تواناییەی هەبێت، گومانی تێدا نییە زانستی تایبەتی خودای گەورە دەسەڵاتی زیاتری هەیە. دەتوانێت شتی زۆر گەورەترمان پێ ببەخشێت، گوێ لەم ئایەتە پیرۆزە جوانە بگرە:﴿ يَٰمَعۡشَرَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ إِنِ ٱسۡتَطَعۡتُمۡ أَن تَنفُذُواْ مِنۡ أَقۡطَارِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ فَٱنفُذُواْۚ لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلۡطَٰنٖ ﴾ الرحمن(٣٣)... واتە: (ئەی گرۆی پەری و ئادەمیزاد ئەگەر دەتوانن بە بەشەکانی ئاسمانەکان و زەویدا دەرچن، ئەو کارە ئەنجام بدەن، دڵنیاش بن کە ئەوکارە بە هۆی دەزگای ماددی و توانای مەعنەوییەوە نەبێت ئەنجام نادرێت). ئەو سەروەرییەی (السلطان) کە لەناو ئایەتەکە مەبەستیەتی زانستی مرۆڤەکانە کە لەوی گەورەتر زانستی خوداییە.

بــــــەشی هەژدەهەم

- مانای ئاییـــن (الدیـــن)

هاوڕێیەکەم گوتی: گوێبگرە ... ئەگەر بەهەشت بوونی هەبێت هـەروەکو ئێـوە بڕواتان پێی هەیە، من یەکەم کەسـم کـە بـچمە نـاو ئـەو بەهەشـتەوە، چـونکە مـن کەسـێکی زۆر بـڕوادارم. لـە زۆربـەی بانگخوازەکـان و خـاوەن ڕیـشەکان و تەسبیحدارەکانی ئێوە پڕ باوەڕدارترم؟

- تۆ باوەڕدارتری.... مەبەستت چییە؟

- مەبەستم ئەوەیە، من کەس ئازار نادەم. کـەس نـاکوژم، بـەرتیل وەرنـاگرم و لە کەسیش نادەم، حەسودی بە کەس نابەم، ڕقم لە کەس نییە. پیلان و نیازی خـراپ بـۆ هـیچ دروسـتکراوێك لـەناو ناخمـدا نییـە. نیـازم تـەنها ئەنجامـدانی کـردەوەی چـاکە. ئامـانجم سـوود بەخـشینی گـشتییە، دەخـەوم و هەڵدەسـتم

ویژدانم ئارام و جێگیره، دروشمی ژیانم چاکخوازییه بەپێی توانام .... باشه ئەمە واتای ئایین نییە ..... ئێوە هەردەم دەڵێن ئایین هەڵسوکەوتە؟!

- ئەمە شتێکە ناوێکی تری هەیە، ناوی ژیاننامەی چاك و خاوێنە. کردەوەی پاکە..... ئەمانە پێداویستیەکانی ئایینن، نەك خودی ئایینە، تۆ ئایین و پێداویستیەکانی ئایین ئاوێتە دەکەی.. ئایین تەنها یەك مانای هەیە. ئەویش ناسینی خودای گەورەیە. خودای خۆت بە تەواوی بناسی. پاشان لە نێوان تۆ و ئەو خودایەدا هەڵسوکەوت و کردەوە هەبێت. خودای خۆت بە گەورە، پاك، نزیك، وەڵامدەر بزانی، خودا هەموو شتێك دەبیستێ و دەبینێ، لێی دەپارێیەوە. کڕنۆشی بۆ دەبەی، لێی دەترسیی، ترسانی بەندە لە خودا... ئەم هەڵسوکەوتە تایبەتییە لە نێوان تۆ و خودا پێی دەووترێت ئایین.... بەڵام هەڵسوکەوت و کردەوەی چاك لەگەڵ براکانت، ئەمە لە پێداویستیەکانی ئایین و ئایینپەروەرییە ئەمەش لە ڕاستیدا هەڵسوکەوتە لەگەڵ خودا.

- پێغەمبەرمان (دروودی خودا لەسەر بێت) دەفەرمووێت: ((إنّ الصّدقة تقع في يد الله قبل أن تقع في يد السائل)) واتە: (بەخشین یەکەم جار دەچێتە دەستی خودای پەروەردگار، پێش ئەوەی بکەوێتە دەستی پرسیارکەر، یان هەژار).

هەرکەسێك خودای خۆی خۆش بوێت، دەبێت بەندەگانی ئەوی خۆش بوێت و چاکەی لەگەڵدا بکات..... بەڵام کاتێك تۆ چاکە تەنها لەگەڵ خەڵك دەکەی، بێجگە لە خەڵك کەس نەناسی، بێجگە لە ئەوان کەسی تر نەبینی، تەنها دونیا دەبینی و بڕوای پێ دەکەی، لەوکاتە تۆ بەتەواوی بێ باوەڕی. با کردەوەکانت چاك و باشیش بن لەگەڵ خەڵکەکان.... ئەم هەڵسوکەوتەت. ژیان پاکییەت

بەڵگەیە لەسەر زیرەکایەتی تۆ لە سیاسەت و ڕەوشت و سروشتت. بەڵگەیە لەسەر خودی چاکت، نەك بەڵگەیە لەسەر ئاییندارى تۆ. بەو شێوەیە تۆ دەتەوێت خەڵك بۆ خۆت ڕابکێشیت، بۆ ئەوەی لە ژیانت سەرکەوتوو بیت.... ژیان پاکیت و کردەوە چاکەکانت تەنها ئامرازێکن بۆ بەدەستهێنانی دونیا..... کە ئەمەش لە سیفەتەکانی زۆربەی بێ باوەڕەکانی وەکو تۆن.

- باوەڕ بکە من هەردەم هەست دەکەم کەوا هێزێك هەیە؟

- هێزێك.....!

- بەڵێ..... هێزێکی وون بوو لە پشت ئەم گەردوونەوە.....من باوەڕی تەواوم هەیە کەوا هێزێك هەیە......

- بۆچوونت چۆنە بۆ ئەم هێزە ؟.... ئایا وا هەست دەکەی کە بوونەوەرێکە دەبیستێ و دەبینێ، شت دەناسێت و پەیمان بە دروستکراوەکانی دەدات کە بەخێویان بکات و ڕێنماییان بکات و بەرەو ڕێی ڕاست ئاراستەیان بکات، کتێب لە ئاسمان دەهێنێتە خوارەوە، پێغەمبەران دەنێرێت. بە دەم هاوار و پاڕانەوەیانەوە دێت؟!

- بەڕاستی من بڕوام بەم قسەیە نییە و لەناو خەیاڵدا ئەم بیرۆکەیە بوونی نییە، زیاتر لەوە دەبینم شتێکی زۆر سادەیە و شایەنی ئەم هێزە گەورەیە نییە؟!

- کەواتە ئەم هێزە، هێزێکی مۆگناتیسی کوێرە، ئەم گەردوونە بەڕێوە دەبات بەشێوەیەکی ناڕێکوپێك. هیچ نیزامێکی بۆ نییە..... ئەمە سیفەتێکە لەگەڵ ئەو هێزە گەورەیە دەگونجێت کە تۆ بڕوات پێی هەیە....؟

- لەوانەیە.....

- ناشیرینترین سیفەتە دەخەیە پاڵ خودای خۆت.... بینینی بۆ تۆ داناوە تۆ دەڵێی ئەو کوێرە.... تێگەیشتن و شارەزایی بە تۆ بەخشیوە. تۆ دەڵێی ئەو هێزێکی ڕەهایە، هیچ شارەزایەکی نییە..... بەخودا تۆ بێ باوەڕێکی تەواوی، هەرچەندە بەدرێژایی تەمەنت چاکەکار و کردەوەی چاکیش ئەنجامبدەیت.... چارەنووسی کردەوە چاکەکانت هیچ سەنگێکیان نییە لە ڕۆژی دواییدا، بەڵکو دەبێتە تۆز و لەگەڵ هەوا بلاو دەبێتەوە.

- باشە ئەم کارە ستەمکاری نییە؟!

- نەخێر، ئەوە دادپەروەری ڕاستەقینەیە. چونکە تۆ وات دەزانی ئەم کارە چاکانە لە زیرەکایەتی تۆیە، هیچ ڕێنیشاندەری بە دواوە نەبووە، ئەو خودایەی کە چاکەی پیشانی تۆ داوە ستەمی لێ دەکەی. بە چاکەی ئەوت نەزانیوە..... ئەوەیە جیاوازی نێوان کارە باشەکانی باوەڕدار و کارە باشەکانی بێ باوەڕ.... ئەگەر هەردووکیان ژیانی پاك و کردەوەی چاکیان هەبێت... بۆ نموونە هەریەکەیان نەخۆشخانەیەك دروست بکات، پیاوی بێ باوەڕ دەڵێت: من ئەم نەخۆشخانە گەورەیەم بۆ خەڵك دروستکردووە... پیاوی باوەڕدار دەڵێت: خودای گەورە یارمەتیدەر بوو بۆ من، تا ئەم نەخۆشخانەیە بۆ خەڵك دروست بکەم، من تەنها ئەلقەی پەیوەندیدارم.. لێرە جیاوازیەکی زۆر هەیە..... یەکێکیان ئەنجامدانی ئەم کردەوە چاکە دەگەڕێنێتەوە بۆ خاوەنە ڕاستەقینەکەی چاکەکە، خۆی تەنها وەك ئەڵقەی بەیەکگەیاندنی دەزانێت، سەرەڕای ئەوەش سوپاسی خودا دەکات و دەڵێت : خودایە سوپاست دەکەم کە منت کردە هۆکار بۆ تەواوبوونی ئەم کارە چاکە...... یەکێکی تریان هەموو کردەوە چاکەکە بۆ خۆی دەگەڕێنێتەوە و دەڵێت: من، من هەموو

شتێکم......جیاوازیەکی زۆر هەیە لە نێوان خۆ بە گەورە دانان و خۆ بەکەم دانان.....لەنێوان گەورە حال و کەم حال. لە نێوان ستەمکاری و نەرم و نیانیدا..... لەبەر ئەوە ئێوە بە ئایینی بت پەرستی خۆتان بڕوای خۆتان بەم هێزە مۆگناتیسی کوێرەیە هەیە، بۆیە نوێژ ناکەن و کڕنۆش بۆ خودا نابەن.......

- ئێوە بۆچی نوێژ دەکەن و بۆ کێ دەکەن؟ من هیچ حیکمەتێك لە نوێژەکانتاندا نابینم..... باشە بۆچی ئەم هەموو شێوازە جۆراوجۆرەی جووڵانەوەتان هەیە؟ ئایا نەدەکرا تەنها بە ملکەچی ڕابوەستن؟.

- حیکمەت لە نوێژکردنەکە ئەوەیە لەخۆبایبوون و گەورەیی ناڕاستەقینەی مرۆڤ بشکێنێت، لەوکاتەی کە کڕنۆش دەبەی و نێوچەوانت دەگەیەنیتە سەر زەوی، وە بە زمان و دڵی خۆت دەڵێی: (سبحان ربي الأعلى)..... لەوکاتە خۆت دەناسی و دەزانی کە تۆ شوێنەکەت لە خوارەوەیە، وە شوێنی خودا لە سەرەوەیە، هەروەها دەسەلمێنی کە تۆ خۆڵی و لەسەر خۆڵی، خوداش زاتێکی گەورە و بەرزە لە سەرووی حەوت ئاسمانەکانەوەیە ... سەبارەت بە پرسیارەکەت کە دەڵێی بۆچی ئەم هەموو جووڵە جۆراوجۆرانە لە نوێژدا هەیە ئایا نەدەکرا ڕاوەستان بە ملکەچییەوە بەس بێت، واتە مەلکەچی دڵ و دەروونی...... من لێرەوە پرسیارت لێ دەکەم باشە بۆچی خودای گەورە ئەم جەستەیە لە بنەڕەتدا دروست کردووە...... بۆچی خۆشەویستی بە زمان بەس نییە..... دەتەوێت لە باوەش بگری و ماچی بکەی؟!

بۆچی مەردایەتی بە زمان بەس نییە دەچیت بە دەست و سامانت ئەم مەردایەتیە دەسەلمێنی؟...... خودای گەورە ئەم جەستەیەت بۆ دروست دەکات

بۆ ئەوەیە ئایا ترس و شەرمەزاری و پاڕانەوەکەت جەستەشت دەگرێتەوە، دەچی کڕنۆش دەبەی؟ ئەگەر ترس و شەرمەزارییەکەت درۆ بێت لە زمانت تێناپەڕێت؟!

- ئایا بڕوات وایە کە دەچیتە بەهەشت؟

- هەموومان دەچینە سەر ئاگر.......

پاشان خودای گەورە مرۆڤە لە خودا ترسەکان ڕزگار دەکات، ئەوجا من نازانم تۆ مرۆڤێکی خودا ترسی یان نا؟.... ئەم شتە تەنها خودای شارەزا لە دڵەکان دەزانێت.... من هەموو کارەکەم.. بەداخەوە مەرەکەبی سەر کاغەزە...... لەوانەیە کردەوەم چاك و ڕاست بێت، بەڵام نیازم ڕاست نەبێت ...... وە لەوانەیە نیازم ڕاست بێت، بەڵام کردەوەم چاك و ڕاست نەبێت، یان نیازم پاك بێت بەڵام ئیخلاسم نەبێت..... کاتێك تاکێك کردەوەیەکی چاك ئەنجامدەدات بۆچوونیان وایە کە ئەم کارە بۆ خودا دەکات، بەڵام لە ڕاستیدا بۆ ناووبانگدەرکردن، یان بۆ دونیا، یان بۆ ئەوەی خەڵك بڵێت پیاوێکی چاکە.... زۆر کەس لە ئێمە لە ناخەوە هەڵخەڵەتاوە، شەیتان سەری لێ دەشێوێنێت و وا هەست دەکات خۆی ڕاستە و پشتڕاستییەکی نادروستی بۆ دەرەخسێت بەبێ ئەوەی بزانێت...... هیواداریـن خودای گەورە بمانپارێزێت.

- ئایا مرۆڤ دەتوانێت دڵسۆز بێت؟!

- ئەم حاڵەتە هەر لە خۆیەوە بۆی دروست نابێت..... بەڵکو تەنها خودا دڵەکان دڵسۆز دەکات..... هەر لەبەرئەمەیە زۆربەی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز باسی (موخلەسەکان) دەکات نەك (موخلیسەکان)، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا خودای گەورە بەڵێن دەدات ئەو کەسانە بخاتە سەر ڕێگای ڕاست، ئەوانەی کە

دەگەڕێنەوە و لە تاوانکردن پەشیمان دەبنەوە، واتە هەرکەسێك بگەڕێتەوە بۆ لای ئەو.... کەواتە لەسەرتە بگەڕێیتەوە، ئەوی تر بەدەستی خودایە......

بـــــەشی نوزدەهەم

- ئێمە ئاسوودەیی دونیامان بردەوە، ئێوەش خەیاڵپڵاویەکان

هاوڕێیەکەم وا هەستی دەکرد کە سەرکەوتووە، لە خۆشییا گوتی:

- هەرچەند جیاوازی لە نێوانمان هەبێت و کاتێکی زۆر خەریکی گفتوگۆ و قسە بین؛ گومانی تێدا نییە ئێمە سەرکەوتوو تر بووین لە ئێوە لەم شەڕەقسەیەدا، ئاسوودەیی دونیامان بەدەست هێناوە، ئێوەش هەندێ خەیاڵپڵاویتان لە مێشکدا دروست بوو . باشە لەوکاتە قسەکردن چ سوودێکی هەیە ئەگەر ئێمە لەم دونیایەدا بەشی شێرمان دەست کەوتبێت؟!..... ئێمە شەونخوونی، سەرخۆشی، ئافرەتی جوان، سامانێکی زۆر، تێرکردنی ئارەزووەکان. شتە خۆشەکان بەبێ ئەوەی بیر لە حەرامی بکەینەوە و ببێتە ڕێگر لەم خۆشیانە، هەموو ئەوانەمان بەدەست هێنا.... بۆ ئێوەش ڕۆژوو،

نوێـژ، تەسـبیح هـەڵگرتن، ترسـان لـە لێپێـچینەوە لـە ڕۆژی دوایـی..... باشـە کامەمان قازانجی کرد؟!!

- ئەمـە ڕاسـت دەبێـت ئەگـەر ئـەوەی بەدەسـتتانەوە هێنـاوە ئاسـوودەیی ڕاستەقینە بێت..... ئەگەر ئێمە کەمێك بـە ووردی بیر بکەینـەوە ، دەبینـین ئـەو شـتانەی کـە تـۆ باسـت کـرد، شـەونخوونی، سەرخۆشـی، ئـافرەتی جـوان، سـامانێکی زۆر. ئـارەزوو و شـتە خۆشـەکان کـە هـیچ حەرامییـەك ڕێگـری لێ نـەکات..... لـە ڕاسـتیدا دەبیـنین ئاسـوودەیی نییـە، بـەڵکو دەردەسـەری و ناخۆشییە......

- دەردەسەری و ناخۆشی...... چۆن؟!

- چونکە لە ڕاستیدا ئەم کارانە بەندایەتییە بۆ هەندێك ئارەزوو کە تێر نابن تا برسی ببێت، ئەگەر زۆری لێ بکەی و بە بەردەوام ئـەم کارانـە ئەنجامبـدەی. لێـی تێردەبـێ و دووردەکەوێتـەوە و ساردییەکت بـۆ دروسـت دەبێـت، تووشـی گێڵـی و سـادەیی و تەمبـەڵیت دەکـات...... ئایـا هـیچ کاتێـك باوەشـی ئـافرەت بووەتــە شــوێنی گونجــاو بــۆ ئاســوودەیی...؟... دڵــەکان بــە بــەردەوام لــە گۆڕانکاریدان، حەز و خۆشەویستی هیچ کاتێك جێگیر نـین لەسـەر حاڵەتێك. ئافرەتی جوانیش هەردەم دەیەوێت مـەدحی بکەی... زۆر چیرۆکی دڵداریمان خوێندووەتەوە، کە کۆتاییەکەی هـەر نائومێـدی بـووە. کاتێـك بـە یـەکتر ڕازی دەبن و شو بە یەکتر دەکەن، نا ئومێدییەکە زیاتر دەبێـت، ئـەو شـتەی کـە بـە خەیاڵ بۆ خۆی دروستی دەکرد بەکردەوە بە دەست ناهێنێت، هـەردوولا ئـەو جوانی و تەواویەی لە یەکتریدا بەدیار دەکرد، دوای بەیەکگەیشتن لـە دەسـتی دەدەن. دوای لە یەکتر تێربـوون و لاوازبـوونی شـەهوەت، هەریـەکێکیان چـەند

کەمو کوڕی لە ئەوی تردا دەدۆزێتەوە، هەروەك چۆن بە میکروسکۆب گەورە کرابێت...... ئایا پێت وانییە کە زۆربوونی سامان و دەوڵەمەندبوون، بەندایەتییە..؟ کابرای دەوڵەمەند دەبێتە بەندە لە خزمەت سامانەکەی، کۆی دەکاتەوە و زۆری دەکات و چاودێری لێ دەکات. لە کۆتاییدا دەبێتە بەندەی ڕاستەقینە، نەك خزمەتکار بۆ سامانەکەی..... دەسەلاتداری و پلە و پایە، تەنها تووشی ستەم و خۆگەورەکردن و لەخۆبایی بوونت، حالی دەسەلاتدار هەردەم وەك حالی ئەو کەسە وایە کە لە پشتی شێر سوار دەبێت، ڕۆژێك دێت شێرەکە لە پشتی ئەو سوار دەبێت. هەروەها ڕۆژێك دێت شێرەکە ئەو دەخوات...... ئایا تۆ پێت وایە سەرخۆشی و خواردنەوە. مادده هۆشبەرەکان بێ شەرمی و کاری سێکسی، دوور لە چاودێری، دوور لە حەرام ئاسودەییە؟ کردنی ئەم کارانە تەنها هەلاتنە لە عەقل و ویژدان و تێنوویەتی ڕۆح. هەلاتنە لە بەرپرسیاریەتی و نقوومبوونە لە شەهوەت و تێرکردنی ئارەزووەکان... ئایا ئەم کارانە سەربەرزییە بۆ مرۆڤ یان سەرشۆڕی و نزمبوونەوەی مرۆڤە بۆ ڕیزی مەیموون و ئاژەڵەکان، جووتبوونی وشترەکان..؟!

خودی قورئان زۆر ڕاست دەکات کاتێك لەبارەی بێ باوەڕەکانەوە دەڵێت:﴿ ... وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴾ محمد(١٢). واتە: (...ئەوانەش بێبڕوا بوون لەم دنیایەدا ڕادەبوێرن و دەخۆن وەك ئاژەڵ، لە ئایندەشدا دۆزەخ جێ و شوێنیانە).. کەواتە لێرە قورئان ڕەتی ئەوە ناکاتەوە کە ئەوان چێژ وەرناگرن. بەلام وەك چێژی ئاژەڵ وایە، وەکو لەوەڕی وشترەکان وایە...... ئایا ئەمەیە ئاسوودەیی......؟

ژیان لەگەڵ شەهوەت تەنها ژیانی نێربازی و نارەحەتی و تێرنەبوون و نقومبوونە لە ئارەزووە خنکێنەرەکاندا. هیچ پەیوەندی بە ئاسوودەییەوە نییە.... چونکە ئاسوودەیی تەنها حاڵەتێکە، بە ئاشتی و هێمنی دەروونی و رزگاربوونی ڕۆح لە هەموو بەندایەتیەکان دەستەبەر دەبێت. پێناسەی ئاسوودەیی ئەوەیە کە مرۆڤ ئاشتەوایی لە نێوان خۆی و دەروونی، خۆی و خەڵکانی تر، خۆی و خودا. دروست بکات...... ئەم چاکسازییە ئاشتی و ئاسایشی دەروونی تەنها بە کردەوە بەرقرار دەبێت..... ئەویش بە ئەوەی کە مرۆڤ هەموو هێز و سامان و تەندروستی خۆی بخاتە ژێر خزمەتکردنی خەڵکانی تر..... بەنیاز و بە کردەوە لەگەڵ کاری چاك و خێرخوازیدا بژیت. پەیوەندی نێوان مرۆڤ و خودا بە نوێژ و پاڕانەوە دروست بکات، لەوکاتەدا خودای گەورە ئارامی و یارمەتی و ڕۆشنایی بۆ مرۆڤ زیاد دەکات...... ئەم ئاسوودەییە ئایینە..... (لابس الخرقة) کابرایەکی سۆفی بوو دەڵێت: ئێمە لە خۆشییەکی زۆر گەورەدا دەژین. ئەگەر پاشا و دەسەڵاتداران بزانن چ خۆشییەکە بە شمشێر شەڕمان لەگەڵدا دەکەن...... ئەوانەی هەست بەم خۆشییە دەکەن خۆشی هەبوونی پەیوەندی لەگەڵ خودا، چاکسازی لەگەڵ نەفس.... ئەوان دەزانن کە قسەی ئەم سۆفییە زۆر ڕاستە.

- باشە تۆ چەند ساڵێك وەکو ئێمە نەبووی، وەکو ئێمە سەرخۆش دەبووی، وەکو ئێمە رات دەبوارد، ئاسوودە دەبووی بەو ئاسوودەیە ئاژەڵەیە کە ئێمە پێ ی ئاسوودە دەبین، بێ باوەڕبووی. باسی بێ باوەڕیت کردووە لەناو کتێبی خۆت بە ناوی (الله والأنسان)، بەڵکو لە بێ باوەڕیدا پێش بێ باوەڕەکان کەوتبووی ، جا باشە چ شتێك بەو شێوەیە تۆی گۆڕی، لەو شتە بۆ دژەکەی؟!

- خودای گەورە شت دەگۆڕێت بەڵام خۆی ناگۆڕێت.

- دەزانم تۆ دەڵێی ئەمە بە پشتیوانی خودا بوو، بەڵام تۆ ڕۆڵت چیبوو. تۆ چیت کردووە؟

- تەماشای دەوروبەرم کرد، دیتم مردن، پاشان خۆڵ شایەنی پێکەنینە هیچ نییە و گاڵتەجارییە. پاشان ئەم جیهانەم دیت لە دەوروبەرم زۆر بە ووردی و ڕێکو پێکی دروست کراوە، هیچ جێگای سووکایەتی پێکردن نییە..... باشە ئەگەر ژیانم بێ مانا بێت هەروەکو چۆن پیاوە بێ ماناکان بۆی دەچن، کۆتاییەکە هیچ نییە...... باشە من بۆچی دەگریێم و پێ دەکەنم. پەشیمان دەبم. بۆچی زۆر حەزم لە هەقە و بۆی دەسووتێم، بۆچی حەزم لە دادپەروەرییە. بۆ ئەم ڕەوشتانە خوێن و ژیانم دەکەمە قوربانی؟! ...دیتم ئەستێرەکان لە ئاسماندا بە یاسایەك دەسووڕێنەوە.... دیتم گیانەوەرە کۆمەڵایەتیەکان قسە دەکەن..... گژوگیا دەبیستێت و دەبینێت و هەست دەکات.... دیتم ئاژەڵەکان ڕەوشتیان هەیە...... دیتم مێشکی مرۆڤ زۆر سەرسوڕهێنەرە لە دە هەزار ملیون دەمار پێك دێت، هەموویان لە یەك کاتدا و زۆر بە تەواوی پێکەوە کاردەکەن. هەرکاتێك یەکێکیان لە کار بکەوێت یەکسەر مرۆڤ تووشی شەلەل و کوێریی و لاڵی و ورێنەکردن دەکات، کە ئەمەش ڕوونادات تەنها هەندێك جار نەبێت...... باشە چ شتێك هەیە ئەم ئامێرە بە سەلامەتی بپارێزێت. کێ ئەم هەموو تەواوی و ڕێکو پێکییەی پێ بەخشیوە؟!....جوانیم دیت لەسەر پەلکە دارەکان، لەسەر کلکی تاووس و لەسەر باڵەکانی پەپوولە. گوێم لە دەنگی موسیقای بلبلەکان و گۆرانی باڵندەکان بوو. بۆ هەر شوێنێك چاوم بسووڕێنم وێنەی وێنەکێشێك دەبینم،

نەخشەی نەخشەسازێك، داهێنانی دەستێكی داهێنەر دەبینم. ئەم سروشتەم دیت زۆر توند و ڕێكو پێك و تەواو بەبێ خەوشی دروست كراوە.... ئەمستەمە ئەمە لەناكاو و هەر لە خۆیەوە و بە ڕێككەوت پەیدا ببێت...... بەڵكو هەموو شتێك خەریكە هاوار بكات... دروستكەرێك منی دروستكردووە، داهێنەرێك منی داهێناوە. من قورئانم خوێند، دەنگێك و موسیقایێك هاتە ناو گوێم كە لە هیچ زمانێكدا نییە، عەقڵ و ناخی من هێنایە جۆش، قسە و ووشەكانی قورئان لە هەموو شتێكا كۆتایین ، لە سیاسەت، لە ڕەوشت، لە یاسا و شەریعەت. لە گەردوون و ژیان و نەفس و كۆمەڵگا.. هەرچەندە كاتێكی زۆری تێپەڕیوە لەسەر دابەزینی، زیاتر لە هەزار و چوارسەد ساڵ دەبێت.... لەگەڵ ئەوەشدا گونجانێكی تەواوی هەیە لەگەڵ هەموو زانستە نوێیەكان. هەرچەندە لەسەر دەستی پیاوێكی نەخوێندەوار، كە نانووسێت و ناخوێنێتەوە.. لەلایەن گەلێكی دواكەوتوو، زۆر دوور لە پێشكەوتنی شارستانی...... ژیانی ئەم پیاوەم خوێند و زانیم چی كردووە..... پاشان گوتم: ئەو پێغەمبەرە..... ناكرێت پێغەمبەر نەبێت...... هەروەها ناكرێت ئەم گەردوونە جوانە بەبێ دروستكەر بێت، ئەم دروستكەرە هەر خودای گەورەیە، ئەو خودایەی قورئان باسی سیفەت و كارەكانی ئەو دەكات.

- هاوڕێیەكەم زۆر بە ووردی گوێگری قسەكانم بوو، زۆر بە گرنگی وەری دەگرت..... ئینجا گەڕا و كونێكی دۆزییەوە پرسی و گوتی :

- باشە ئەگەر ئەم قسانەی تۆ دەكەی بەو شێوەیە نەبوو. هەموو ئامارەكانت بە نادروست دەرچوون، لە پاش ئەوەی كە تەمەنێكی درێژ تۆ مردی و گەڕایتەوە و بوویتەوە بە خۆڵ، لە پاشان هیچ شتێك نەبوو؟

- لەو کاتە من هیچ شتێك لەدەست نادەم، چونکە من ژیانی خۆم تێپەڕاند. ئاسوودە بووم، شتم پێشکەش کرد، تا من لە ژیان دابووم دڵخۆشبووم...... بەڵام ئێوە زیانمەند دەبن و زۆر شت لە دەست دەدەن. ئەگەر من ڕاستبم و ئامارەکانم تەواو بن و بۆچوونەکانم وەکو خۆی دەرچوون...... هەر ڕاستیش دەبن، لەوکاتە بۆ تۆی هاوڕێم دەبێتە شتێکی لەناکاو..... لەوکاتە من تەماشای ناوەوەی چاوەکانی ئەوم کرد بەردەوام بووم لە قسە کردن، لەوکاتە دەریاچەیەکی پڕ لە ترس لە چاوەکانی دیاربوو، پێڵوەکانی چاوی بەرز و نزم دەبوون و ساتێکی پڕ لە ترس پێوە دیاربوو...... پاش کاتێکی کەم هاوڕێیەکەم هاتەوە سەرخۆ. هاوسەنگی خۆی وەرگرت.... بەڵام بۆ من ئەم ساتە کەمە بەس بوو، کە بزانم ئەم کابرایە، سەرەڕای لاساری و لووتبەرزی و توندی، لەسەر لێواری گومان و بۆشاییە و، هیچی بەدەستەوە نییە خۆی پێوە بگرێت.

- هاوڕێکەم خۆی کۆکردەوە و هەوڵی دا بە دڵنیایی و دڵنیاییەکی ساختە پێم بڵێت: ئەوەی لە پێشوازی من و تۆ دایە تەنها خۆڵە......

- تۆ دڵنیای؟! ....جارێکی تر گومان و ترس لەسەر چاوەکانی دروست بوو، هەوڵی دا پاڵەپەستۆ بخاتە سەر پیتەکان تاکو وشەکەی فێری لێ نەکات و گوتی: بەڵێ.

- گوتم درۆ دەکەی.... چونکە ئەمە کارێکە بە هیچ شێوەیەك ناتوانی لێی دڵنیا بیت. کاتێك ئەو شەو من خەریکی گەڕانەوە بووم بە تەنیا، دوای گفتۆگۆیەکەمان کە زۆر درێژ بوو. من زانیم کە برینێکم لە ناخی ئەودا دروست کردووە. و چاڵێکم لە ژێر فەلسەفە لاوازەکەیدا کۆڵیوە، ئەم چاڵە بە درێژایی ڕۆژەکان گەورە و فراوان دەبێت. سروشتی فەلسەفە لاواز و

لەناوچووەکەی ناتوانێت ئەم چاڵە پڕ بکاتەوە..... من لە ناخی خۆمدا گوتم:
- لەگەڵ ئەمەش دوعای خێرم بۆ دەکرد...... لەوانەیە ئەم ترسە ڕزگاری بکات.... چونکە هەر کەسێك هەموو ڕێگا ڕاستەکان لەسەر خۆی دابخات، بەهۆی کەللەڕەقییەوە، هیچ شتێك ناتوانێت ببێتە ڕزگارکەری تەنها ترس نەبێت. من دەمزانی من ناتوانم بیهێنمە سەر ڕێگای ڕاست، چونکە خودای گەورە بە پێغەمبەرەکەی دەفەرموویت:﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴾ القصص(٥٦). واتە: (بە ڕاستی ئەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) تۆ ناتوانیت ئیمان و باوەڕ ببەخشیت بەو کەسەی خۆشت دەوێت، بەڵکو خوا هەر کەسێکی بوێت دەیخاتە سەر ڕێگەی ڕاست و ئیمانی پێدەبەخشێت، خوایش ئاگادارە بەوانەی کە ڕێبازی هیدایەتیان گرتۆتەبەر..). بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هیوای ڕاستەڕێم بۆ دەخواست و دوعای خێرم بۆ دەکرد، چونکە هیچ تاوانێك لە تاوانی بێ باوەڕی گەورەتر و بێ چارەنووستر نییە.

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إقْرَأ الثَقافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدى إقْرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www. Iqra.ahlamontada.com

منتدى إقراء الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ,عربي ,فارسي)

گفتوگۆیەك لەگەڵ هاوڕێ بێ باوەڕەکەم

- خودا لە کەس نەبووە وە کەسیش لە ئەو نابێت .
- ئەگەر خودا دروستکەری کردەوەکانمان بێت بۆچی سزامان دەدات ؟
- بۆچی خودا ئادەمیزادی دروست کرد؟
- ئایا تاوانی ئەو کەسە چییە کە قورئانی پێنەگەیشتبێت؟
- بەهەشت و ئاگر
- باسی ئیسلام دەربارەی ئافرەت.
- ئایا ئایین بێهوشکەرە (ئەفیون)ە، بۆ مرۆڤ ؟
- گیان (روح)
- ویژدان(الضمیر) .
- ئایا ئەرکەکانی حەج بت پەرستییە؟
- بۆچی قورئان لە نووسینی (محمد) نییە؟
- بەهیچ شێوەیەك ناکرێت قورئان دروستکراو بێت.
- گومانەکان
- هەڵوێستی ئایین لەبارەی پەرەسەندن (التطور).
- وشەی (هیچ خودایەك نییە تەنها الله نەبێت) .
- پیتەکانی : کهیعص.
- موعجیزە
- مانای ئایین
- ئێمە ئاسوودەیی دونیامان بردەوە ئێوەش خەیاڵپلاویەکان.

چاپخانەی رۆژهەلات/هەولێر